

GOVERNMENT OF INDIA

ARCHAEOLOGICAL SURVEY OF INDIA

CENTRAL
ARCHAEOLOGICAL
LIBRARY

ACCESSION NO. 18916

CALL No. 891-551 - - -
Arb

A. 79.

BRITISH INSTITUTE OF PERSIAN STUDIES
TEXTS AND MONOGRAPHS: I

HUMĀY-NĀMA

BRITISH INSTITUTE OF PERSIAN STUDIES
TEXTS AND MONOGRAPHS: I

HUMĀY-NĀMA

۱۸۹۱۶

Edited with an Introduction

by

A. J. ARBERRY

Calligraphy by

SHARAF AL-DĪN KHURĀSĀNĪ

‘SHARAF’

891.551

Arb

LUZAC & COMPANY, LTD.
46 Great Russell Street, London, W.C.1

1963

CENTRAL ARCHAEOLOGICAL
LIBRARY, NEW DELHI.

Acc. No. 18916.....

Date .. 8.. 12.. 63.....

Call No. 891.551..... *Arb*

*Printed in Great Britain by
Lowe and Brydone (Printers) Ltd.,
London, N.W.10*

PREFACE

THE text here published has been edited from a manuscript, apparently unique, in the possession of Sir Chester Beatty, who purchased it by auction at London in 1938. It is No. 301 of his great collection of manuscripts now housed in the Chester Beatty Library in Dublin.

DESCRIPTION OF MANUSCRIPT

The manuscript comprises 126 folios of fairly thick, firm and well-preserved paper, measuring 31.6×23.8 cm. The text is contained in folios 2v to 123v, the remaining pages being covered with unrelated scraps of poetry. The writing is a fine old scholar's *naskh*, very clear and remarkably free of errors. Folio 2 is slightly later than the general body of the manuscript, and folios 63 and 70 are about a century later still.

The copy is undated and unsigned, but on palaeographical grounds it may be assigned to the end of the 6/12th century, folio 2 being supplied, to fill a lost, or more likely to replace a torn, opening, not much later than A.D. 1300. This latter dating is certain, because a *waqf* notice inscribed on the margin of folio 2v is dated Ramadān 712 = January 1313. The handwriting of folio 2 is closely similar to that of the main body, but differs in that post-vocalic *dāl* is written *dāl* and not *dhāl*—a change in practice which took place during the 13th century. The script of folios 63 and 70 is a typical cursive hand of the late 14th century.

The main body of the text exhibits a consistent use of post-vocalic *dhāl*; *pā* is rarely distinguished from *bā*, *chīm* is written as *jīm*, and *gāf* as *kāf*; جى and كى are given for the later forms چ and ک (the latter form appears on folio 2v); the *hamza* of *iqāfa* is written between the two words so joined, whilst *hamza* is not written in certain forms of certain verbs (e.g. فرمایى for later فرمائی). The scribe has from time to time employed ligatures, such as کھستم for کہ هستم.

Instead of the usual *basmala*, the work is introduced by the formula

بنام ایزد دانا نوانا بخشاینده بخشایشگر

This is written anachronistically in old Kufic style, presumably in imitation of the lost opening folio. Both wording and calligraphy of this eccentric introductory formula strongly resemble those of the famous Vienna manuscript of the *Kitāb al-Abniya* of Abū Manṣūr Muwaffaq (edited by F. R. Seligmann, Vienna, 1859), dated 447/1005-6 and in the handwriting of the poet 'Alī ibn Ahmad Asadī.

TITLE AND AUTHOR

This work, an epic poem of over 4,300 couplets in *mutaqārib* metre, contains within itself neither title nor author's name. A comparatively ancient hand has

inscribed on the *recto* of folio 2 the words *کتاب های نامه*, and this title suits the poem well, as will be seen from the summary of its contents. Under this inscription another later hand has added *شایسته* which is presumably intended as the *takhalluṣ* of the author. No work entitled *Humāy-nāma* has been traced elsewhere, and no poet with the name *Shāyista* has been mentioned as belonging to the relevant period.

Internal evidence suggests that the author was a crypto-Zoroastrian. After the customary opening sequences in praise of God and the Prophet, in the middle of a third introductory section in praise of Reason the following lines suddenly occur (verses 50-51):

Better it is that you resolve to worship Fire;
better it is that you take your place near to Fire.
Nothing may ever repose without Fire;
Fire is the furnishing of every house.

There are no further references to Islam, or indeed to any specific religion apart from a strict monotheism. The work abounds in well-composed epigrams on the moralising themes beloved of Persian writers.

It is noteworthy that the poem lacks a dedicatory preface celebrating the virtues and courting the favour of a hoped-for patron. As if by an after-thought the author offers his composition to an unnamed *amīr*. This comes at the very end of the work, where the author describes himself as the leading poet in the world and states that the epic, which is without rival, took him a year to complete.

DATE OF COMPOSITION

The only clues to dating the composition of this poem are internal, except that it must have been compiled at any rate before the end of the 6/12th century, to which period the transcription appears to belong. The language used is extremely pure Persian, the incidence of words of Arabic origin being extraordinarily low; at the same time it is not so archaic as the language of Firdausī, yet a fair sprinkling of uncommon words occurs. Rhetorical embellishments are employed very sparingly, though the author is markedly fond of alliteration. I am inclined to assign the poem to the middle of the 5/11th century, and thus, to make it more or less contemporary with the *Garshāsp-nāma* and the *Vīs u Rāmīn*.

CONTENTS OF POEM

After the three preludes mentioned above, the author immediately proceeds in workmanlike fashion to propound the tale which he has chosen to narrate.

So I have read in the scrolls of the ancients,
the gathered sayings of truthful men,
that there was once a monarch in Syria
whose army and lands exceeded every other king's.

Valorous he was, wise and clear of wit,
nimble in attaining every high design.
Yet he had no son who should sit in his place;
his ruling star denied him that satisfaction.

Verses 58-61 set the scene, familiar enough to readers of oriental romances. (The 'scrolls of the ancients' were resorted to, whether truthfully or as a conventional fiction, by Persian writers of epic from Firdausi downwards; whilst the theme of the king who had no son occurs over and over again in popular legend—one is reminded, for instance, of tales from the *Arabian Nights* such as *Tāj al-Mulūk and the Lady Dunyā* (Nights 107-137) and *Jullanār of the Sea* (Nights 738-756), as well as the famous allegory of Salāmān and Absāl which Jāmi afterwards treated. The *dramatis personae* of the present narrative are significantly Arab, and such references to Persia as occur are few and incidental, so that one is tempted to conclude that the author was writing to please an Arab ruler.)

The king of Syria had an only daughter whose name, curiously enough, was Persian—Gul-i Kāmkār, or the Rose of Kāmkār ('a rose of intense red,' says Steingass, 'called after a Persian *dihqān* of the same name'. A girl of unrivalled beauty, she elected to reside in a remote fortress where she would be untroubled by the solicitations of men, for whom (excepting her indulgent father) she had no use. By chance there alighted one day at the gates of her fastness the son of the king of Egypt, an intrepid traveller and huntsman who had lately been hospitably received by the king of Syria; by a strange coincidence his name was also Persian—Humāy, a name much more commonly borne by women than by men. Gul spotted Humāy from the roof of her fortress and instantly fell in love with him (verses 130-160), a compliment which Humāy at once reciprocated. Gul declared to her handsome lover her identity (verse 190).

After their first delightful but chaste encounter the precipitate lovers parted in the promise of quickly renewed amours. Humāy returned to the city and resumed his amiable relations with Gul's father, from whom he prudently concealed the true reason for his belated homecoming (verses 200-220). He declared himself sated with hunting, and engaged thereafter to sit all day long with the king feasting and drinking. Yet the very next night Humāy galloped secretly out of the city and repaired again to Gul's fortress (verses 230-250).

The Rose of Kāmkār commanded a table
to be set worthy to entertain her love.
The table being spread, they demanded wine
and once again arrayed a noble banquet.
They sought to gratify their desire with kisses,
but did not indulge their passion completely.
They bit the sugar-selling ruby,
they took their share of dalliance and delight;
yet they went not about the door of the devil's counsel,
so that the Lord of the World was not displeased with them.

So their clandestine but blameless idyll continued, until the day came round

for the king's periodical visit to his daughter. He was shocked to find her so wan and wasted, and deducing illness offered to summon the best physician. Gul fell in readily with his innocent diagnosis, but avowed herself perfectly restored to health by the joy of seeing her father again. The hoodwinked king on returning to his capital told Humāy the whole history of his nun-like child. Humāy warmly congratulated the king on the blessing of so pious a daughter (verses 260-290).

Unmoved by any scruple which the king's trustful hospitality might impose on him, that very night Humāy set forth (it had by now become a habit) for Gul's congenial apartments. This, however, proved to be the beginning of a long series of perilous and heroic adventures. Lured to the chase by a starting stag, he galloped far into the blackness until he had lost his bearings completely (verses 290-310). In the distance he descried a high mountain crowned by a great fire.

By the fire Humāy perceived a drunken negro
holding in his hand a ten-gallon firkin of wine,
squatted twice as huge as a mountain of pitch;
the devil himself would have fled from him in terror.
His head was just like a mighty cauldron,
his eyes two vent-holes for the smoke of Hell;
terrible fat lips, under which his teeth
flashed like lightning out of a cloud.
All the hair on the crown of his head was full of twists,
just exactly as a rusty coat of mail;
the nails on his fingers were ivory on teak-wood,
the ivory like diamonds, the teak like ink.
His two feet resembled two ebony columns
propping up a mountain greater than Bisutun.

Confronted by this monster, Humāy made ready to defend himself; though he shed tears of frustration (our hero never shrank from weeping when the occasion moved him), he stood his ground and did battle, and eventually slew the negro and his ten horrid henchmen. The victory delivered out of the giant's hands a young and lovely kinswoman of the king of Syria whom the monster had been holding prisoner (verses 315-370).

The negro and his confederates being thus slain,
weltering together in dust and blood,
the prince promptly approached the girl,
who implanted two hundred kisses on his face.
'You have done manly deeds, armed with youthful beauty,
such as no other ever wrought with sword and mace.
You have saved the king of Syria from this negro
by whom the men of his lands were brought to destruction.
I am the king's kinswoman, fallen into the trap;
you have delivered me, so that the king of Syria
will fulfil all your worldly wants with gold,
setting you high above the kings of earth.'

Assuring the lady that she was now safe, Humāy rode off into the darkness looking for a guide to set him on the right road. By chance the king of Syria,

who had evidently been thinking over Gul's paleness, had chosen that same night secretly to reassure himself of his daughter's virtue, assuming the disguise of a camel-driver (verses 380-390). The two night-riders encountered, and the king thought it wiser to keep his identity secret when challenged by Humāy; he pretended that he had been robbed of two hundred of the royal camels, and entreated the young knight to assist him to recover them. Humāy replied that if the camel-driver would guide him to the fortress which he was seeking, they might well discover there a clue to the lost camels. The king agreed, and led Humāy to his daughter's castle; then he discreetly withdrew to a distance, fascinated to observe the loving welcome which his daughter extended to his Egyptian guest (verses 400-420).

The king was afraid that they might recognise him
and bring his long day to a sudden end,
Blithely the two of them entered the fortress
and there remained. A while went by,
then a servant-girl came out of the fortress
bringing a loaf of bread. 'Camel-driver,' she said,
'I have brought you something to eat,
likewise various titbits to take away with you.'
The king welcomed her and snatched the bread from her,
but he kept his peace for fear of some mischief.
When the servant-girl drew near and looked on him
she trembled, and her cheeks grew pale as fenugreek.
'If you tell my secret,' the king said to her,
'I will flay the flesh off your body with shears.
Bear me secretly towards that apartment
where my daughter is closeted with her boy.
If you show me them clandestinely
I will bestow on you your every worldly need.'

The servant-girl obeyed the royal command, and the king proceeded to spy on the happy couple. What he witnessed served only to enhance his respect for the admirable prince.

Within the apartment he beheld musicians
and the darlings united, sporting together,
biting the ruby-hued candy with kisses,
but not unloosing the girdle of chastity.
The king's daughter was planning everything
so as to gratify the yearning of Humāy's heart,
but the worthy Humāy by no means whatsoever
made preparations for that procedure.
'Ask not of me your heart's yearning, darling,'
he said once and twice, 'without the king's command.
I have a duty to the king which I must discharge;
his rights are valid, even though he be absent.
I will not forget his rights by bread and salt,
not though love should bring me to the pass of death.
How excellent a thing is loyalty in a man!
It is the epitome of every manner of virtue.'

By such prudent counsel Humāy persuaded Gul to preserve her virtue, to be a prize when her father should consent to their marriage (verses 430-445). Meanwhile the king, eavesdropping from the casement, felt reassured and was convinced that Humāy was the only possible match for his daughter.

Presently Humāy departed from the fortress, accompanied by the king still disguised and still unrecognised, to whom he promised that he would ferret out and extirpate the camel-thieves. The king begged the prince to ride ahead (for, being old, he could not keep pace with him) until he should come to a fire blazing blood-red in the desert.

‘Betake yourself to the fire, and drive your horse apace;
stir up a doomsday to smite the bodies of the foemen;
by such time as I shall have caught up with you,
pasture your sword on the souls of those wicked ones;
for there so much gold and jewels are to be found
as all the kings of the lands do not possess.’

Humāy complied with the king’s request and soon reached the fire, which he found surrounded by tents. He called upon the chief of the encampment peaceably to surrender the stolen camels, or to face the consequences of refusal (verses 450-490). The young Bedouin flung Humay’s challenge back into his teeth.

He commanded his page to bring him his horse,
likewise to fetch him his panoply of arms,
girded his thighs and straddled the war-steed,
in his hand a naked Indian blade—
what a blade! Lustrous as water, fiery bright,
but not like water or fire in weight.

He hurled ferocious threats against Humāy, and the king of Syria who had doubtless instigated him. Humāy for his part proved himself not inferior in invective, which he interspersed with proverbial counsels (verses 495-530). The Bedouin contemptuously ordered one of his henchmen to dispose of his challenger, deeming him not worthy of his own steel. At that point the king of Syria arrived on the scene, but still concealed himself and prepared anxiously to watch the contest; he would bear the tidings of the outcome to his daughter, and then hastily repair to his capital and mobilise his army for the revenge should Humāy be slain. Meanwhile he prayed God to give Humāy the victory (verses 535-553).

Then followed a rapid succession of fierce duels in which Humāy easily overcame the champions sent against him; until the Bedouin chief, at last realising that discretion was the better part of valour, resolved to try guile where violence had failed (verses 555-645).

He drew near and exclaimed, ‘O youth,
why do you harbour such dark thoughts concerning me?
Tell me, what ill have I ever done you?
Whatever you want of me, simply ask it now!

I will give you whatever you require,
 it needs not that my sword should savage you,
 it is not seemly that I should savage
 with my blade one so illustrious as you
 'Ill-minded, ill fated thief' Humāy answered,
 'if my counsel can enlighten your black heart
 you will prudently suffer your hands to be bound
 so that I may bring you before the noble king,
 then I will beg of him to spare your life
 and I will guide you to some place or other
 whither you may go, and remain for ever
 a virtuous servant of the king of Syria'

The Bedouin chief on hearing the hated name of the king exploded in renewed fury, and again appealed to Humāy not to make another's quarrel his own, he offered him the bribe of lavish hospitality, safe conduct back to the fortress, and thereafter his eternal friendship (verses 650-678) But Humāy was not to be cozened by his sweet words, and he repeated his demand of unconditional surrender This ultimatum the Bedouin rejected with scorn, and a rapid duel ensued

The Bedouin raged with wrath like a fire
 uttering a thunderous bellow of fury
 he drove forward to smite Humāy
 with a single sword, and so to lay him low
 The prince parried the sword with his mace,
 the mace set the other's sword aflame,
 his sword split in two like a cucumber
 He charged again, this time with the lance,
 Humay struck with his sword and splintered the lance,
 then galloped against him swift as smoke
 He smote with his blade his steed's buttocks
 cleaving its buttocks, so that the mount fell.
 Afoot, the Bedouin darted fleet as
 the wind, and again turned upon the prince,
 he hurled a huge column at the head of the prince's
 horse, and scattered its brains to the stars
 Valorous Humāy ran on foot at a
 swift gallop and closed with the Bedouin,
 seized him by the cummerbund and dragged him to him,
 struck him to the ground, and would have swiftly slain him
 The Bedouin begged him for quarter,
 the prince's heart had compassion on him
 and he was about to set him free, when
 the king of Syria swift as a dragon
 galloped up, and stuck a dagger into his breast
 so that his body weltered in gore

This untoward intervention caused Humāy to turn with fury on the supposed camel-driver, whom he bade vanish whence he had come before he should kill him (verses 680-710) The king, secretly approving his reproach, sped from the

scene of carnage to the capital, whilst Humāy tarried behind surveying the battlefield.

The next morning the daughter of the Bedouin chief, coming upon her father slain, rent her robes and bitterly reviled Humāy, who viewed her grief with pity. She called the prince out to combat; Humāy, disclaiming responsibility for her father's death, declared that he would never consent to fight a woman, more particularly one so beautiful. This gallant speech served only further to enrage the girl, who launched a savage attack on the prince (verses 715-740). Humāy, wounded about the head, cut with his sword the forelegs of the girl's horse which threw its rider. The girl continued the engagement on foot and fought so ferociously, that Humāy was constrained to threaten her with ruin, though still deploring the necessity of doing battle with such a heart-ravisher. He rained blows upon her, but all without effect, whilst the blood flowed unstaunched from his head-wound so that he was near to die (verses 741-760).

All seemed over with the young prince, when suddenly a cloud of dust rose from the desert road. Both combatants watched the approaching rider with mixed trepidation and hope. The new arrival proved to be Gul herself, who bade Humāy take his rest whilst she grappled with his formidable adversary. This offer spurred the prince to a final effort; he flung his lasso unerringly about the Bedouin girl's neck, plunged her dagger into her shoulder blade, bound her hands with a twist of the rope and flung her to the ground (verses 761-776).

The Rose of Kāmkār came and smote her with the sword,
spilled forth the blood from her brain in a cloud.
'She is better dead,' she cried. 'Being so wicked,
never would she have turned her thoughts to prudence.
I have heard how many men she has slain,
how many bodies she has dabbled in blood;
the king of Syria was sore afraid of her,
for her speech was a sting puncturing the liver.'
After that likewise the Rose of Kāmkār came
to her beloved, and bound his wound securely.

Gul then implored Humāy to rest after his long duelling. She set him on horseback and followed him along the trail. Presently Humāy collapsed of weariness and thirst and fell to the earth; Gul galloped up at great speed (verses 780-800).

She dismounted and wept bitterly over him,
then wiped the soil and dust from his face,
thrust her tongue for a while into his mouth
to the end that she might loosen his tongue.
When excellent Humāy's tongue became moist again
he cried to her, 'Lovely, bind me to the saddle;
haply I shall bring my dear soul to the fortress
and there, O jasmin-bosomed, drink a draught of water,
else my soul will surely depart out of my body
once my mouth and throat became dry again.

Make no lament, set me upon the horse,
upon yonder horse fleet as a lightning-flash
Do you sit behind, and hold me in front,
or I shall die miserably on this spot'

Guy complied with Humāy's petition. Almost immediately the couple found themselves confronted by a new threat, the approach from the rear of a fast-riding horseman. Gul dismounted and laid the prince in the shade, bidding him sleep there whilst she faced the fresh challenge to their lives. A fierce engagement ensued between her and the horseman which was still undecided at nightfall, when the contestants withdrew to seek refreshment (verse 810-837). Gul followed the tracks of a herd of deer to a waterhole at which she drank, then she carried water to Humāy to whom she recounted the story of her long battle. Humāy thanked her for saving his life, and proposed that they should slip away to the fortress. Gul agreed, and having seen Humāy to safety within the keep, she set out once more to renew the duel with her formidable opponent (verses 840-865). On the way she came upon a soaring mountain inhabited by a strange and fearsome monster.

A cave was there, and within it a demon
with hair like a ram and face like a bull,
head, feet and hands like those of an ape,
his mouth a grotto brimful with poison,
his body covered with stiff hog's bristles,
the same on his head, shanks, sides and back,
his two eyes resembling the eyes of a toad
running with water, but not of grief or pain,
his eyebrows prickles just like a porcupine's
separately steeped in dye of brazil-wood,
his mouth crammed with crooked teeth left and right
the sight of which would wither the soul,
the tip of each flashing like a diamond,
the stump of each pitch black as ink

This demon, whose diet was strictly human flesh, had spread ruin and slaughter for a hundred miles around, the fame of his butcheries ran through all Syria and Egypt, and none dared to make war on him. Sniffing the scent of Gul from afar, the huge monster shambled out of his cave so that the mountain quaked and crumbled at his tread. Gul was mightily afraid, and raised her face to heaven seeking God's protection which alone could save her (verses 870-900). She then stood her ground and gave battle, so successfully that she overthrew the monster and hacked him to pieces. Tying his amputated hands to her stirrup, she rode on giving thanks to the Almighty until dawn broke and she found the right road again.

Presently she came upon her opponent of yesterday collapsed on the ground, he had not been so successful as she in finding water, and his tongue was cracked with thirst. Gul felt sorry for her foe and bore him to the pool where she gave him water, she then asked him to declare his identity and his reason for fighting her. He replied that he was seeking to avenge the Bedouin chief, whose brother

he was. He begged her to spare his life, and he would be her eternal slave. Gul took a solemn oath not to harm him nor to misprise him; she then showed him the hands of the demon, and described how she had overcome him (verses 901-940). He expressed his amazement at her prowess, the like of which no man even possessed. Gul announced that she would return to her fortress, and send him from there a fresh mount; meanwhile she gave him arms and left him by the pool.

Almost at once a cloud of dust rose from the valley, and the warrior was face to face with a fire-breathing dragon, one lap of whose tongue sufficed to dry up the pool. He fled, pursued by the beast; taking a backward glance; he let fly an arrow which transfixed its throat so that it could not breathe; another shaft penetrated its eye, another its head. The dragon, stung to fury, spat out a stream of venom which asphyxiated the young warrior. The beast dragged itself painfully back to the pool which was soon vermillioned by its gushing blood, and there lay panting (verses 941-970).

Gul did not tarry long at the fortress. She rode forth once more with a second horse on a string, and presently came upon the bloody shambles by the pool. The led mount took fright and raced back to the castle. Gul dismounted, tied up her own horse at a discreet distance, and went forward on foot to finish off the dragon. The beast charged; Gul ran to her horse and galloped for dear life, until the steed was utterly spent. Once more she dismounted and stood to do battle with the dragon, against which she loosed such a torrent of shafts that it halted in its tracks. Gul then ran up and beheaded the beast, whose gore converted the sands to the hue of pomegranate-blossom; to make doubly sure she ripped open its belly, which discharged a great river of blood. She discovered the young warrior still whole in the dragon's maw, but scorched black as an Ethiop, and she wept countless pearls of tears over him (verses 971-1000).

Humāy now arrived on this melancholy scene and was much grieved to find Gul in such a sorry state. When she told him the history of the young warrior's untimely end, his tears were soon mingling with hers. Having wept in concert until the ocean itself might envy the flood of their lamentations, they mounted their horses and Gul guided Humāy to inspect the slaughtered dragon. Having marvelled at his lady's martial prowess, he was proceeding with her towards the fortress when yet another caparisoned rider appeared in the offing. They were wondering whether a further trial of strength awaited them, when the horseman shouted that he was a refugee from a gang of thieves who had set upon his caravan and plundered him of a great treasure. He begged them to assist him to recover his property, for which service he promised to reward them handsomely (verses 1001-1030).

He seized the reins of the choice Rose of
Kāmkār, and kissed the earth before her.
The Rose of Kāmkār had compassion on him
and said, 'O horseman harried by grief,
I do not want any gold or silver from you,
nor do the brigands fill my heart with fear.

Thrust now your steed underneath your thigh;
I will drive behind, and you drive before.
If we hit upon the thieves on the way,
though they be two hundred, and we but two,
yet we will snatch back all your chattels;
those evil men will get the worse of the bargain.'

So Gul and Humāy followed the stranger into the desert for five leagues, until fatigue overcame riders and horses alike. There they espied a fortress soaring into the sky, the tower hewn of solid rock, built high up a craggy mountain, the path to its entrance winding like a snake. Gul and Humāy asked their companion who the tenant of the fortress might be, and he replied that it was the headquarters of a band of robbers, two hundred bloodthirsty assassins, the very gang that had waylaid his caravan. He feared that the three of them would prove no match for such a powerful band, and counselled his two protectors to repair to their own fastness, now that night was upon them; he begged them to take him along with them (verses 1031-1065).

These deliberations were cut short by the approach of one of the brigands, who roundly cursed and taunted the three, calling on them to dismount and to follow him into the thieves' lair, where their lives might possibly be spared at his intercession. Humāy, infuriated by this insolent speech, declared that the other's life was forfeit, and that even though the fortress were garrisoned by a thousand thieves they all should perish by his sword. Thereupon he drew his blade and, uttering a shout so loud that the fortress shook, clove the bandit into halves (verses 1066-1090). Twenty armed men rushed from the castle to avenge their comrade's death, all making against Humāy who swore not to invoke the aid of either of his companions; one by one he slew the whole contingent.

Night now fell, and with darkness came a storm of such intensity that torrents were soon raging in all directions, so that the whole desert was transformed into a tempestuous sea. The garrison of the fortress, beleaguered by the waters and the pitch blackness, awaited confidently the return of the twenty for whom they left the gate wide open. Humāy, observing this, slipped off his horse and made ready by guile to enter the fortress and set it on fire; he revealed his plan to Gul, who was to follow him in case he needed help. His ruse succeeded, for the watchman of the gate took him for one of the twenty. Once within the fortress, Humāy looked on from hiding as the chief of the robbers drank himself with his henchmen into a stupor. When all was silence he piled up brushwood and set the keep alight. A startled guard belatedly demanded what he was doing, but Humāy stealthily struck off his head with his sword (verses 1091-1142).

Gul, seeing the fire, ran up the mountain and was spotted by Humāy at the gate of the fortress. Clambering down the tower, he seized the gate and slew all the guards. Gul hastened to him and congratulated him on the brilliance of his manoeuvre; then silently they crept about the fortress and slaughtered one by one the sleeping garrison. Their action was observed by an astonished watchman, who ran to waken the robber chieftain with the news that a pair of demons were loose in the fortress dealing death left and

right. These tidings quickly sobered up the gang-leader, who shouted to his mobsters to rally to the defence of their retreat; but to his despair answer came there none. He ran amok in the darkness, to be challenged by valorous Humāy, who swiftly decapitated him, and so at last felt secure from danger; having slain so many, he could afford to spare the lives of the demoralised survivors. With the dawn he called the merchant caravaner and told him all that had transpired during the night, and how he had recaptured for him his treasure (verses 1143-1175). The fortress proved to be packed with precious loot amassed over many years, part of which Humāy gave the merchant as a bonus, together with his caravan companions, whom the robbers had held captive. The merchant then took his leave of his benefactor and went on his own way (verses 1176-1190).

Having razed the fortress and driven out those of its denizens whose lives he had spared, Humāy set forth with Gul and a camel-load of gold, gems and fine garments, and so returned to the royal castle. Humāy spent the night with the still inviolate Gul asleep on his breast. Next morning he departed for the capital in some anxiety, for he had been absent from the king a whole week. The king received him better than ever, and Humāy recounted his adventures since their last meeting, save that he suppressed the part which Gul had played in his exploits (verses 1191-1256). The king congratulated him on his successes, and then revealed that the camel-driver whom he had encountered in the desert was none other than himself.

‘If you would like to know, I am the camel-driver.
 Dearest you are to me than my own body and soul.
 You are safe from my anger; my daughter is your consort,
 you are my son in this land and territory.’

Humāy trembled on hearing the king’s disclosure and begged for his forgiveness; he vowed himself the servant of his promised bride, and suggested that troops be sent forth to bring back the treasures which he had won, as well as the king’s kinswoman whom he had rescued. He now confessed how Gul had saved his life, and the king wept in astonishment at his daughter’s heroism; he also ordered that Humāy’s proposals should be implemented.

The king and Humāy spent that night drinking merrily, and with the dawn they rode forth to inspect the battlefields and to supervise the gathering in of the booty; they did not forget to allow the soldiery their percentage. The king commanded that the robbers’ fortress should be rebuilt as a repository for his own treasures. He then collected his daughter and bore her off to the capital, whilst she expatiated upon the virtues of Humāy.

‘He is your mate,’ the king declared to her.
 ‘But first of all he must make a journey
 to Rūm, to do battle and wage war on my behalf,
 to make the world narrower for my ill-wisher.
 I have no foe like the Caesar in Rūm;
 if he deprives him of those dominions
 no one else in the world is a consort for you;
 you can certainly count on this my covenant.’

Gul agreed with her father's plans, only asking for ten days' leave to allow Humāy to recover from his exertions. The king conceded her request, and, in fact, kept his designs dark for a whole month, which he passed feasting with Humāy (verses 1291-1322). At the end of that time he told the prince in Gul's presence that he intended to hand over his kingdom to him together with his daughter, but that first he had a commission for him to execute. The Caesar of Rūm, who had demanded Gul in marriage and was always raiding Syria, must be defeated in a surprise attack.

Heroic Humāy thereupon kissed the ground.

'Be of good cheer,' he bade the emperor,

'for if your foe be the wheeling sky itself

I will not leave it in stars, moon or sun.'

All he asked was that the king should solemnly pledge to give him his daughter on his return. The king readily gave his sworn word; then he placed at Humāy's disposal an army with all the apparatus of war and a three hundred camels' load of gold, together with a thousand camels' load of royal brocade. The expedition set out under the best possible astrological influences (verses 1323-1350).

The drums thundered at the army's departure,
the air grew black with the dust of the horsemen,
the trumpets shrilled, the pipes wailed,
heaven itself seemed to leave its moorings.

Fifty thousand malevolent horsemen
drove forward like waves of a sea of pitch;
the earth was scored by the hooves of the horses,
the dust shrouded the faces of the stars.

Excellent Humāy and the Rose of Kāmkār
rode forth with the illustrious Chosroes
two days' journey; then Humāy the famous
said to the king, 'Now you must return.'

The three wept copious tears at the leave-taking, and Humāy set out sorrowfully but resolutely upon a campaign which was to last far longer than any of them anticipated. He appointed as his chief-of-staff a young warrior named Qais, who loved Humāy dearly and was admitted to all his secrets, sharing his board and bed. Qais was not only most brave, most sagacious and most handsome, he had also travelled in Rūm, where he had left his heart, a fact which he kept hidden even from Humāy (verses 1351-1379).

After forty days on the road, Qais acting as a guide, the army came to a dense and beautiful forest where Humāy, being travel-weary, decided to make camp for a day or two. After taking a meal, the two heroes entered their tent and were soon fast asleep. Humāy's slumbers were rudely interrupted by the roaring of a terrible black lion, which had thrown the whole encampment into alarm and confusion. The prince soon accounted for the lion, and by nightfall he had added ten more to his bag. He passed the night with Qais rejoicing and fortifying himself with wine (verses 1380-1425), after which he slept soundly. On the return of day he ordered the army to resume the march.

The expedition now reached mountainous country. Here Humāy encountered and, with Qais's aid, slew his trickiest opponent so far—a beautiful enchantress who vainly sought to persuade him to be unfaithful to Gul, then on being repulsed attacked him, changing into various monstrous shapes to terrify him into surrender, and finally repented of her sins with her last breath. Humāy sat upon the temptress's golden stem-studded throne (verses 1426-1608). That night was given over to feasting and music. The following day Humāy distributed among the army a fair share of the booty which he plundered from the enchantress's fortress high up in the mountains, and liberated the lovely ladies whom she had kept there under her spell. The prince passed twenty happy days in that magic castle with its beautiful furnishings and gorgeous gardens, handed over the lovelies to Qais, and wrote a long letter to the king of Syria, informing him of his progress. He attributed his successes to the help of God, and gave notice that he was sending the king and Gul a thousand rose-cheeked handmaidens with loads of gold and jewels. The king duly acknowledged the safe arrival of the spoils, and Gul enclosed an appropriate love-letter (verses 1609-1735).

After this agreeable intermission the army set out again, and within three days reached the coast still ringed with mountains. After a night's rest Humāy rode out with Qais and a few knights to enjoy a little quiet hunting. Hearing a loud voice lamenting in Greek, the prince galloped ahead to investigate and came upon a watchman, who told him of a fierce monster which rushed out of the sea from time to time and devastated the surrounding countryside. The creature had just now emerged from the deep, and all the inhabitants had taken refuge in the mountains; the prince should hurriedly summon his troops to shelter. Humāy returned to find a scene of carnage, and bleeding Qais embattled with the monster.

Humāy roared like a clap of thunder;
thereat the beast trembled like a leaf,
turned its attention from heroic Qais
and approached the prince malevolently.
With one charge he flung the prince from his horse
stirring the dust up to high heaven.

The army looked on impotently whilst their commander fought the monster. After a bitter battle in which he was wounded and on the point of exhaustion, by the Almighty's intervention Humāy finally triumphed amid the plaudits of the spectators, and received the grateful thanks of the local people who had suffered from the monster for ten years (verses 1736-1810).

After a fortnight's rest the column pushed on anew into desolate and boulder-strewn country without a trace of fodder or water, Qais leading the way whilst the troops were soon straggling weary and athirst. The path grew narrow as an ant's foot and wound endlessly up and down, until at last a fortress came in sight. This was the stronghold of a wicked Patriarch who had for years been exacting heavy tribute from honest travellers. Apprised by his watchman of the approach of Humāy's forces, he sallied forth to demand the customary toll.

He stood on the road like a raging elephant,
on foot, in his hand an iron mace,
soaring in stature tall as a cypress,
wary and sullen as a malicious demon.
Way down below him the army resembled
a handful of chaff underneath a mountain.

Qais demanded in Greek why he was opposing their passage, one man in the face of an entire army, and advised him to petition the prince politely for whatever he had in mind to ask. The Patriarch roared with laughter and said he cared nothing for army or prince. They could only march one by one through the defile, so that he would be able to pick them off at his pleasure; if, however, they paid tribute they might pass in perfect safety. To give proof of his mettle he slew Qais's escort of fifty knights in a trice. Qais then wooed him with soft words, offering to discuss the issue quietly with him man to man. The Patriarch mocked his change of front, whereupon Qais seized him by the waistband and dashed him fifty times against the rocks, then bound him to a camel and drove forward through the pass to a riverside meadow where the army was able at last to encamp and rest.

Qais brought the Patriarch before Humāy, who upbraided him for his rapacity and demanded to know how much money he had taken in tribute. The Patriarch answered that he possessed a heavy treasure; he begged to be allowed to give a little of it to his four daughters who were in the fortress, then the prince could keep the remainder, if only he might escort his daughters to a far place where he would trouble honest men no more. Humāy agreed to spare the Patriarch's life, leaving it to Heaven to punish his sins. The Patriarch departed with his daughters and retinue. Qais entered the treasure-crammed fortress and sealed all the doors, for the loot was far too heavy to carry along on the present campaign. The prince posted a small garrison to watch over the cache, distributing a modest portion amongst the troops and leaving the rest to be transported on his return from Rūm (verses 1811-1960).

The Patriarch meanwhile made all haste to Amorium, where he told his sorry tale to the Caesar. The latter was amazed to learn that Humāy and Qais had so easily taken possession of the seemingly impregnable fortress, and feared for his own kingdom and his personal safety; why was Humāy marching against Rūm, which had no enemy in the world so rash as to challenge its supremacy? The Patriarch told the Caesar that he had heard one of Humāy's knights say that it was the king of Syria who had dispatched Humāy; he counselled his royal master to make all ready to resist the invaders. The Caesar accepted his advice and rewarded him handsomely for his loyal services; then he mobilised a vast army and marched out to meet Humāy (verses 1961-2005).

A month's forced march brought the Byzantine forces to within striking distance of Humāy's army, and they then encamped to prepare for battle. Humāy, informed of their approach, sent out spies to report on the enemy's dispositions, and they returned with a spine-chilling account of the Byzantine might. Nothing daunted, Humāy averred that he relied upon his well-tryed

luck to bring him through. The Caesar now in his turn dispatched a subtle agent to penetrate the Syrian lines, and to attempt to persuade Humāy to give up his rash adventure; he was to offer as a bribe the hand of the Caesar's daughter. All this, however, was intended merely to put Humāy off his guard; the Byzantines would then suddenly strike and defeat him, after which the Caesar would have the pleasure of toppling the king of Syria off his throne, and taking his daughter to wife (verses 2006-2050).

Qais himself escorted the messenger to Humāy, who was outraged at the proposal that he should marry the Caesar's daughter; Gul was the only girl for him. He rejected the Caesar's overtures and declared himself faithful to the Syrian king's commission. The Byzantine messenger sought vainly to deflect him from his purpose; Humāy sent him back with a defiant challenge to single combat. The envoy delivered Humāy's message, and counselled the Caesar to hold his hand and let the Syrian forces take the offensive; being inferior in numbers, they were certain to be defeated (verses 2051-2100).

The Caesar elected as scout one Sikand, giving him 30,000 men to act as advance guard. The opposing skirmish was led by Zahīr, a famed Arab knight, who had 1,000 picked troops under his command; he was supported by a tough warrior named Nashwādh with an escort of two hundred.

The world drew on its flame-red skirt,
the sky wrapped its head in a pitch-black veil;
stars glittered on heaven's face
like tears on the cheeks of a woman mourning.

At midnight the advance parties from both sides clashed and a fierce engagement followed. Sikand personally lanced a hundred of the Syrians before he was set upon by Zahīr and captured; then terrible havoc was wrought upon the Byzantines, only 6,000 escaping from the carnage (verses 2101-2150).

Wild beasts fell upon the dead and tore them to pieces
with the assistance of wheeling vultures.

The routed remnant brought their heavy tidings to the Caesar, who reformed his huge forces and prepared for a battle of revenge. Meanwhile Humāy held his ground and awaited developments with resolution. The Caesar flung 100,000 of his bravest soldiers into the field, placing them under the command of Chief Patriarch Sangūl. Qais sallied forth with a scouting party of two hundred; Sangūl advanced with his bodyguard of 600 knights (verses 2151-2204). Humāy attacked by night and routed the Byzantine scouts, whereupon Sangūl mustered all his forces against the 10,000 Syrians.

So many soldiers were slaughtered on both sides
that the earth ran red with blood like a rose,
the air became dark as a sea of pitch,
lances and arrow-shafts pearls of that sea.

Zahīr struck down the enemy left and right and slew Sangūl himself; the Byzantines fled headlong to the mountains, losing 50,000 slain in that one engagement (verses 2205-2225). Humāy took 1,200 prisoners. The Caesar

wept on hearing of this crushing defeat and the death of Sangūl, and resolved upon vengeance.

* Since now my ass has fallen into the mire
it is right that I should labour harder myself;
the hands of all and sundry will not mend my affairs,
I must endure the sweat and toil personally.*

He summoned his council and set forth the facts of the situation. Ruin stared them all in the face, Byzantium was on the verge of complete destruction. Yet its forces still outnumbered the Syrians a hundred to one; if all went to war with a will, the invader could yet be swept away. The army responded to the Caesar's appeal, which was reinforced by a distribution of gold and a fresh issue of arms (verses 2226-2297).

Humāy, for his part, having gathered in an unprecedented harvest of spoils, ordered the prisoners to be beheaded. The scouts went forward from both armies, and after two days' intermission battle was rejoined. The issue was still undecided at nightfall; of the Syrians two hundred had been wounded, but of the Byzantines 10,000 lay dead. Next morning the contest raged again, the Caesar being promised victory by the astrolabe. The Syrian troops, having suffered heavy casualties, grew so weary that Humāy resolved upon a withdrawal under cover of darkness. At the end of the day only two hundred survived, to flee for shelter to the frontier fortress (verses 2298-2370).

Humāy and Qais climbed on foot into the mountains; hungry and thirsty, they kept vigil all night against the wild beasts. Next morning the Byzantines completed the slaughter of the Syrian remnant; the Caesar seized the royal tent and sat upon the throne, then sent his troops hunting for Humāy, who watched the catastrophe from the safety of a cave and lamented to Qais the infidelity of fortune. He would have flung himself down to death had not Qais comforted him with sweet words.

After two days the Byzantines withdrew from the scene of victory, and the two Arab leaders were able to descend and inspect the battlefield. Greatly sorrowing, they wandered off in search of food and water; three days' quest brought them a few dry crusts which revived their failing strength. They tramped on until their feet were blistered, then they dropped exhausted close by a village (verses 2371-2424). A man came running to them out of the village to enquire what had befallen them. Guessing that they were refugees from the Caesar's wars, he invited them to shelter with him.

* For I am a man of property from Khaibar
who has girded his loins to engage in commerce,
a Jew, not a Christian; my name is Asmarā,
people know me well everywhere
that I am a merchant trafficking in Rūm;
in this village I have taken my abode
since the water here agrees well with me
and the air lifts my head on high.*

The Jew said that he was doing good business, and had a long time been

looking for two strong young men to be his bodyguard. He was ready to pay them each five dirhems a day. The two wanderers jumped at his offer, making themselves out to be fugitives from an unjust master. The Jew entertained them lavishly; but it was a case of a sprat to catch a mackerel. Next morning their host, who had already lured 1,200 wayfarers to their destruction, promised Humāy and Qais great wealth if they executed his commands; and for three days and nights they played and sported together.

On the fourth day the Jew ordered them to follow him carrying a long rope; he led them up a high mountain overlooking the ocean and into a hut from which he brought out an elephant. He instructed Qais to excavate not far from the hut. His digging unearthed a broad slab which, when drawn aside, disclosed a well. Fastening the rope to two rings, he ordered Qais to descend and pile into a basket all the gold and jewels he found below. Qais did as he was bidden, and discovered a huge hoard of glittering gems and gold; he filled the basket, and the Jew drew it up. The latter then commanded Humāy to climb down and help Qais in his search, and promptly pulled away the rope, leaving the two companions at the bottom of the well. Humāy and Qais wept of despair when they realised their plight (verses 2425-2555).

Yet even so they put their faith in God; the sight of so much treasure was also a comfort in their distress. Then Qais heard a voice calling from an apartment of the well, and on investigating he found a handsome young man on the point of expiring, yet with bread and water before him. Humāy entered at Qais's summons, but too late to get anything out of the youth. This tragedy increased still further the two friends' despair; but at least now they had a supply of food for perhaps ten days or more. Looking about them they saw that the whole place was littered with bones; Qais also found a knife, with which he at once began to dig. Humāy took over when his friend was exhausted; for three days and nights they carved their way through the solid rock, until at last a shaft of light shone ahead. Scrambling to the opening, they found themselves overlooking the sea, but with no way to climb either up or down (verses 2556-2596). They now had only two days' food left, and Humāy suggested that on the third day they should jump for it and leave all to destiny.

'What is written becomes neither less nor more,
neither magic nor charm is of any avail;
there is no escape from fate and destiny
and from what God has mingled in our bodies.'

Then one morning they sighted a ship approaching; it cast anchor just below them. Humāy and Qais shouted that the cave was full of gold and silver; let them bring the ship close to the mountain, and they would pitch down the treasure-trove which was useless to them, being hopelessly cut off. The ship's captain responded, and Qais began to shower down gold.

He scattered gold from the mountain just as
heaven at dawn's hour scatters the stars
or as in autumn the leaves are strewn
by the fierce wind blowing through the trees.

When the load of gold had been discharged, Humāy and Qais resolved to fling themselves down and take their chance of survival. Luck was with them, for they fell into the water and were hauled ashore half-dead by a couple of sailors (verses 2597-2650). After a while they recovered, gave thanks to God, and ate a hearty meal which the kindly crew set before them. All then embarked, and after passing through many vicissitudes on the ocean in a voyage lasting six months the ship came to shore in India (verses 2651-2700).

The mariners landed, rejoicing at the foot of a high mountain which abounded in date-palms, of which they ate their fill. That night they all slept soundly. Next morning on waking they found their way back to the ship barred by a huge and savage bear which had already killed two of their ship-mates. Humāy asked for arms, and after a bitter struggle he slew the bear to the astonishment of the anxiously watching crew. He flayed the beast and stuffed its skin with straw, then carried its head in triumph to the ship.

Setting sail, they soon came to a city which was the prosperous capital of an Indian king named Dahmrāy. He made haste to welcome the party, and gazed with admiration on Humāy; through an interpreter he questioned him as to his identity and his wishes. Humāy briefly told the story of his life, and the king received him honourably. The city was most spacious and splendid, containing no fewer than 50,000 temples, whilst the king's palace was a veritable earthly paradise, gorgeously adorned with gold and pearls and every manner of precious woods. The king assigned a sumptuous apartment to Humāy and placed at his disposal a retinue of servants (verses 2701-2805).

After two months of feasting, at the end of which Humāy could speak the Indian language like a native, the king promised to provide the prince with an army and to see him safely on the way to Khorasan and Iran. But first he must tarry with him a year, and help him to defeat his enemy, a rival king called Mihrāva, whose lands marched with China. To this Humāy agreed. A huge army was mobilised from every province, and Humāy marched forth with Qais as his chief-of-staff, having first provided for the ship's crew (verses 2806-2894). Then followed a long series of bloody but (truth to tell) somewhat repetitive battles in the course of which Mihrāva's ten sons were slain, and finally Mihrāva himself was killed (verses 2895-3650).

Dahmrāy gave Humāy all Mihrāva's treasure and retinue, not forgetting a share for Qais and the army. Humāy made a triumphal procession through the whole of India, then came back to Dahmrāy's capital and there feasted and made merry for a space. With the return of spring Humāy requested Dahmrāy to make good his promise to see him safely on the road to Rūm. Dahmrāy kept his word and accompanied Humāy and Qais, together with a large army which he placed at their disposal, as far as Ghazna. Humāy meanwhile had met a Syrian merchant named Bu 'l-Harb from whom he learned that the kings of Syria and Egypt had joined forces in an expedition against Rūm to avenge himself. The prince on Qais's advice sent forward a fleet courier to carry news to the two Arab kings that he was on the march from India.

The Indian envoy made the long journey in four months, and delivered

Humāy's letters to the kings of Egypt and Syria and to Gul (verses 3651-3760). Gul would have accompanied the messenger back to Humāy, but at that juncture the Caesar attacked with all his legions. Gul distinguished herself in the ensuing battle, killing two hundred Byzantine champions, so that the Caesar thought that Humāy himself had returned to the wars; one of his commanders disclosed to him the true identity of the ferocious warrior, more deadly than Humāy himself.

When Caesar heard this his heart grew sad,
tears of blood rained down his cheeks.
He said, ' Because of the Syrian king's daughter
my heart had become a prisoner in the trap;
now my soul is fearfully afraid on account of her,
through her my army will be brought to ruin.'

The Caesar urged his soldiers to make an even greater effort and to defeat the Arabs before Humāy could reinforce them. He flung 600,000 men into the fray (verses 3761-3850). Gul mastered 20,000 warriors to oppose the Byzantines and a savage battle followed in which both sides suffered grievous losses. The Arabs were defeated, and Gul fled to her father's tent to find that he had vanished; the king of Egypt had also taken the headlong road back home. Gul found the Syrian king hiding with the remnants of his army in an impenetrable forest. The Byzantine hosts ringed them round, but could not force their way into the bivouac; the Caesar therefore decided to besiege the forest and wait for hunger and the snakes to finish off the fugitives.

For three months the Syrian refugees were beleaguered. Then the king sent out scouts to seek news of Humāy. Gul cursed capricious fortune day and night, and was on the point of cutting her own throat. But Humāy was on the way; hearing of the plight of the Syrians, he redoubled his pace and overtook his father in a joyous reunion (verses 3851-3925). Humāy cheered the Egyptian king with the news that a huge Indian army with countless elephants and camels was not far away; he also mentioned the treasure which the king of India had pressed on him. After two days the reinforcements would arrive, and then all should go forward to the relief of the Syrian king and his daughter. The king of Egypt at once sent a fleet messenger to convey the good tidings to the desperate Syrians.

On the third day Qais arrived with the Indian army. After a brief rest Humāy set out with a picked commando and in a week reached the forest. He attacked the Byzantines and cleared a way for the Syrians to sally forth.

First of all came to him the Rose of Kāmkār;
he took her passionately to his embrace.
So loud a clamour went up from the two of them
that both fell senseless with lamentation.
The king of Syria also wept over them,
his heart sore stricken for the loving pair;
when heroic Humāy beheld the king it was
as though he had sighted the new moon.

The Caesar trembled when he heard that Humāy had relieved the Syrian columns, and he withdrew his forces in two stages. Humāy awaited the arrival of Qais with the main divisions, then proudly showed Gul the presents which he had brought for her from India (verses 3926-4025). Humāy's army rested for a month, while the Caesar grew more and more alarmed at the report of the elephants and the mighty hosts which had now been brought against him. Meanwhile the garrison which had long been left in the frontier fortress broke out and rejoined the army of Humāy (verses 3926-4045).

Humāy now attacked the Byzantines, first advancing 1,000 scouts under Qais against whom the Caesar opposed an equal contingent. Their night skirmish was followed by a full-scale engagement of 30,000 Byzantines against Qais's thin columns, but Qais defeated this move; whereupon Humāy reinforced Qais, and the Caesar's forces were routed. After anxious deliberation the Caesar resolved once more to try the fortunes of battle, this time committing 900,000 men. The unfamiliar appearance of the elephants with their flashing mirrors struck terror into the Byzantine hearts; 10,000 of their knights were slain, and both Humāy and the king of Syria felt confident that they were rid of the Caesar's menace for ever. On the morrow, with the king of Egypt and Gul joining in the party, they went forward to deliver the final blow (verses 4046-4133).

The battle raged furiously, and Humāy, Gul and Qais distinguished themselves, breaking the centre and killing 1,000 Byzantines with their own hands. After a night's intermission the issue was joined again; Qais charged the right wing, Humāy the left, and Gul the centre. Realising that defeat was inevitable, the Caesar fled from the field and his demoralised army dissolved. The victorious Arabs and Indians plundered to their hearts' content (verses 4134-4184). Taking boat, the Caesar sailed with his remaining troops to an island fortress, abandoning his throne and kingdom; whilst Humāy and the king of Syria ravaged Byzantium from end to end.

They turned their faces to Caesar's capital,
carrying off whatever they found there;
they emptied his palace of its lovelies,
they dug out all his hidden treasure.
Thereafter they set fire to the palace,
leaving behind no treasure and no quadruped;
they gave over his whole land to plunder,
scattering dust upon his throne and crown.

Qais secured that the lives of the family of his Byzantine beloved should be spared, and the king of Syria consented to his marriage with her. Then a Byzantine informer disclosed the Caesar's whereabouts to Humāy. The latter with Qais at once organised a sea-borne landing on the island. After a two years' siege the garrison, brought to the verge of starvation, rebelled against the Caesar and surrendered him to Humāy bound hand and foot. Humāy conveyed him triumphantly to the king of Syria, who commanded his execution (verses 4185-4248).

After a lacuna in the manuscript, the story resumes with Humāy taking his

revenge on the Jew who had tricked him before he went to India. All the treasure in the well was looted, the Jew was pitched in and the well filled in upon him. Next the treasure in the frontier fortress was gathered in. Great festivities followed in Damascus, which continued for two months, at the end of which Humāy asked the Syrian king to fulfil his promise of seven years since and to marry him to Gul. The wedding was celebrated with due pomp and circumstance, and the king handed over his kingdom, to which Byzantium had now been added, for Humāy to rule over with his father's consent. The king of Egypt then departed homewards, and the Indian army was sent back to India.

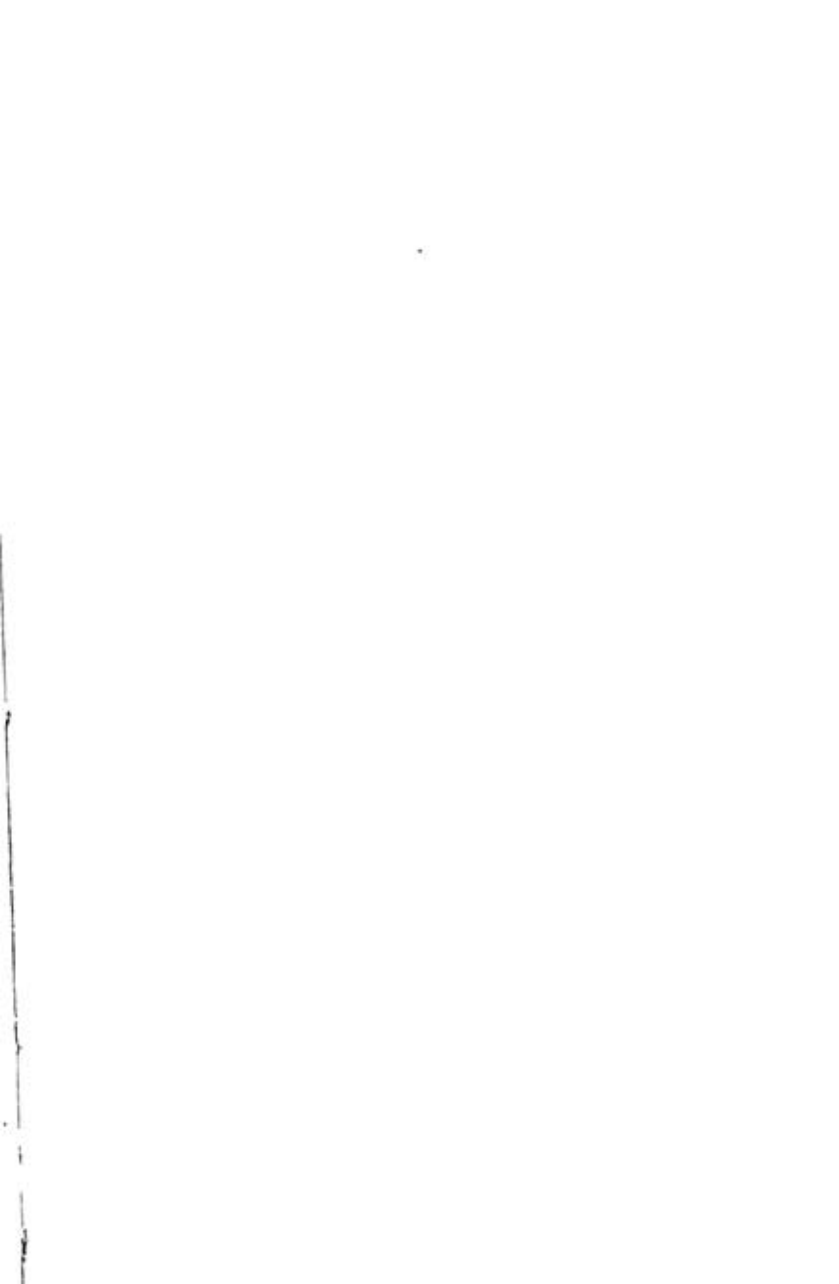
With the Rose of Kāmkār, enthroned as king
Humāy passed all his days in happiness
until ninety years had flown over him
and fate rolled up the scroll of his life.
He remained not in this world, neither his mate,
for there no heart enjoys eternal gratification.

So the tale of Humāy and Gul comes to its quiet close, and the complacent poet commits his work to the judgment of his unnamed patron.

نُه‌مائی‌نامه

بنام اینزدانا توانا بخشاینده بخشایشگر

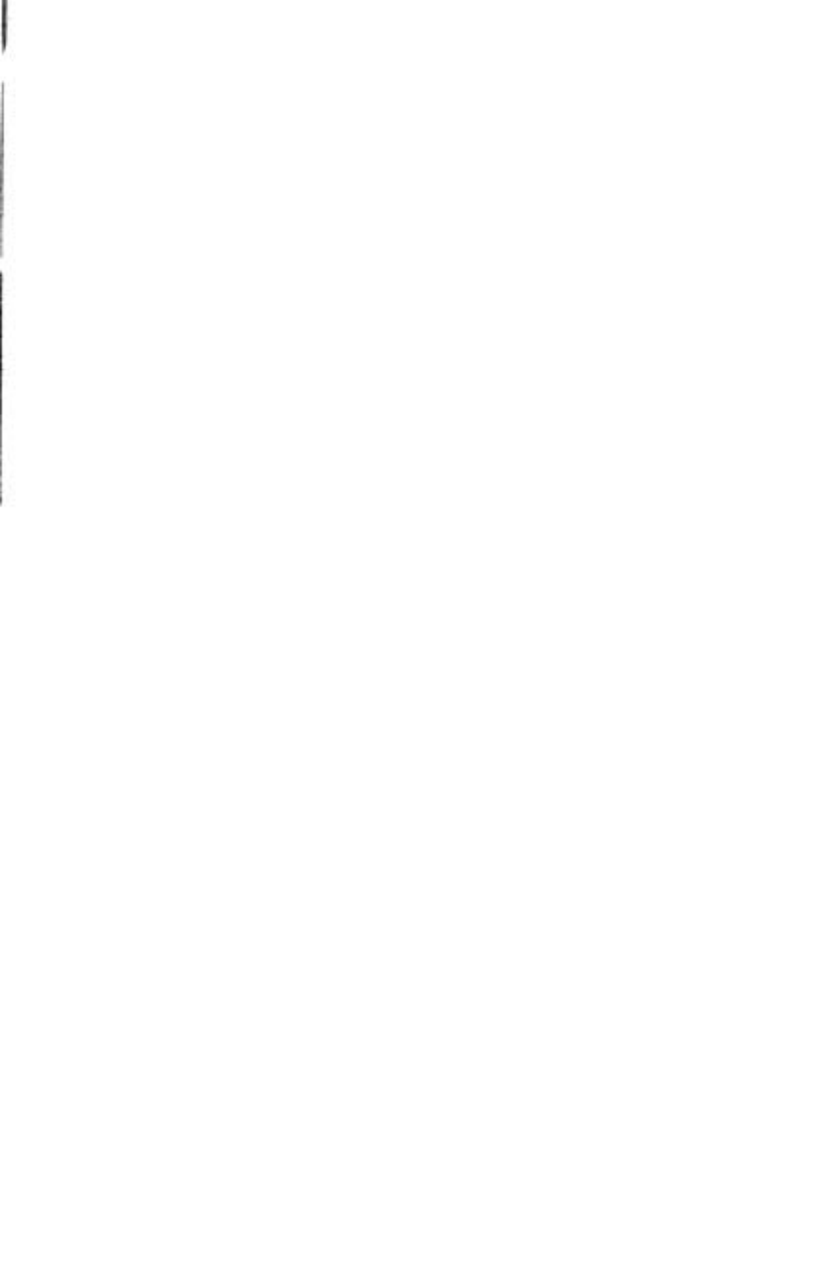
سیاس از خدایی که جان آفرید
خدا نیست روزی ده جانور
نیازش بجز آفریدن نبود
همه چیز چون خواست خود آفرید
چرا آنکه بگزید بگزایدش
کرا راه این راز بسته شدست
براز جهاندار راه تو نیست
جهان داور آن کرد کیش خواست
کند هر چه خواهد که کرد آنچه خوا
بیاور نبودش نیاز و نه هست
از آرزست و از آرزو بی نیاز
وزو نیست فارغ فراز و نشیب
زگرمی و از کاستی هست دور
چو مارشک و آتش زگیتی مدان
که دور از نیازست و از آرزو
خدا نیست روزی ده و دادگر
نداند کس او را که چونست و چند
بدان کرده هستی وی از نیستی
چرا هست او خود کند نیست باز

۵

۱۰

۱۵

سپهر و زمین و زمان آفرید
نموده سوی خود ره جانور
همیدون بمردم گزیدن نبود
چنان کیش بیایست هم برگزید
بکاهد که و گه بیفزایدش
ز چون و چرا دلش رسته شدست
درین ژرف دریا شنای نیتست
نه کز هر چه کردش همه راست بود
که بر هر چه کرد و کند پادشاست
نمودش زین رنج از و نه هست
نه اندر نشیبست و نه بر فراز
نه نازش ز شادی نه رنج از غیب
صبورست در کار بنده صبور
بچیزی نیازش زگیتی مدان
وزو آرزو راست بسته گلو
برون از گماشت و دور از فکر
چرا آفریدست پست و بلند
همی تا تو بر هستیش ایستی
پس از نیستی هستی آرد فراز

که بودند یک یک پس وی امام
که بازش نگیرد تو رحم ز آل

فری بر همه یا وراثت تمام
مگیراد کس را دل از آن ملال

۴۰

گفتار اندر ستایش خرد

که داده خرد راست خوبی خدی
که یابد بدو بوی باغ بهشت
روان را ز تیر بلا جوشن است
رساند خرد جان سوی کردگار
بدو مردم از بند بسته رهد
ز بندست او را گشاده خرد
دلش راه یزدان گزیننده تر
که گمراه نماید خرد مرد را
بنزد یک آتش کنی جای به
بود خانه ها را ز آتش بسیج
دریغ از قف مهر بایدش خورد
که هست آشکارش تراهنه مان
تنست ای شگفتی شده مایه دار
بدن و ز رطوبت نکردم دراز
تو مند با از بستست بس
که هستم شده چیره بر شاعری

همی تا توانی خرد راستای
خرد هست جان را چراغ بهشت
دو چشم روان از خرد روشن است
شود از خرد جان همی رستگار
خرد هر دو گیتی بمردم دهد
بمردم خداست داده خرد
کرا بیشتر جانیش بیننده تر
بیزدان رساند خرد مرد را
باقش پرستی کنی رای به
نشاید بی آتش بر آسود هیچ
تموز آورد یاد کم توشه مرد
چنین است گردنده فصل جهان
همان آدمی را ز طبع چهار
زخون و ز صفا و سودا بساز
که بی آزار اندر جهان نیست کس
مرا از بیشست در شاعری

۴۵

۵۰

۵۵

نیابد در نیستی هیچ کس
بدان را همان پای بندد بدام
بهر دو درون آدمیست رنجای
دهد جای او جاودان در بهشت
کند هارویه مسکنش بی مگر
بگفتار پیغامبر او گرای

۲۰
ببندد در نیستی زان سپس
دهد جای نیکان بنیکان مدام
بهشتست و دوزخ و رادوسرای
کسی کو بود پاک و نیکو سرشت
همان را که بد باشد و بد گهر
گرت هست رای بهشت خدای ۲۵

گفتار اندر ستایش محمد المصطفی علیه السلام

محمد که بست او ز ما دست دیو
بکنده بن ریخ بیداد را
شده خوار ازو کژی و کاستی
نه در دلش کژی نه در سر هوس
دلش بنددین را کلید آمده
تن کژی از کار او کاسته
بداندیش اسلام را چاه بر
رسیده بهر چیزش الهام راست
در دم دل شده کافران عرب
مه چارده شب نه چون روی او
سروش سپهرش نظاره شده
بداده خدایش همه کام و رای
نه چون دینش دینی خجسته دگر
فزونتر ز رنگ بیابان و رود

۳۰
رسول خداوند کیهان خدیو
فرسته جهان داور داد را
بیاراسته گیتی از راستی
بینیکی ازو خلق را دسترس
نهاد نکوز و پدید آمده
ره راست از رای او خاسته
سوی دین همه خلق را راهبر
بتبع و سخن کرده اسلام راست
ازو خیره گشته سران عرب
سروش آمده ز آسمان سوی او ۲۵
زها مون بگردون سواره شده
سخن گفته بر عرش بایک خدای
نبا شد فرسته پس از وی دگر
زما باد بر جان پاکش درود

۸. پدر بود دیده را روی و بس
 بدین دژ درون بود تا سال نیست
 بهر هفته از دژ بیام آمدی
 بگشتی بر آن بام دژ بر نه دیر
 چنان پارسا بود و پاکیزه رای
 ۱۵ زنان را کجا پارسایی بود
 هر آن زن که او پارسایی گزید
 زن از پارسایی شود نامور
 گل کامکار آن گزین دخت شاه
 بدان دژ درون خرم و شاد بود
 ۹۰ ز مردان نیامد و رایاد هیچ
 همی تا بر آمد بدین روزگار
 و را یک پسر بود نامش های
 جوانمرد بود و هنرمند بود
 برودی و خوبی هالش نبود
 ۹۵ شب و روز کارش نبود جز شکار
 بروم و بتوران و ایران زمین
 مگر یابد او دختری را همال
 ز دخت شهان چون نشانی یافت
 از او چون خبر شد بر شاه شام
 ۱۰۰ بشهر دمشق فرود آورد
 سرای خوشش داد همچون بهشت
 بدو اندرون باغ و آب روان

ز مردان و دیگر نبد دیده کس
 چنان چون همی خواست آنجائی
 بیدار ها مویش کام آمدی
 پس آنگاه از افراز رفتی بزیر
 کزو بد سرا فکنده هر پارسای
 بسی بهتر از پادشایی بود
 چنان دان که او پادشایی گزید
 بد انسان که مرد جوان از هنر
 شد از پارسایی سزاوار گاه
 ز اندیشه و انده ازاد بود
 مردان بودی دلش شاد هیچ
 بمصر اندرون بود یک شهریار
 بر برش سایه فکنده های
 نکر روی بود و خردمند بود
 گذشته بجز بیست سالش نبود
 همی گشت اندر جهان ها موار
 بگشت و بهندوستان و چین
 که دیدار داردش قریح بفال
 عنان از سوی کشور شام تافت
 پذیره شدش با سپاهی تمام
 بجز در خورتاج و گاهش ندید
 سرایی چو باغی در اردیبهشت
 که از دیدنش تازه گشتی روان

آغاز داستان

ز کرده بهم گفته راسان
 زهر شاه لشکرش کشور فزون
 بهر کام بودش همه کار نغز
 همان اخترس زو بماندی بپای
 چه شاهی تهمی مانده از برگ و بر
 زره گرد ماهش ز مشک سیاه
 فرو هشته بر ماه مشکین کمند
 زیاقوت رخسند دَر خوشاب
 نمایان ز برگوهرش پر نیان
 بود روز با شب گراز هیچ روی
 شده پیشکارش بت چین و گنگ
 پراز سحر و از رنگ و خواب و رخار
 رخس ماه و زلف سیه میغ بود
 پری پیشکارش سزا بود بیش
 درو جای آن فتنه عصر بود
 نبند شاه را دژ چنان دیگری
 بخوش نام خواندش گل کامکار
 بدو هر چه بایست از برگ نیز
 گهر شاندی بر سر و افسرش
 نبود برش راه دیگر کسی
 همه کرده کشور بفرمانش بود
 ز مردان نبند یافته هیچ کام

چنان خواندم از دفتر داستان
 که بد شهر یاری بشام اندرون
 جوانمرد و دانا دل و پاک مغز
 نبودش سپرکش نشستی بجای
 چه شاهی که او را نبا شد سپر
 یکی دخترش بود مانند ماه
 بیالا چو بر رفته سروی بلند
 بیاقوت سرخ اندرش دژ ناب
 دلش سنگ سخت و برش پر نیان
 شب و روز با هم زموی و زری
 بگشی طاووس و کبر پلنگ
 در چشمش دوزخ گس خدنگش خار
 لبش بسد شکر آمیغ بود
 پری راز رخسار او رشک بیش
 بیک وادی اندر یکی قصر بود
 سرش بر تریا و بن در ثری
 ز ماد و پوزاد او و را شهریار
 در آن دژ یکی دایه و ده کنیز
 پدر هر بده روز رفتی برش
 برو نام مردان بخواندی بسی
 گرامی تر آن دختر از جانش بود
 نبودی ز مردان کشش پیش نام

۱۰

۱۵

۷۰

۷۵

بدژ بود نزد یک راند اسب نیز
 چونزد یکی باره ی دژ رسید
 در دژ چنان دید بسته که سنگ
 کلاه کیانی نهاد از سر
 برفت و ز آن آب لختی بخورد ۱۳۰
 ستورش یکی شنه برداشت سخت
 گل کامگارش چو شنه شنید
 یکی دست بالین خود کرد بود
 ز بام اندرون چون گل کامگار
 دمیده شده سنبل از سنبله ۱۳۵
 سر هر دو زلف سیه نیم تاب
 گل روی خویش چو قطره گلاب
 بدافسان مرا و را چو دختر بدید
 بروقتنه شد دل و را در زمان
 همی گفت نیست آدمی این پریت ۱۴۰
 دو چشمش دو جادوست باد و کمان
 بدین جایگاه از کجا آمده است
 مرا در دل از وی چنان عشق خاست
 نبد نزد من قیمت هیچ مرد
 ندانم چه مرد است این خوب چهر ۱۴۵
 اگر نیست رویم نموده پیری
 بپرسم و را تا چه مردست وی
 ز عشقش مرا در دل آمد نهیب

چه اسبی که چون باد شد نیم خیز
 فرود آمد و یک زمان آرمید
 بسایه بر باره کردش درنگ
 بنزد یک دژ بود یکی آبخور
 بجای آمد و یک زمان تکیه کرد
 که لرزید از دژ بسان دخت
 برآمد بیام و مرا و را بدید
 دو چشمش همی هر زمان می غنود
 رخی دید و را چو چینی نگار
 همان پایگوش بگل بر گله
 درنگس میدون شده نیم خواب
 پراز خوی نمود از نف آفتاب
 لب از رشک رویش بدنزان گزید
 پری برد و را ز خوبی گمان
 مرا کرده از جان و از دل پریت
 زنان تیر بر جان و دل هر زمان
 که ما را ز عشقش بلا آمدست
 که جانم شود گر بعشقش رواست
 نه از مرد کس پیش من یاد کرد
 کز و در دل من بگسترده مهر
 توان کرد با عشق او داوری
 که برتن شدم خون ز خویش خوی
 ندانم ز عشقش فراز از نشیب

همه باغ او پر گل و لاله بود
 در آن باغ در میگری همای
 ۱۰۵ شدی شاد هر روز سوی شکار
 چو جان داشتی شاه شامش مدام
 چنان کردی اندیشه کین شاهزاد
 ندیدم چنین پرهیز یک پسر
 سزاوار این جفت دخت منست
 ۱۱۰ ولیکن چه سودست کان دلربای
 برش نام مردان نیارند برد
 من این را بدادم بسی روزگار
 دهم گنج تا بخشد و خوش خورد
 مگر دختم زربدارد خبر
 ۱۱۵ بفرمود کنبور را تا ز گنج
 برین سال بگذشت چون شمع
 نکرده از پسر نزد دخترش یاد
 که رشک آمدش یاد کردن از وی
 دگرکش ز دختر همی شرم بود
 ۱۲۰ قضا را یکی روز وقت سحر
 بنخجیر گاهی که بد نزد دژ
 بی اندازه نخجیر بود اندر وی
 چو آن روز شد تا بدانجا همای
 شده تیز رفتار گاو و گوزن
 ۱۲۵ چو شد مانده و تشنه از آفتاب

گل و لاله اش از ابر پر ژاله بود
 در آن باغ بودش شب و روز جای
 که بودی شکارش همه روزگار
 برویش بدی شادمان شاه شام
 ندارد بدل در بجز راه داد
 نبا شد چنین یک پسر پرهیز
 که خورشید رویت و نسیم
 نیارند مردان همی کام و رای
 چو بودند سرشان بیاید سپرد
 بود کز پی دشمن آید بکار
 ازو نام در کشورم گسترده
 شود جفت این نام گستر پسر
 دهد هر چه خواهد ندارد برنج
 پسر را همی بود با شاه خوش
 شه ار چند بود از پسر گشته شا
 سخنهای بر دختر نام مجری
 سخن مرد را دخت خورد کی شنود
 همای از در شهر شد بی خبر
 نرفته در هیچ مردم هگز
 ز هر سو گوزنان شده پوی پوی
 یکی جای دید او عجب دلگشای
 بیفکنند بسیار گاو و گوزن
 بسایه گرایید دل پر ز تاب

که گربازگردی ز پیشم بزار
 بگفت این ولوزید چون برگ بید
 دل دختر شاه بروی بسوخت
 و را گفت ای راد مرد جوان ۱۷۵
 ترا باز گویم که من کیستم
 بگفت و درون شد بدژ همچو باد
 فرستاد هم در زمان دایه را
 درآمد چو از درهای گزین
 بشد دختر شاه و دستش گرفت ۱۸۰
 ز دو پای کردش برون موزو زو
 بفرمود جلّاب و پس خوان نهاد
 بیاورد هر خوردنی بیش و کم
 بی دست بردند و می خواستند
 پرسید باز از سمنبر های ۱۸۵
 بهشت برین را می مانند این
 مرا گفت باید ترا از نژاد
 که تا چون پرستم ترا بر چه سان
 بت ماه چهره نژادش بگفت
 های دل آورده راز خویش ۱۹۰
 پس آنکه بوسید گل روی را
 که باید مرا رفت پیش پدرت
 شب ایم دگر نزد تو ماه روی
 بوم هر شبی نزد تو تا سحر

بر آید ز تن جان من زینهار
 دلش گشته از جان شیرین نمید
 بشیرین زبانی دلش بر فروخت
 بدژ در گری مرا میهمان
 درین دژ پناه از پی چیستم
 همه راز بردایه خود گشاد
 که آورد زود آن گرانمایه را
 بوسید سد بارد یگر زمین
 نشاندش بر مایه جای شکفت
 همی هر زمان روی و مویش بسود
 بخوان بر چو خولیکش نان نهاد
 بخوردند چون نان دو عاشق بهم
 شاهانه یکی مجلس آراستند
 که بس خوب داری درین قلعه ۱۹۵
 چنین است گویی بهشت برین
 بمن بر همه راز خویش گشاد
 بگوی از نژاد تو نام و نشان
 نماندش ازین روی رازی نهفت
 همدون همه گفت هر کم و بیش
 چنین گفت دلبر سمنبوی را
 که هستم من امروز خویش بدژ
 که روز آمدن ایدرم نیست روی
 سحر که روم زود نزد پدر

از آن پس کم از مرد تنگ آمدی
 ۱۵. شدم عاشق سردی از یک نظر
 همی کردش اندیشه بادل چنین
 گل کا مکار آمد از بام بزیار
 دل خوشتن را همی پند داد
 ۱۵۵ کشاده در رخ رفت نزد های
 باواز گفت ای بخواب اندرون
 چرا آمدی نزد این دژ فران
 های این چو بشنید بر کرد سر
 ننگه کرد سوی گل کا مکار
 رخس چون مه چارده شب نمود
 ۱۱۰ بوسید سدره پیشش زمین
 منم راه گم کرده مردی جوان
 بدین دژ رسیدم چون که فران
 بد از تشنگی کام من کافیه
 بخوردم ازین آبگیر آب سیر
 ۱۶۵ بخور خواب در بوم از تو بگویش
 سراز خواب بر کردم اندر زمان
 که چون روی تو ماه بر چرخ نیست
 ببالا و رفتار کبکی و سرو
 پری دختری یا بت حر زاد
 ۱۷۰ چه خوانم ترا ماه یا مشتری
 غریبم بخشای بر جان من

جهان بر من از مرد تنگ آمدی
 چه خواهد گذشتن مرا زو بر
 که در خواب خوش شده ام گزین
 زمانی همی بود بر جای دیر
 چو نشنود رفت او در دژ گشاد
 سرگیسوانش رسیده بیای
 که بدت بدین جای که رهنمون
 بچه چیز بدت ازین دژ نیاز
 چمان سرودید آفتابش زبر
 گلش دید بر رخ شکفته بیار
 بیای آمد و رفتش از پیش زود
 ورا گفت ایا تو ز خوابان گزین
 فتاد ستم از راه وز کاروان
 ز خورشید بوم بسایه نیاز
 جگر بوم از تشنگی تافته
 بخفتم زمانی درین سایه دیر
 رسیدم چو گفتار خوشتر ز نوش
 ترادیدم از سر شدم هوش زمان
 ز خوبی ترا جز هه برخ نیست
 بر خساره و موی مشکلی و پرو
 نگویی مرا تو ز نام و نژاد
 که هستت مه و مشتری مشتری
 ممان جان من تا بر آید زتن

که دیدم پری را بنخجیر گاه
 ز نخجیر بس کردم از این سبب
 شب اندر شبستان بجنبم بکام
 ۲۲۵ پس آنکاه گفتا که من مانده ام
 ببايد غنودن شب دیر ساز
 هماغاه رفت از سری جای خواب
 نبد روی رفتش نزدیک او
 ۲۲۵ بستر بر برد پیچان چومار
 ز پیچیدن و ناله ناسود هیچ
 ریمده بود خواب عاشق ز چشم
 کجا خواب یابد دو چشم کسی
 باب و باتش درون کس نخفت
 ۲۳۰ سحر که چو برزد سراز چرخ مهر
 برون آمد از خانه خود همای
 بفرموده خوان که خوالیگران
 بی دست بردند و بودند شاد
 چنان بر شد آوای خنیاگران
 ۲۳۵ همی خورد می فرخ اخترهای
 میش کارگر نامد از عشق یار
 چو شب قیرگون جامه در کشید
 برون آمد از پیش شه ناگهان
 یکی اسب بگزید و برگرد زمین
 ۲۴۰ برو بر نشست و برون شد شهر

دلم را بیدار برد اوز راه
 خورم باده هر روز تا گاه شب
 نباید که جایی بمانم بدم
 همه روز نیز اسب را راندم
 نه می خواهم و نه بت رود ساز
 بروی گل کامکارش شتاب
 فروزان نشد رای تاریک او
 تو گفتمی مگر بسترش بود خار
 وز اندیشه تا روز نغز و هیچ
 بود خواب با چشم عاشق بچشم
 که بردل بود بار عشقش بی
 که با این دو هرگز نشد خواب جفت
 بزراب بندود روی سپهر
 بر شاه شده نشانش بجای
 نهادند و خوردند نان سرورین
 بباد جهانرا شمرند باد
 که کردند می آرزو اختران
 دلش داشت شب را بدلدارای
 همی خورد تا شد ز شب روزتار
 ازو روز شد دامن اندر کشید
 همای و شد از سوی خانه نهد
 چه اسبی که بودش ز اسبان گزین
 نبد با روانش جز از مهر مهر

۱۹۵ که نان و نمک را حقش بر منست
 که من نیستم ناجوا نمود کس
 پسندید دختر هر آنچه او بگفت
 زمین بوس کرد و برون شدهای
 گه شام در شهر شد دل دژم
 هم از گرد ره سوی شه رفت تیز ۲۰۰
 بر رسیدش از راه و ز صیدگاه
 بشه گفت امروز دیر آمدم
 نخواهم دگر زفت سوی شکار
 بصیدم درون رخ نماید پری
 همه روز با تو خورم من شراب ۲۰۵
 مرا دیدن تو به از دو جهان
 ز بهرم ندا کرده خواسته
 بجای من آن کودی از مردی
 شمش گفت آن کن کجا بایدت
 فناد و چو بر سرت نام منست ۲۱۰
 بر من گرامی تری از روان
 با رامگه شو که هستی نزنند
 زمین را بوسید سدره های
 کمیزی بدی مونسش یوز شب
 بدو گفت امروز دیر آمدمی ۲۱۵
 نگویی سخن با کس از خشم و کین
 و را گفت امروز گشتم دژم

برش اعتقاد دلم روشنست
 ز تو مرا بوس و دیدار لب
 ز شادی رخس هر چو گل بر شکفت
 هم آنکه با سب اندر آورد پای
 نزد با کس از این بگفتار دم
 شه آنکه شد مرورا نیم خیز
 بوسید بسوی زمین پلش شاه
 ز لب رنج از صید سیر آمدم
 پری تا نبینم مگر آشکار
 کندم از خرد در زمان جان پری
 شب آید گرام سر از سوی خواب
 که هستی گرامی مرا هر چه جان
 ز من شده گنج تو کاسته
 که آن کرد تواند ایچ آدمی
 که در دل از شادی افزایش
 چنان دان که کام تو کام منست
 مبادا تنگ یک زمان نا توان
 زنجیر گاه ای یل دیو بند
 بشد تاها نجا کجا بودش جای
 بیامد گشاده بخنده دلب
 زنجیر که هر چه شیر آمدی
 مگر شیر افکنده از کمین
 دل من از آن روی شد جفت غم

مراد رجهان نیست جز تو کسی
 گرامی ترم نیست از تو روان ۲۱۵
 مرا باز گویی اگر درد خویش
 بدو گفت دختر که ای شهریار
 تو بادی دل افروز و دل شاد کام
 چنان دان که بر تن مرا تب رسید ۲۷۰
 از آن شد مرا گونه روی زرد
 کنون چون بدیدم فر روی شاه
 مدار از من اندیشه درد دل دگر
 که هستم شده من کنون تندرست
 از این چو بشنید شه در زمان
 ز دیدار دختر چو برداشت بهر ۲۷۵
 بیامد های گرین را بخواند
 همه را ز دختر بدو باز گفت
 پس آنکه و را گفت فرح های
 بجای پسر دختر آید اگر
 چو با پارسای بود دخت یار ۲۸۰
 پدر را غم دختر افزون بود
 فروزنده آن شاه را اخترست
 ولیکن چو شد دخت زیبا بزرگ
 بخانه چو دخت دارند دیر
 ترا جفت دختر ببايد گزید ۲۸۵
 بداند هر آنکس که باشد هزیر

که نامم ازو زنده ماندی
 ز تو هست هواره بختم جوان
 سزد کم دل از درد تو هست رش
 بکام تو بادا همه روزگار
 بفرمان تو هفت کشور تمام
 تبم چند گاهی همه شب رسید
 که تب مرا تن همه رنجه کرد
 شوم کوهی ارچه شدستم چو
 ز بهرم ازین بیش انده بخور
 بدم گرچه یک چند بیماروست
 و رارخ بوسید و شد شاد ملک
 برون آمد و شد دگر ره شهر
 بر خویش نزدیک تختش نشاند
 نماند از های هنرور نهفت
 که ای شاه دانا دل نیک رای
 بود پارسا بدز سید پسر
 پدر زو شود بی شکی بختیار
 دل از درد دختر پراز خون بود
 که او را بدل در غم دخترست
 ببايدش شوهر دلیر و سترگ
 چو شد زن دل از مهر او کن ستر
 که زن ایزد از بهر مرد آفرید
 که زن را ز شوهر نباشد گزیر

ره دژ گرفت و براندا سبب نیز
 چو سبش بنزد یکی دژ رسید
 دگر باره زان شته آگاه شد
 شب تیره را روشنی روزداد
 همای هنر پیشه را دید زیر
 بزی آمد از بام خود درگشاد
 همای هنر مند شادی فزود
 بر در گرفتش سوی خانه برد
 بفرومود خوان را گل کامکار
 چو خوان اسپری گشت میخواستند
 بپوشه زلبها بچستند کام
 مزیدند یاقوت شکر فروش
 نگشتند کرد در رای دیو
 درازی شب شد چو کوته بی
 برون آمد و اسب را برنشت
 فرود آمد و رفت در خانه زود
 ندانست کس از شدن و آمدنش
 بدینسان هیرفت هر شب براه
 پس آنگاه روزی مگر شاه شام
 و را دید گلنار چون شنبلیله
 بر رسید و گفت ای گل کامکار
 رسیده گرت هست دردی بگویی
 بخوانم پزشکان زهر کشوری

۲۴۵

۲۵۰

۲۵۵

۲۶۰

زغم در دلش خاسته رستخیز
 یکی شنه بکوه دگر بر کشید
 نگارین و بر بام چون ماه شد
 رخس روشنی دل افروز داد
 پیاده شده ز اسب چون شیر
 دلش گشت از روی دلدار شاد
 گل کامکارش لطافت نمود
 نشستن گله خویش او را سپرد
 نهادن سزاوار از بهر یار
 دگر باره مجلس بسیار ستند
 ولیکن نراندند کامی تمام
 گرفتند بهره زنا و ز نوش
 از ایشان نیاز زد کیهان خیر
 همای همایون فرخنده پی
 سوی شهر راندش چو از گشسب
 سوی خوا بگله شد نهانی غنود
 نهانی بماند آمدن چون شدش
 نهانی ز شاه و ز خویشان شاه
 برد دختر خویش شد شاد کام
 دل شد چو مرغی ز بر بر پرید
 چرا زرد روی و کرده زهار
 بدر مافش تا من شرم چاره جوی
 که درمان بدانند از هر دری

۳۱۰ همی شد گوزن و همی راند شاه
رسید او بکوهی سراندر سپهر
برو آتشی دیدش افروخته
نهان شد بر که گوزنش چشم

براندن درون شاه گم کرد راه
که بد سرش گفتی پراز ماه و مهر
سیاهی شب زو شده سوخته
بتازید نزد یک آتش بخشم

گفتار اندر جنگ های با زنگی بر که

۳۱۵ بر آتش او زنگی دید مست
نشسته دو چندان که کوهی ز قار
سری راست مانند دلیگی کلان
بزیربل سهمناک و ستبر
همه موی تار سرش پر گره
بر انگشت ناخن چو بر ساج عاج
دو پایش چو دو ابرو زمین ستون
چو شهزاده را دید برجست زرد
دوید و بر آورد تا بر زند
های دلاور سپر پیش داشت
بزد نعره زنگی دیو چهر
ز بانگش که و سنگ ریزند گشت
چنان در فتادش بکه بانگ تیز
بترسید از آن بانگ قرح های
بدل گفت زار او قتادم بدام
که جایی پیچم من از بد کنش
نه نامست باد شمنم در نبرد ۳۲۰

بکی طاس ده من درومی بست
ازو دیو پنهان شده در دهار
دو بینی زد و زخ دورا دخان
در فشند دندانش چون بر زل
بگردار زنگار خورده زره
چو الماس عاج و چو انقاس ساج
کهی بر سرش مهتر از بیستون
چو دودی و تیغی چو آتش ربود
بشهزاده و سرش را بفکند
ز سر زخم شمشیر زنگی بکاشت
که لرزنده شد زو زمین و سپهر
دد و دام هر سو گریزنده گشت
که بانگ دم صور در و تخیز
نهادن نیار ستش از پیش پای
ازین بود بیم بدل در مدام
بپستی گرایم ز بالا منش
نه شایم گریزنده شد زو بدر ۳۲۵

خردمند شاهی و بیدار نر
 شمش گفت بازای خردمند مرد
 همه راست گفتم بدانش سخن
 ۲۹۰ بردختر خود روم من چو باز
 که بی جفت مادر ترا زاده نیست
 بگفت این و خوان خواست می خواست باز
 نه چونان های گزین خورد می
 زنا گفتنیها زبان بسته داشت
 ۲۹۵ خنک بر کسی کوهوا آرمرد
 بعشق اندرون مست چون بست
 چنان دان که پیوسته اندر بنید
 گشاید سخن چون زبانت زبند
 بر مهتران چون می افزون خوری
 ۳۰۰ های همایون چنان خورد می
 بخورد و برفت از بر شاه شاد
 چو پاسی گذشت از شب دیر باز
 سر از خراب برگرد و آمد بدر
 در آورد با ساز در اسب پای
 ۳۰۵ نگهبان دروازه بودی گمان
 دگر کش درم بیش دادی های
 چو بر راه دژ راند شهراده نیز
 سبک خیز کرد اسب را از پیش
 شبی بد ز مهتاب مانند روز

درین کار بنگر تو هشیار تر
 بدیدی بس اندر جهان گرم و سرد
 تواندیشه کردی زرای کهن
 بگویم که اندر جهان جفت ساز
 هنر مندی جفت آزاده نیست
 همی بود با باده و رود ساز
 که بردانش او ستم کرد می
 چه گرد دل ز تیر هوا خسته داشت
 که بر سر ستم از زبانش نبود
 بود این از سر زنش روز شب
 زبانت بند سخن را کلید
 سرت زو بجان یا بدو تن گزند
 زبان را بود با سرت داوری
 که سر از زبانش نیا زرد می
 بیامد غنود از بر گاه شاد
 بدیدار دل بندش آمد نیاز
 نهاد از بر اسب خود زین زر
 ز دروازه شد باز بیرون های
 که فنجین را بسته دارد میان
 چو شب رفتن از شهر بودیش لای
 ز پیشش گوزنی بجست از فنجین
 بدشتی که نه خار بد نه خمش
 چو روی های گزین دلفروز

۳۵۵ بخشای بر بی گناه این جوان
 مگر این سیه را در آرد بخاک
 چو تو یار من باشی ای دادگر
 چو بزدان نیکی کنش را بخواند
 بزنگی در آمد ستورش چو گردد
 بر آورد و زد بر میان سرش
 ۳۶۰ ز کاهی بکوهی در آمد گزند
 ز شادی یکی نعره زد دخت و گفت
 کنون ایمن آنگاه باشی بسر
 که هستند ده یار او خفته مست
 کرایشان ببری بشمشیر سر
 ۳۶۵ دوید و بر هر دهنش برد زود
 بر آهخت تیغی چو یک قطره آب
 بده زخم ده سر بیفکند خوار
 چو زنگی و یارانش کشته شدند
 پیامد بردخت پس شاهزاد
 ۳۷۰ که کردی توان مردی از فروبرز
 رهاندی شه شام را زین سیاه
 منم خویش شاه افتاده بدام
 ز گیتی بر ربی نیازی دهد
 بدخترهای آنکهی گفت من
 ۳۷۵ کنون ایدرت نیست بیجان
 هم اندر شب ایم برت زود باز

تو در زور مندی و را و توان
 کند تارک او بشمشیر چاک
 من او را ز پای اندر آرم بسر
 بزد تا زبانه بر اسب و براند
 کشیدش یکی تیغ و یک حمله کرد
 ز تارک بدو نیمه شد تا برش
 ز کاهی بیفکاد کوهی بلند
 که این مردی از خلق نتوان گفت
 توای همچو ماه دو هفته بسر
 فتاده زمستی بر خاک پست
 بتنشان نمائی تو بس دیر سر
 های دلاور بشد همچو دود
 چه آبی که چون آتشی بود ناب
 بر آورد از آن زشت رویان دمار
 بخاک و بخون در سرشته شدند
 دو سد بوسه دخترش بر روی داد
 که کس نیست کرده بتیغ و بگرز
 کزو مردم کشورش شد تباه
 رهاندی مرا تا ترا شاه شام
 بشاهان برت سرفرازی دهد
 رهاندم ترا از بلا جان و تن
 که من رفت خواهم بجایی نهان
 برم سوی خان خودت من بنان

بکام فنگ اندرون مانده ام
 رهایی اگر یابم از چنگ دیو
 و گرنه در یغا جوانی و عشق
 در یغا گل کامکار گزین
 ۳۳۵ زن تا در مرگ گامیست راه
 بخاک افکند زنگی از زمین مرا
 همی گفت با خود همی ریخت آب
 دیگر باره زنگی بدو داد روی
 بر آورد گوزی که تا بر زندش
 ۳۴۰ دگر ره بگرداند گزش بنزد
 دگر ره بلکه زلزله در فساد
 یکی غار بد جای زنگی فراخ
 بدو در جوان دلبری همچو ماه
 که زنگی روده ز کشورش بود
 ۳۴۵ رخ شاهزاده جوان مه بدید
 همی گفت با خویشان کاین جوان
 قضای بد آوردش اینجا فراز
 ندانست گویی که این جایگاه
 ز بیم سیاه و زیارات او
 ۳۵۰ که مستند ده تن شد بی خبر
 کشند این جوان را بیک دم زین
 مگر ایندش یار مندی دهد
 های دلاور بنالید زار

بلار اچنگ اندرون مانده ام
 بمن بر بخشود کیهان خدیو
 همدون همه کامرانی و عشق
 کجا نیست آگه نگارم ازین
 تبه گشت خواهم بخیره تباه
 که خواهد پس ازین ازو کین مرا
 ز دود دیده بر روی چون آفتاب
 و زو شد بگرز گران کینه جوی
 ز زمین در زمان بر زمین افکندش
 دیگر باره زد بانگ زنگی ز شور
 وز آن زلزله که بلکه بر فساد
 بجای شبستان و ایوان و کاخ
 سمنبر نگاری ز خویشان شاه
 شب و روز با او نشست و غنود
 شکر هر زمانی بلولو گزید
 ز بهر چه آمد بدینجا دوان
 که ماندش دل اندردم درد و کاز
 نیارد گذر کرد بر چرخ ماه
 بهر غم درون غمگساران او
 ز خواب او برآرند هر ده سر
 بیایدش بادبو کین هم زین
 وزین ریمنش بی گزند ی دهد
 همی گفت کای داور گرد کار

۴۰۰ یکی پیرکم بختم ای شیرمرد
 ترا زینهارم بگردن کنون
 ببخشی بر من که بر سر پیر
 ز پیران همی شرم دارم خدای
 همایش بگفتار نشناخت باز
 ۴۰۵ دگر آنکه بود از هوای شکب
 چه دانست شاهی که چون سزایان
 ورا گفت مندی و بامن برو
 دژی هست گویند این جایگاه
 از اینجا بگیرم بهتر نشان
 ۴۱۰ ترا شتران باز دست آورم
 ورا شاه بسترد و با او برفت
 در دژ نمود و پس آمد فرو
 بز حلقه در گل کا مکار
 برون آمد و در گرفتش ببر
 ۴۱۵ که دیر آمدی امشب ای مهربان
 برو برت هست استواری همی
 چه کس باشد این کا سب تو دارم
 بپاشش گفتا که بیواری است
 شتر برده چندند مردم کفانش
 ۴۲۰ روم تا ستانم ورا شتران
 بدو گفت ویرا نیاری درین
 بترسیده کش بداند باز

بسر بر مرا این قضا کار کرد
 نکر تا مرا چاره سازی تو چون
 ببخشایش ایزد بود دستگیر
 ز پیران گنه در گذارد خدای
 که لبس ورا بدد گر گونه ساز
 سیم آنکه بودش رسیده نهیب
 شود جامه پوشد بر سم شبان
 بدژ تا نشانی بر سیم نرو
 اگر دانی امشب بدان دژ قوراه
 بنزد یک بنگاه مردم گشایان
 بلندی بدخواه پست آورم
 ره دژ نمود و ز پیشش برفت
 بدو داد اسب و بشد همچو دود
 شد آگاه و آمد ورا داد بار
 بسو سید سدره ورا چشم و سر
 یکی دیگر آورده میهمان
 که سوی منش با خود آری همی
 زدست اسب را هیچ نگذارد او
 شتریان یکی پس بیچاره است
 بدادند جایی از ایشان نشانش
 برآرم دمار از تن کافران
 نه گفتا بپاشد هم اینجا برون
 برو بر سر آرند روز دراز

بدین جایگاهت کنون بیم نیست
 نه ده دیود یگر ازو زشت نر
 بگفت این و راند اسب را باز پس
 قضا را شه شام شبگاه شام ۳۸۰
 نهانی بشناس تاخورد مگر
 ز مردان و دختر بود همچنان
 همان هست با دخترش راستی
 بر و بر هوا چیره شد یا نشد
 کجا بر همه کس هوا راست دست ۳۸۵
 هوا اندر آرد ز که دام و دد
 از آمیزش آمد گرانگیختن
 فرشته نشاید بدن آدمی
 بسازیکی ساربان شهریار
 دل از دخترش پر ز اندیشه بود ۳۹۰
 بر آورد یک بانگ و گفتا بشب
 چه کس باشی و رفتنت تا کجا
 و گرنه بترم سرت را ز تن
 شه او را بدید و بترسید و گفت
 بترد سر من ز بیم سرش ۳۹۵
 و را گفت من ساربان شهیم
 کنون ز اشتران یا فستیم نشان
 نه یارم شدن تا بدان جایگاه
 که از هر دو رویم بجانست بیم

کجا زنده این دیود زخیم نیست
 بخون خوارگی در جهان زو بتر
 ندانست ره رهبری جست و پس
 پیاده بدر رفته بدتیز گام
 پیرامن دژ که گردد دگر
 که ز آغاز بود او سر را ستان
 که بود ست و دور ست از و کاستی
 وزان خوی خود خیره شد یا نشد
 چو بر پیش و بر کم قضا راست ۳۸۰
 هوا را ز بونست گشته خرد
 مدان چاره کس را ز آمیختن
 سرشته چو آمد تنش از زمی
 بدین آزمون رفته بر رهگذار
 که آمد دوان شاهزاده چودر
 برین رهبرانی همی در طلب
 ز من ایمنی گر بگفتی براست
 نیایی بر این دشت گور و کفن
 بدل گر مرا او بداند نهفت
 کنون برد باید برد دخترش
 دو سد کرده اشتر کم آن شهیم
 بجایی که هستند مردم کشان
 نه شایم شدن باز پس پیش شاه
 بوی رانی خان و مانست بیم

کرو من شوم جفت تو نایگزیر
 همای آنکه از کار زنگی بگفت
 ز شادی بر آورد دختر خروش
 و را گفت شادیت باد امدام
 ۴۵. رماندی زد شمن تو شاه مرا
 شه از روزن این سر بر چون شنید
 پسندید ویرا و آمد بدر
 بدل گفت یک دشمنم دیگرست
 یکی حله دارد بوادی درون
 ۴۵. برم امشبش نزد او نایگهان
 پس آنکه خود دخترم آن است
 نباشد بگیتی چنین دیگری
 بداندیش من کاست گردد این
 مرا جفت دختر نزیبد جز این
 درین گفته بد شاه کامد بدر
 ۴۶. بیامد با سب اندر آورد پای
 بشه گفت ای ساربان تیزر
 مرا نزد بدخواه خود زود بر
 بدو گفت شه تو کنون پیشان
 ۴۶. بدان آفتی کز بیابان درون
 که من بانو نتوانم آمد بتگ
 بانس گرای و بر آن اسب تیز
 همی تار سیدن شود مرا

نگوید متوشه که جفتش بگیر
 برون آمد این راز چون از نهفت
 بیادش یکی جام می کرد نوش
 که رست از بدی و بلا شاه شام
 گشودی سوی شهر راه مرا
 همان مرد می از دلاور بدید
 گرفت اسب آن نامور پرهیز
 بنزد یک این در که بس منکرست
 بدان حله ویرا بوم رهنمون
 برو تا مگر هم سر آرد جهان
 که در مهر بانی رهش بن نگوست
 جوانمرد گردی و کند آوری
 همه کار من راست گردد ازین
 که در خورد تا جست و گاه و نلین
 همای دلاور یل پز هنر
 شه از پیش رفت وزیر همای
 ز من تا کهن بخت گرددت نو
 ز من خواه پس اشتر و غم مخور
 نکاور که داری همی زیران
 درفشدهی راست مانند خون
 ز پیریم زیرا که سست رگ
 بر آر از تن دشمنان رستخیز
 روان بدان تیغ را کن چرا

چو ایشان بخوشی بدر در شدند
 بیامد کنیزی و آوردنسان
 ز بهر تو آورده ام خوردنی ۴۲۵
 پذیره شدش شاه و نان بستد
 چونزد یکی آمد کنیزش بدید
 بدو گفت شد گیر بگویی توراز
 نهانی مرا سوی آن خانه بر
 نمایی بمنشان اگر تو نهان ۴۳۰
 برین عهد سوگند خورد و برفت
 که بد دختر اندروی و ششهای
 در آن خانه میدید را مشگران
 بپوشه مزان لعلگون قندرا
 همی کرد دختر بدان راه رای ۴۳۵
 ولیکن های گرانمایه هیچ
 و را یک دور گفت بی ام شاه
 حق شاه بر من حقی واجبست
 نفر موشمش حق نان و نمک
 چه نیکوست کردن وفا از کسی ۴۴۰
 جفا آن کند گویند از خرد
 من امشب خود آن کرده ام از هنر
 ترا اگر نخواهم دهد وی بمن
 که او را یکی جفت باید گزید
 بدو گفت دختر چه کردی تو کار ۴۴۵

برآمد زمانی و در در شدند
 ز بیرون در گفت ای ساربان
 هیدون بسی گونه هم بردنی
 ز با نرا نگه داشت از بیم بد
 بلرزید و شد رنخش چون شبلیله
 بپوش زتن گوشتت من بگاز
 که هست اندر و دخترم با پسر
 ترا بی نیازی دهم از جهان
 بدر بر سوی بام آن خانه رفت
 نسته بیکجای شادی فرای
 بهم گشته بازیگران دلبان
 ولیکن گشاینده فی بند را
 که کام دل از وی بیاید های
 بدانزه نکرد ایچگونه بسیج
 ز من کام دل ای گرامی نخواه
 بجایست حقش گراوغا یبست
 و گو خود مهرگ آردم مهر حک
 که دارد زهر در رهنرهایستی
 زنده بردر نام نیکو لگد
 که گوشه بدارد ز کارم خبر
 ز بهر تودی شاه گفت این سخن
 که کام دل از جفتش آید بدید
 درین شب همی از پی شهریار

دل و جانش خرم همی کردی
 کی آرد بر من گذشتن لبش
 نخواهد که زنده بود مانده دیر
 که یارد گذشتن بدین راه راست
 که گوید ترا زو کشم من بستر
 که یارد سخن گفت با من چنین
 هنر نیست هر چند دیده ز من
 همیدون میآرد سلاحش تمام
 یکی تیغ هندی برهنه بدست
 و لیکن نه چون آب و آتش بسنگ
 از درد دل دیو در خیم تاب
 و را گفت ای عمر خیره درآی
 چرا آمدی نزد ما یافه جوی
 که یاری زدن تو بکنیم نفس
 کنون زار بگری تو بر خویشتن
 مرادست گشت فلک بسته نیست
 که اینجا یگانه پیش من ایستی
 همه یاد از زور خویشم کنی
 چرا آمدی ایدر ای بد گهر
 نشانت بنزد من اوداده است
 هر اسیده همواره دلش از منست
 که باشد همه خلق را خرمی
 دو چشم خرد باشدش دوخته

جوان عرابی همی خورد می
 چو این بانگ بشنید گفت ای عجب
 جز آنکس که باشد ز جان گشته
 شتر چیست وین مرد خود از کجاست
 کدامست زنگی چه دارم خبر
 چه ابله چه ناپاک مردست این
 خبر نیست گویی شنیده ز من
 بفرمود تا اسبش آرد غلام
 میان بست و بر اسب جنگی نشست
 چه تیغی چو آب و چو آتش برنگ
 سپهری پر از ذره آفتاب
 پیامد زنان نعره نزد همای
 چه مردی تو چیست اشتر بگری
 خبر نیست از من ترا داده کس
 مگر آرزو مرگ بودت ز من
 که از جنگ چون تو کسم زبسته نیست
 تو نام شنیده مگر نیستی
 شتر خواهی و خشک ریشم کنی
 نیاری کنون تا چه داری هنر
 مگر شاه شامت فرستاده است
 ز من سدره او سوخته نعر
 نخواهد بجز سوخته آن تنی
 که او را بود خرمی سوخته

۴۹۵

۵۰۰

۵۰۵

۵۱۰

که آنخانه چندان ز رو گوهرست
 ولیکن جوانیست بر حله مه ۴۷۰
 بگردد بناچار با تو بچنگ
 نیارد بچنگ تو کس دست سود
 از و چون شنید این های دلیر
 چنین گفت با شاه کای ساریان
 هی تا ترا نزد تو من آمدن ۴۷۵
 پر داختن جان جوان را ز تن
 اگر هست گنجش فزون از قیاس
 بر این گفته ایزد گوی منست
 تو مندیش و زود از پس من بتاز
 خدای جهان بس مرا یار و پشت ۴۸۰
 بگفت این و راند اسب را چو باد
 چنان شد تیزی که تیر از کمان
 بیک چشم زد نزد آتش رسید
 با و از گفت ای مه حله زود
 سرا پوزش آر و شتر باز ده ۴۸۵
 و گرنه هم اکنون بچنگ من آی
 شود خان و مان تو زیر و زبر
 چو زنگی شوی تو ز پیکار من
 سزد کین مثل گیری از من در ۴۹۰
 که دیوانه چون سنگ در کین
 شنیدن ز دیوانه گفتار راست

که پیش شهبان همه کشورست
 که مردی بمردی از ویست به
 بچنگ از تو گردی بروی بچنگ
 زیان من از جنگ تو گشت سود
 خروشید مانند آشفته شیر
 ز بهر تو بستم بکینه میان
 مرا تیغ خو تخور باید زدن
 بتو داد خواهش بنگاه من
 بتو بچشم و بر تو تهم سپاس
 که اندر دل این کام و ری منست
 که هستم من از یارگری نیاز
 بپشتی توانمش بدخواه کشت
 چو بران عقابی عقلی نژاد
 و یا چون شهبای ز چرخ کین
 پراز رنگ و زبوی یک حله ده
 بیا پیش من کت درینست سود
 که بی شور دادن شتر باز به
 بنیزه کنم تا دلت سرگرای
 ز من چونت بزم بشمشیر سر
 نگر نشیری خرد تا کار من
 با غار پیکار هم از نخست
 بیا بدترا بند سر جست زود
 خرد مند مرد هشیوار راست

وگر مثل خود شیر خواری بجنگ
رسیده بدانجا بیکه شاه شام
نیارست نمودن آنجای روی ۵۴
همه هرچه گفتند وی می شنید
همی گفت اگر کشته گردد همای
که بود مش ایجای من رهنمون
وگراز عرابی بر آرد دمار
بداند مرا زنده نگذاردم ۵۵
کنون تا ببینم که گشت زمان
شوم من بتک باز پس بیدرنگ
بر دختر خود شوم تیز گام
وز آنجا سوی شهره بسپریم
همای ارشود کشته کین خواهرش ۵۶
مبادا که یک موی او کم شود
بمیرم من و دخترم در غمش
خدایا نگهبان جانفش تو باش
پس آنکه عرابی بیک گوشه شد

فرستی بر من ندارم ببنگ
که خود را بدو ساربان کرده نام
نهان دیدن آن جنگ را دیدرنگ
همان هرچه کردند از دور دید
بگیرد بخونش مرا یک خدای
بدیچم گر او را بریزند خون
شود روز و بنید مرا آشکار
زیم سر خود بیا زاردم
کرا در رساند هم ایجا زمان
بدر راه گیرم سوی کوه و سنگ
همه قصه او را بگیرم تمام
بیام سراسر همه لشکر
همه کین ازین زشت دین خوا
که آنگاه از آن بردلم غم بود
ندارم بجز تا زیم ما تمش
دهنده همیدون توانش تو باش
دلش را غم دیگری نوشه شد

گفتار اندر جنگ همای با عرابی

بشد آنکه فرمود واسی گزید ۵۷
سلاح آنچه بودش همه برگرفت
بیامد چو تا زان بجنگ همای
بھیلت ورا کرد بر خود دلیر

برا فکند زینش چنان چون سزید
فلک را نگر چون نمود او شکفت
همای هنرور چو جادوی مای
پس آنگاه در شد چو آشفته شیر

۵۱۵ نه تو ماند خواهی نه آن بد کنش
 هلاک خود و تو بیکبار خواست
 پاسخ ورا گفت فرخ همای
 تو خود را از خای بیهوده گوی
 که ره داری و مردمان را کشتی
 ۵۲۰ مگر این مثل را نداری نویاد
 که گر تو کشتی مرا تراهم کشند
 کون گر بیا دافره آن رسی
 نه چندان بپیداد بودی تو شاد
 مرا باد گرد کس مکن تو قیاس
 ۵۲۵ تو بهتر ز خود نیستی دید کس
 زبردست گردد بلی زیر دست
 بر افراخت سر هر که از منی
 بیازوی خربش آنکه گستاخ بود
 فروتن ندیچده هیکز ازیدی
 ۵۳۰ مزن لاف و پیشای و با من بگرد
 هنر باید از مرد جنگی نه لاف
 شنید این عربی و خندید از وی
 ورا گفت با این نمونه بگرد
 ترا بایست باید بجنگش گمرد
 ۵۳۵ که او مرا نیست هنر بجنگ
 پاسخ ورا گفت فرخ همای
 سوی من فرست این که خواندی

که دامن با صل و بگوهر منش
 نمود ستمان زمین سبب را راست
 مرا خواندی خیره یافه درای
 همیدون مه و سال بیهوده چوی
 بدین کار همواره شاد و گشتی
 که گفتست دانا چو لب برگشاد
 چو کشتند بر خاک پایت کشند
 سزد زانکه بدرای و بدرگ کسی
 که آنرا توان داشتن بیاد
 چو با دیگران نیست با من پلاس
 همی زان شگفت آیدت خویش پس
 هم آخر گراید ز بالا بپست
 فروتن شود لابد از برتنی
 بر آردش کمتر کس از دوده
 بریژه که باشد ورا بخردی
 بینی مرا تا تواند ز نبرد
 چرا لاف باید زدن از گزاف
 زیاران بخواند او یکی کینه جوی
 که من تنگ دامن ازود ز نبرد
 بریدن بشمشیر از دوش سر
 مرا جستن جنگ او هست تنگ
 بجنگ من از تنگت او نیست رای
 که از جنگ او نیست تنگی مرا

- ۵۸۰ کمان را بزه کرد و تیر اندر روی
 برون راند و برزد بچشم سوار
 ز اسب اندر افتاد بر خاک پست
 نهنگی که جز جان نیو باشتی
 ر سر ترکش افکند و بر سر زدش
 ۵۸۵ دگر باره گفت ای عرابی بیای
 بخوابانش جایی که مست منست
 بیای تو گر نیز مست کنم
 عرابی چو بشنید دلتنگ شد
- نهاد و سوی بدکش داد روی
 گذشت از قفایش بسوی قنار
 بیامدهای و نهنگی بدست
 ز آب و آتش هنر داشتی
 بیفکند سر تا خوردن ددش
 بسر بی سرامینرا که شد کند پای
 شده مست و بهش بدست منست
 بخون اندر و خاک پست کنم
 ز کینش دو ابرو پر آژنگ شد

گفتار اندر جنگ های با عرابی دیگر

- ۵۹۰ یکی مرد بر رفته تا خرچ سرش
 ز سی رش فزون نیزه درکش
 بر اند اسب را پیش چون باد نیز
 سنان نیزه را کرده بر سینه راست
 های دلاور بشیر هم
 بشیر زد دست چون برکشید
 ۵۹۵ در آمد دگر دره بفرخ های
 بزد تیغ زودش سپر پیش داشت
 دگر در آمد بگز گران
 که تا برزند بر سر شهریار
 از و شاه جنگی پیچید سر
 ۶۰۰ خدنگی برون کرد از کیش شاه
- شده در عرب نزد هر کس خبرش
 سنان را بکر دار آتش نقش
 برانگیخت در تاختن رستخیز
 سنانش چو زد راست بر سینه خوا
 بزخمی و را کرد نیزه قلم
 نوگفتی خود از باخت بر کشید
 که او را بقیع اندر آرد زیبای
 ز تن ضرب تیغش سپر باز کاشت
 بر آورد چون پتک آهن گران
 کند خرد از گرز اسب و سوار
 نیامد بر و گرز او کارگر
 خدنگی که رفتی ز ماهی بهاه

بدونیمه کردش هم اندر زمان
بدونیمه بردار اینرا زجای
ولیکن بدو میل دام و دست
نیایی تو بهتر زن مشتری
نگر تا به از اینت با زار بود
هی گفت جبار یار تو باد

یکی تیغ هندی زد ش بر میان
با و از گفت ای عربی بیای
بر من یکه آمد و دو شد دست
یکی را فرستی همی دو بری
از بن به نیایی تو اینجای سود
شه شام پنهان همی دید شاد

گفتار اندر جنگ های با عربی دیگر

برو بانگ بر زد بخشم و ستیز
جنگ این زمان زود بگذار گام
سرش را سپر بر زمین زیر پای
وگر خود سر از چرخ بگذارد او
بریزد زبا ننگ تو بر کوه سنگ
نیارد جنگ تو آهنگ کرد
در آید ز بهمش بدو چشم نم
بیامد بکردار آذر گشتب
همی زد چنان نعرهای بزر
شه شام را گشتار و دل غمین
بمشیر هندی در آرد ز پای
همین است کزوی هراسست و پس
نگردند جز کند چنگ و زبون
های دلاور همی دون بجای
یکی تیر بیرون کشیدش ز کیش

عربی یکی را دگر خواند تیز
که اسبی گزین و سلاحی تمام
ممان یک زمان زنده اور اینجای
سنان ترا تاب کی دارد او
قوی در عرب به زگردان جنگ
تویی شیر و روبه ترا هم نبرد
ببیند چو روباه شیر دژم
بشد یگر واسب را بر نشست
نمان اندر آهن سوار و ستور
که افتاده بد لرزه زود در زمین
همی گفت این را اگر امشب های
نیارد دگر جنگ او جست کس
همه حله چون این شود سزگون
بیامد چو این گردد نزد های
با ستاد و نه پس شده و نه پیش

شه شام ویرا بدید از کین
 های ابر این چیره گردد بچنگ
 پروازد این بوم و بر زین بدان
 خدایا قواور انکهد ارباش ۶۲۵
 عرابی یکی بانگ زد کای نجیب
 که هست او بچنگ تو در بس زبون
 بنزد من ارزنده آری و را
 های این چو بشنید گفتا ملانف
 چه گوئی اگر من ورا تندرست ۶۳۰
 بر ایش کنم زنده نزد یک تو
 بگفت این و گشتند با یکدگر
 بزخم سنان و بگزگران
 هیدون بشیش و بیر و کمان
 پس آنکه هایون های دلیر ۶۳۵
 گرفتش دو بازو و اندر کشید
 بدست دگر بر گشادش کند
 سلاحش همه بست و گفت رو
 از آغاز چون این سخن گفته ام
 تو اکنون برو نزد من ورا فرست ۶۴۰
 که او را کشم به کجا دیگری
 بشد بسته دست آن هنرمند کرد
 عرابی بلرزید کور را بدید
 بدل گفت آن به که با این جوان

بدل گفت ایست جویای کین
 شود بر عرابی همان تیز چنگ
 کندش ستایش همه بخردان
 درین کینه جستن و رایار باش
 میبجان عنایت ز سردی غریب
 نریزی نگر تا مرا ورا تو خون
 همه بنگه خویش بخشم ترا
 سخنها چه گوئی همی از گزاف
 ربایش و دودست بند مش چیست
 شود خیره تا جان تاریک تو
 دو جویای کین دویل تا مور
 شده کینه جویان ز یکدیگران
 همی جنگ کردند تا یک زمان
 بیازید مانند شرزه شیر
 بیکدست دو بازویش چون مزید
 دودستش هم اندر زمان کرد بند
 بنزد یک سلاکت آنجا غنو
 بفرجام این گفته نهفته ام
 بچنگ من آن زشت خورافست
 که در جنگ نبودش با من مری
 بنزد عرابی و آبش بسرد
 بدان زاری و لب بدندان گزید
 نکوشم بجویش راز نهان

که پیکانش بد ز آتش و پر ز باد
 بینداخت و برزد بیک را نش بر
 فرود وخت را نش بهایوی پرور
 بشد شاه و بیرید از نش سر
 ۶۰ مراباز داند ده کس بنام
 هایم هایون بچنگ اندرون
 بیای ای عربی و گرنه بیار
 که تا نیزی هم چو این دیگران
 شه شام گشته بدل شاد کام
 ۶۱ عربی دگر ره با و از گفت
 یکی را فرستم کنون پیش تو
 بتیر از هوا اندر آرد عقاب
 که من ننگ دارم نبرد ترا
 پس آنگاه گردی گزین را بخواند
 ۶۱۵ نه چندان پذیرفت ز ترش ز گنج
 بزمودش اسبی بزین و ستام
 کافی و سد چوبه تیر خدنگ
 هید و نش ترک وزره داد نیز

بیستش بشت وزره برگشاد
 تو گفتی که زد بردل و جانش بر
 فتادند هر دو سوار و ستور
 شه مصر را گفت هستم پسر
 هایم هایون بمردی تمام
 شده تیغم از خون برنگ اندرون
 یکی را دگر از در کارزار
 بیاید سبک باز گردد دگران
 های دلاور کنان یاد نام
 که این ننگ ازین نام نتوان گفت
 که دارد بچنگ اندرون کیش تر
 بنیزه نهنک آرد از قعر آب
 فرستم کنون پیش مرد ترا
 زمانی بر خویش پیشتر نشاند
 که سد سال گرد آورد او برنج
 سلاح تمام از در ننگ و ستام
 کمندی چنان چون بیاید بچنگ
 دگر هر چه باید فربه داد نیز

گفتار اندر دیگر جنگ های با عربی

بفرمود تا در زمان برفشست
 ۶۲ همی گشت با شاه اندر نبرد
 خروشنده مانند شیر دژم

بیامد بر شاه و بفراخت دست
 ز هامون بگردون بر آورد گرد
 که بیند ز گوران و از رنگ دم

چه کردم بجای تو از بد بگویی
 چه خوردم من آن توای نامور
 بیاتامی چند با هم خوریم
 ترا خواسته بخشم واسب و ساز
 ۶۷۰ جهانم بره گرد روی من ره می
 از آن پس مرا دوست باشی مدام
 ز خون دلیران که کشتی بختک
 که من تا کس بسته ام جنگ را
 سواری ندیدم چو تو در جهان
 ۶۷۵ مکن بد که از من ندیدی تو بد
 چرا بد کنی با کسی کز بدی
 نباید بدی جستن آن کسی
 های این سخنها چو از وی شنید
 و را گفت نفریفت جاد و سرا
 ۶۸۰ فریبد بگفتار غول دژم
 شبست و تو غولی و من مردم
 بیاتا چه داری ز مردی و زور
 نه از جنگ من تنگ بودت ز پیش
 بخون اندر افتاده برخاک خوار
 ۶۸۵ چرا چون ندیدی بجنگ اندم
 ترا یا ببینم بدم نزد شاه
 برد پاک بنگاه تو ساربان
 که آورده اشترش یک گله

که با یدت با من شدن جنگجوی
 که بستی پیکار و کینم کسر
 ازین جای پیکار و کین بگذریم
 بدارم سه روزت هم اینجایان
 کنم تا بدژ مرترا هر هسی
 همه کار تو گردد از من بکام
 بری باش و دل زان مکن هیچ تنگ
 ز بهر بزرگی و او رنگ را
 شود در جهان دیوان تو جهان
 که بد کردن از تونه اندر خورد
 بناید همی روی اگر بخردی
 که بد کرده نبود بمردم بسی
 بگفتار شیرین او نگر وید
 کجا سرد آرام فریب ترا
 بشب مرد را و بریزد شرم
 پذیرم چو قول تو کشته شرم
 چه جای فریبت در شر و شور
 کنون چون بدیدی دلیران خویش
 همی خواهی از جنگ من زینهار
 مرا گفتی از تو بشنگ اندم
 و یا گردی از تیغ تبزم تباه
 کند جای خود گاه تو ساربان
 بهامون درون ز آنچه بودش یله

۶۴۵ که تا خود در من چیست درد لشرای که بودست نزد منش رهنمای

دیگر عربی و دیگر جنگ های باو

بیامد بنزدیک و گفت ای جوان
 چه بد کرده ام با تو بامن بگوی
 ترا من دهم هر چه باید ترا
 چو توانم داری نشاید که من
 ۶۵۰ ورا گفت ای دزد بد رای و روز
 بز نهار دست آوری سوی بند
 از و خواهمت آن زمان من بخون
 که آنجا شوی باشی آنجا مدام
 سپاهی او باشی و نان خورش
 ۶۵۵ وگر جز برین رای داری همی
 شتر برده ساربان را بسی
 همه باز ده جای خود را بمان
 عربی از و چون شنید این سخن
 چونام شه شامش آمد بگوش
 ۶۶۰ مگرد شمش را بجا که افکنم
 بس او پس نیام من اندر نبرد
 همه ما همدویان من سر بر
 ندانم که شایند بنده بدن
 بخوشی بیام دگر راه دست
 ۶۶۵ دگر باره گفت ای جوان دلیر

چرای تو بر من شده بد گمان
 زن آنچه خواهی هم اکنون بچری
 نباید که تبعم گزاید ترا
 ورا برگزایم بشمشیر تن
 ترا بند من گر بود دلفروز
 برم تامت زی شه ارچند
 برم جایگاهی ترا رهنمون
 بوی چاکر پر هنر شاه شام
 ستم باز گیری توان کشورش
 ز جان خویشان را بر آری همی
 همدون همی بنگه هر کسی
 برو تا نباشد سرت را زیان
 بدل درش نوگشت کین کهن
 شدن گفت باید همی سخت کوش
 شه شام را بیخ و بن برکنم
 همانند پوشیدگانم بدر
 نگردند برده بجز در بدر
 در اندوه و اندیشه زنده بدن
 نکردم همی تا ازین مرد پست
 چرای تو در کین من همچو شیر

۷۱۰ همین جایگه کردمی سرنگون
 برو همین براه و سرخویش گیر
 همه شب کجا بودی ای روزگور
 اسیر مرا کشتی و این نه داد
 مرا این گله گفت باید بشاه
 ۷۱۵ شه شامرا آن خوش آمد که گفت
 سوی شهر و تار و زانجا های
 جوان عربی هم آنجا بمرد
 چو بر کرد سر مهر تابان ز شرق
 بیامد یکی دختر نور سید
 ۷۲۰ دریده بر سیمگونش بیغ
 ز سر موی بر کند و ز جامه ها ک
 های گزین را بر او دل سوخت
 بشد دختر و با سلاح و ستور
 های گزین را بدشنام زشت
 ۷۲۵ و را گفت با من بیا سوی جنگ
 منم دختر این هنر و جوان
 کنون گر بخویم ز تو کین او
 های دلاور و را گفت من
 چو آورده بودم بز برش بکشت
 ۷۳۰ ز من خواست ز نهار و من خورتم
 دوید و برش دیو زادی درید
 مرا باز نان کین و پیکار نیست

کنون ز نهار و بدادم بخون
 نباید که خوفت بریزم بخیر
 که اکنون نمودی پیکار شور
 بر شاه دادی سر خود بباد
 که تا شه کند خود تن را تباه
 بره روی داد و شد اندر نهفت
 همی بود و نشست جایی زیای
 کس از وی بجله نشانی نمرد
 ز خون روی آورد که داد برق
 چو آنجا فکند پدر را بدید
 شدش هر دو دیده چو بارنده میغ
 پراکند بر سر دو سدا راه خاک
 بشرش ز گفتار دلب بدوخت
 بیامد بیستاد و بغزود مشور
 بر آورد و بردش همه نام زشت
 که خواهد شد از منت پرگار تنگ
 که او را نمی کردی از تن تو جان
 بلکه کرده با شم من آیین او
 نکشتم بیامد یکی اهر من
 ز من وی نخورد دست زخم دشت
 و را داد ز نهار و برخاستم
 بیاست کشتن و را کین سزید
 که از زن سرا هیچ آزار نیست

بده دست وایمن شواز هرگزند
مرا کی تواند چو تو مرد بیست
نخواهم که بیهوده بگزایمت
که تا جان پردازمت من ز تن
که من شیرا بی شکی بشکرم
سبک شد عنان و رکابش گران

بیارا شتران را وزان پس ببند
عربی بچندید و گفتا که دست ۶۹۰
تو مردی جوانی ببخشایمت
کنم چا پلوسی از آن با تو من
و گرنه چو تو کس چه بنجد برم
بگفت این وزد در زمان پورزان

گفتار اندر جنگ های با عربی در میان

بزد تند را آسا بیکن یک خروش
یکی تیغ و او را در آرد ز پای
بتیغش زگذر آتش اندر افتاد
در آمد بنیزه و دگره سوار
های گزین را ند ما مند دود
سربش بیفکند و بفتاد پرور
بجست و دگره بشه سر نهاد
برافشاند مغز سرو بمه
بک تین و اندر عربی رسید
زدش بر زمین خواست کشتش زود
بخشود بروی دل شهریار
شه شام تا زان چو منداژدها
بخون اندرون غرق شد بیکرش
هماند آن همه رخت و بستن شد
نبودی ز تو شرم اکنون سرا

بر آورد چون آتش از چشم جوش ۶۹۵
در آمد که تا برزند برهای
بزد گرز بر تیغ او شاهزاد
بدو نیمه شد تیغ همچون خیار
بزد تیغ و کردش قلم نیزه زود
یکی تیغ زد بر سرب ستور ۷۰۰
پیاده عربی بکردار باد
عمودی زدش بر سر اسب شاه
های دلاور پیاده دوید
کمر بند بگرفتش و بر ربود
عربی ازو خواست پس زینهار ۷۰۵
همی خواست کردن مرا و راهها
بنازید و زد دشنه بر برش
های دلاور از آن تمیز شد
ورا گفت ای ساربان گر مرا

همه نام خود را بخاک افکنم
 ندیدم چنین جنگی در جهان
 بیک زخم جان از تن او ستد
 که شاید از آن زخم شد شیرکشت
 همی رفت خود خون ز بار سرش
 همی خواست گشتن بر ویرگ جبر
 چو شد خونش از تن برآیدش گرد
 شد آن گرد همراز با مهر و ماه
 تو گفתי مگر بود پیوند باد
 کند این که آمد مرا تن تباه
 بکردار شیردستان آید این
 بجزایزد داور دادگر
 ندانم که نازان ز بهر چکار
 مگر هست یار یگر ناهجوی
 ز هر دو رسیده شده هوش هال
 بزودست و تیغ از میان برکشید
 من آسوده تورخه در کارزار
 چگونه سزد این زهم پوستی
 بر آسای تا من کشم کین کزن
 کندش بیندخت کین کش های
 پس آنگاه زد باز یکدختر او
 بخت کندش فرو بست دست
 دود ستش فرو بسته سخت از کند

ولیکن چو او را مدارا کنم
 دیگر کم بجنگست از او بیم جان
 ۷۵۵
 بیایدم لابد یکی زخم زد
 همی چند زد زخمسای دشت
 نشد کارگر زخم بردخترش
 ز بس خون که رفت از های لبر
 زخوشت زنده تن و جان مرد
 ۷۶
 درین شد که برخاست گردی ز راه
 سواری همی ساخت مانند باد
 بترسید شهزاده و گفت آه
 بیاری این مردمان آید این
 و گرنه مرا نیست کس یارگر
 ۷۶۵
 همی گفت دختر بدل کاین سوار
 ز هامون باورد که داد روی
 در اندیشه این دو کینه سگال
 که آمد سوار و جواندر رسید
 ۷۷۰
 بشهزاده گشتا گل کامکار
 کجا شاید این چون بود دوستی
 توای زخم خورده یحیی گراندد
 های این چو بشنید از آن دلای
 در افکند در گردن دختر او
 ۷۷۵
 گفت دختر آخست و افکند پست
 بینکند بر خاک خوارش نشند

پویره ز چون تو متی خوب چهر
دگر باره دخترش گفت این بستر
پیاده کنون زنده خواهی شدن
همای دلاور بخندید و گفت
پیاده فلکندم من این را بخاک
ستوروی و هر چه هست آن مات
بیا تا ترا نیز پیچان کنم

۷۳۵

جنگ های و دختر عربی

که رشک برد بر درخ ماه و مهر
که چندان یلانرا بریدی تو سر
میسندیش کین خود نشاید بدن
نماند زکس زور و سردی نهفت
که از بهر او جامه کردی تو چاک
بنگذازیم گر تو فرمان تراست
چو دیگر جوانان بیجان کنم

چو این گفت دختر در آمد بکین
برانگیخت گردی که شده ز نزار
چنان زدش یک تیغ بر تار و ترگ
نه بر زخم اندک بتارش رسید
چو خون دید شهزاده جوشان ز تار
یکی زخم زد هر دو پای ستور
پیاده دگر باره دختر دوید
کجا برزند بر سر شهریار
زدش بر سپر نمی افکند از وی
دور از زمین و دور روی داد
بلار از خواب خوش انگیختی
بینی کنون زخم مردان مرد
بدودر شد و تیغرا برکشید
همی گفت با خود دریغی بود

۷۴۰

۷۴۵

۷۵۰

چو شیرینی که بیرون جهدار کین
بزد تیغ و شه را بیازرد نزار
که میرید ترکش بگردار برگ
ولیکن چو خانی از خون دوید
بغریب مانند رعد بهمار
بیفکند و چون شیر بغزود شور
یکی تیغ سیما بگون بر کشید
سپر در سر آورد پس نامدار
یکی در قه افتاده بد نامجوی
ورا گفت ای دختر دیو زاد
بدام بلا اندر آو یختی
برآرم ب تیغ از تن و جانست گرد
زمانی همی گردد دختر دوید
که با دلبری زخم تیغی بود

۸۰۰ چو تر شد زبان های گزین
 مگر جان شیرین سوی دژ برم
 و گرنه مراجبان بر آید ز تن
 مکن زاری و بر نشانی براسب
 ۸۰۵ تو در پیش نشین و مرا پیش دار
 گل کامکار از دونه گرس بدر
 بر اسبش نشانده و نشست از پیش
 همی راند در بر گرفته و را
 بگردون دبر آورد گرد و دوران
 سلاح تمام از در کارزار
 ۸۱۰ ز پس چون گل کامکارش بدیده
 فرود آمد از اسب و هم در زمان
 فرود آوید و یکی سایه کرد
 که آمد ز پس دشمنی سهمناک
 تو خسته روانی و من خسته دل
 ۸۱۵ بدین سایه در یک زمان تو غن
 دوم من بکین جستنش باز باز
 نبرد از جوی بد نبرد آوردم
 پنجیم بزم اندرون زو عنان
 تو پرمای شو هوش بر جای دار
 ۸۲۰ نگر نا نیاری بدل در هر اس
 کزو زور یاز و تو ش تفت
 پناهدها را نکو بیزدان پاک
 ۱۰- در اصل ناقص است

و را گفت بر بندم ای بت بزین
 یکی شربت آب ای منم بر خورم
 چو خشکم شود باز کام و دهن
 بر آن اسب مانند آذر گشسب
 و گرنه شوم مرده ایدر بزار
 سمنبرگ رخسارگان کرد تر
 نبه یار مندی چو دیگر کمش
 که از پس سواری چو تند اژدها
 ستوری چو بادش بزیر دوران
 پوشیده و نیز تا زان سوار
 یکی باد سرد از جگر بر کشید
 شد نامور را نژند و نوات
 و را گفت بر دردم افزود درد
 همی برفشاند بخور شید بخاک
 شد ستم بقیار تو بسته دل
 که بدخواهی از پس رسیدست
 ببینم که تا کیست این سرفراز
 سدا و بگردون بگرد آوردم
 و گرز و جچشم در آید سنان
 تن از جان پاکبزه بر پای دار
 نداری جزان پاک یزدان سپاس
 پناه تو اینجا و پشت منست
 ز بدخواه زمین مرا و را چه باک

گل کامکار آمد و ز دش تبیغ
 همی گفت این کشته به کزیدی
 شنیدم که چه مردم این کشته است
 نهیب شد شام از این پیش بود
 بیامدهم آنکه گل کامکار
 ستوری یله دید با زین و سان
 پس آنکه و را گفت تو خسته ای
 همه شب پیکار در بوده ای
 نماز عرابی نه یاران او
 سرب یک از تیغ تو پست شد
 ز بس خون که رفت از تن برزم
 بکی کودک اکنون ترا بشکرد
 گل کامکار این چوبای بگفت
 بدان اسب شهزاد را بر نشاند
 ز پس ماند لختی گل کامکار
 براه اندرون تشنه شد شاهزاد
 ستورش ز بس نازنان رفت تبز
 چو از دور دیدش گل کامکار
 عنان سوی او داد و تازید اسب
 بیامده همه راه نهایند دست
 شده پیش افتاده بر خاک خوار
 فرود آمد و کرد زاری بروی
 زبان کردش اندر دهن بگرممان

۷۸۰

۷۸۱

۷۹۰

۷۹۵

برافشاند از مغز خورش بمیغ
 هگرزش بُد رای زی بخوردی
 چه تنها بخون اندر آغشته است
 که گفتار او بر جگر نیش بود
 بریار و زخمش بیست اسنوار
 گرفت و بیاورد زی سرفراز
 اگر چند بدخواه را بسته ای
 یکی چشم زد هیچ ناسوده ای
 نه خویشان و نه غمگساران او
 کون کارت ای شاه از دست شد
 برآمد همه کارت آخر بهزم
 ترا این ستور از روی دژ برد
 برون آمدش رازها از نهفت
 هوا گرم شد شاهزاده براند
 بدان تا ببیند ز شه دستکار
 نقش سست گشت و ز اسب افتاد
 چو آه که جسته بود از نخبیز
 بدانشت کاو را فتادست کار
 چه اسبی بگردار آذر گشپ
 نگه کرد شهزاده را دید پست
 بدید جامه گل کامکار
 سترد آن زمان خاک و گردش روی
 بدان تا گشاید سدا و زبان

وگرنه سراخته بودی ز پس
 کون جهد آن کن که زی دژ شویم
 که دور از اینجا تو خسته شوی
 من و تو شویم اندرین سهمناک
 نگفت او ترا کن کجا آمدم ۸۵۰
 ورا گفت شاها گل کامکار
 نگوید سخن هیچ با من همی
 اگر شب نبودی طلبکار آب
 همین آب جوید که من یافتم
 همانا نیاید وی این آبخور ۸۵۵
 هاورد دخت شه نامدار
 نیامد چو آب روان بدست
 شب تیره روی هوا کرد تار
 بند هیچ پیدا فراز از نئیب
 بداشت هنجار دژ دخت شاه ۸۶۰
 ببرد او شه خسته را شب بدژ
 بدژ در فرستاد شه را و راند
 ورا گفت تو بغضو امشب که من
 نگویند کو از سواری گریخت
 بسی لایه کردند و نشنود هیچ ۸۶۵
 پیامد بیابان بگشتن گرفت
 هاورد را تا مگر یابداو
 بگردش درون سوی کوهی قتاد

نبودی کم هیچ فرباد ز پس
 ازین جای پیکار بیرون رویم
 درین جنگ و پیکار بسته شوی
 بیابان ازین مرد جنگی هلاک
 چرا هم چو تند اژدها آمدم
 نباشد بگیتی چنین یک سوار
 نه در چید از جنگ دامن همی
 نگشتی در نگرش که شب شتاب
 تو گویی که از ذوالمنن یافتم
 که شد تیره گیتی فرورفت خور
 بجست آب هر سو چو از هر کنار
 فرود آمد از اسب و افتاد پست
 چنان شد بیابان که دریای قار
 ز پس تیرگی در دل آمد نهیب
 ستاره بدش رهبر و سیر ماه
 نزد هیچ سان آب بر لب بدژ
 ز پس باز و جان آفرین را بخواند
 روم باز پس تا بهر انجمن
 بسیر شب از نامداری گریخت
 بدژ در زمانی نیامد هیچ
 بهر گوشه * ره نوشتن گرفت
 یحان بردن از نقش بشتابد او
 کز آن برز تر کس ندارد پیاد

ببزدان پناهد چو بزدان پرست
 بگفت این وز براندر آورد سپور
 ۸۲۱ دو دیده بکردار دورود کرد
 براندا سبزا از پس و رفت تیز
 همیدون هاورد او نازنان
 چو زری یکدگر در رسیدند تنگ
 سخنشان نید در میان جز تیغ
 ۸۲۲ گه این زد بر آن تیغ و گاه آن برین
 سنان راست کردند بر سینه بر
 بگرزگران دست بردند زود
 سپر پاره شد لخت شد لخت لخت
 ز اسبان جنگی فرود آمدند
 ۸۲۳ کمرگاه یکدگران بزدور
 نکشند چون چیره بر یکدگر
 برفتند هر دو طلبکار آب
 هوازی گل کامکار آن زمان
 که یکدم ز آهو یکدگر آبخور
 ۸۲۴ گرا بنده بودند و خوش خورد آب
 بنزد یک ایشان شد و آب یافت
 بیاورد ویرا و سیراب کرد
 که چون گشت با او و چون ساخت
 بیخشد بروی های گزین
 ۸۲۵ ورا گفت جانم تویی داده باز

نباید برو هیچ بدخواه دست
 فرو ریخت از دیدگان آب شور
 شد خسته را ماند و بدرود کرد
 زنان نعره همزمان بخشم و ستیز
 بتازش درون گشته نعره زنان
 کشیدند شمشیر سیما برنگ
 خورند از جان سپردن دریغ
 نشد کارگر تیغ گردان کین
 شکستند چون نیزه یکدگر
 بگشتند با هم چو باد و چو دود
 چو شد لخت لخت اندر آورد لخت
 دهند روانرا درود آمدند
 کشیدند تا شب در آن شروشور
 نشستند دلخسته بر آب بر
 که از تشنگیشان جگر شد کباب
 همی رانند زی شاه روشن رون
 گه آنکه از شب نهان گشت خور
 سم هر یکی دیده تر کرده آب
 بخورد و سری شاهزاده شرافت
 سخن گفت با او پس از هم نبرد
 بجنگش همه روز چون بدرنگ
 برو از دل پاک کرد آفرین
 مرا تور هاندی ازین سرفراز

که دیو ست گشته دران ازدهار
 که باد یو شب کار زارم فتاد
 گشاده مرا مرگ همسر دهن
 برنارم و نیست در این شکی
 بغم یاد او غمگسار منست
 بزاری همی گفت وی هر زمان
 مرا از بد دیو باشی پناه
 توانی بستان زمین دست دیو
 که آمد دوان دیو نزدش زغار
 پیوست در مشت وی ساگزیر
 فتاد آخنان تیر بر روی دیو
 بگردید هر سنگ چون آسیا
 نگر تا دگر زخم چون خورد دیو
 شدش تیر در سینه پرتاب
 چپ و راست خارا فلکندن گرفت
 سبک دخت شه تیر دهمید رنگ
 بیفتاد آن کوه جنگی بجای
 پس آنکه زمین را بدنندان گزید
 چه رودی که مانند جیحون رفت
 سر و دست و پای وی از تن بزد
 وز آن کو هسایه ز پس کرد روی
 که در تنش جان بود یزدانشناس
 بهر سختی گشته فریاد رس

بدانست مسکین گل کا مکار
 بدل گفت این کار زارم فتاد
 شب تیر دیو دژ خیم و من
 دوسد جان اگر دارم از وی یکی ۱۹۵
 بیزدان پناه هم که یار منست
 بر آورد سر را سوی آسمان
 که ای پاک و برتر ز خورشید ماه
 تویی داور راست که همان خدیو
 همی گفت از اینسان گل کا مکار ۹۰۰
 کمان بر زه آورد و یک چوبه تیر
 گشاد و بینداخت از سوی دیو
 کز و گشت یک نعره ناگاه رها
 بزاف در آمد از آن درد دیو
 زدش دیگری زود بر سینه بر ۹۰۵
 بهد خیره و کوه کندن گرفت
 بر آن که همی گرفت بر سنگ سنگ
 زدش بر سر و سینه و ساق پای
 ز مانی بکردار ماران تپید
 بدانسان که رودی از خون رفت ۹۱۰
 بشد دخت شه پیش و تیغ کشید
 بغتاک بر بست دودست اوی
 پذیرفته از پاک یزدان سپاس
 همی بندگان را خدا یست بس

کهی تیغ او برتر از برج گار
 بیالای بر رفته چرخ کیان ۸۷۰
 برو بر یکی غار و دیوی دروی
 سرش چون سر کیتی و پای و دست
 بتن سرور و کاسموی درشت
 دو چشمش بگردار دو چشم غول
 دوا بروش مانند خار پشتی ۸۷۵
 دهان پرز دندان کز چپ و راست
 سر هر یکی همچو الماس بود
 دو بینی و راجون ز دوزخ نمود
 هَرش دست مانده یک درخت
 بگردار یک داس هر ناخن ۸۸۰
 دولب هچود و پاره ابر سیاه
 نمودیش دندان ازو هم چنان
 بخوردی یخزادی هیچ چیز
 پس از آن که بسد میل راه
 بخوردی ز مردم کز یافتی ۸۸۵
 همه روز خفتی بغار اندرون
 بدینسان یکی دیو دژ خیم بود
 نیارست کس رفت ویرا بجنک
 همه کشور شام و مصرش خبر
 چو بوی گل کامکار او شنید ۸۹۰
 ز رفتار او کوهر زنده گشت

نپزیده بر سر مرا و را چکا و
 بگردش بیابان و که در میان
 چو میشان بموی و چو گاو ان بروی
 دهانش دهاری همه پر گبست
 همان بر سر و ساق و پهلوی پشت
 ازو آب ریزنده بی درد و سوک
 که یک یک بآب بقم بر کشتی
 که از دینش جان بتن در بکاست
 بن هر یکی همچو افقاس بود
 بدو چشم چون دو گذرگاه درود
 برو ناخنش راست چون سنگ ۸۹۵
 چو الماس و خارا سری و بینی
 که گشتی چو خندان هی گاه گاه
 چو از ابر برق و شرار از دخان
 نرفتی از آن کوهر جای بنیز
 کز یافتی کردی از بن تباه
 بسوی دد و دام نشافتی
 بدی نخت کاهل بکار اندرون
 دل مردمان زو پراز بیم بود
 جهان بود بر مردمان کرد تنگ
 شده بود در هر دل از وی خطر
 ز غاری بگردار کوهری دوید
 کمرها افتادش زهر سو بدست

پس آنکاه جنگش بر باد کرد
 جوانمرد از در شگفتی بماند
 ۹۱۰ و را گفت اندر جهان هیچ مرد
 که تو کردی ای شهر شاه زنان
 هزار آفرین باد بر شهریار
 بودند بد آنجور یکز میان
 جوان را چنین گفت دختر که من
 ۹۱۵ شوم سوی دژ پیش واسی بیاز
 که تاق برو بدر نشینی همی
 مریار با منی بهر کارزار
 سلاحش بداد و نشانش بجای
 جوان جوانمرد فرخنده فر
 ۹۲۰ که کردی ز وادی بر آمد چو دژ
 بنزدیکی آمد چو کرد دمان
 خروشان و جوشان یکی از دها
 همه کام فشکش بگرداد اس
 تنش پریشینه همه سر بر
 ۹۲۵ دم و دودش آمد برون از دهن
 سیاهش ز بان پر زوی سیاه
 دیش چون کمندی همه بند بند
 در آمد بیکدم همه آنجور
 جوان چون و را دید از و شد دل
 ۹۳۰ ز پس کرد روی آن جوان دیر

که چون از روانش بر آورد کرد
 برو نام جان آفرین را بخواند
 چنین کار هرگز بجایی نکرد
 دل دیو کشتی بتیر آزان
 که پرورد چون تو گل کامکار
 گل کامکار و نبرده جوان
 نبودم همه شب بجز رنج و تن
 فرستم بزودی ترا پیشباز
 بدل پریده من گزینج همی
 شود دشمن را ز تو کارزار
 بر اندش سبک سوی دژ پاد پای
 همی گشت گرد لب آنجور
 سرش روی گردون گردان بود
 سوی آنجور دید هم در زمان
 که از پیش پیش نگشتی رها
 دو چشمش در فشان چو بر می داس
 از و هدیشینه مه از یک سپر
 گویرا ز خویش بود گشته لرن
 هرش یشک بر سان داسی دناه
 پران بند و گه پر ز حلقه کند
 تهمی کرد از آب و بر آورد سر
 برفت از دها از پس او دمان
 شد از خشم مانند آشفته شیر

۱۱۵ کسبر که بزدان کند یاوری
 گشاینده کار و بندنده اوست
 توانا جزا نیست جان آفرین
 بیامد چو از که گل کامکار
 برون آمد از شب همی روز چوین
 تو گفتی سپهر آتشی بر فرخت
 ۱۲۰ همی گشت در بادیه دخت شاه
 بیامد بدانجا که پیکار جست
 ز یکسو را دید افتاده پست
 فرود آمد و بر گرفت ز خاک
 ۱۲۵ بخشود و بردش سوی آنجور
 نگویی مرا تا خود کیستی
 چرا آمدی سوی من پوی پوی
 پیاخشر گفت ای دلفروز ماه
 بکین عرابی ببستم میان
 ۱۳۰ چنان دان که بود او برادر مرا
 برادر ز بهر برادر بجنگ
 بدر برادر شکسب کسی
 مرا تشنگی کرد پیش زبون
 بمان تا ترا بنده باشم ز پیش
 ۱۳۵ گل کامکارش بر زلفار دست
 که نگزاید و خوار نگذارش
 چو این بند و پیا نشان شد دست

نترسد ز درخیم دیو و پری
 که هر چیز را آفریننده او
 هم از بهر مردم جهان آفرین
 ز شب روز رخسند گشت آشکار
 ز تار یکی اسکندر آمد برون
 درو شب بکردار هند و بخت
 ز بی راه دگر باره شد سوی راه
 همی با هم آورد خویش از نخت
 شده پای سست و ستورش ز دست
 زبان گشته از تشنگی چال چاک
 بداد آبش و گفت ای نامور
 شده جنگجوی از پی چپستی
 ز من کینه جستن ترا از چه روی
 روان بوز شاه زنان دخت شاه
 کزو سود بودم همه بی زیان
 ز دردش دل آمد بر آذر مرا
 بکوشد بجان و در این نیست تنگ
 که اندر سرش مغز بود بسی
 بخشای بر من مدینم تو خور
 مدامت سرا فکنده باشم ز پیش
 گرفت و پیمیان و سوگند بست
 ز خویشان خود خور برادرش
 نمودش بد و دست دیوان نخت

۹۱۵ همی گفت با خود که پیار جنگ
 بر آن ریگ تفتنه برآمد زاب
 بر فشار کندست باید شدن
 بیامد پس آنکه هم اندر زمان
 بنزد یک آن ازدهای بزرگ
 کمان بر زه آورد و چندان خند
 ۹۱۰ برو آن بیابان پهن و فراخ
 نشایست جنبیدن از جای هیچ
 تفتش از تفت ریگ شده چو خوف
 همی کوفت از درد سر بر زمین
 ز بس کوفتن شد سرش لخت
 ۹۱۱ سرش را زن کرد یکبار پخش
 بسی ریگ چو ناردانه بسود
 بدشنه بدژیدش آنکه شکم
 جوان را بدیدش بو باشته
 چو در آتش تیز پخته شده
 ۱۰۰۰ بسیارید بروی گل کامکار
 همی گفت ای شیرشده جوان
 ز تو ازدها خسته و کوفته
 همی کرد زاری که آمدهای
 بدان ازدها بر فتادش چشم
 ۱۰۰۵ باواز گفت ای گدای نگار
 برویت چه جنگ آمد از گشپه

نسا زد که ماندست از هوش و هنگ
 تفتش گشته از ریگ تفتنه کباب
 بتیرش دگر باره تن آزدن
 پیاده همی شد دنان و دمان
 چنان دختر سرفراز و سترک
 بینداخت زی وی که شد تار و تنگ
 ز تیرش همه تن چو شد شاخ شاخ
 نه کردن سوی جنگ دیگر هیچ
 تنش را چو خوف کرد بر ریگ تفت
 فکندش همی زلزله در زمین
 بشد دختر و زرش یک زخم سخت
 ز خونش چو گلنار شد ریگ خشت
 تن زخم خورده چو بروی بسود
 ز خونش زمین گشت چون رود
 هنوزش بزاغ درون داشته
 بگردار زنگی ز زخم دده
 ز دود یده دُر آن زمان بشمار
 در یغای ترا زور و قوش و توان
 چرا بخت بر تو شد آشوفته
 و را دید گریان و زاری قزای
 بجوشید خون در تن او ز خشم
 مرا چون دود یده گل کامکار
 که زاریت بینم من از چرخ برآ

کمان بر زه آورد هم در زمان
کشید و بینداخت زی اردها
فرود وخت کام و دهانش بهم
خندنگی دگر زدش بر چشم هر
۹۶۵ ز هم کام بر کرد از آن درد زود
فشاندش بر وزهر و کردش سیاه
بیو باشتش چون تبه گشت مرد
بیامد بیفتاد در آبخور
سرش مست گشت و دید هان
۹۷۰ بدان آخورد در پستان بر لژن
چو شد دخت زی دژ نپایید دیر
یکی اسب با خود بیاورد زود
چو آمد بنزد یکی آبخور
تقی ز آب بود و درو اردها
۹۷۵ رمیدش ستور و ستور دگر
سوی دژ ز پس باز تا زان چو دژ
ببست اسب را دور جای و رفت
یکی می رشی نیزه ز آهن سنان
بدان اردها را بیازد بدن
۹۸۰ یکی نیزه زد مرد را بر زفر
سنان نیزه را خرد خایید و خورد
ازو شد گریزان گل کا مکار
بنازید ازو اسب را دور جای

نهادش یکی تیر اندر کمان
چو سوارش از شست وزه شدر
نسایت زد اردها هیچ دم
یکی دیگرش زود بر زد بسر
در آمد بدو راست مانند دود
شد آن نامور گردد جنگی تباه
ز پس باز آهنگ آن آب کرد
همه آخورد شد ز خون چون جگر
بیک چشم کور و بتن ناتوان
دوان خون چو جی چون برون آمد
ز پس کرد روی و بیامد بنسیر
دوان دو ستورش بگرداردود
همه آخورد دید همچون جگر
شده خون ز کامش چو رودی ها
زدستش رها گشت و بنهاد سر
هم آنکه فرود آمد از اسب زود
سوی آخورد همچو آتش بتفت
بکف در گرفته بجای عنان
همه تن بدان نیزه کردن دهن
گرفتش بدو یثک الماس سر
برون آمد از آخورد همچو گردد
بیامد سوی اسب و چون شد سوار
شده مست بر اسب بردست پای

۱۰۳. همی گفت وزاری همی کرد مرد
 عنان گل کامکار گزین
 بنفشه بودی گل کامکار
 نخل اهرم ز تو هیچ من ز تو سیم
 در آورده انجام را زیران
 ۱۰۳۵ بدزدان اگر ما به در سیم
 ستانیم بازت همه سوزیان
 چو مرد این شنید از گل کامکار
 بیابان گرفت و همی رانند تیز
 ز پس دو دلاور دوان کرده آب
 ۱۰۴۰ بیابان چو ببرید فرسنگ پنج
 یکی قلعه دیدند سردر سپهر
 ستون سپهرست گفتی مگر
 بکردار برجی ز چرخ فلک
 چه برجی ز سر تا بن ساد سنگ
 ۱۰۴۵ مهش ز بر چون ماهی از زیر ماه
 بن در بهارش بر بر خزان
 بسال و پنهانی چرخ برین
 که او همه سر بسر دیو لاخ
 برو راه مانند هنجار مار
 ۱۰۵۰ گل کامکار و همای گزین
 بر رسید از آن مرد فرخ همای
 پیاستخ گفتا که دزد نپاک

فرود آمد و جامه را چاک کرد
 گرفت و بر سید پیشش زمین
 و را گفت ای اغم رسید سوار
 نه از دزد در دل مرا هست بیم
 ز پس ما برانیم تو پیش ران
 دوسه مرد را پیش ما دو لبیم
 ز ما بدر همان را بر آید زیان
 هم آنکه براسب خود شد سوار
 بر نداشت شده با دراهم ستیز
 ز تمیزی بکردار آذر کشب
 سواران شدند و یلان پر زنج
 نکرده گذر بر سرش ماه و مهر
 ز کوهی کلان بر شده یک کمر
 از ناچرخ و تیر بر چ فلک
 چه سنگی روبرو ز الماس رنگ
 مخالف در گذرش سال و ماه
 سرویش در ماهی و مه خزان
 نفرسوده او را زسانه زمین
 کمرها برسته ز که شاخ شاخ
 بسد چاره بروی رنده سوار
 چو آن حصن دیدند بر که حصن
 که این سهمگین دژ کرایست جای
 بدین دژ درون خونی و خشمنا

فرود آمد از اسب و شد پیش روی
 بدو باز گفت آنچه دید از جوان
 بسیار دید چندان ز دیده سرشک
 نشنند بر اسب هر دو سوار ۱۰۱۰
 گل کامکارش نمود آنچه کرد
 های هایون از و خیر ماند
 سوی دژ فهادند چون روی باز
 همی تاخت اندر بیابان چو کرد
 های گزین را گل کامکار ۱۰۱۵
 بهار روی دارد ندانم که کیست
 اگر زانکه مارا یکی دشمنست
 چنان پست گردانمش بر زمین
 چه اخگر درین هفته مارانجنگ
 نه دژ خیم دیو نه تند ازدها ۱۰۲۰
 همدون ز دشمن بکشتیم چند
 کزن تاچه بازی کند چرخ باز
 درین گفته بردند کامد سوار
 ز دزدان بچسته منم این زمان
 که سد گنج افزودن مرابار بود ۱۰۲۵
 بردند اینک ز پیش شما
 مرابار با شید تا کاروان
 شما را بخشم بی سیم و زر
 زیزد استان هم بردنیز مزد

و را دید گنده همه روی و موی
 های دلاور بتن نا توان
 که از چشم او ماند دریا بر شک
 برانند زی دیو نزد دهسار
 بدان دیو کزوی بر آورد کرد
 پرو نام جان آفرین را بخواند
 قضا را یکی کرد گردن فزاز
 ستور و سلاحش سزای نبرد
 چنین گفت کامد دوان یک سوار
 ز ما در دل او را بدی یا بهیست
 چو در یای جو شنده در جو شست
 که نایده دگر یادش از زم کین
 که کوشید باید همی با پلنگ
 بجنگ اندر از چنگ مادرها
 بیاری یزدان و بخت بلند
 چه بنیم ازین گرد گردن فزاز
 با و از گفت ای یلان زینهار
 یکی مرد با کشتن یک کاروان
 گهر بود و دینار بسیار بود
 نباشند اگر زانکه خورشید شما
 مگر باز دست آورم این زمان
 همدون بی جاها و گهر
 بدست شما اگر شود کشته دزد

مرا او فرستاد سوی شما
 برو گفت و آن هر سه تن را بکش
 کنون من شما را بر او ببرم
 بخوام شما را بخون زو که هست
 برش آبروی من افزونترست ۱۰۸۰
 من از بهر او کارها کرده‌ام
 همای گزین را ز گفتار او
 ز مافی بغربه زبان برگشاد
 ترا آمدن نزد ما بود مرگ
 بدژ در اگر سدهزارند مرد ۱۰۸۵
 یکی را نسام که زنده بسود
 بگفت این و تیغ از میان برکشید
 کز آن نعره او بلسر زید دژ
 در آمد بزد بر سر مرد تیغ
 بدو بفتاد بر خاک پست ۱۰۹۰
 ز دژ چو ت بدیدند رفتند تیز
 ز که چو ت بودی فرا ز آمدند
 زدند و گرفتند با شهریار
 همای گزین کرد سوگند بیاد
 که کس یار گردا نخواهم بچنگ ۱۰۹۵
 بدانکه در آمد بدان بیست مرد
 بنزد یک آن کوه سنگ درشت
 ز شب روز ز خشنده آوار شد

بسوزد دل من بروی شما
 بشوران بشمشیر بر هر سه کس
 پیشش زمین را برخ بپریم
 مرا پیش او بر همه کام دست
 از آن کسی کس ز هم کوهرست
 و را هیچسان دل نیسازد
 ز بس خشم و کین شد پراشنگ روی
 و را گفت ای بدرگ بد نژاد
 کنون مرگ را تا چه داری تو برگ
 ز تیغم شوند این زمان زخم خود
 مگر از تنش سر نکنده شود
 یکی نعره مانند تن در کشید
 ز که در تو گفتمی بلغزید دژ
 تنش کرد مانند خونبار میغ
 نیاز بدد بگر بپیکار دست
 دوده مرد کین کس بخشم و سبیز
 همه پیش شه کینه ساز آمدند
 نشد کس بنزد گل کامکار
 بهر و بماء و بداری داد
 و گر بر سرم بارد از چرخ سنگ
 زها موت بگردون بر آورد کرد
 بهر زخم یک مرد از ایشان بکشت
 هوا از شب تیرگون تار شد

که هر یک یکی پس را بشکند
 دوسه مرد جنگی بدین دزدند
 مرا کار دانی بدژ برده اند ۱۰۶۵
 برایشان که راه باشد کنون
 کسی کو برین کوه سپاه شود
 کنون بیم آفت کایند زیر
 نداریم ماساب ایشان جنگ
 چو شد چیز جان گرماند بجای ۱۰۶۰
 امیدت بروزیست تاهست جان
 در روزی آنراست بسته شده
 شما ایدو آزاد مرد جوان
 مباحثه کامد شب اینجا بگاه
 مرا با شما رفته باید ز پس ۱۰۶۵
 بر بدم می تابا آباد بوم
 درین گفته بد مرد کامد روان
 بنزد یک همره چو باد و چو در
 شما همره تن گفت خبره سز
 نیارد گذشتن بدین جای شیر ۱۰۷۰
 شما را مگر جان زتن سیر شد
 دریغا شما سه نگو رخ جوان
 جوانی خود را سبک داشته
 برین زاسبان پیاده شوید
 مگر تان بدژ بر نیزند خون ۱۰۷۵

زخاره سرخشتان بگذرد
 بشیر مر شیر را بشکند
 بدژ در رفیقان من برده اند
 که دارند دیر دژم را زبون
 سرش دزد همچون گیسو بدژ
 دوسه مرد خونخوار گرد دلیز
 زهرسه بر نیزند خون بدژ رنگ
 دهد باز چیزیست دگر خدای
 ز این داستان مردم باستان
 که جانش از تن گسسته شد
 ز بهرم بدژ رنج کرده روان
 سوی بنکه خویش گیرد راه
 کم از بد شما آید فدا دژ
 برون زین بیابان پر شرشوم
 یکی دزد خونخوار تیره روان
 بدشنام همره زبان برگشود
 که اینجا نزدیک دژ بنگرید
 ز بیم بلان مه دژ دلیز
 که مانند بدینجا تان دیر شد
 بیالا بگردار سرد روان
 برین کوه و دژ دیده بگماشته
 پیاده ز پیشم سوی دژ روید
 مه دژ ز دژ فکند سرنگون

دوانست در دژ بدین پیره گی
 از ایندوی بودش بدل در گمان
 ز پرشش قضا بدش باز ماند
 ز نیک و بد آندرا که آمد سرشت ۱۱۲۵
 بپاشد بنا کام اگر بودنی
 توان دل بهر گونه اندیشه داد
 گمان با قضای خدا را سنجیت
 همای گزین چون بدر دژ دوید ۱۱۳۰
 نهان گشت جای بکنجی درون
 همی تا ز شب نیمی اندر گذشت
 چو دوانست کا شوب دژ در نشست
 برون آمد از جایگاه کمین
 بنزد سرای مه دژ رسید
 نگهداشتش تازی مست شد ۱۱۳۵
 برفتند یارانش مست و خراب
 همان پاسبانان زبانگ و خور
 همای گزین خار و خس خست چند
 برافروخت آتش چو در تیره شب
 که تو کیستی گشته آتش فروز ۱۱۴۰
 ازو چو تن شنید این همای دلیر
 بتیغش سراز تن بینگش زد
 بدید آتش از دژ گل کامکار
 ببازار گان ماند هر دو سمنند

نگوید سخن با کس از خیره گی
 بنگشاد بر پرشش از زبان
 گشاینده را بسته آواز ماند
 گذر نیست دیده کس از سرشت
 از اندیشه دل چیست فرسوزی
 بلی بسته چرخ توان گشاد
 ز راه قضا روی برخاست نیست
 شد از چشم دربان دژ ناپدید
 نبودش بکینه خرد رهنمون
 چپ و راست هر پاسبانی بگشت
 در دژ نگهبان دژ سخت لبست
 بدر در همی گشت چون دیو کین
 همی خورد با چند کین کش نبید
 بیفتاد و بر جای که پست شد
 بچفتند بیوش بر جای خراب
 شدند از چپ و راست بر دژ خوش
 ز پیکان بدو آتش اندر نکند
 یکی پاسبان تیز بگشاد لب
 بتیره شب اندر طلسم کار روز
 بنزد یک او شد چو آشفته شیر
 چنان کش ز کشتن کس آگه نبود
 پیاده دوان رفت بر کوه سار
 بر آمد میالای کوه بلند

برآمد یکی قیرگزن ابرمند
 بسیار بدو برخاست هر سوی میل ۱۱۰۰
 سیابان شد از باد و باران چنان
 کس از که نیامد دگر سوی جنگ
 که شب تیره گون بود و شغورانه
 دگر کز کیسنگاه و لشکر گمان
 نبودند آگه که این بیست مرد ۱۱۰۵
 بهان آمد نشان سپه داشت گشت
 نبستند دژ را از نیروی در
 که با سه سوار گزین بیست مرد
 ز ناهستن درهای گزین
 فرود آمد از اسب مانند باد ۱۱۱۰
 یکی کشته را زانکه افکنده بود
 نشان کرد پس با گل کامکار
 برافروزم آتش تو اسیر بمان
 که یار یگرم چون تو باشی یکپاره
 و گر خود همه کوه دزدند پاک ۱۱۱۵
 کسیرا کجا هست خوف و دزد
 بگفت این و شد برده کو همار
 ز بن رفت بر سر بکردار رنگ
 در دژ چو دید او گشاده دلیر
 نگهبان در چون بدیدش دژ ۱۱۲۰
 که از جنگجویان دژ یک تنست

همی هر کهی بر هم افتاد غنند
 ز بالا پستی می کرد میل
 که دریا بهنگام موج دمان
 ندیدند در تیر شب روی جنگ
 فرود آمدن بد ماهی ز ماه
 همی برد هر کس شد از کین دمان
 که گشتند کشته همی در نبرد
 ز دژ هر زمان خواست با گل خورد
 ز جنگ آورد تا مگر کس خبر
 چه کردند و چون بود کار نبرد
 گمان برد از بهر گردان کین
 بدل در تواندیشه کرد پساد
 پوشید جامه هم آنگاه زرد
 که در دژ چو رفتم بدستان چار
 بیا از پس من سوی دژ روان
 یکی را نمانم ز دزدان گروه
 ز خوشان کم بر که آفشته خا
 مریشش بجز خون که باشدت مزد
 ره می دید مانند هنجار مار
 در آن تیره شب بر سر کوه سنگ
 بدژ در دوید و نپا میدید
 چنان آمد او را بدل در گمان
 بجسته شب از چنگ اهر منست

های دلاور بدو با از خورد
 مه دثر نه بساده شده سست بود
 ۱۱۷. بزد بر سر او یکی تیغ تیز
 چو پرداخت جان مه دثر زنت
 نبه کس کزو سزم و پیکار خوا
 بدش در همی بود تا روز گشت
 فرستاد با نازارگان را بخواند
 ۱۱۷.۵ و را گفت مردم نه بهر تو رنج
 نگه دار چون جان شین بدیم
 درم دار تا از جهان بر خوری
 کسی کوز مردم درم دار نیست
 نهی مغر باشد نهیدست مرد
 ۱۱۸. خرد گر نداری و داری درم
 درم را سزایست اگر دوستی
 در آن دثر نه چندان گهر بود
 فزان آوریده ببسیار سال
 همای گزین سر بهر برگرفت
 ۱۱۸.۵ ببانزارگان چیزا و داد بان
 اسیرانش را بکسر آزاد کرد
 بدو گفت هر جا که خواهی کنون
 بوسید بانزارگان دست اوی
 ز بانش پران آفرین های
 ۱۱۹. های آنکمی شد شتر بار کرد

در آن تیره شب نام خورد یاد کرد
 همای دلاور چو باد و چو دود
 بر آوردش از جهان و تن ریختن
 به بود این آنگاه بر خویشتن
 برست آن کز و نر ندر ز نهار خوا
 بهمان روشن از گیتی افرودن
 همه هر چه شب سرفت با او براند
 کنون باز دست آمدت رفقه گنج
 که دل بی درم راست دایم بغم
 چو داری فزون باشدت برتری
 از و خوارتر در جهان خوار
 ۱۱۹.۵ نهیدست ترا نیست غم
 که بیغم شده در جهان سستی
 که شایست دانفتش حد و مر
 زهر شمر و هر جا بکه کو نوال
 از و ماند بانزارگان در شگفت
 دگر چند گوهر بل سرفراز
 دلش ابداد و دهش شاد کرد
 که بادت بنیکی خرد رهمنون
 ز دثر رفت و ز سوی مرداد روی
 روانش از و گشته را ش فرای
 نه هر چیز و پرداخت دل را نرد

۱۱۵۹ در درجست و بشد پیش در
 بیستاد تا نام گسترهای
 فروشد ز باره در در گرفت
 نگهبان در هر که بود ند پاک
 چنان هر یکی را بیفکند سر
 ۱۱۶۰ با هستگی پس در در بکند
 گل کامکار از در در دوان
 بسی کرد بر شهریار آفرین
 ندادند آواز و هر دو خوش
 سرخفته دزدان همه تن بتن
 ۱۱۶۱ در آن تیره شب پاسبانان بدید
 و را کرد بیدار و گفتا دوان
 دو تیغند بر تنده کرده بکف
 بکشند بسیار کس را بتیغ
 از و چون مه در شنید این خبر
 ۱۱۶۲ یکی تیغ مانند آتش رسود
 چنان زد یکی نعره کوه کاف
 همی خواند گردان کین جوی را
 همی گفت کین آورا را بشب
 دهنشان شد آکنده گوی خاک
 ۱۱۶۳ که پاسخ مرا هیچ ندهند باز
 ز کند اوران پاسخی را ندانست
 بگفت این و یا و چو کسرا ندید

نگهبان در بود زو بی خبر
 بیامد و را دید بر در بیای
 در در شب شاه گریز گرفت
 بر آورد از نشان یکایک هلاک
 که آگه نگشتند از یکدیگر
 نیامد ز کندش بر تن گزند
 در آمد پیران آفرینش زبان
 شدند آن زمان هر دو چون کین
 گشادند هر دو چپ و راست گوش
 بریدند و ز که نکندند تن
 سوی خانه شاه دزدان دید
 دو دیو شد در در درم هر دو
 که از هر دو خفتان شود هر دو خوف
 اگر زنده مانند باشد دروغ
 شد از خواب و مستیش هشیار سر
 بر دین آمد از خانه چون باد و در
 که گفتی بلسر زید از کوه قاف
 چو بی آ بگین دید شب جوی را
 ز مانده ز پاسخ بستمست لب
 و یا در دهنشان زبان گش چاک
 در یغا که مانندم بگرم و گداز
 مگر زنده خود هیچکس مانده نیست
 چو دیوانه هر زمان ز هر سو دید

خدایم بر آن نرنگی دیو نژاد
 سرش را بریدم من از تن بیغ ۱۲۱۵
 هم اندر زمان سوزی آن خستگان
 نر هر ده پرداختم در زمان
 یکی دخت دیدم نر پیوند شاه
 مرا گفت اینجا کی گشت دخت
 نر هر شهر و هر جا یک سالیان ۱۲۲۰
 بگوئی اگر شاه را سر بسر
 مرا نیز دادی ره پای نزدیک
 کون مرا تو ازید بر سر
 که از نوچه سایه هنر دیده ام
 ورا گفتم ا مشب تو ایدر میاش ۱۲۲۵
 بیایم تو من سوی شه بدم
 نر بهر یک آهوک دیدم بدم
 قصار را یکی مردم آمد براه
 بر سیدم از وی که تو کیستی
 مرا گفت من ساربان شهم ۱۲۳۰
 یکی ساربان بود مر شاه را
 سدا شتر برده عرابی و را
 بمن بازگفت این و با او شدم
 نخستین بکشم و را چند یار
 چون با عرابی شدم هم ستیز ۱۲۳۵
 عرابی یکی دختر خوب داشت

نر بردستی و زور در جنگ داد
 نخوردم نخو نخوا سگی من دینغ
 شدم نیز برسان آشفنگان
 چو کردم ز تن جان هر یک زمان
 که از روی او بود بار شک ماه
 بهم نرنگی آورد از پنج تخت
 همی نزد شب و روز سه سالیان
 دهد هر چه گفتم بتو در بدر
 ترا مزد با دان کیهان خدیر
 سوی شهر تا من دهم این خبر
 بجنگ اندرت چون پسندیدم
 که چون روز شبنم کدخت کش
 نبا شد سپاسی نر تو بر سرم
 بماندم و را نری بیابان شدم
 شدم پیش و کردم سوی اونگاه
 بدیغای جوینده شب چینی
 شتر کرده گم و یزد دو بچهم
 شب تیره گم کرده بنگاه را
 ببنگاه کرده خراب و را
 بکین با عرابی همه شب زدم
 پس از جان بر آوردم او را دمار
 شتر بان گریزان شد از پیش تیز
 بیامد مرا کینه بردل گماشت

چنان بر هم افکند آن قلعه زرد
 کرا داد ز نهاسر انرا آنجا براند
 بر رفت خود با گل کامکار
 بیامد بدان قلعه شاه خویش
 کنیزان نزد پیشبان آمدند ۱۱۹۵
 چه دیدند دیدند چندان گهر
 شتر شد ز بار گهرها گران
 بدش دژ کشیدند شان بار پاک
 همای دلاور شب آنجا بسود
 ولیکن انرا و کام خود بر نداشت ۱۲۰۰
 چو از جزیع برگرد سر کهر با
 همای همایون شد از سوی شهر
 که بد هفته رفته از پیش شاه
 هی خواست تا شه نداشتش راز
 بشهر و هم انرا بر شاه رفت ۱۲۰۵
 شه شام ویرا نکو تر نواخت
 و را گفت یک هفته افزون گذشت
 بنخجیر تا خود چه دیدی شکفت
 بپاسخ بشه گفت در دشت دگره
 فتادم بکوهی که آنجا یگانه ۱۲۱۰
 ده دیگرش یار بودند گرد
 نخست او شب آمد بجنبه گم چو کوه
 کجا مست بودند بر جای پست

که گفتی بر آن کوه هرگز نبسود
 کسیرا بر آن که نزدندان نماید
 شتر شد پیشش در انز تر
 براه اندرون شاد با ماه خویش
 هم آن خادمان دلترا آمدند
 بیا ورده با خود شه کامور
 هم انرا تر و انرا جامه بیکران
 نهاف نهادند در زیر خاک
 گل کامکارش ببر در غنود
 بوس و کناسر و خوشی شب گذشت
 بزتر آب زدود روی هوا
 بدل در نراندیشه اندوه بهسر
 نه بیگانه با او نه کس خویش شاه
 پر اندیشه دل شد بل سر فرار
 چو در پیش رفتش بخدمت بخت
 پیش خودش هم چو هر که نشاخت
 که تا تو شد سخی بکوه و بدشت
 کجا انرا تو آن یاد باید گرفت
 بنخجیر رفتم خود بی گره
 یکی مرد زنگی هی داشت راه
 نموده بکین هر یکی دستبرد
 همه خفته یاران او هر گره
 نسودند با من بیکار دست

۱۲۶. اگر باز دانی شتر بان منم
 نر من ایمنی دخت من جفت
 بود جفت تو او که هست نزد
 منم ساربان آنکه با تو براه
 همه هر چه کردی بدیدم تمام
 ۱۲۷. جوانمردی و مردمی مسترا
 چگونه عرابی شد از من بدید
 چگونه تو بر من شدی کیسور
 همه هر چه کردی نزد خود
 ۱۲۸. هزار آفرین بر تو و گوهرت
 تو بخت منی دخت من جفت
 ترا کردگار جهان یار باد
 با سر زید نزد چون شنید این‌های
 بخشای بر من جوان غریب
 ۱۲۹. مکن یاد پیش کس این را ز خویش
 مراد دختر تو بجان در خورست
 بفرمای کسرا هم اندر زبان
 عرابی که هستش گران گنجها
 دیگر کس رود سوی زنگی بگاه
 که هست او ز خویشان شاه جهان
 ۱۳۰. کجا من چنان خسته ام در نبرد
 مراد دختر تو را ندست از وی
 بر اسب خودم بست و هم در میان

گرامی تری تو ز جان و تنم
 تویی پور من اندرین بوم و سر
 منت باشم ای منجدیده پدر
 دوان بودم ای درخور تاج و گاه
 ندیده هم از تو شنیدم تمام
 بر آوردید تا بگردن مرا
 چگونه بر آوردم از جانش کرد
 نر به روی ای فرخ اختر پس
 که با جانت جفت دایم خرد
 بدان کس کجا هست در کشور
 ترا باد سرنا مردم بوم و سر
 همه ساله بخت تو بیدار باد
 و را گفت شاهان ز بهر خدای
 که بادت فدا سد چو جان غریب
 میفکن بکشور در آواز خویش
 خداوند من دخترت بهترست
 شدن سوی نگاه این بدگمان
 بسیار ند تا بیکران گنجها
 بیارد یکی دخت از آنجا چوماه
 ششش داند از اشکار و نهان
 نزد دخت عرابی که هستم بدید
 که آمد بنزد یک من نیز پوی
 بیاورد سوی درم نازبان

چو بامن نزد از خیرگی لری جنگ
چو از دود شب آتش روز تیز
براندم که آیم سوی شهر پان
بسر بر مرا هوسر شد نافه
یکی آنخور همچو دریا بننگ
شدم آنخور دم فشم بجای
یکی ازدها آمد از سری آب
که چو نای کسی ازدها دیده است
بکشم هزار رخ ورا نیز من
پرداختم هم روانش تیغ
یکی مرد با زارگان را برآه
نزد دزدان که اندر دژ پنهان
مرا گفت فریاد رس مرا
بخشودم او را و با او شدم
بکشم که ایافتم دزد من
بکندم دژ و مال برداشتم
بدادم ورا بنزد بسیار چیز
بزرگدم او را و من تیز باز
یکی قصر دیدم بره بر خرم
بدان قصر آن مال مانند بجای
از و شاه چون این سر برشوند
بوسید سد بار چشم ورا
همه دشمنان مرا کشته ای

۱۲۳۰

۱۲۳۵

۱۲۴۰

۱۲۴۵

بکشم ورا نیز بر جای جنگ
برآمد شب از روز شد در گریز
گرفتم بیابان و راه دراز
نر بانم شد از تشنگی کافه
بدیدم بگردش بسی غم و نگر
که بد اسیر است دود وای
بدانسان که طوفان گرفته شب
بتران جهانرا بلا دیده نیست
پس آمد مبارز یکی را هزرت
براندم برآه اسب چون باد و میغ
بدیدم شده حال بروی تباه
بدند او بسر بر پر اشید خاک
نزد دزدان کزان نزد باشد ترا
دژ از دست دزدان بکین بستم
انرا من به کجا کرده ام نزد من
ببازارگان کاله بگذاشتم
بچیزش نباشد دگر رای نیز
بریدم بیابان دیر و دراز
که دخت شهنشا دارم دم
شهنشاه بیارد چو باشد شای
دود ستش گرفت و زمانی ستود
همی گفت بی خصم کردی مرا
بجاک و بخوفشان در آغشته ای

چنین در همی کم هزینہ بود
بفرمود کردنش آباد بان
نشانند اندر آن در یکی کو تو ال
ورا بر گرفت و سوی شهر برد
۱۳۱ که از شاهزاده چه دید او وفا
بدو شاه گفت که او جفت نیست
بروم از پی من بیکار و جنگ
مرا نیست دشمن جو قصیر بزم
بگیتی جز او کس ترا جفت نیست
۱۳۱۵ پدر را چنین داد دختر جواب
گنیز که من و بنده تست و ی
بمان روز ده تا بر آساید او
پس آنگاه لشکر بفرمائش کن
که بی لشکر و گنج نتواند او ی
۱۳۲ چون زین مرد و کردی و را بر برد
پسندید شاه آنکه دختر بگفت
همی خورد می با های گزین
یکی روز بادخت خورد شهریار
های گزین را شهنشه بخواند
۱۳۲۵ و را گفت هستی تو فرزند من
نر بهرم بسی کار کردی تو نیک
بجز ترا نکه شاهی و کشور بتو
ولیکن یکی دشمن هست شوم

مراجایگاه خزینه بود
رفت اندر آن روزگار دراز
بیامد بردخت فرخنده فال
گذشته همه دخت بروی شمر
نر گیتی چگونه گزید او وفا
ولیکن بیایدش رفتن نخست
جهان بر بداندیش من کرد تنگ
از و گریستاندوی آن مرز بوم
برین عهد من تا قوافی بالیت
که رای تو هست ای شهنشه صواب
گذارد بفرمانت تا هست پی
نر تن مانده گیها بیاید او
خزینہ دشت جاد و امکا نر کن
نهادن بیکار نری روم روی
نپیچد نر بیکار سد شب بر سر
همی داشت این را نر ماهی نفعت
نشاندهش میدون بجای گزین
نشست و ندادند در پرده بار
بر خویش بر تخت خویش نشانده
گرامی تر از خویش و بوند من
چه دارم بپاداشتت نیک و یک
دهم بادل از روز دخت بتو
که هست او سرافراز تر شاه روم

وگر نه مزار رفته بد جان پاک
 شه از وی چو بشنید بگریست ز لر
 شدن روز را سوی آوردگاه ۱۲۸۵
 فراوان ستایش بر او یاد کرد
 فرستاد در شب سپه سوی کوه
 همان سوی حلقه بشد لشکری
 شب او باهای دلاور بسود
 همه شب همی باده خوردند شاد ۱۲۹۰
 برقتند هر دو سوی حلقه بان
 بدیدند کشته سران را بجای
 شده کشته آن دختر کینه جوی
 گرانایه هر چیز برداشتند
 و زانجا یکه بیدرنگی شدند ۱۲۹۵
 بدیدند آن زنگیان را بزار
 ببنگاه نرنگی گهر یافتند
 بدادند دیگر بتساراج پاک
 سر آن دخت را داد شه پخت
 و زانجا بدژ روی دادند بان ۱۳۰۰
 شه آن که بدید و ذری برش
 هم آتش بر سر برهش کشند
 دگر بار آباد بایدهش کرد
 که اندر بیابان چنین جایگاه
 مرا استواری برین دژ هست ۱۳۰۵

تنم گشته گردنده در خون خاک
 شگفت آمدش از گل کامکار
 که هرگز نبود رفته دیگر براه
 پیوند او پس و را شاد کرد
 بدانجا که بودند زنگی گروه
 گزیده هر آنکس کجا بد سری
 نر شادی نه این و نه آن شب غنود
 چرخور بزد از کوه سر بامداد
 بدانجا که بودند پیکار مسافر
 دد افشان بخورده سر و دست و پای
 نهادند در حلقه پس هر دوری
 ستور و گله هیچ نداشتند
 همی تا بنگاه نرنگی شدند
 بریده سر و تن بیفکنده خوار
 ببردند چندان که بر یافتند
 سپردند بنگه بخون و بخاک
 فرستاد بانزش سوی خان خوش
 بدان جای دزدان گردن فرار
 پس از چرخ گردان بسی برش
 بشهرزاده گفت این نبایست کند
 از آن به که بود ای بل شیر مرد
 ندیدمست کس جز همین جایگاه
 کز آن دژ که دارم چنین دژ هست

گفتار اندر رفتن های یخنک قیصر

مروم باقیس

شدن را بغیرید کوس از سپاه
 دمان گشت شب پور و نالیدنای
 سواران کیستوز پنجه هزار
 نه فعل ستوران زمین گشت خاک
 ۱۳۵۵
 های گزین و گل کامکار
 دو سوزده را و نامگسترهای
 همانکه در شاه بدرود کرد
 و را گفت فرخنده بادا شدند
 همه راه رهبر تراخت باد
 ۱۳۶۰
 بسید رخسارش و باز گشت
 چنان شد و چشم گل کامکار
 های گزین دیده درود کرد
 از و چون نگارین او گشت باز
 دل از هجر دلدار آتشکده
 ۱۳۶۵
 همی رفت در را ز خود بخیر
 سپه چون بر در چهل روز ماند
 نه بیداد دست سپه بسته کرد
 سواری بد از لشکرش نامدار
 و را قیس فرخنده پی نام بود

هوا شد زگر و سواران سپاه
 تو گفتی سپهر اندر آمدن بجای
 بر اندند چون موج دریای قار
 رخ اختر چرخ پوشید خاک
 بر رفتند با خسرو نامدار
 بشه گفت باید شدن باز بجای
 نه درود دیده بر روی درود کرد
 دل افروز و سپید و باز آمدت
 نه بر تاج وزیرت نه بر تخت باد
 گل کامکارش هم آواز گشت
 که گفتی مگر هست ابد بهمار
 و را چشم بسید و بدرود کرد
 بر اند اسب بره یل سرفراز
 نه دل در دماغ آتش غم زده
 همی ریخت از دیده لؤلؤی تر
 کس او را بجز داد گستر خواند
 دل مرد بیداد گریخته کرد
 که چونان نبه دیده کس یک سوار
 گزیده مر او را شه شام بود

بغارت کند هر گاه او کشورم
 شوی گر بناگاه تو سوی روم ۱۲۳۰
 گسسته شود ای سپردار وری
 و گر نه چو دختر سپاهم بتو
 خبر یابد او با سپاهی گران
 نداریم ما تاب او در نبرد ۱۲۳۵
 نه چندان که شایدش کردن شمار
 چو رفتی تونسا که بپیکاروی
 نر پای اندر آری و را تو بزر
 نیارد کسی کین تو جست من
 نباید ترا مردی آموختن ۱۲۴۰
 های دلاور، زمین بوسه داد
 که گرد شمن تست گردان سپهر
 مرا لشکر و ساز باید نخت
 و لیکن پیمان مراد ستوده
 بود دختر خوب تو جفت من
 هم آنگاه شد دست دادش بدست ۱۲۴۵
 چو پیمان بستند شه بار داد
 بگنجور فرمود کز گنج زر
 شتر نیز از دیبه شاهوار
 سرا پرده و خیمها رنگ رنگ
 بنیکوترین طالعی از نجم ۱۲۵۰

بزن خواهد از من همی خست
 بدست آری آن کشور و مرز و بیم
 نه ملکم تو تا زنده ای بر خوری
 همیدون ولایت گسام بتو
 بیاید ببرد سرانرا مران
 که دارد سپه جمله مردان مرد
 بسیار تا بگذرد روزگار
 نه دسوی تو با تنی چند روی
 کن دیده و بخت او زود کوی
 بدست آیدت سال و بی مزه چیز
 چه خود کین بدانی همی توختن
 شهنشاهرا گفت دل دارشاد
 نما نم بروا نجم و ماه و مهر
 پس آنکه توانم ازو کیسه جست
 که اینکار چون کرده باشم فره
 شود خوش ازو با خور و خفت من
 بد انسان که وی خواست پیمان ۱۲۵۵
 سپه را و هم ساز پیکار داد
 برو بار کن بیش سید شتر
 هزار دگر شاه فرمود بسیار
 نر دند از برون سید از بزرگ
 سپه راند شهزاده از سوی روم

هر ش چنگ همچون یکی داس بود
 بدان داسها گاه پیکار شیر
 همی گشت نعره زنان همچو کوه
 تو پنداشتی هست گردی بچنگ
 ۱۳۹۵ کمان و کندش دم و دست پای
 چنان نزد دم او هر زمان بر زمین
 نرغزیدنش گوش گردون بگفت
 بدترید هزبان زمین را بچنگ
 ستوران را بانگش گریزان شدند
 ۱۴۰ تو پنداشتی نر هزبان بد کمیز
 همه نر هرها ریختند از نرها
 بسوی سرا پرده چون سر نهاد
 بخواب اندرون بود شاه دلیر
 بجست و برون آمد از پرده شاه
 ۱۴۰۵ سته نر شده مردم و چار پای
 نریو لا دترکی بسر بر نهاد
 بر آن شیر شه نزدیکی بانگ تند
 تو شیر ی و من گرد شیر افکنم
 نر بانگ شه نشسته بشویرید شیر
 ۱۴۱ بزد چنگ و خفتان خسرو دید
 شه از کین و رایال بگریخت
 همه مهره پشت او خرد کرد
 چنان بر تن شیر شد سست و سنگ

که هر داس گفتی نر الماس بود
 دل نر هم جویان درودی دلیر
 نرغزیدنش گشته گردون ستوه
 کمر بسته از بهر پیکار تنگ
 همان خجروش بشک نخجیر خای
 که افتاد از نر نر ناله در زمین
 نر بیش همی نر هرها را نر هرفت
 سپه را دل از نریدنش گشت تنگ
 همه سر بسر نر هرها را نر ناله
 شدند از نرها را اندرون نر هرفت
 ستوران تو گفتی در آن مرغزار
 تو پنداشتی چنگ شده کرد یاد
 که آمدش در گوش آوای شیر
 دشم دید شیری چو کوهی سیاه
 پوشید خفتان هایون های
 سته تیغ و نر سوی او سر نهاد
 کنم گفت چنگال تیز تو کند
 هم اکنون سر تر از من بر کنم
 در آمد چو آتش بگرد دلیر
 چنان کیش بتن نوک پنجه رسید
 بر بود از زمین و زردش بر خست
 فلکندش بخاک و بخون در بدر
 که آهنگ پیکار او کردد سنگ

۱۳۷. همای گزین را چنان دوست داشت

سپه را بند او بجز پیشرو
نکردی نه صافی از و هیچ را نه
بر شاه بودی خور و خواب قیس
جوانی جوانمرد و آزاده بود

۱۳۷۵ نرجان دوست تر داشت و برای

جوان و لطیف و نکو روی بود
همه دیده بد سر بر سر زرم
بروم اندر او نیز دل داد بود
ولیکن ندانست شه سار او

۱۳۸. چو را ندید چهل روز در راه رفت

رسیدند نری بیشه چون بهشت
نرخوشی چنان بود آن جایگاه
بتن در روان شاه را بر فرود
بقیس دلاور چنین گفت شاه

۱۳۸۵ سپه را فرود آر تا یک دور رفت

خوریم و درین بیشه و بغمونم
هم آنکه ستاره زد آن جایگاه
شهنشاه چون خورد چیزی که بود
چو شه خفت قیس گزین نیز خفت

که روز و شبش مغر بر جان گذاشت
همایش همی خواند سالار شو
همای دلاور یل سرفراز
نبد پسدا سوزن کین تاب قیس
باصل و گهر پادشاه زاده بود
که با ندرت بود و باهوش و برای
جوانیش را آب در جوی بود
بدانست هنجار آن مرز بوم
دل آواره چون شاه آزاده بود
از نیندوی فشنید آواز او
بره راه بر بود سالار شو
از آب و گیاه و درختان و گشت
که با او ارم بود بی پایگاه
بدیدار آن بیشه آمد فرود
که سرگشته گشتم من از پنج راه
درین بیشه با شیم مادل فرود
چو آسوده گردیم از ایدر رویم
همی کرد هر سو نظاره سپاه
بخیمه درون شد زمانی غنود
دو سرور چو گشتند با خواجهفت

گفتار اندر جنگ همای با شیر و کشتن شیر

هه پنجه پرچنگ الماسگون

۱۳۹. سیه شیری آمدن را بیشه برد

گفتار اندر جنگ های بان زن جادو و بیاری رسیدن

قیس او را و کشتن جادو

چو بایهشی گشت از آن بانگ جفت
ستورش همی دوت بلز زیدت
بشش بان آمد چو آنگاه شاه
همی گفت با خود برین کوهسار ۱۴۴
که از بانگ او زهره من درید
کهی خوش تر کلهای ابرید بهشت
نشمنگه دیو کین چون بود
بجز تیغ میا بگون آختن
همی کرد اندیشه زینسان که خاست ۱۴۵
همه سنگهای که از هم دید
یکی باد برخاست و تار یک کرد
تو بذاشتی سده هزاران دها
شکوهمی در آمد بدل شاهرا
همی دوت شدش شست بر جای ۱۴۶
از دوشه بزر آمد او را بساند
همی گفت کای داور کرد گار
بخشای برین که در مانده ام
تر تو خواهم ای داد گرداوب
برین که ندانم پس و پیش راه
در یغا جواف دیدار یار

تر مانی تو گفتی که در زین بخت
بدا انسان که از باد برگ خست
همی کرد هر سو بگر بزن نگاه
چه دیو ست کامدش بانگ از دها
از و ناچه خواهم برین کوه دید
تر سر تا پایان بسان بهشت
وگر باشد او را چه افسون بود
تر دیو این که و در سپرداختن
بکوه اندرون شورش از چپ و راست
تو گفتی مگر که بخواهد کنبد
کجا روزی همچون شب تیره کرد
شدند از نشیمن بر آن که رها
شدن بان پس کرد گم راهرا
در آمد زین سستی از پای آب
بیزدان پناهید و نامش بخواند
مرا باش یا در برین کوهسار
بهشتی ترا یار خود خوانده ام
تو باشم برین کوه فریاد تر
مگر روزی من گشت خواهد سیاه
در یغا که سرخجم شد و روز گار

بخاک و بخون در سرا برآمد
 پیاده هی گشت در بیشه شاه ۱۴۱
 هی تا شب آمد بنحس و شست
 که شب بر شاه شد تیس و گفت
 هی تا جهاست گویند بمان
 شب آمد ازین بیشه در باز گرد
 چو شد آبله روی گردون شب ۱۴۲
 نه بیشه بیامد پرده سرای
 نشست او شبانگاه با قیس شاد
 هی گفت هر کس که یزدان میاس
 چو نو چشم گیتی ندیدست گرد
 شب آنجای که شاه پیور می ۱۴۳
 نجفت و بیاسود ناسامداد
 نه پیروز و با قوت بر کرد سر
 شه از خواب برخاست و برخاست
 از آنجای که رخت بر بست و رفت
 رسیدند شب را بکوهی بلند ۱۴۴
 دهند بر آن که درود آمدند
 بودند تا روز و آسود شاه
 کهی دیده است چون بهشتی بجای
 بر آن کوه شد خسر نامدار
 بکف در یکی تیغ الماسگون
 از آن که یکی بانگش آمد بگوش

سوی بیشه نام یزدان بخواند
 نه شیران جنگی بی اندیشه شاه
 در آن بیشه ده شیر جنگی بکشت
 نماند ترا مردی اندر نهفت
 نه کردارست ای شیر دل سرفراز
 که با شیر شب بد توان جنگ کرد
 هم آن آبله گشت چون خون
 برون کرد خفتان هایدن های
 برو بر سپاه آفرین کرد یاد
 که کردی دل ماهی بی هراس
 بزرگی ترا خرد توان شمرد
 چو نیروش در تن بیغز و می
 که بامدادان چو خور بامداد
 نهان گشت بر جزع گردون گهر
 بیزدان پناهی یزدان برست
 دل از بیشه شیر بگسست و رفت
 نه سر تا بنفش آب و هم کشتند
 بیایان آن که فرود آمدند
 بر آمد چو مهر و فرورفت ماه
 نزد رفتن آنروز از آن کوه رای
 هی گشت هر گوشه بر هر کنار
 بگردار بیجاده از رنگ خون
 که از سهم آن بانگ اندر رفت

۱۴۸. بیامد بر شاه و گفت ای جوان
 برین تخت زهر بر نشین شاد خوار
 کن و من ترا بیگمان بهترم
 بخوبی پری پیشکارم سزد
 هم هست مردانگی هم جمال
 ۱۴۹. که روی تو مانند ماه است راست
 مرا گر نخواهی تباهت کنم
 اگر سد هزارند با تو سوار
 ترا تا زیم من بدارم ببند
 ولیکن نیایی زهایی زین
 ۱۵۰. اند چون شنید این هایون هجا
 دو چشمش در آن خوب رخ خیزاند
 نشد هیچ بر تخت و گفتا مدا
 مراجعت بهتر گل کامکار
 فبدم ز دل مهر آن ماه روی
 ۱۵۱. که راهم دهی تا روم باز پر
 و گرنه نه تو خود رهانم بتیغ
 زین جادو از شاه چون این شنید
 چو بگذشت یک ساعت آمد دوران
 بسر بر یکی ترک و تیغی بکفت
 ۱۵۲. همه تن پوشیده اندر زره
 بشه اسب در ناخت چون پیل
 نزد تیغ تا شاهرا بفکنند

مرا چون تو نامد دگر بهمان
 میا و بریاد از گل کامکار
 بر آید بگردون گردان سرم
 ها و برد شیر مشکارم سزد
 ترا خواهم اندر سرفرازان هال
 نمودت بمن بخت را هست راست
 پر از کردیم و سار را هیکتم
 بر آرم ز جانت یکا یک دمار
 نمائیم که بر جانت آید گزند
 بجمانت نباشد جدایی نزن
 چو بیجان یکی صورتی شد بجای
 روانش ز گفشار او تیره ماند
 بده راه و این تخت زین ترا
 نخواهم ترا من برین کوه سار
 ترا بامن اکنون جز آن نیست
 کنی دست کوتاه ز رفون و بس
 ندارم ز تو زخم تیغی دریغ
 شد از چشم شه در زمان ناپدید
 بر اسبی نشسته بر گستوان
 بر آورده بر لب بران کینه کف
 زره را بپسته سراسر گره
 شد اسبش بگردار آذر گشتب
 نهال گل مردمی بشکند

ز دیدار دلبر شدم نا امید
 بگفت این های وز مانی گریست
 همی گشت بیچاره بر کوه و سنگ
 چپ و راست چون گشت بسیار شاه ۱۴۶۰
 درختی کشت شاخ بر چشمه سار
 چه تختی به پهنای گردان سپهر
 چون تخت را دید ز بر درخت
 از آن تخت دودیده آبش گرفت
 ندانم کجا باشد این تخت زهر ۱۴۶۵
 پری راست پنداری این جایگاه
 کون من بنمیرد و کند آوری
 بر آرم دمار از خداوند تخت
 بجشم هم این جایگاه بر سپاه ۱۴۷۰
 که داند مرا این تخت زهر را بها
 خداوند این را بدست آورم
 شود یا مرا سر درین کار تخت
 بدل دزدی نزد این سگونه لاری
 که آمد ز رخ راست مانند ماه
 دو گیسوی مشکین بسان کند ۱۴۷۵
 دلب چون دو بچاده در پویش
 ز عود قماریش گرد قمر
 تنش پاکتر از آنکه بر گل سرشک
 بدست آند و نش یکی جام زهر

شدم چون شب تیره رو نشنید
 ندانست کس بسم بر که نر کیست
 جهان گشته بر چشم او بار سنگ
 گشاده سوی چشمه دید راه
 بزیرش یکی تخت گوهر نگار
 درفشنده نزد بیکران ماه و مهر
 شد آنجای که شاه فرخنده بخت
 همی گفت بادل که اینست شکفت
 مکرمل بد بنیان نر دتر و گهر
 پری بست بر من زهر گوشه راه
 اگر ز آسمان باشم یاری
 کنم تخت زهرین او لخت لخت
 نماید تهدیدست کس در سپاه
 چو دیدم نخواهش کردن را
 ازین تخت و این چشمه در گذر
 و یا مرا گردانم فقر و بخت
 شه نام گستره هایون های
 تو گفتی مگر هست فرزند ماه
 ببالا بکر دار سروی بلند
 دو نر گس چو دو جادوی منفرد
 دوسه حلقه پیوسته در یکدگر
 زهر فتنش کبک خرامان بشک
 پراز لعلگون می زین تابسر

خدای جهان آفرین را بخواند
 شد اسب شاه از کوه سوی سپاه
 که آمد ستورش ازین کوهسار
 بگردون فرو گشت کیستی فروز
 سپه نزاری اندر گرفتند پاک ۱۵۳.
 نیارست بر که شدن هیچکس
 سپه را بماند و بیکه بر دوید
 نر هر سو همی گشت بر کوه قیس
 شهنشه بدان چشمه سر زار
 نر جادو آمد کمر بر میان ۱۵۴.
 بکشتی در آویخت با شاه هزار
 بگو شید با اوزن پرفسور
 که قیس دلاور بد انجاسرید
 بجادو در آمد ز دش بر دو پای
 بیفتاد جادو زن نابکار ۱۵۵.
 که مندرش دیگر دشمن که من
 چو تو تندرستی و زنده بجای
 خدای جهان یار تو بستم
 نر قیس دلاور چو شاه این شنید
 هم آنگاه که گشت بی باد و میغ
 چو بیدست و بی پای بیفتاد پست
 شهنش دید جادو زنی گند پیر
 نه چونان کنز آغاز خود را نمود

بکسار برابر تیره نماند
 سپه گفت شد شاه جنگی سپاه
 کسان نرین و دریای بیجان فشار
 سه بهر فروزتر گذشته ست
 یکایک همه جامه کردند چاک
 بجز نامور شه طلب قیس بس
 نر سر تا بدن کوه تا ریک دید
 نر بس گشتن از کوه بستر قیس
 رهایی همی خواست از کوه گار
 ببالای بر رفته سخی روان
 بشد شاه را نام یزدان زیار
 همی خواست شهر آچو کردن زبون
 بزود دست و تیغ از میان کشید
 رهایی بجای یافت قیج های
 بشد گفت قیس دلاور سوار
 ترا آمدم یار و انرا بخت
 مراداشت باید سپاس از خدای
 که بگشاده راهت ز پیش نیست
 دودست نر جادو از نر برید
 که بفکند شه دست جادو تیغ
 بنوشش در آییخت گردن کبست
 دلی همچو قیر و سری همچو شیر
 کجا دیدنش جان بتن بر فروز

سراز تیغ او خسرو اندر کشید
 برودش یکی سنگ سدمن فزونی
 ۱۵۰۵ سرون ستورش چنان خرد کرد
 چه دانست که جادوی در بدر
 پیاده شد از اسب جادوی مای
 فسوفی بشاه جهان برد مید
 فتادش همی خواست از پای شاه
 ۱۵۱۰ که آورد نام جهاندار یار
 زنت جادو از وی میان گشت باز
 دگر باره آمد بگردار شیر
 چه شیری دو چندان که پیل بلند
 دگر باره شاه جهان یاد کرد
 ۱۵۱۵ دگر زنت جادوی پر فضول
 بگردار تند از دهای شگفت
 همی خواست شه را بپو باشتن
 دگر ز بیزدان پناهند کرد
 ۱۵۲۰ شهنشاه همی خواست که تیغ تیز
 ز چشمش نهان شده هم اندر تیران
 فروماند و نالید پیش خدای
 رهایی ز جادو دهم تو بجان
 بگفت این را آمد سوی چشمه سار
 برآمد یکی ابریزان نگرگ
 ۱۵۲۵ همی خواست کردن تن او هلاک

یکی بانگ چو ت شیر نر کشید
 بزد اسب را در زمان بر سر
 که پنداشتی هست مانند گرد
 برو تیغ نباید همی کار گرد
 دوان رفت نزد هایون های
 شهنشاه را زودل اندر مید
 چنان زده هم اندر زمان را شاه
 نام خدای جهان گشت شاد
 برفت و نیامد ز مافی دراز
 ازو گشت ترسند گرد دلیر
 همی خواست تن را بشه برفکند
 زیزدان که دو گیتی آباد کرد
 نهان گشت و آمد بکینه برون
 کش از دم زدن کوه آتش گرفت
 نقش زنده بر جای نگذاشتن
 تن و جان خود را بیزدان سپرد
 کند زشت بقیاره را بیزیز
 شهنشاه را گشت تن ناتوان
 همی گفت ای داور راهنمای
 که از نام تو هست هر زمان بران
 بخورد آب و گیتی همه دیدتار
 تن شاه ازو شد چو از باد برگ
 پناه مید باز او بیزدان پاک

نر ترست و شست گزشت سال
 روان چون نیالودی از تیرگی
 تیرست و شست ای نهرو روان
 ۱۵۷۵ نر نیکی چه داری روانا بدست
 بیاد افروست و بیاد اشفت
 ازین دور تر بر کد امست راه
 فروماندی از چاره یکبارگی
 اگر روی دارد مرا بازگوی
 ۱۵۸۰ نر شه چون شنید این زن سلخورد
 بیاسخ و را گفت شاها جهان
 ندانستم او را و نشناختم
 نر بد پیشه گیتی بد اندو ختم
 جهان بدم چون بد آموز بود
 ۱۵۸۵ روان از خرد مر مراد ورماند
 چه پرستی نر تیره روانم که هست
 پشیمانم از هر چه کردم نر بد
 چه سود از پشیمانم این زمان
 روانم کنون اندر آمدن خواب
 ۱۵۹۰ کنونم چه سود ست خانه سپرد
 بگفت این وهم در زمان جان بداد
 بخشود بروی بخاکش سپرد
 که از وی همی خیزد این جانور
 پراثر خفتگان پهن یک بستر

نبردست با جانت نیکی هال
 گرفتار تباری و خیرگی
 رسیدست سال تو چون از جهات
 که نر آن بر بلندگی گراید نرست
 روان را گذر نری خرد شست
 چو دانی که رفتنت راهست گاه
 گرفتار رنجی و بیچارگی
 که سایت چه دارد برفتار روی
 نر دو دیده خود روان رود کرد
 تو گوئی ندیدم بجز یک زمان
 بیک دم نردن نر و بر د ختم
 جهان بود بد نر و بد آموز ختم
 فریب جهانم دل افروز بود
 بخواری بخواند و نراری براند
 برو یافته دیدن رخیم دست
 که کردم همه جمله با جان خود
 که خواهد شدن جانم از تن زمان
 که نرزد سر از کوهسار آفتاب
 که دزد آنکه بود اندر پاک برد
 بر آورد خسرو یکی سرد باد
 بدین تیره گوهر مغاکش سپرد
 بدو باز گردد شکفتی نگر
 بگسترده آن کو خرد گسترست

از هر چه پیش آمدش باز گفت
 ۱۵۵. بر سید ازو شاه و گفت ای فره
 برین که چه داری مرا باز گوی
 بشه گفت نپسندد از من خرد
 که در خاک کرده نهانی نیم
 مرا سال تیرست و شستستیش
 ۱۵۵.۵ ازین خوشتر اندر جهان کوه نیست
 برین که همه کشت و زر منست
 همه جادوان سرا سر جهان
 بیا موختندی ز من جادویی
 بدست تو و قیس هوش آدم
 ۱۵۶. کنون دارم اینجا برین کوهسار
 بدو در بتانی بکر دار ماه
 پرورده ام هر یکی را بنان
 بر ایشان سپه بر گمارده ام
 که آنکه نر شاه این نیاید پسند
 ۱۵۶.۵ پوشیده رویان من هیچکس
 که ایشان منای چو تو سرورند
 نر مردان ندارند آمرغ یاد
 بدو شاه گفتا ازین غم مدار
 که من خود همه کار نیگوکنم
 ۱۵۷. تو اکنون بگردار خود درنگر
 که تا تو شده راه دیگر سزای

بقیس و نماند هیچ چیزی نفعت
 چو بند ترا برگشادم گره
 جزین تخت اگر زان کجاست
 نمودن تو سر بر گنج خرد
 بدین روز برده گمانی نیم
 گزیدم برین جا بگه جای تخت
 که از دیدنش دیده بستونی نیست
 مرا بزرگ و بزره اهرمینست
 بنزد یک من آمدندی نهان
 کنون باید استاد شانی نوی
 که از هر دو چون زهر نوش آدم
 سزای چو بتخانه قندهار
 بیاورده یک یک زهر جایگاه
 نباید که شباهنش سرفراز
 بهر یک یکی را سپارد همی
 شهنشاهرا این ز من هست پسند
 نباید که یازد بجز شاه و بس
 که دو شیزه یکسر همه دخترند
 نگشت دلشان ز آمیغ شاد
 نباید مرا چون تو آموزگار
 بدانش روانی آهو کنم
 چو جانت ز تن کرد خواهد گذر
 چه داری چو جان ماندن بجای

سپه چو ن شنیدند گفتار قیس
 بودند بر جای و شد باز پس
 ۱۶۲. ببرد آنچه شده خواست با خویش
 بیامد بر پرهنر شهریار
 شده نامور بود بر تخت
 شدش پیش قیس و بخشار سپاه
 ۱۶۳. و را گفت ماسا سپاس از خدای
 بیاور کون خورده فی تا خوریم
 با شیم تا روز بار و دوی
 چه یا بیم تا بر که از این سپس
 پس از خورد فی هر چه بد قیس برد
 پیش شه آورد خوالیگرش
 ۱۶۴. که با شه نشستند خوردند نان
 بر آورد کوسان نه هر سان فرا
 بخوردند خوش باوه تا با مداد
 بگشتن گرفتند بر کوه سار
 بر آورده حصنی بچرخ بلند
 ۱۶۵. بیاراسته چون هشت برین
 همی داد ایوانش بر ماه بوس
 شه نشاء شد نزد آن در فراز
 نزد حلقه در بسوزر دو دست
 که آمد کنیزی بکردار ماه
 ۱۶۶. بشه گفت از جان شدستی تو سیر

فرودند شادی ز دیدار قیس
 هنرجوی قیس و پلان چند کن
 هیدون یکی باره گام زن
 شتابان بنزد یک آن چشمه سار
 بیا سوده انرا رخ و نر در دسر
 همه یاد کرد و بخندید شاه
 کز و جان ماهست بر آتش فرای
 چو خوریدیم نان دست ز می پریم
 کنیم آن گهی کوه را ز بر پ
 بچه چین یزدان دهد دسترس
 بر شاه و خوالیگرش را سپرد
 بفرمود شه هر که بد در خورش
 بی دست بودند روشن روان
 نوائی کجا کرد دلدا نوا
 چو روز انرا شب تیرگون با مداد
 یکی حصن دیدند تخت اسنوار
 در و کاخ و ایوان و کاشانه چند
 بهشت برین گر بود بر زمین
 درش بکسر انرا عاج و ز انور
 بفرمود تا قیس گردن فدا
 همی خواست در کردن انرا ز دست
 نه با لای در کرد نری شه نگاه
 که گشتن برین کوه یاری دلیر

۱۵۹۵ اند هر که برخاست در وی نجفت
 فرو رفت از د آمد و کاستن
 بقیس دلاور پس آنگاه شاه
 ترا باز باید بپیشکر شدن
 که هستند سرگشته یکسر سپاه
 شب آمد و تقسیم ما باز پس ۱۶۰۰
 چه گویند گویند بر که مگر
 سر جادوان چون در آمد بخاک
 برو تو سپه را نه ما مژده ده
 با آنگاه با شمع و با مشعله
 تنی بیست از ویژه گان سپاه ۱۶۰۱
 همان خوردنی هر چه یابی بیار
 که من بر نشینم برین تخت زر
 از و چون هنرمند قیس این شنید
 بیامد بپیشکر بگردا رساد
 مسپه بود نو میدگشته ز شاه ۱۶۱۰
 شنیدند از قیس چون این خبر
 بدیشان چنین گفت قیس گزین
 که نری من کسیرا کنون راه ده
 مرا گفت با ویژه گان چند تن
 همان خوردنی وی و رود ساز ۱۶۱۵
 که امشب برین کوه شادی کنیم
 بجشم سپه را من از گنج بهر

از و رخ نمود و در و رخ نهفت
 همان نشستی و خوبی ارستن
 چنین گفت کای من ترا نیکخواه
 خبر بردن و باز باز آمدن
 نه بهر من تو دودیده براه
 نیامد دگر سوی ما هیچکس
 فتادند در دام دو کیس نور
 نه کس نیست ما را دگر بیم و پاک
 که دادن سپه را نریا مژده به
 دگر باره باز آئی بی مشغله
 بیاور تو با خویش و بردار راه
 می و رود و را مشگر و میگسار
 بیا سیم از رنج گمی تا مگر
 عات نکاور بهامون کشید
 بدیشان نه کردار شده مژده داد
 همه بادریغ و دم سرد و آه
 نه هامون نهادند بر کوه سر
 که شاه دلاور نگفتست این
 بپاشید اگر تا شود روز به
 سوی من تو بشتاب از انجمن
 نه هامون برآور کنون بر فراز
 چو روز آید آنگاه را دی کنیم
 کجا هست از و مر مرا رنج بهر

بدان کاخ درختم و دلفروز
نگین نهاف چو گوهر گرفت
بسوی سرا پرده شان قیس برد
بشد گلشن و کاخ و ایوان بماند
فرستاد نامه سوی شاه شام

گفتار اندر نامه های انروم بشام بسوی شاه شام

بید شاه باویرگان بیست روز
گرانمایه گوهر همه برگرفت
بتان را بقیس دلاور سپرد
بشاراج داد آنچه برجای ماند
باشکر که آمد شده شاد کام

۱۶۹.

۱۶۹۵

۱۷۰۰

۱۷۰۵

خدایی که دین جفت باد کرد
تن از جان پاکیزه کرد اجمند
بدانست تابان نیک او ز بد
روان کرد بر آسمان اختران
معلق ز بادش زمین را بدست

رساند بهر مردم و دام و دد
وزر و شد هویدا زمین و زمین
نریافت نه از نیست نه ز هست
نه گرنافزیدی بدی بر زیان
گشاده در سرخ و ناز ایزدست
نگردیم تا از سپاسش گران
نخواهم نرگیتی دگر یار کس
چنان چون سزا باشد از راه داد
مرا کرد بردشمنان سرفراز
که دادم خداوند توش و توان
همان بیکران سیم وزیر یافتم

نخستین ز جان آفرین یاد کرد
بر آورد گردون گردان بلند
بیاراست جان و روان انخرد
بپیوست با یکدگر گوهراست
زمین را بگسترد و گردون نگا

ز هفت و ده و ده و ده نیک و بد
سپهر و زمین حای جان کرد و تن
نیازش بچین آفریدن نبود
نه از بهر سود آفریدش جهان
ز سود و زیان بی نیاز ایزدست
بماداد پیروزی از اختران
بهر کار سخت او مریار و بر
که بر شیر و جاد و مرانو داد

درین راه دشوار و کشت و دراز
ز شیر و جاد و سها دم روان
ز بنگاه جاد و گهر یافتم

مگر نیستی آله از شیر و پیل
شب از ماه نوشد بنیرنگ شیر
براند ز کوه ابر شاله قسال
کند خرد یال یالان در زمان
جندید شه گفت ای ماهری ۱۶۵
که از شیر و ز پیل پرداختم
زن جادوی پیل کشته ام
بزی آ و این بنه در بار کن
برستی از آن جادوی گند پیر
از و چون شنید این بت دلبرای ۱۶۰
ز گشتار شه خیر سرگشت بخت
گشادون در حصن باید کنون
بشد تمیز نزد دگر دلبران
به یشان خبر داد از آنزاده شاه
بنات سرائی همه سر بسر ۱۶۵
همه با خود اندیشه کردند پاک
گشادون به آید در این سرائی
که گیرد کنون جای جادوی پیر
بگفتند با یکدیگر این سخن
گشادون در بنه را زود باز ۱۶۱
بشه گفت گستاخ بگذار کام
براند اسب شاه و شد از در دروازه
که قیس دلاور بگردد نخست

که آرد نهنگ او ز دریای نیل
کند سنگ خارا باستان خمیر
کزو شاله ای گر بردند بیال
ز سر ما کند بسته درین زبان
ز در بند بگشاد یافه مگوی
بخاک اندر شش جایگه ساختم
بخاک و بخونش تن آغشته ام
دل و جان ما جفت با ناز کن
کجا بودی او را تو اینجا اسیر
تو گفتی تنی میدوان شد بجای
ز با نری من گفت برگشت بخت
نباید کجا بشکنندش برون
دلا رام خوابان مه پیکران
بگفت آن کجا کرد دل داده شاه
شنیدند از او این خبر در بدر
که گر گشت جادوی زمین هلاک
که کس نیست اندر خور این سرائی
نداریم ما سرائی جادوی پیر
بشد دلربایی از آن انجمن
بزد یک شه رفت و بردش نماز
درین دژ بفال نجسته خدام
چنان بود شه را خرد و هنر
در آن جای جادو و آن بوم و سر

بدادم سپه را اندو بهر و تیر
 دگر با کینزان گلرخ هزار
 ۱۷۱۰ جهان دل افروز فرزند تو
 گرامی مرا با نوبی مهربان
 رسید به فریاد من روز جنگ
 پس آنکه همه یاد کرد آنچه دید
 هم از قیس وز یار مندی او
 ۱۷۱۵ همه سرگذشت را او یاد کرد
 که شد پیشتر ز آنکه شد کاروان
 دوسد مرد با کاروان رفت کرد
 نخستین فرسته شد و نامه داد
 شه آن نامه چون خواند اندر آن
 ۱۷۲۰ هات با وی آمد گل کامکار
 گرانبار از گوهر و سیم و زر
 چنان شد ز شادی دل شاه شام
 بیاورد نری خان خود خور آسته
 سوی شاهزاده جوافی نشست
 ۱۷۲۵ نر تو نامور دخترم راجه از
 نر کرد ار تو تا بروز شمار
 ترا بخت جاوید پیروز باد
 مبادم گذار از جهان تا بکام
 بسر برده پسند فرزند من
 ۱۷۳۰ بخط خود آنکه گل کامکار

چو بایست دادت بر نوا سپر
 فرستادم اشتر پراز گنج بار
 چراغ دل خویش و پیوند تو
 که هستش مرا مهر همتای جان
 هنر ما ش ما را دل افروز جنگ
 وز آن ریخ کز جادو او را رسید
 و مردی و اندر نور مندی او
 فرستاده جفت با باد کرد
 پس آنکه شتر برد و شد ساربان
 های آن خزینه بدیشان سپرد
 بشاه و گذشته همه کرد باد
 پذیرد بیامد سوی کاروان
 چه دیدند دیدند اشتر هزار
 هم اندر دلبازی چو ماه و چرخ
 که بر چشم او گشت چون بام شام
 ازو گنجها کرد آراسته
 چنین گفت کای پور نیکو شرت
 پذیرفتم از خرمی سرفراز
 سخن ماند خواهد هی یادگار
 نگهبانت یزدان شب و روز باد
 نر دم آمده بنیمت باز شام
 نر تو شاد مان خوش و پیوند من
 درود دل افروز کردش نگار

بزیر وز بر قیس یکسر بگشت
 ۱۶۶۵ نر پتیاره خالی چو دید آن سرای
 و را برد تا دید مینو نهاد
 بهشتی پر از نعمت خواسته
 بمی صفها دید سردر سپهر
 نه چندان درو نتر برده بکار
 ۱۶۷۰ بهر صفه در تخی از نر ناب
 میان ساری اندرون بوستان
 میان اندرش آبگیری فراخ
 نر عود قماری و صندل بهم
 دو سد جفت طاروس در میچنگ
 ۱۶۷۵ نر هر اسپر غمی که دانی توانم
 شکفته گل و سترن بپیشمار
 همه خشت فرش سراپش نسیم
 بگوهر نگاریده دیوار و در
 دو چشم شهنشه درو خیره ماند
 ۱۶۸۰ بشیرین سخن باز شان داد دل
 کلبه در گنج دادند نرود
 چو شاه اندر آن جای نشست
 یکایک بیامد بر شه سپاه
 بفرمود تا قیس فرخنده بخت
 یکا یک از و گوهرا ن ساز کرد
 ۱۶۸۵ اندر آن تخت لشکر توانگر شدند

بهر جای و هر گوشه را نوشت
 بیامد بر نام گسترهای
 سراسر ساری کز دل گشاد
 درو ماه و بیان آراسته
 پر از پیکر اختر و ماه و مهر
 که شاید بسد سال کردش شمار
 مکل بیا قوت و در خوشاب
 نر بس خرمی و خوشی دلستان
 همه گرد بر گردش ایوان و کاخ
 همه سقف از ساخته و نر بقم
 تذران بر نگین نر هر سودان
 همه بر لب آبگیرش تمام
 همان سنبل و سوسن آبدار
 چه سیمی بپاکی در بسیم
 همه خا نهما راز بیت تابید
 نشست و همه دلبران را بخواند
 نرغم کرد شان خسرو آزاد دل
 بشاه و سراسر نهانش نمود
 برود می و خرمی برد دست
 سوی شه گرفتند بر کوه راه
 بشد سوی چشمه بیار و تخت
 سپه را بچشید با زر نرود
 سوی خیمه با نر و گوهر شدند

چه پردی که باشد در آن چون شهاب
 نر دریا برون آمد آنکه دمان
 نبیخی که در دشت و در مرغزار
 همه بر گشت آنچه گشتست و ز
 ۱۷۵۵ برین کوهها نر نشاید شدن
 ازین کوهپایه شود باز پس
 کنون بانگ زنت تا سواران تو
 بر آیند بر کوه با تو سوار
 ۱۷۶۰ همانند دریا و از راست راه
 که از وی تبه بیکرانه شوند
 درین دشت چون نر ستاره سپاه
 درین دشت نزد یک دریا کنار
 ولیکن شمارا نبند نر خبر
 ۱۷۶۵ کنون چون نر دریا برون آمداد
 گذر باشدش بیشکی بر سپاه
 نه مردم بمانند و نه چار پای
 نر گفشار او شاه شد تنگدل
 بتازید از آن کوهپایه چو باد
 ۱۷۷۰ بنزد یک لشکر که خویشتن
 بگشته بسی مردم و چار پای
 شده قیس با او بچنگ اندرین
 چنان گشته قیس از نبرد شسته
 همی خواست افتادن از اسب نیز

بکام اندرش بیکراشت ناب
 دد و دام و مردم شده ز روان
 دهی نیست آباد با گشت و کار
 ده و دوده یکسر درین بوم و مرز
 بود تا بنزد گهش آمدن
 نیارد همی پیش او رفت کس
 بتازند نزد قویاران تو
 نگردند دیگر درین مرغزار
 بر آیند بر کوه یکسر سپاه
 سپرده روان بی بهانه شوند
 که گردند از وی بیکرانه تباه
 فرود آمدن بود پس نایکار
 که هستی ازین بوم و بر برگذر
 همی تا بدین کوه بشتابد او
 سپه را کند بیکرانه تباه
 تو باری برین که نر هاست برای
 گرفتار نر در دشت و غمان نر دل
 سوی لشکر خویشتن سر نهاد
 نر که دیدد را بسی مه بین
 نر بهیشت سپه گشته نراری فرای
 گشاده بچنگ از تن قیس خون
 که دلسوخته بود از وی گروه
 در آمد بکینه های دلیر

سوی نامور پاد شازادگان
 بدیدند راه و رسیدند نرود
 که بودش دل افروزان زنده
 نر شادی تو گفتی برو جان فشانده
 نگر تاجچه پیش آمدش از شکفت

چنان چون بود رسم دلدادگان
 فرستاد بالشکر از پیش چو دود
 بنزد همای هایون گهر
 جواب شه و دلبر خویش خوانده
 و زنان کو همسایه را اندر گرفت ۱۷۳۵

گفتار اندر پدید آمدن دد بکنار دریا

برو در بدریا کناری رسید
 بهر کوه برگشت و نرود
 بدان تا بر آساید از سرخ راه
 فلک چو نر نر تاج بر سر نهاد
 بنخجیر کردن بدریا کنار
 که اندر دیده گاه کمی بانگ خست
 نر پییاره گفتا بپایید جان
 نر پییاره پاییدن جان شنید
 کمی دید سر بر کشیده به راه
 بپا ایستاده ببسته کمر
 چه داری که از شود کمر گوش
 بر آری و بر که چه جوی همی
 بشازد سوی پیشه و مرغزار
 بدرد نر هم از یکی تادوسد
 ستون سافش بر سر راز هر دو
 نر کاش در فشنده دندان چو

چوسه روز و سه شب شد و وزید
 که از چپ و از راستش کوه بود
 فرود آمد آنجای که با سپاه
 شب آنجای که بود تا با مسدود
 بشد شاه با قیس و چندی سوار ۱۷۴۰
 همی گشت با و بزرگان چو سوار
 برو می نر بان بود فریاد خویش
 چو شهزاده آن بانگ و افغان شنید
 بتازید چو باد نری دیده گاه
 بدو بر یکی دید بان بر کمر ۱۷۴۱
 برسد از دید بان کن خورشید
 چه پییاره است اینکه گوی همی
 بشه گفت یک دد نر دریا کنار
 کرا یا بد از مردم و دام و دد
 دو چندان که پلیست بر سر سرد ۱۷۴۰
 بتیزی الماس و بالای سر

بزانو درآمد از آن درد د
 نردش دیگری بر میان در زمان
 نر لشکر بر آمد بشادی خروش ۱۸۰۰
 همان خلق با دید بان همگروه
 یکا یک دنان و دمان آمدند
 کف پای شه هر یکی بوسه داد
 کزین دیو دریا امان دادمان
 انرو مردم میساید ستود ۱۸۰۵
 فزونتر نرده سال بر آگذشت
 کون دشت گیریم و ما نمیم کوه
 سخن چون بگفتند باشاه چند
 نشانند بر تارک شاه نر
 جوان نرشت در شاهنشاه بکشت ۱۸۱۰
 جدا کردش از سر و چون درخت
 دو هفته بدان مرز دریا بماند

بدندان خود دست خرد خورد
 نفس را بدو نیمه کرد از میان
 تو گفتی که دریا درآمد بجوش
 بهامون دویدند از آن تیغ کوه
 بنزدیک شه شادمان آمدند
 همی گفت جاوید شه باد شاه
 امان نرو بچیز و بجان دادمان
 رسید چو نجبر بر تیغ کوه
 همی تا رسیدیم بر که نردشت
 بشه بر کنیم آفرین همگروه
 گرفتند برگرد دست بند
 نه چندان که آنرا بود حد و مر
 که نیکی دهش بود یزدانیش
 چو الماس تیز و چو بر لاد سخت
 وز آنجا یکه باز لشکر براند

گفتار اندر رسیدن های بالشکر بدیندو در بطریق

سه منزل بسه روز چون فریاد
 بویران زمینی دهسار و در
 از آب و غلف بی اثر کوه و در ۱۸۱۵
 سراسر سپه بود گشته ستود

رسید او بدشخوار یک جایگاه
 همه سنگلاخش زمین یکسر
 نگشته زمین هرگز ش ز آب تر
 زبس را ندان اندر در گرد کوه

۱۷۷۵ بگردار سندر بفرید سخت
 نرقیس دلاور بتابید روی
 بیک حمله انرا سب شه را نکلند
 زمین را بدزدید گفتی ز هم
 نر نوک سر و ها بزخم درشت
 ۱۷۸۰ شه نامگستر پیاده بساند
 ز پیشتر جهان گشته از چپ و راست
 نظار بر و لشکر دیدید بان
 هی گفت هر کس که گر شهر یار
 شود رسته کاری بود بر شگفت
 ۱۷۸۵ نیارست کس شد بیاری شاه
 هه گریه و ناله برداشته
 شه دود بکینه شده گرد گرد
 سپه رانر شه گشته دل نا امید
 سته مانده از جنگ او شهر یار
 ۱۷۹۰ ازین دیو دریا رهایی هم
 شده خسته شه بود از جنگ او
 بخشود یزدان بر آن نوجوان
 در آمد بدود کجا بشکر دش
 یزدان پناهد از و نامجوی
 ۱۷۹۵ یکی تیغ تیز از میان بر کشید
 نزد در زمان بر سرش شهر یار
 بر افشاند با مغز خورش بیخ

بلر زید اندر دد چو برگ درخت
 بنزد یک شهزاده شد کینه جوی
 بر آورد گرد او بچرخ بلند
 همی آتش افروخت هر زمان زدم
 ستور شه نامور را بکشت
 همی هر زمان نام نزد ان بخواند
 نر یزدان نیکی دهش نذر خوا
 همان مردم از تیغ که بیکران
 ازین کوه جنگی درین کارزار
 دل هر یک اندیشه این گرفت
 هه مانده بودند خیره سپاه
 دودیده بر آن جنگ بگماشته
 نر هامون بگردون بر آورد گرد
 شده تیره بر چشم روزر سپید
 همی گفت کای داور کرد کار
 بجان نیست امید کن روی را
 بجان آمده بود از جنگ او
 و را داد در جنگ توش و توان
 بزیر پی پای خود بسپردش
 نر دیده روان کرد بر رخ دجوی
 که بد سپکر مرگ دروی پدید
 بدو نیمه بشکافتش سر چونار
 روان کرد جیغون نر خون تیغ

۱۸۴۰ یک سنگ ده مرد را سرنگون
 یکی در قه بودش ز چرم نهنگ
 بسنگ فلاخن بدترید کوه
 رسیدش بنزد یک قیس دلیر
 برو می نربان باز پرسید از وی
 ۱۸۴۵ درین تنگ راه راه داری مگر
 تو تنهایی و بیکران لشکرست
 فرود آیی از نرند شه به بود
 بخوشی بیایی از و کام خویش
 بخند بد بطریق و گفتا ز شاه
 ۱۸۵۰ بر این یک پیه راه بر پتورد
 شما گر هزارید و گر سدهزار
 که یک یک توانید بگذشت بر
 مگر با تر من بدهد او ز تر و بیم
 بگفت این و بر سر فلاخن بگشت
 ۱۸۵۵ ز پس قیس را بود پنجه سوار
 یکی را نزد پیش سنگی درست
 بسی سنگ او قیس از خود بگشت
 و را گفت ایانا مسور نر منتر
 پسندی توان ز خود که چندین سپا
 ۱۸۶۰ فلکندی ازین کوه پنجاه مرد
 بخون ریختن بپرده دل مده
 که آزار مردم نیز زد جهان

فلکندت توانست و کردن نزون
 نکر دی بر او کار نیر خدنگ
 نر بانگش تو گفتی بلر زید کوه
 و را دید مانند آشفته شیر
 نهاده چرای بدین راه روی
 بکین سپه بسته داری کمر
 اگر راه گیری نه اندر خورست
 کسان امید تو بر نه بود
 بنیکی بر آری از و نام خویش
 مرا نیست اندیشه و زین سپاه
 رهایی نیابد ز من جز بپر
 نر من چوت تواند کردن گذار
 نر من نگذرد زنده امر و کس
 گذر یابد آنگاه بی ترس و بیم
 نر چرخ برین نعره اندر گذشت
 بینکند شات از کمر در دهان
 نر سبش در افکند و زارین بگشت
 نر با نر بشیرین سخن بر نگاشت
 نر چه روی گشتی چنین کینور
 درین راه و گردد از تو سپاه
 نر جان شات بر آردی اینجا کرد
 نر بهر جهان رنج بر جان منه
 خرد مند مردم نور زد جهان

پراکنده بر سره فرود آمدند
 سحرگه همه راه برداشتند
 بر رفتن نهادند از آنجا چو روی
 ۱۸۲۱ همی راند اندر دره خوار خوار
 همه تشنه و مانده و کوفته
 یکی نزد پیاده یکی نزد سوار
 شتر و اسب افتان و خیزان شده
 یکی او فتاده دیگر خاسته
 ۱۸۲۵ بسیار یکی آن راه چون پای می
 سه فرسنگ در نشیب و فراز
 چپ و راست خارا و در در میان
 بپایان آن یک پیه تنگ راه
 بدو در یکی مرد بطریق بد
 ۱۸۲۶ ستمکار و خونی و زشتکار
 بر آن راه بد سال و مه با خرخواه
 شب و روز بر که بدش دید بان
 یکی میل بر پیش بان آمدی
 فراوانش گرد آمده بود گنج
 ۱۸۲۷ خبر داد از آن لشکرش دید بان
 بر لشکر کشن بگرفت پیش
 بیستاده بر راه چون پیل مست
 ببالای بر رفته سرد بلند
 بزیر وی اندر چنان بد سپاه

همی تا سحرگه شب آنجا بدند
 بجز راه دشوار نگذاشتند
 شده قیس از پیش در راه جوی
 سپاه از پس و پیش قیس سوار
 نر بگد یگران پاک بکشورفته
 یکی پیش و دیگر نرس بر قطار
 همه کاله و رخت ریزان شده
 روان در تن راهرو کاسته
 سته گشته از وی سوار و ستور
 همه سنگریزه بگردار کار
 سپاه از پس و پیش و شه در میان
 دثری بود در بند آنجا یگاه
 نه در سرش مغز و نه در دل خرد
 نگهدار در بند و دثرها سوار
 سپه را بزیر دثرش بود راه
 که دادی خبرش از سر و کار و آن
 کجا باشد از کاروان بستدی
 و زان گنج بودش مه و سال خنج
 بیامد یکی میل بر در زمان
 بجایی که بر تنگ بد سنگ پیش
 پیاده یکی گریز از آهن بدست
 چو دثرخیم دیوی توان و نرند
 که در زیر کوهی یکی توده کاه

بدو گوشش از سر برون خون دودا
 بیک پای کردش ز که در کشان
 بیاورد نری راهش و بر شتر
 براسب خود او در زمان نشست
 براند و ز در بند بردش برون ۱۸۹
 ز بیرون در بند در مرغزار
 فرود آمد و بود تا شهریار
 سرا پرده فرمود زرد شاهرا
 شه آمد فرود سپه سوی آب
 چو از آب سیراب گشتند پاک ۱۸۹
 بیا سود چون شهریار گزمین
 ببردند بطریق را پیش شاه
 بر رسید از او شاه و گفتا گهر
 درین دژ که از باژن آمد جنگ
 همه بستدستی ز مردم بسوز ۱۹۰
 بپاسخ چنین گفت کای شهریار
 نبودم کافی که جز چرخ پیر
 ز سد مرد هرگز نبودم هراس
 ز یک مرد کی بودی این گمان
 بویره که بودش کرده ستود ۱۹۰
 مرا دیو زادی چنان در رسود
 چو نزد یکم آمد در نگم نداد
 از و روز روشن مرا نرگشت

دو چشم سرش هردو برون جبهاند
 کشیدش بر آیین مردم کشان
 بر افکندش از خون شده دیده پر
 و را بر شتر برد بسته دودست
 دود دیده بگردار دورود خون
 رسید او بگرد لب جو بسیار
 ز راه اندر آمد بدان مرغزار
 همه دید چون خست و بنگاهرا
 گرفتند بر هر کناری شتاب
 بستند از روی خود کرد و خاک
 ز پشت ستورش گرفتند زین
 همه گرد گشتند بروی سپاه
 چه مایه ترا باشد و سیم و زهر
 بدین راه در بند وین جای تنگ
 نترسیدی از ایند ای روز کور
 مرا هست گنج گران بیکسار
 تواند مرا کرد کس دستگیر
 بهاموت برای شاه نیکی شناس
 که آمد مرا بر زمین ز آسمان
 و را با سپاهش همه هگرو
 که بر چشم من شد جهان هیچو
 ز دو چشم من چشمه خون کشاد
 روان گرامیم نه و خوار گشت

جهان چون جهان خیر از مرد
چو خواهی ازین لشکر بیکران
۱۸۶۵ مرا پیش خرد خوان و ازین بجواه
گروگان بزم من بنزد یک تو
نرسی نه دارنده داری داد
نه بهر دم خونت مردم مریز
پس از نهنگانی اگر هست مرگ
۱۸۷۰ نباید ترا مرگ کس خواستن
همی خواست قیس دلاور که راه
ببندد مرا و را بر آن کوهسار
نه قیس این چو بشنید بطریق گفت
سخن بود از آغاز گفتنت نیز
۱۸۷۵ بز نهما را خواهی که آبی بزم
گرو گبدم و راه بگذار مت
نه نوس بدین مایه گردم پسند
که بر راه پیش با ستاده اند
بفکن سلاح و بان تو ستور
۱۸۸۰ که گر بگذرد شامت و این سپاه
توی و نیایم با شرم تمام
پیاده شد از اسب هم در زمان
بفکنند و آهسته شد بر کمر
کمر بند بطریق سرب گزفت
۱۸۸۵ بخارا هم اندر زمان بر زدش

درو بردن برنج مردم گمست
که دل کردی از کین ایشان گران
چو من در پذیرم تو بکشی راه
بخدم نه تو راه بسار یک تو
کز و گاه بندست و گاهی گشاد
میں با روان سپاهی ستیز
بهر کس بیازد همی دست مرگ
روانرا بکین کس آراستن
بیاید بنزد یک او ب سپاه
که بد دل بود روی از هر شمار
نه بیم ترا چشم کینه بخفت
کنون چون دیدی من سختیز
که با تو زهرسان سخن گفتم
ستام نه تو با شرف و نازارت
نیایم دیگر بر سپاهت گزند
همه اشک کرده چو بیجاوه اند
بیا نزد من ای ترا بخت کور
کشتان پیش رو اندرین سنگ راه
تو ماندی و رستند ایشان ندام
هنرمند قیس و سلاح گران
میان کرده در بند زترین کمر
تو پناشتی کوه آهن گرفت
لگد بیش پنجاه بر سر زدش

بدو گوشش از سر برون خون دود^{ند}
 بیک پای کردش ز کوه در کشان
 بیاورد نری راهش و بر شتر
 براسب خود او در زمان نشست
 براند و ز در بند بردش برون ۱۸۹
 ز بیرون در بند در مرغزار
 فرود آمد و بود تا شهریار
 سرا پرده فرمود زرد شاهرا
 شه آمد فرود و سپه سوی آب
 چو از آب سیراب گشتند پاک ۱۸۹۵
 بیا سود چون شهریار گزمین
 ببردند بطریق را پیش شاه
 بر رسید از او شاه و گفتا گهر
 درین دژ که از با نژاد آمد جنگ
 همه بستدستی ز مردم بسوز ۱۹۰۰
 بپاسخ چنین گفت کای شهریار
 نبردم گمانی که جز چرخ پیر
 ز سد مرد هرگز نبودم هراس
 ز یک مرد کی بودی این گمان
 بویره که بودش کرده ستود ۱۹۰۵
 مرا دیو زادی چنان در رسود
 چو نژد یکم آمد در نگم نداد
 از و روز روشن مرا نرگشت

دو چشم سرش هر دو برون جبهاند
 کشیدش بر آیین مردم کشان
 بر افکندش از خون شده دیده پر
 و را بر شتر برد بسته دوست
 دود دیده بگردار در رود خون
 رسید او بگرد لب جو بسیار
 نر راه اندر آمد بدان مرغزار
 همه دید چون خست و بنکاها
 گرفتند بر هر کناری شتاب
 بستند از روی خود گرد و خاک
 ز پشت ستورش گرفتند زمین
 همه گرد گشتند بروی سپاه
 چه مایه ترا باشد و سیم و زهر
 بدین راه در بند وین جای تنگ
 نترسیدی از ایند ای روز کور
 مرا هست گنج گران بیکسار
 تواند مرا کرد کس دستگیر
 بها موت برای شاه نیکی شناس
 که آمد مرا بر زمین ز آسمان
 و را با سپاهش همه هاگرد
 که بر چشم من شد جهان هیچ^{دود}
 ز دو چشم من چشمه خون کشاد
 روان گرامیم نه و خوار گشت

جهمان چون جهمان خیر از مرد
 چو خواهی ازین لشکر بیکران
 مرا پیش خود خوان و ازین بجواه ۱۸۶۵
 گروگان بزم من بنزد یک سو
 نترسی نه دارنده داسرای داد
 نه بهر مردم خورن مردم مریز
 پس از نهنگانی اگر هست مرگ
 نباید ترا مرگ کس خواستن ۱۸۷۰
 همی خواست قیس دلا و ر که راه
 بسندد مرا و را بر آن کوهسار
 نه قیس این چو بشنید بطریق گفت
 سخن بود از آغاز گفتنت نیز
 بز نهما را خواهی که آبی بزم ۱۸۷۵
 گرو گبیم و راه بگذارمت
 نه نوس بدین مایه گردم پسند
 که بر راه پیش با ستاده اند
 بفکن سلاح و بان نوسنور
 که گر بگذرد شاهت و این سپاه ۱۸۸۰
 ترقی و نیاریم با شرم تمام
 پیاده شد اندا سب هم در زمان
 بیفکنند و آهسته شد بر کمر
 کمر بند بطریق برین گرفت
 بخاراهم اندر زمان بر زدش ۱۸۸۵

درو بردن برنج مردم گمست
 که دل کردی از کین ایشان گران
 چو من در پذیرم تو بگشای راه
 بختم نه تو راه بسا یک سو
 کز و گاه بندست و گاهی گشاد
 مبر با روان سپاهی سنینز
 بهر کس بیازد همی دست مرگ
 روان را بکین کس آراستن
 بیا بد بنزد یک او ب سپاه
 که بد دل بود روی از هر شمار
 نه بیم ترا چشم کینه بخفت
 کنون چون بدیدی نه من ستغینز
 که با تو زهرسان سخن گستم
 ستانم نه تو با ش و نا زارمت
 نیارم دیگر بر سپاهت گزند
 همه اشک کرده چو بیجا ده اند
 بیا نزد من ای ترا بخت کور
 کشتان پیش رو اندرین تنگ راه
 تو ماندی در مستند ایشان ندام
 هنرمند قیس و سلاح گران
 میان کرده در بند زترین کمر
 تو پنداشتی کوه آهن گرفت
 لگد بیش پنجاه بر سر زدش

بدو شاه گفتا که یزدان گویا
 نیارم ازین کشتگان هیچ یار
 ترا با گرامیست هر که هست
 که تو خود مکافات یا بی زجر
 نه هر سو که خواهی براهت کنم
 چو با تو مراجنگ و کینه نبود
 کون یا فستق سزاوار خویش
 بفرمود پس قیس را تا ببرد
 چو نزد یک دژ رفت بطریق خواند
 سرا سر گذشته برو یاد کرد
 پدر را چو دختر چنان دید خواهر
 بزاری نه مانی برو برگریست
 بشد خواهان را سرا سر بخواند
 بنزد یک او جمله خویشان شدند
 چو بدرود کردند پس خانوان
 خروشنده نزدیک شاه آمدند
 نه قریخ های آنچه درخواستند
 نزدیسا و از گوهر و سیم و زر
 بفرمود شان شاه دادن بی
 پس آنکاه قیس اندران دیگر
 در گنج خانه بی مهر کرد
 بیامد بشه گفت چند آفت مال
 از و بخش لشکر بیایدت داد

که بدهم ترا جمله برگ و سوا
 کشتان سر نبشت این چنین افتاد
 بدارم من ای خیره خونریز
 بدی با شدت زین پس از چرخ بهر
 عفو هر چه کردی گناهت کنم
 نبایست با منت کین آزمود
 سزایست اگر پیچی از کار خویش
 و با تا بدش با دوده مرد کرد
 یکی دخت با او سخنها براند
 دلش پس بزنها رفته شاد کرد
 برو می ز بان توجه برداشتن
 که چو نافش بدر و زبایست
 همان چاکران را سرا سر بخواند
 همه خاک بر سر پریشان شدند
 سپردند دژ قیس را در زمان
 وز آنجای جوای راه آمدند
 کمز رفتن را را خواستند
 هم از پیشکاران و اسب سپر
 و آنجای شان کرد خشنده کسی
 بهر گنج خانه همه برگذشت
 سپرد و بنزد یک شه رو سپرد
 بدش در که تزان کشیدن بسال
 چنان چو سزا باشد از راداد

کزوت دخترندم بذر در چاه
 بدیشان ده از گنج من اندکی ۱۹۱۰
 دگر سر بر گنج و گوهر ترا
 که از چشم سرگشته ام نا امید
 شوم دختران را بدم در جای
 چنین است فرجام کار جهان
 برخ این یکی گنج گرد آورد ۱۹۱۱
 ز چرخ این ندیدند از روی داد
 سر انجام هر دو چو کردی نگاه
 بد کاری آنکس که او نیکه کرد
 مرا هم ز بد کردن آمد بدی
 که چون من هم از بد پشیمان شوی ۱۹۱۲
 بفرمای تا مراده سوار
 بدر بند دژ تا بجوایش بدم
 که دژ را ز یک مرد توان مند
 گذشته ز بالا ش پرند نیست
 بدو در هم آبت و هم گشتند ۱۹۱۳
 چنین دژ می تا نهادست دم
 سپارم دژ و گنج یکسر بر سر
 گر این رای و پیمان بجای آوری
 فجوی زمین خوت پنجاه تن
 نمای بن دختران مرا ۱۹۱۴
 که من خود بدینسانم از مردگان

ز بخوبی بسات بت قندهار
 که خشنود گردد ز تو هر یکی
 مرا اندکی بهره دیگر ترا
 بچشم سیاهست روز سپید
 نیمایم این مرز دیگر میای
 که گه سود یا بند از د که زبان
 که تا د بگری زو بخواری خورد
 کزین بسندوان دگر را بداد
 بود باز گشتن بخاک سیاه
 هم از بد پیچید جانفش بدرد
 تو با کس مکن بد اگر بخردی
 گرفتار خشم جهانیان شوی
 بر ندان زمان نزد دژنی دهار
 بخوانم یکی مهر باب دخترم
 چه یک مرد در دژ نگهبان جمید
 بزیر اندرش رفته پوینده
 همان گار دوشا و هم گوسفند
 ندیدند جای درین مرز و بوم
 که این دژ کزن هست ز بخور تو
 گسته شود از میان داورج
 که گشتند اینجا بجای زمین
 همان بنده و چاکران مرا
 و پو شیده رویانم از مردگان

ز شیر و ز جادو و خو نخواستد
 ۱۹۷ اگر زنان کجا راه پرداخت
 از و مرا جای بیست و باک
 تو شنیده ای تا چرا آمده ای
 که امروز کس نیست اندر جهان
 که با من کند در جهان همنبری
 ۱۹۸ بدو گفت بطریق کای شهریار
 کجا شاه شامش فرستاده است
 بکشتست در راه جادو و مشیر
 نه در بند بگذشت و در را گرفت
 مرا این چنین زار و بدروز کرد
 ۱۹۹ از آن پس که تو دانی ای شهریار
 تا تا چه پیش آید از وی کنون
 بزودی تو پیکار او را بساز
 کنون چاره کن کار خود را که هست
 اگر مست گیری شود بر تو سخت
 ۱۹۹ بدست وقت همه کار میرد
 چو آن وقت و هنگام هر دو گذشت
 بهر کار در مردم پیش بین
 نه اکنون ندست این مثل جهان
 و را گفت قیصر نگفتی دروغ
 ۱۹۹ سپه سازیم اکنون فروز از قیاس
 نه داناها را نکس که نشنودند

که از هر سه خیر بماندی خرد
 همه کشور من بر انداختست
 فرو برد خواهد سرما بخاک
 بدین مرز ما از چه دوست
 مراد شمن از آشکار و نهان
 شمار دهی جنگ من سرسری
 شنیدم ز خویشان او یک سوار
 بدخترش از عشق دل داده است
 نه دد نیز بر داخت گرد دلبر
 من از دولت او بماندم شکفت
 ز خان و ز ما من بر آورد کرد
 که من چو بدم در جهان نماند
 چه مایه بریزد درین مرز خون
 همان دیو کا نگاه گردد دراز
 ترا بر همه چاره کار دست
 پیچید نه تو روی فرخند بخت
 بد انسان که هنگام دربان در
 ز تو رنج هر دو متو باز گشت
 نهاده بر اسب مرادست زمین
 که باشد همی پیش بین پیشدان
 گرفتم ز گفت تو دانش فروغ
 پسند نکو از تو دارم سپاس
 بدانش نشد در جهان از چند

۱۹۵۵ دگر را سپردن بده مرد گرد
چو از روم ما باز گشتن گریم
شه آن کرد کانت نامور برای دید
شب آمد بودند تا با مسدا
بشد شاه باقیس و چندی سوار
در گنجها پاک بگشود و دید
۱۹۶۰ دگر را سراسر همه مهر کرد
برایشان یکبار بزرگی فرود
فرود آمد و باز برداشت راه

که نتوان کنوت از سوی شام برد
بده کاروان بیش با خود ببریم
کجا رای خویش دل آرای دید
سر پیروزه چون بهرمان بام داد
بدر بر شدند و شه ناموار
بخشید بخش سپه چون سزید
نشاند اندر آن دژ این چند
دوروز و در شب شاد بر در بود
براه کش رفت شاه و سپاه

گفتار اندر رفتن بطریق بعمویره و خبر دادن بقیصر

انزهای

هم از پیش او نیز بطریق رفت
۱۹۶۵ بشد پیش قیصر بنالید نزار
را کرد از قیس و زرنج های
تن مستمند و بدو چشم کور
و را گفت هرگز که دید این سنگت
کجا مرغ نتواند آنجا پرید
۱۹۷۰ نپزید هرگز در آن ره عقاب
نه آبت بر نه آباد جای
که باشد های از کجا آمدست
بدین ره که او آمد از سوی ما

بقموریه روی بنهاد گفت
خود و خویش و پیوند و دختر چهار
چو قیصر و را دید نالان جوانی
چو از جنگ شیر زیان خسته گور
که در بند و دژ از خود شمن گرفت
نه باد نزار بر سر دژ بسزید
نه از ابر بر کوه جستن شهاب
چگونه گذر کرد از آنجا های
که در کام مند اردها آمدست
نپزید پرنده اندر هوا

نهان تا بدیدند لشکرش را
 چو دیدند مانند اندر شگفت
 ۲۰۲ که با قیصر اسرا آنکه جنگ آورد
 ز پس روی کردند چون باد دود
 که چندانش گرد آمده لشکرست
 همه با ستور و سلاح تمام
 سرا پرده و خیمه بیش از شمار
 ۲۰۳ های دلاور بجنبید و گفت
 چنان نزد مثل مرد دانا که بخت
 کمیرا کجا یاری از بخت نیست
 مرا بخت یارست و یزدان پناه
 و زین روی قیصر چو آمد فرود
 ۲۰۴ که تا خورد کجا شه فرود آمدست
 ز لشکر گمش چون بدانست راه
 که دانست گفتن بختهای لغز
 و را گفت رد پیش قترخ ههای
 بگویند چرا جنگ من خواستی
 ۲۰۵ چه بد دیدی از من همی باز گوی
 کمیرا که از وی ندیدی تو بد
 ز تو کین آن جستن آید درست
 ز یان کسان از پی سود خویش
 بگفتار نیکو تو بی نامزد
 ۲۰۶ بدان کو سخن داند اندوختن

سرا پرده و سازه و اخترش را
 دل یک یک اندیشه آن گرفت
 بیا بر جهان تار و تنگ آورد
 ز قیصر خبر باز دادند نرود
 کجا بر رخ آسمان اخترست
 جوانان جنگی و جو یای نام
 کنن تا که راجت نیکست یار
 که گفتار دانا نماند نهفت
 به از لشکری گرانست و رخت
 بر او کار اسبان بجز بخت نیست
 نترسم ز بدخواه و چندان سپاه
 فرستاد کس تا بدانست نرود
 دهنده کراتا درود آمدست
 فرسته گزید از میان سپاه
 یکی مرد بیدار دل پاک مغز
 و را بر سر از بیم و آیین و رای
 بچنگام چرا لشکر آراستی
 اگر باز گفتنش راحت روی
 بدی جستن او کجا در خورد
 که وی نیز یکبار کین تو جستن
 هر آنکس که خواهد تبه کرد کیش
 همی گوی چندان که دانی تو خود
 نباید بختهاش آموختن

نبوشیدت بند دانش نای
مرا پند تو دلپذیر آمدست
تو بنشین بجایی که داری قورای
فرستم ترا سوی دشر باز شاد
۲۰۰۰
بفرمودش از گنج ده بدره نر
دو سدا سب و استر غلام و کنیز
وزان پس سپه ساختن کار بست
نه چندان سپه گرد شد بر دشر

فرا بدش و فر و فرهنگ و رای
که پیوسته رحمت هریز آمدست
که چون تاخنه گردد از من های
نمانم حق و حرمت تو زیاد
هیدون قسای و کلاه و کمر
بدادش چو بایست هرگونه چیز
چو شد ساخته تاختن کار بست
که دانست داننده حد و مرش

گفتار اندر یزنه شدن قیصر بالشکری های را

۲۰۰۱
برون آمد از شهر و بر گرفت
نر غریب کوس شد گوش کر
چنان هر زمانی بنا لید نای
تبیرو نشد جز چون در دمان
نر لشکر چو دریای چین دشت گشت
۲۰۰۱
یکی ماهه را ندش از پیش باز
چو بکر و زه را ماند نزد یک شاه
سرا برده و خیمه زد سد هزار
خبر یافت نزد شاه گردن فراز
چنان ساخت لشکر خود که پشت
۲۰۱۵
چپ و راستش بیشه بر هر کنار
نر آب و علف بهره بردش بسی
فرستاد کار آگها نر اچو باد

رخ آسمان کرد لشکر گرفت
برفت بر آورد هر اسب پر
که گردون در آورد گفتی زیای
تو پنداشتی نزد سر آمدن زیان
چو دریا اگر هیچ سان گشت
گشت لشکرش روز و شب تیز باز
فرود آمد بود یک چند گاه
میان چو دریا یکی مرغزار
که آمد بیک منزلی او فزار
بدش از سوی کوه سنگ درشت
گشاده ز پیش اندرش مرغزار
نشد مرغلف را بجای کسی
بلشکر که قیصر بد نژاد

فرسته و را گفت کای شاهزاد
 بدینسان سخن که نرق در خورد ۲۰۶۵
 نرق نیست قیصر بدل ترسناک
 نه از بیم کوبد در آشتی
 که گوید تو از من ندیدی بدی
 نخواهد که اندر میان بیگناه
 بپر هیزد از بیگناهان بخون ۲۰۶۷
 اگر شاهرا هست شمشیر تیز
 بخون ریختن نیست هداستان
 چه آنکس که خون ریزد از بیگناه
 بر در جهان کس را خونریز نیست
 میا مین با آنکه خون ریزد او ۲۰۷۵
 هر آن خون کزین پس شود ریخته
 کون چون ترا نیست جز از جنگ
 روم باز گویم بدو سر بر
 تو دانی و دی هر دو با هم نبرد
 متر سید هر دو نرزدان پاک ۲۰۸۰
 شمش گفت مانا کز آن اجن
 که پیشم فرستاد قیصر ترا
 نه جای فریبست و گفتار حرب
 از اینجا هم اکنون سبک باز گردد
 بگو قیصر روم را تا بچنگ ۲۰۸۵
 هم امشب اگر خواهد او بنیم

نگوی سخن هیچ از راه داد
 که با جانت جفتست دایم خرد
 نه بیست اندر دل او را نه پاک
 و را نیست نرین جای پنداشتی
 چرا جویم بد اگر بخردی
 شود ریخته خون هر دو سپاه
 و گر نه نبردست کس را زبون
 و راهم نه کندست اندر ستیز
 که خون ریختن نیست از راستا
 چه آنکس که در دین بناید ز راه
 از و هیچ بهتر نر پر هیز نیست
 بخون ریختن خیر بر خیزد او
 بدان جان ترا گردد آو بخند
 و را نیز هم نیست از جنگ تنگ
 سخن هر چه بشنیده ام در بدر
 نهال آشتی را زین برکنند
 بر آید از بیگناهان هلاک
 نرق چون بر کس نراند سخن
 بشیرین سخن تا فری مرا
 نر شمشیر و حرب به سخن گوی حرب
 بر فتار با باد هب از گرد
 کشد بر ستور این زمان تنگ تنگ
 من و او یکین بی دولشکر نیم

نرسر تا بین دره مرزمن
 بشیرین سخن شاد کن مرورا
 که تا من بدو دخت خود را دهم
 بدین پند و ستان فریض کنم
 ۲۰۴۵ بر او بر سر آرم بنا که جهان
 شه شام را اندر آرم ز تخت
 بگیرم همه پاک کشورش را
 که دبرست کز عشق او خسته ام
 ۲۰۵۰ ز قیصر فرسته شنید این سخن
 برون آمد از پیش او و گرفت
 طلا به بر آن راه بر قیصر برد
 فرسته برش رفت و گفتا بشاه
 که پیغام دارم ز قیصر بدوی
 فرسته من از قیصر میزهای
 ۲۰۵۵ بشد قیصر و او را بر شاه برد
 چرا ز دخت قیصرش یاد کرد
 و را گفت کس گردگر این سخن
 مرا در جهان بس گل کامکار
 جز او در جهان جفت کی یابم
 ۲۰۶۰ مرا شاه شامست فرموده جنگ
 اگر روم قیصر نماند بمن
 همت به که این مرز بگذارد او
 بجان چون ز من باشدش زیر تار

نداند ز تو هیچکس به سخن
 بمن باز پیوسته کن مرورا
 ز پیکار و درد سداور هم
 پس آنکه روان بر نهیض کنم
 شوم از سوی شام من ناگهان
 بتاراج بد هوش نگاه وخت
 کنم با نوبی خویش دخترش را
 پیکار هر که کمر بسته ام
 پسندیده گرچه ندید این سخن
 ز از سوی لشکر که شه گرفت
 چپ و راست گردن ده چون باد دود
 مرا گرنمای صوابست راه
 به زان نهاد ستم اینجا روی
 تو باشم بنزد یک اور همنای
 شنیده همه تا بشه بر شمرد
 بر آشت شهنشاده فریاد کرد
 بگوید سرش را بدم زنت
 که دادست ویدا بمن شهریار
 نباشد بی او گر جهان شایدم
 چرا با یدم کرد چندین درنگ
 سرش را جدا برون آمد ز تن
 بمن شاهی خویش بسپارد او
 تو این کار را خوار مایه مدار

۲۱۱۰ نرسوی دگر بد طلا به نر هیر
 سواری که اندر عرب سر بر
 نر گردان لشکر گزیده هزار
 نر لشکر برون را ندیک میل زود
 نماز دگر یک سوار دلیر
 ۲۱۱۵ که تا با نر هیر او کند یاری
 هنر مند را نام نشواد بود
 دوسد گرد بودند با او هم
 بیامد همی گشتوی با نر هیر
 جهان آتشین پیر من برکشید
 ۲۱۲۰ از اختر چنان بود روی سپهر
 طلا به همی گشت از هر دوسو
 نر هر دوسه پاسبان با فغان
 جو بر چرخ گردند پر دین بگشت
 طلا به بر افتاد بر یکدگر
 ۲۱۲۵ چنان در شب تیره جنگی بخواست
 سنان سینه را بود جویان شده
 همه نر که ها رخنه رخنه نر نیر
 سپر ها نر شمشیر پاره شده
 ۲۱۳۰ فغان آذر از تیغ در آذر م
 گرفته بدودست هول و نهیب
 نر گز گران خورد خونین شده
 چنان آمد از ترک آوای گرن

همی کرد چو نر ماه بر چرخ سیر
 نبودش همانند گدرد دگر
 ورا نیز بودند مردان کار
 همی گشت هر گز شده چون باد دود
 فرستاد قیس دلا و رجوشیر
 گرفتند میان سپه داوری
 همه ساله از بخت خود شاد بود
 که از گز نشان بود بر که ستم
 شب آمد فلک شد چو پر شمع دیر
 فلک چادر قید در سر کشید
 که سوگی زنی را بود اشک چهر
 چید راست بردشت از هر دو سو
 بیانگ و فغان برگشاده زبان
 شب از نیمه بیشتر در گذشت
 نهاده نر شمشیر در یکدگر
 که گیتی بزی و نر برگشت نحو آ
 اجل بر امل بود مویان شده
 گسته کمر بندها همچو زبیر
 نر چو نر دریده گوار شده
 نر خوی نرین هر گرد چو زرد رم
 دلا و ریلان را فغان و رکیب
 شب تار هر خشت تنین شده
 که بر هم زنی سنگ بر کوه برون

که تا بیگناها را نظر کنند
و گرنه سحرگاه خود با سپاه
از چوین فرسته شنید این نماد
۲۰۹۰ بر قیصر آمد هم اندر زمان
همه یاد کرد آنچه از شه شنید
بقیصر چنین گفت کای نامدار
که تا چوین کنی جنگ با این جوان
که تندست و خود کامه مردست
۲۰۹۱ دل شیر دارد تن شنده پیل
چنان جنگش آید همی از روی
اگر شیر پیش آیدش گر پلنگ
ولیکن نه بسیار دارد سپاه
قوا یغما همی باش بالشکرت
۲۱۰۰ شود لشکر او بیک جنگ پست
و گر کوهسایه نماند بجای
که او را از آنجا بگه برکنیم
طلایه برون کرد باید کنون
سپاهی که نبود طلایه و را
۲۱۰۵ یکی نامور بود نامش سکند
گزیده ورافصر از سروران
چون جنگجوی دلاور نبود
بفرمود و بداد که تا سی هزار
همی گشت بر هر سوی چپ و راست

نرکین آزمودن کناره کنند
بیایم بنزد یک او کیسه خواه
برون آمد و بر نشست اسب و راند
ز هول شهنشه هوش از سر بران
که روی نهان کردن از بن ندید
نگه کن تو در کار خود هوشیار
چگونه ببندی یخنکش میان
ندارد بگفتار کس هیچ گوشت
بجو شد بکردار در پشای نیل
که هرگز نه بر تابد از جنگ روی
ندارد ز بونش بجز روز جنگ
گرفت کوه از پس اندر پناه
که گروی بماند که آید ببرد
برو مرترا باشد آنگاه دست
دگر گونه باید زد آنگاه رای
سپاهش ز هر گوشه برکنیم
سپه بی طلایه نشاید کنون
نباشد بی سنگ و سایه و را
بپالای بر رفته سرو بلند
بشمیر و ز وین و گوز گران
بروم اندر شت یار دیگر نبود
طلایه سپه برد و او سایه دار
تو گفتی دمنده یکی ارد هانت

سپردش بنیکو گشت سروری
 وز آن سوی قیصر شکسته سپاه
 شدند و یکایک ز رخا شروین
 چنان گشت قیصر که گفتی مگر
 ۲۱۶ همی گفت با خود که کار آمدم
 کز آن چو ت سپه گشت آویخته
 کجا روی بر شاید از نرم کاشت
 چنین گفت دانای بسیار هوش
 بکاری دردن چو ت شدی بگرد
 ۲۱۶۵ نزد دشمن سپر نماند مرد جنگ
 اگر بهتر از ننگ نام آمدمست
 همان به کجا مرد جوینده کام
 نمر آنکه تا زنده بد کام راند
 کز آن کام را نام جویم بجنگ
 ۲۱۷ چو اندیشه این کرد بیدار مرد
 دو هفته نزد از بنه رای جنگ
 سرا فراز گردان و گردنکشان
 گزیده سراسر سواران روم
 بی انداز و گردان فراز آمدند
 ۲۱۷۵ سپه بر چندان که بر کو و شد
 از انبوهی از یکدگر با ستوه
 های هایون از آن با خبر
 از آن کو سپاه بجنبید هیچ

ز خوی شافش از لشکر خود سری
 هر آنکس که جان را از آن ننگ
 همه یاد کردند دلها غمین
 بجنجرت کردند پاره جگر
 سرو کار با کارزار آمدم
 بسی خوت شد اندر میان پیخته
 نباید بجز دل بکین بر گماشت
 که با کینور جز بکینه مگوین
 بود گر بدر ما نش گریا بدر
 بگو شد بجان از پی نام و ننگ
 دل از نام جو یای کام آمدمست
 نمید بجز درجهان نیکنام
 وز درجهان نام نیکو بیاند
 ز کشتن ترسم بترسم ز ننگ
 ز هر سو سپاه گزین کرد کرد
 بدان تا سپه بگرد شد در دنگ
 بجنجرت بزم اندرون خورشیدان
 خنیده بمردی در آن مژ و بوم
 همه یک بیک بزم ساز آمدند
 در آن بوم بر جای شان تنگ گشت
 کشان تنگ بد جای بردشت
 که برگرفت لشکر همه بوم و بر
 نه مر جنگ را کرد دیگر بسیج

دل و دیده را تیر بود و منان
 ز خنجر قز آگند آهون شده
 ۲۱۳۵ اجل بود چنگال در جان زده
 دوان دیو گشته بر دشت ازدهار
 دل بد دکان گشته پزان زهر
 ز یکسو زهر و ز یکسو سکند
 سواران سوی یکدگر میز تاز
 ۲۱۴۰ دو ساله لشکر بهم بر زدند
 سکند دلاور دو پنجه سوار
 زهر هیز در بدو باز خورد
 خطا کرد تازنده اسب سکند
 زهریش گرفت و بلبش زدست
 ۲۱۴۵ فرستاد نزدیک قیصر چو باد
 بیفکند چندان زهر و می گریه
 هان گرد فساد چندان فکند
 سواران روی از آن سوی هزار
 نجستند جز شش هزار آن دگر
 ۲۱۵۰ شد از کشته و افکند آن پیمند
 ددان کشتگان را درنده شدند
 گرفتار شد چو دلاور سکند
 برو شیر دل قیصر دیده گماشت
 سرش سود گفنی همی بر سپهر
 ۲۱۵۵ بفرمود دودست او بر گشاد

شده با کمال و بصر هم عنان
 ز نوک سنان دیده پر خون شده
 قضا دست در دامن جان زده
 گسسته هیون است گفنی مهوار
 سنان مغزها گشته یزان زهر
 بر آورده چون سرعد آوا بلند
 یکی همچو کبک و یکی همچو باز
 بنوک سنان دیده ها آزدند
 بنیزه فلکند اندر آن کارزار
 بگشتند با یکدگر همچو گد
 بیفتاد و دیر از زمین در فکند
 نشانده بر سببی چو از کشتب
 بدان لشکر کشن سر در نهاد
 که از کشته شد روی هان چو
 که سالی نشایستشانی نکند
 کشتان کرده بودند از اول شمار
 گرفتار گشتند و بریده سر
 شب از گو سفندان چو شبگاه کشت
 بیاری دوان را پرند شدند
 ببروند نزد یک قیصر بسند
 بجز فتر و بزرگیانی نداشت
 رخ روشنش بود مانند مهر
 بد پای بر نرود بندش نهاد

سرافراز و کینجوی پر خاشا خر
طلایه فرستادشان چون سزید
ز هر سو طلایه بخشم و سستین

آرات به نبود ند جای دگر
که ششسد که سنگولشان برگزند
همی تا شبافروز گشتند تیز

گفتار اندر شب بخون کردن های بر لشکر و

گرین کرد گردان رزم آرمای
نماند از طلایه یکسر درست
گسسته زهم کرد پزندشان
هم اندر زمان بست بر کین کمر
ز یکد بگراان اندر آویخته
ز هر گوشه بانگ گردان بخت
سوار دلاور در آن کارزار
ز زخم شد و قیس یکس بست
که دشت میگوت نشیب و فراز
که گشت ابر گفنی کسام هزبر
ز خنجر زهر گشته خنجیر بود
تو گفنی مگر آهین شد زمین
رخ خاک هامون زخون گشت لعل
زخون خاک همچون گل آفشته
سنانش گهر بود و پیکان تبر
همی تاخت از چپ و از راست
بزخمش ز زمین مرد سید فلکند
بر آورد شازمان و تن سنجین

۲۲۰۵ شبخون سگالید شبراهای
بیامد بزد بر طلایه نخست
بخست و بکشت و بیفکندشان
بسنگول رفت از طلایه خبر
سپاهی گران شب شد آنگونه
رسیدند در یکد گرچه راست
۲۲۱۰ های و گزین قیس باد هزار
زدند و گرفتند و کشتند و خست
زخون گشت اندر شب بریان
چنان بر شد آوی گردان بر لب
۲۲۱۵ هوا یکسر از گرد چون قیر بود
ز فعل ستوران گردان کین
خراشیده شد روی خارا نعل
ز هر کز و لشکر سپه کشته شد
هوا گشت مانند دریای قیر
۲۲۲۰ ز هر دلاور در آن جنگ شورا
بر آهخته خونخوار هندی پرند
بسنگول بزد یکی تیغ تیز

۲۱۸. همی بود همواره بیدار دل
 نه بسیاری لشکر کینور
 همی بود تا باز قیصر بچنگ
 گزید از سپاه خود او نامدار
 بسنگول بطریق مهتر سپرد
 توفی تو نگهبان گردان روم
 ۲۱۹. سپه ساختن را قودانی همی
 بنوشت مردان رومست گرم
 ترا تا توفی نیست بود شکست
 بیامدهای و سپاهای بکشت
 کوفت کین این کشتگان بازخوا
 ۲۲۰. برو پیشتر با سپه سدهزار
 نزد شمن بجزیر برآور هلاک
 که دشمن نه بسیار دارد سپاه
 بگنجور فرمود تا ده هزار
 همدون دوسه سبنازی بزن
 ۲۲۱. همه داد ویرا و زان جایگاه
 بیامده بنزد سپاههای
 چنان بود که در شاه دلیر
 طلایه برون برد و شد قیصر تیز
 و زان سوی سنگول شمشیر
 ۲۲۲. که هر یک سوار اندر آورد کین
 همه سر بر نامداران روم

نترسیدش از کار پیکار دل
 نشد تنگدل خسرو پرهیز
 کمر بست تا غارت شد تیز جنگ
 دلاور ترین هر چه بد سدهزار
 و را گفت ایانا مبردار گردد
 نه تو نیست کس به درین مرز و بوم
 که کین آختن به توانی همی
 که با تیغ تو هست پولاد ندم
 بهر جنگ برد شمنت بود دست
 سپاه مرا پاک بشکست پشت
 که هستی سپه را سر اسر پناه
 گزیده بلات از در کارزار
 مدار از کس اندر جهان بیم و پاک
 بشمشیر تو جانت سپاه سپاه
 بیار و جامه همه پر نگار
 سلاح گرانمایه پرگزین
 بفرمود تا پیش شد با سپاه
 شده جنگ را در لشراست رای
 سپاه و زار دید با کلا و زیر
 دوسه مرد جوای کین و ستیز
 گزید از سپاه از در کارزار
 دوسه گرد را بزدی بزمین
 گزیده بزدی سواران روم

مرا بست باید بکینه میان
 مرا باید اکنون صف آراستن
 بگل در فتاده چو خرمن مراست
 بدست کسان کار بر نیادم
 خردم چاره کار باید گرفت ۲۲۵۰
 نکر ز دخر پیشه این داستان
 چو تو سود خود را بنیدی میان
 بگفت این و از خاک برخاست و رفت
 بپوشید و بر تخت شاهی نشست
 بزرگان و گند آورانرا بخواند ۲۲۵۵
 بدیشان چنین گفت که گشای
 فراز و نشیبست کار جهان
 که اغم بود شاد مانی بود
 نه بیسود باشد بگیتی زیان
 سرانجام هر دو سر آید همی ۲۲۶۰
 غم و شاد مانی چو بر ما گذشت
 چنین است گردنده کار جهان
 جهانرا همیشه چنین دیده اند
 پیچیم کزو کار زار آمد
 ز گاه سکندر درین بوم و بر ۲۲۶۵
 و گر بود از دشمن مرز روم
 سقویا و قتیس و مطران همه
 که من تا نشتم تخت شاهی

کنم تا مگر سود دشمن زیان
 ز بدخواه کین سپه خواستن
 اگر سخت تر خود بگو شمر است
 کشیدن غم خوشتن بایدم
 بدست کسان ما باید گرفت
 که بود از خرد افسر استان
 کند سود بر تو زمانه زیان
 یکی جامه پر بها زربفت
 در کین گشاد و در مهر بست
 یکا یک پیش خود اندر نشاند
 همه خلق را ناز و رنجست برخ
 غم و شاد مانی و سود و زیان
 که سود با شد زیانی بود
 نه بی شاد مانی هیدون غمان
 نه این و نه آن دیر پاید همی
 نسا شد بماد یگرش باز گشت
 بگرد همی آشکار و نهان
 بدل مهر بایش نگزیده اند
 چو باد ثمنات کارزار آمد
 نبودست کس بسته بر کین کمر
 سر آورد گیتی بر او فال شوم
 بدانند و بطریق یکسان همه
 همه شهریاران شدند ره

چو سنگول شده کشته روی گریه
 بکه بر گریزان پیاده شدند
 ۲۲۲۵ نرویی گریه مرد پخته هزار
 چو ز آب برزد نر سیاه
 همه دشت بیجاده گون بد زخون
 بکه قیس بر رفت با سد سوار
 پسند اندر آورد کرده اسیر
 ۲۲۳۰ دگر خسته ماندند بر کو سنگ
 خبر شد بقصر نر کار سپاه
 که چون کشته گشتند بر کو و دشت
 بتن بر غم جامه را کرد چاک
 همی گفت شد پادشاهی نزدست
 ۲۲۳۵ در یغا مر شاهی و تخت و گاه
 که گشتند کشته درین بوم و سر
 نر سنگول پر دخته شد چون پتن
 سپاه مرا پشت سنگول بود
 بر رسم که گردان ندارند پای
 ۲۲۴۰ نزدشمن سرا سر بر سیده اند
 شکسته دلند این سپاه گران
 سری بایدی همچو سنگول گردد
 که اودا شتی رسم کوشش نگاه
 که بفسوس کشته شد اندر نبرد
 ۲۲۴۵ کنون چون در سوز سوزی گذ

نر هامون نهادند سر روی کوه
 نهان نر هر سنگ ساز شدند
 بکشتند پیش اندر آن کارزار
 نهان گشت بر خیز رخشان گهر
 سواران روی فتاده نگون
 گریزانده گان را نر که بشمار
 هزار و دوسد مرد برنا و پیر
 خور گرگ گشتند و مرغ و پلنگ
 نر سنگول و ز لشکر گینخواه
 نر دیده بخون روی نر تین
 برهنه نر تخت اندر آمد بجا
 سرافراز تخت نگون گشت و پست
 در یغا بزرگ و چندین سپاه
 جهان آمد ازین برایشان سپر
 نر بدخواه کس نیست جوابی کین
 که در کار کوشش نه فرغول بود
 کشتان بست در کین دل و جان
 که چندین فمیب بلا دیده اند
 کشتان بر زمین نیست پیدا کران
 میان سپاه از بزرگان و خرد
 نر بدخواه بودی سپه را پناه
 نر جانفش بر آورد بدخواه گرد
 جهان نامه عمرش اندر نوشت

که مابنده شهر یاریم پاک
بفرمائش بستیم یکسر میان
از آب و ز آتش متابیم روی
یک امر و ز با شمیم و فردا بکین ۲۳۹۵
برایشان فری گفت قیصر بی
ستور و سلاح و سپردادشان
وزین روی چون شاه پیر و زگر
نه چندان غنیمت گرفته که چرخ
اسیران روی گره را بتسیغ ۲۳۰۰
دگر از طلایه زهر و سپاه
بیا سود دولشکر از کین دور

بفرمائش او دل سپاریم پاک
اگر سودیش آید و گزینان
که اینجا یکه خود جز این نیستی
همه بر زمین آسمان بر زمین
همی درون بخشیدشان نر بی
بزر و درم کرد دلشادشان
نر بی باز شد با سپه سیر
بکس داد هرگز بسد سال برخ
بفرمود گردن زدن بیدریغ
برون آمد و گشت هر جایگاه
نبودند از یکدگر کینه تور

گفتار اندر جنگ دیگرهای با قیصر

چو آسوده گشتند بر ساختند
برآمدند دولشکر آوای کوس
تیره خروشان شد و کتر نای ۲۳۰۵
سواران کینجوی گردن فراز
نر یکسره شه رزم و یکسره های
ده و گیر بر خاست در کارزار
سنان بود در گرد تیره چنان
بدانسان هی داد شمشیر برق
هو چون دل دیو در خیم بود
نر چتر کمان و ز رفتار تیر

سبک رزم و نری یکدگر تا ختند
رمانید هوش از سر آوای کوس
سپهر اندر آورد گفنی نر پای
دور و به دو صف بر کشیدند باز
قلب اندرون بر گزیدند جای
رها مون برآمد بگردن غبار
که از دود آتش نر بانه نر نان
کجا در شب تیره از آب برق
نر بین همچو دلداده را دیم بود
خرد مانده بود و روان خیر

بنیست بر کین من کس میان
 ۲۲۷. از ایران و توران و از هندو چین
 بن چون پیش سگندر خراج
 کون شاه شام آنکه بدجا کرم
 کجا دخت او بود در خورد من
 بن بر یکسر دگر برگزید
 ۲۲۸. فرستاد زی من بدینسان سپاه
 ندانم که فرجام اینکار چیست
 بجز کین نزدشمن کشیدن بقیغ
 اگر پشت باید بدو کا شتن
 شدن دورجایی و بودن نهان
 ۲۲۹. شمار نه فرزند ساندنه زن
 شود پست یکسر همه مرزوم
 بگویند تا خورد چه خواهند کرد
 همه یکدل اینجا جنگ آورید
 که اندک سپاهست با کینه خواه
 ۲۳۰. ز ما سد سوارند و ز ایشان یکی
 نیاید زجایی بدیشان مدد
 شمرن هم شاید از دورشان
 بکشید یکدل همه هگروه
 هم از ما برایشان شکست افتد
 ۲۳۱. نما ندیکی زنده ز ایشان بجای
 چو قیصر بدینسان سخن کرد یاد

نیامد ز کس بر سپاهم زبان
 ز بغداد و شام وین همچنین
 فرستاد هر که خداوند تاج
 همی داد ازین پیشتر دخترم
 ز پر مایه شاهان هر انجن
 که از میوه نیش چو نین سزید
 کز و بیکران شد سپاهم تباہ
 بگویند تا خورد کون چارچیت
 نزدشمن اگر نیست بر دی دریغ
 مرا باید این مرز بگذاشتن
 همی تا سر آید بن بر جهان
 نه زنده یکی نامور ز انجن
 نداند دگر هیچکس از زرم
 اگر جست خواهید در میان درد
 مگر نام دشمن بنگ آورید
 بدو بر زهر سو ببنست راه
 سپاهست با کینه خواه اندکی
 پدید ستشان پیش دیده عدد
 ازین پس توان کرد بخورشان
 که گردند آخر هم از کین ستوه
 هم آخر بداندیش پست افتد
 سر سر و نشان در آید پای
 سپاهش سر از زبان برگشاد

همی تا شب آمد سپه راجهای
 چو ساج شب تیره بر عجاج روی
 ز هم باز گشتند هر دو سپاه
 همه خسته و مانده و کوفته
 ۲۳۴۰ در سد مرد خسته بد از قانریان
 ز روی گره بود ده ره هزار
 بخون و بجاک اندرون مانده
 چو آمد شبانگه سپرده سرای
 نشستند و خوردند چیزیکه بود
 ۲۳۴۵ خود و قیس بغنود تار و زگشت
 شب از روز رخشنده بنهفت
 فلک را ز قاتم نهان شد سوز

فروداشت و ز پس بنهاد پای
 نزد گشت پنهان سر و تاج روی
 نهادند سر سوری آرا سگاه
 ز ره را همه بند بکشوفته
 بجان همچاکس را نیامد زیان
 شده گشته افکنده در کارزار
 ددان خورده یکسرتن و پای و دست
 هنرمند قیس و همایون های
 طلایه برون رفت چون باد و دود
 سپاه شب تیره اندر گذشت
 سپر بر سر آورد گردان سپهر
 بسیماب بر خاست ز تراب هوا

دیگر جنگ های با قیصر روم

ز دو سو سپه باز بر جوش گشت
 تبیره بپانگ آمد و کوس کین
 ۲۳۵۰ ز دو سو دولشکر دگر بر جنگ
 شب از بیم قیصر بند خفته هیچ
 بیامد بدر صف سپه بر کشید
 چنان لشکر آراست ز برای جنگ
 سطرلاب برداشت قیصر بیدید
 نزد نای مدین و بر ساخت کار
 بگردهای اندر آمد سپاه

ز نالیدن نای کر گوش گشت
 ز پس گرد بر آسمان شد زمین
 دوان آمدند و شده تیز جنگ
 همی کرد تار و زلشکر بسیج
 سراختر از چرخ برتر کشید
 کمز آن به نیاماست در پای جنگ
 که پیروزی آیدش از اختر بیدید
 برآمد و گیر در کارزار
 همه جنگ جوینده و کینه خوا

ز بس گرز برتر کها کوفتن
 بکر دار تندر بغرنید کویس
 زمین را ز خون روی مصقول ۲۳۱۵
 سوزان ز بس خون سپرد بغل
 و بر بود با تیر جنگ آوران
 سپر را سنان دوخت با دل همی
 از آن دو سپاه از دو سو صف ۲۳۲۰
 ز سر فشار تیر آمد آواهی بار
 ز بس گرز گردون سیه پوش
 قضا را چنان گشت چنگال تیز
 زمین همچو دریای پرموج شد
 بکوه اندر از نای نالش فتاد
 هر آنکه که در صف بنالیدنای ۲۳۲۵
 ز بانگ یلان و سوزان کین
 هنرمند قیس و دلا و ره های
 های دلاور ز روی گرده
 در آمد بنیزه یلان را ز زمین
 چنین تا هزار و دوسه مرد گرد ۲۳۳۰
 بدید آن چو قیصر بچید سخت
 همی گفت شد شاهمی از دست
 گرا امروز ازین جنگ رسته ام
 مراد ست با شد برین دیو کین
 بقلب اندر آمد بکر دار شیر ۲۳۳۵

در آمد سپهر اندر آشوفتن
 دل و گوش دیوان بدرید کین
 بخون تیغ مانند و شعی برشت
 سسم و نعل کردند ما فند لعل
 چو برگ سمن با پند آوران
 بدن را مثل آینهخت با گل همی
 تن بیکران شد بتیر آورده
 ز گرزگران بانگ رسد بهار
 ز بس سهم ستیاء مد مویش ۲۳۴۰
 که از جان بر آورد و جان بخیز
 که موجش همی بر تراز اوج شد
 دل دیو کین در سگالش فساد
 دل جنگیان گشت نرم از نهای
 فوان آسمان گشت و لرزان زمین
 فشردند در صف کین پیش پای
 چو خود را سپه دید گشته ستوه
 را بود و همی نزد بکین بر زمین
 نکندش ز زمین بر زمین کرد خرد
 بلرزید بر سنان برگ درخت
 نگرود بلند اختر پست من
 بدل زانده و غم گسسته شوم
 کنم تازی و ننگ بروی زمین
 بکو شید تا شب سوار دلیر

۲۳۸۰ همه خیمه‌ها را فکندند پست
 که شد قیصر و تخت و پرده سرای
 ستور و سلاح از کجا یافتند
 چپ و راست و ز پیش و پس بکس
 که یا بند جایی مگر شاه را
 ۲۳۸۵ بدان تیغ که کس گمانی نبرد
 که بر آن کمر شده تواند شدن
 شه از کوه باقیس سوی سپاه
 همی دید تاراج و خون ریختن
 چنین گفت باقیس گردان سپهر
 ۲۳۹۰ فراز و نشیب است کار جهان
 شگفتی شگفتست کردار دهر
 تو بیداد دان این نگر و ننه داد
 مرادی همین وقت از بود ناز
 برافزون میخواستم دی شمی
 ۲۳۹۵ نهان گشته در غار بر کوه و سنگ
 بجانم ز بدخواه بیم و گزند
 بگفت این و بگریست ز زلفت هوش
 همی خواست اندر قنادن ز کوه
 بدر در گرفتش سرافراز قیس
 ۲۴۰۰ همی داشت تا هوش باز آمدش
 بشیرین زبانی دلش باز داد
 نهانی بماندند بر کوه سنگ

بخت شه از بین نبرد ندوست
 گرفت و گزید از پی خویش جای
 ببردند چندان که بر تافتند
 بچستند هامون و کوه و دره
 ببندند هر سو برد را هدا
 ز روی گره از بزرگ و ز خرد
 نهانی چون نجیر بر که بدن
 ز غاری همی کرد پنهان نگاه
 بدان خیمه‌ها خاک بر بیختن
 گهی کین نماید همی گاه
 ۲۴۰۵ نگر دیدن روزگار جهان
 از و گاه نوشت و گاه زهر بهر
 که بیغم بکن شادمانی نداد
 هات هستم امروز گرم و گداز
 کون هستم امروز همچون رهی
 جهان بر دودیده شده تار تنگ
 برین سنگم از ماه بیم و گزند
 ز دودیده شد دور خوش در تنگ
 که از خود ربان دید فرو شکوه
 بسو سید رویش پسد ناز قیس
 بگفتار خوش دلمو از آمدش
 چنان چون بود از مهر و داد
 دور و ز و دوشب گشته بر کار تنگ

بکشند چندان ز تازی گرو
 های دلاور چنان خیره شد
 هان قیس در جنگ بیچاره ماند
 سته گشت تازی سپاه از بند
 چنین گفت با قیس فرخ های ۲۳۱۰
 من و تو بگوئیم تا تیره شب
 مگر جان را هانیم هر دو جنگ
 در یغا سواران ما سر بسر
 بگفت این و برزد بروی گره ۲۳۱۵
 هیدون سرفراز قیس گزمین
 نه چندان ز هیر دلاور نکند
 شب آمدند مانند بسیار کس
 دوسه مرد ماندند رفتند نیز
 که آسوده بودند اسبانشان ۲۳۲۰
 شه و قیس هر دو پیاده شدند
 گزیدند بر کوه بر یک کمر
 شب تیره هر دو بر آن سنگ جای
 نه از آبشان بهره و نه ز نان
 هه شب نگهبان خود هر دو تن ۲۳۲۵
 سپاه شب تیره شد تیز تار
 بندها کس مانند از تازیان
 بینگاشان رو میان برزدند
 ندادند کسرا ز بن زینهار

که هامون ز بر کشته شد همچو
 که بروی جهان سر بر تیره شد
 نه هیر از کوفتر یکپاره ماند
 ز جان نشان بر آورد بدخواه کرد
 که یکسر سپه را سر آمد بهای
 کند چرخ را باز تیره سلب
 بیایم جای نهان بیدرنگ
 شده کشته یاران ما سر بسر
 بیفکند چندان که شد دشت کوه
 بیفکند بسیار گردان کین
 ز دشمن که شایست سالی نکند
 شه و قیس بدمانده بر جای بوس
 بدر بندان قلعه اندر گریز
 نیامد گزند ایچ بر جان نشان
 نه هامون سوی کوه ساه شدند
 که بروی بندرفته مرغی بید
 گزیدند دلتنگ زاری فزای
 شکم گرسنه فشنه و ناتوان
 هراسنده از دام و دهر و تن
 جهان گشت روشن نشیب و فراز
 که بر جان نبودش ز زخمی ناز
 تن خستگانرا بیدران زدند
 بتاراج دادند درخ هامووار

ز رفتن شده مانده و کوفته
 پیاده همی پای گشته فگار
 هانا کزین جنگ قیصر شما
 بیایید اگر هر دو مهمان من
 شمارا بدانچم بود دسترس ۲۴۳
 که از خیبرم من یکی مایه ویر
 جهودم نه ترسا بنام اسمرا
 که بازار گاتم بروم اندرون
 کجا آب این ده همی سازدم
 بجای که خوش باشد آب و هوا ۲۴۴
 بدانجا بود غمزدل تا خسته
 من اینجا از آن ساختمان و آن
 گشت دستگا هستم و کار نیک
 هیچجیم از دیگر که باز من
 بدان تا بوندم نزد دشمن پناه ۲۴۵
 دو پنجه درم تا ن دهم هر دو
 بهر کار فریاد بریدم مدام
 ز بیچارگی هر دو گردن فراز
 بپا بخش گفتند ای نامدار
 که بندید ما بر مرادت میان ۲۴۶
 چه ما هر دو خود چاکران بودیم
 یکی مرد بد کار فرمای ما
 گریزنده زو راه برداشتیم

ز سر هوش بر میدو چو آشفته
 بیالای دوسرو بر جو بیبار
 گریزان شدستی برین مرزما
 بن زهار باشید در خان من
 بدارم میرگ و نسام بکس
 بیار از گاف پیسته کمر
 بدانند هر جا بکه مر مرا
 درین ده گرفتم قرار و سکون
 هواش هیدون سرافرازدم
 سزد گر کند بیش مردم مرا
 که آب و هوا باشد تر ساخته
 کز آب و هوا هستم اندر امان
 هیدون همه ساله کردار نیک
 دو مرد جوانمرد با زور تن
 درین ده همیشه پیگاہ و گاه
 بهر دو که باشید از آن دلفروز
 چه هنگام بام و چه هنگام شام
 بجستند و بردند او را نماز
 تو ما را نگهدار و چاکر شمار
 ز ما سود میخی همه بی زیان
 بدین مرز چو ت راه پیوده ایم
 جفا پیشه و بدنه در پای ما
 و را خوار بر جای بگذاشتیم

ببردند چیزی که پر سایه بود
 چو قیصر ز پس کرد از آنجای روزی
 ۲۴۰۵ شه و قیس هر دو فرود آمدند
 ز هر کشته بد گند برخاسته
 ددان خورده بودند شان پای سر
 پس آنکه سوی آبخورها شدند
 بگشتن گرفتند از بهر قوت
 ۲۴۱۰ که سه روز و سه شب نخوردند هیچ
 از آری پراز خشک نان جوین
 بخوردند لختی از آن نان خشک
 برگرسنه مرد اندر هگین
 خورد هر خورش مردم گرسنه
 ۲۴۱۵ شکم مرد دانا بدوزخ نهاد
 همی گزید ز بهر شکم
 ز بهر شکم مردم و دام و دد
 بهر جای همواره از بهر خورد
 شه و قیس خوردند چون هر دو
 ۲۴۲۰ پیاده سوی دژ نهادند روی
 برفتند فرسنگ یکدو و بتک
 دیدند مرد و چو کور ببله
 فتادند نزد دهی هر دو خوار
 بیامد یکی مرد از ده دوان
 ۲۴۲۵ پرسید از ایشان که این جایگاه

زیان همه رو میان گشت سود
 از آن که فرود آمدن بود روی
 ز هاسون سوی کشته مردم شدند
 همی کرد جان از تن کاسته
 گرسند هر دو بهر کشته بدر
 بخوردند آب و رمی بدر زدند
 پس و پیش رفتند از بهر قوت
 طلب جز که قوی نکردند هیچ
 بهم یافتند از آن دشت کین
 برید شان ز دهن همچو مشک
 بود گندمین خشک نان جوین
 بدوزین سبب سر ز نش هسینه
 بدوزخ ترا از شکم کرد یاد
 بگیتی کس از کس نبردی ستم
 دوا شدند و جویان همه خور خورد
 نهاد روی در آتش و آب مرد
 تن هر دو با توش گشت و توان
 که بودند چندی یلان اندری
 برفتار شد هر دو راست برگ
 برآمد بدو پایشان آبله
 ز تن زور شان رفته و ز دل فر
 همی روی بنهاد روی هر دو ان
 شمارا فرو مانده بینم ز راه

مگر برگزیده گل کا مکار
 بگفت وز دیده بسیارید خون
 بنالید زار و خروشید سخت
 ۲۴۷۵ برو نا سورتیس را دل بسوخت
 ورا گفت ای پرهمن شهریار
 پسندیش و مخروش و مخراش روی
 که بهتر ز دیشب ترا امشبست
 چه داف که فردا ز چرخ کبود
 ۲۴۸۰ اگر خوش بختی تو امشب سزاست
 بختند پس هر دو تا روز بود
 ز خواب آنکمی هر دو برخاستند
 میان بسته رفتند دیده جفا
 ورا پیش برد ندهد و نماز
 ۲۴۸۵ نهانش ندر است با آشکار
 بود حیلست اندوز مرد جهود
 جهودی نبود ست اندر جهان
 بود کمتر از کیش داران جهود
 هزار و دوسد مرد را این جهود
 ۲۴۹۰ بقیس و های گزین گفت من
 ز فرمان من مگر نتابید سر
 بدو قیس گفتا که فرمان بریم
 هر آن کار کنما توداری امید
 ز ما هر دو آنرا بسر برد و گیر

شوم ز آن سپس تا زیم کامکار
 ز دل برد و دیده گساید خون
 ز جور زمان و ز بد کار بخت
 ز نالیدش در دل آتش فروخت
 ترا بود خواهی هماننداریار
 مباش اندر اینجای جز چاره جوی
 نه چون دیشب خشک ماند بهست
 چه آید پیش و چه خواهد بود
 که جای خوش و میزبان با تو است
 فلک را پدید آمد آتش ز دود
 ز بهر پرستش بسیار استند
 بر کینه و ز نهان اسمد را
 دو کینجوی دو گرد گردن فرزند
 که بد پیشه بود و رس و نابکار
 نه بی حيله باشد جهود و نه بود
 که بد راست با آشکارش نهان
 همان از همه نابکاران جهود
 ز تر برده بود و تبه کرده بود
 شمار کنم افسر انجمن
 توانگر گفتان بز و گمرد
 ز فرمان و از رای تو نگذیریم
 بشبهای تاری و روز سپید
 که تو حق شناسی و حرمت پذیر

که ما را از سودمندی نبود
 ۲۴۵۰ نربیم این نگفتند و برخاستند
 برفتند با اسعدا تنگدل
 در اندیشه آنکه فرجام کار
 چو رفتند در ده یکی خوش سرائی
 ۲۴۵۵ که دیده بودند چو نانات دگر
 شد اندر سرائی اسعدا از نخست
 که گردند آورده آن جایگاه
 بیک صفه بر در یکی بوستان
 یکی خزان بفرمودشان بر زرد
 کجا خود هم این بود کار جهود
 ۲۴۶۰ بخوردند هر دو گرامی خورش
 شب آمد بماندند هر دو در شام
 های دلاور همی گفت ما
 ندانیم با ما چه دارد بدل
 چه فرماید او کار ما را کنون
 ۲۴۶۵ اگر مان بقصر سپارد بسند
 و گر آنچه گفتست نبود دروغ
 نهاف در سبش بچنگ آوریم
 رویم از سوی دژ مگر ما سوار
 روم من در شام آورم لشکری
 ۲۴۷۰ بیایم سوی روم بسته میان
 بگویم بنیر پاسبان روم

هان نیز هم بی گزندی نبود
 سوی ده سه کس رفتن آراستند
 گرفته را ندو و غم ز رنگ دل
 چگونگی بود چو نانات دگر
 بدیدند همچو نانات بهاری بجای
 شنیده بودند چو نانات دگر
 ز بهر دو بیزاره خوش جای جست
 بدان جایگاه دادشان زود راه
 نشانند آندو را شاد و روشن رخسار
 برو خوردنیمای پایکزه بود
 بدی بود اندک گیسار جهود
 بدادند تن را از آن پرورش
 نخفتند هر دو ز بس رخ و غم
 رهای نیابیم ازین اسعدا
 چه اندیشه از ما گذارد بدل
 نربویم این جایگاه مان برون
 بجان هم ز قیصر بود مان گزید
 ازو کار ما گشت بس با فروغ
 دو هفته چو انجبا درنگ آوریم
 از انجای خود را بسازیم چار
 هم از مصر و هر جایگاه سوزی
 کنم روز تار یک بر روی میان
 بهم بر نمانشاه هه مرز و بوم

چنان بود از آن گوهان آن سرای
 دوسدخم پراز نر بدو خانه در
 ۲۱۲۰ بسر هخمی را پراز نر تاناب
 خمی را نر سرخشت برداشت قیس
 نر بن تا بسر پراز نر دید خم
 یکی تو بر انداخت در چه جهود
 سرافراز قیس آمد از زیر چاه
 ۲۱۲۵ نر نر کرد پر و رسن در کشید
 فروریخت نر شاه نر دید پر
 بدان نر بندست یارت مگر
 تو هم نر رو تا نر در خوشاب
 کنی پرتو بر دهی بر فرداز
 ۲۱۳۰ فرورفت شه نیز با ترس و بیم
 چو قیس دلاور مرا را بدید
 و را گفت ای شاه پسر و نرگر
 که نر آمدت مرا این زمان
 کز نر ماند ما را درین چه جهود
 ۲۱۳۵ ندانستی ای شاه والا گهر
 همی تا بدایم من از چاه ببار
 پس از تو روی نر بنده نر بر
 کنون گر رسن بر کشید ست وی
 بینباشته سنگ و ریگ از برش
 ۲۱۴۰ چنین بابی مردم او کرده است

که از هور بر رفته چرخ بپای
 نهاده گشاده سوی چاه در
 یکی خشت مانده آفتاب
 بر آن خم چو در دیده بگماشت قیس
 در آنجا بر آن هیچ بازید خم
 همی شام را کرد گمراه جهود
 بشد بر دو تو بر سوی خم سه راه
 بدست و دیودی رسن بر کشید
 بشه گفت در نر چه هست در
 که بر تو همی برده شد پراز
 نزاری در نر همی در شتاب
 که تا کار ما هر سه گردد بسان
 نر اندوه جان گشته دل بدو نیم
 یکی باد سرد از جگر بر کشید
 چرا آمدی تو نر سیر از نر بر
 بتو پشت بدگرم و دل شادمان
 بسدر نر و سد حیلت و کار بود
 که باید ترا بود بر چاه سر
 گشایم تو بر من از چاه راز
 بود تا چه سازد همی چاره گر
 سر چاه را در کشید ست وی
 چو بدنا پدیدار کرده سرش
 نر تن جان بسیرا بدین برده است

۲۶۹ بفرمود پس تا سه روز و سه شب
 باندیشه آنکه خود تا چه
 چه کارست و بداند که ایشان کنند
 بروزم چهارم همی اسمرا
 بهرد و نرکاری نیاز آمدست
 ۳۰۰ بیاید بامن کنوت هر دوت
 رسن دادشان دور کش شایان
 بگو همی بران اوج کیوان سرش
 بر آن تیغ که کرده بکر خاندنگ
 درش آهین نفل بروی زده
 ۲۵۰ در شر آشود و درون شد جود
 بمالید هز مات ز کینه سبیل
 بقیس گزین داد و گفتا بگیر
 بفرمود تا پنج گز پیش در
 یکی سنگ پهن آمد آنکه پدید
 ۲۵۱ پدیدار شد سر یکی چاه را
 یکی میخ از آهن بسنگ اندرون
 درو حلقه کرده سدرین سنگ
 رسن را دو رویه در آن حلقه
 بگیر این رسن در زمان زیر
 ۲۵۵ همی ریز در تو بر و بر رسن
 هم اندر زمان قیس شد زود
 بنیز زمین اندر و گوهان

ببودند با ناز و لعل و طرب
 دهد شات نوید از زبان بارسود
 روان شاد یا جمع پیمان کنند
 بهرد و چنین گفت ازین پس مرا
 کز آن رای من سرفراز است
 شما هر دوت از پس از پیش من
 پیاده بشد با دو گردن فرار
 نرس شرف دریا و بیشه برش
 برو زیر پیش و پس از یاد سنگ
 چو سوهان همه سنگ آوازده
 بدانجا یکه در یکی پیل بود
 ز خانه همانکه برون برد پیل
 بفرمان بری بود باید هژد
 سر که بکا وید گردد کمر
 بکنند از آنجا یکه چون سزید
 بدانشان که بن پهن خرگاه را
 فرو برده بر لبش همچون ستون
 فرو هشته در چاه از روی سنگ
 بقیس گزین گفت بگذاردست
 کهن هر چه یابی توان زتر و نو
 همی بند تا بر کشم زود من
 سرای نکودید گردد دلیر
 ز سنگش درفشده چون اختر

دوسه د خیم یکسر پرانز نر د دید
 ۲۵۶۵ بسیار آمد از نر دل مرد را
 اگر چه بود مرد را بیم جان
 نر نر ترست باز و قوی پشت گرم
 کرا هست نر هست کارش چو
 چو نر دید شاه و سرافراز قیس
 ۲۵۷۰ بشه گفت آوازی آید بگوش
 ببینم که این خانه دیده نیم
 بدان خانه در رفت هم در زبان
 بجان کندن و پیش او نان و آب
 باواز شه را در آن خانه خواند
 ۲۵۷۵ ازو شاه پرسید کای تیره روز
 که ما هر دو هم چون تو هستیم ای
 ترا باری آبت و نان پیش در
 پاسخ نگریدش از بن زبان
 برو زار بگریست قیس و های
 ۲۵۸۰ که ما را چنین مرد باید بزار
 هید ویت شه نامگستر گریست
 بقیس آنکمی گفت روزی ما
 کون تا چه پیدا کند زین پس
 پس آنگاه دید استخوان پشمار
 همه استخوانهای مردم که بود
 فساد و یکی کار دیدند باز

ز دیدنش دل شاه را آرمید
 که در مات کند زو همی در در را
 نر دیدار نر دل کند شادمان
 در شست ازو مرد را گشته نیم
 رخ از آب چشمش نگشته ست تر
 شنید از یکی خانه آواز قیس
 مرا نر دل اندر برآمد بجوش
 کزو در جز او شنیده نیم
 یکی مرد را دید خوب و جوان
 عجب ماند و زو دل شدش پرتاب
 شه از وی هم اندر شگفتی بماند
 سخنگوی و بر خود دل ماسوز
 درین خانه و چاه مانده بخیر
 که ده روز قوتست و افزون مگر
 برآمد ز تن در ز مانش روان
 همی گفت قیس آی ازین مرد آی
 نه روزی بود مات و نه روزگار
 نه بر مرده بر خوش شدن برگریست
 بچاه اندرون کرد پیدا خدا
 گرو گرسد مات بفریاد و
 در آن خانه هر جای بر هر کنار
 در آن چه فرو هشته مرد جهود
 در آن خانه دو گرد گردن فزان

بشد قیس تا هست پیدار سن
 که جانشگری کرد مرد جهود
 سرچاه پوشید و شد باز ده
 که مارا بچاه اندر افکنده است
 ۲۵۵ خدایا مکافات کارش تو کن
 بیامد بر شاه اندر سرای
 بماندیم در چاه بیچاره ما
 نه در کارزاری تبه گشته تن
 نه شیری نه پیلی جدا کرده جان
 ۲۵۶ نه قیصر در افکنده در بند خویش
 ز دستان و بند جهودی بجان
 های دلاور بنالید و گفت
 قضا چون بیامد بصر شد مرا
 و گرنه بیک مشت مغز جهود
 ۲۵۷ کون جز خدای جهان یار کن
 بفریاد ما گر رسد کرد کار
 که یزدان برآرد ز ماهی بهاء
 نباید بریدن امید از خدای
 همی گفت شاه ای خدای جهان
 ۲۵۸ بخشای بر جان ما هر دو تن
 تویش تو خداوند پروردگار
 ز بخشایش تو که برد امید
 بگفت اینت و با قیس هر سو بگشت

ندیدش رسن گفت ای وای من
 شدم دل گرفتار مرد جهود
 برو باد چون چاه سد بار ده
 بباهی ز ماه اندر افکنده است
 مکافات روز شمارش تو کن
 همی گفت ای شاه شاهان های
 ستم دیده بد روز غمخوار ما
 نه بر ما نظاره شده انجمن
 درین بر و بر از تن هر دو تن
 ز بندش شده پای ما هر دو تن
 رسیده همی کار ما هر دو تن
 مرا از قضا چشم دانش بخت
 رسن برد ازین روی و خرسد مرا
 برون کردی بر سر چاه نود
 بنسینم ما هر دو انجمن و رس
 بجای چنین پس شکفتی مدار
 چنان چون زگاه اندر آرد بچاه
 که هست از همه خلق را ره نمای
 تو دانی همه آشکار و نهان
 پدید آر در میان ما هر دو تن
 ز تو خلق را روزی و روزگار
 جز آن کس ندادی بهین و نوبد
 همه خستها از سر خم نوشت

۲۶۱۰ با قش بود هوش مرد ارباب
 بهر کس قضا را درازست دست
 در آن غار برخاوه سنگ بلند
 یکی روز از بامداد پگاه
 بدیدند کشتی یکی تازانان
 کشیده بابر اندر شش بادبان
 ۲۶۱۵ هم اندر زمان باد تند شد دیر
 نکندند لنگر بدان جایگاه
 شه و قیس هر دو بیانگ بلند
 برین غار کوهیم مانده دژم
 ۲۶۲۰ بیاید کشتی بنزد یک کوه
 کمان ز بر سر فشامیم ما
 ز بالا نه راحت و نه زیر نیز
 شما باری از ما توانگر شوید
 که ما دو جوانیم مانده اسیر
 ۲۶۲۵ بهر زمان دژخیم مردی جهود
 بیامخ ز کشتی یکی پیر گفت
 ببندید کشتی بنزد یک کوه
 شمارا بخشند این دو جوان
 ازا بدر گذر نیست ما را کنون
 ۲۶۳۰ یکی چاره سازیم تا دو جوان
 ببندد کشتی بنزد کمر
 بشد قیس آورد ز هر زمان

باشد بلا در درنگ و شتاب
 قضا را نشاید همی دست بست
 بودند دود اغدل روز چند
 بدریا چو کردند هر دو نگاه
 سرتیر او روی چرخ آزان
 چو پزند مرغی برش بادبان
 بیاورد نزد یک آن کوه زیر
 کز افراز قیس گزین بود و شاه
 چه گفتند گفتند دو مستمند
 چه غاری همه پر ز نر و درم
 بباشید ایدر همه هگروه
 که بر کوه زننده نمائیم ما
 رهایی نه نزد ست و نه زیر نیز
 همه پاک باز و گوهر شوید
 ز چاهی فرود آمده خیر خیر
 که ما را بسد چاه حیلست نمود
 شکفتی نماند چنین در نفست
 همی تا چه از چاه تاریک کوه
 چه پیش آورد هر دو را آسمان
 مگر عقل باشد بدان ره نمون
 در آیم سوی زمین ز آسمان
 ببستند و رفتند از وی بدر
 همی ریخت بر ساحل از آسمان

سبک قیس آن کار در را بر گرفت
 یکی نقم سپیده پنجاه گز
 چو شد مانده آمد از آهون برون
 ۲۵۹۰ همی گشت زمانی که تا چون شود
 شه نامور نیز چندان بکشد
 سه روز و سه شب کوه کند بخت
 پدید آمد از کوه بنقم اندرون
 ببالای دریا بر آن کوه در
 ۲۵۹۵ چو طاقی یکی غنار زیر و زبرش
 نشایست رفتن ببالا و زبر
 کشت زیر بد آب و از بر کمر
 چنین گفت با قیس کا بنجایگاه
 که تا هست بر جایان آب و نان
 ۲۶۰۰ سیم روز از اینجا بدریا چو باد
 بمیریم یا خود بدریا درون
 کناری پدیدست نری کوه ما
 نزدیای کسی نیست جایی پدید
 همی بود ازین جایگاه دیدبان
 ۲۶۰۵ چسان بر سر ما بگردد همی
 اگر هستان مانده روزی و شب
 چه چیزست تا سرنیشت از خدای
 نبشته نه کم گردد و نه فرو
 گریز از قضا نیست و ز سرنیشت

بدو کند کوه اندر گرفت
 بجایی که بودش زمین هم حوز
 بشه گفت تو نیز روان درون
 کجا بخت رهبر از آهون شود
 که عاجز شد و کار دیکسو نکند
 یکی روشنائی ز فرخنده بخت
 شگفتی نگه کن که چون بود چون
 دو سه گز پدیدار شد یک کمر
 دو سه گز فروت کوه بود و کمرش
 بماندند بر جای هر دو دلیر
 باندازه زیر بودش ز بر
 جز آن نیست اکنون همی روی
 دور روز دگر ما بپاییم جان
 جهیم و بنینیم جز را داد
 و یا را شنا بگذریم از برون
 پر از مرغزار ست آب و گیا
 کون جایگاه غار باید گزید
 چه پیش آورد تا مگر آسمان
 چسان عمر ما را نوردد همی
 توان بودن از هر دو ان دلفرو
 باشد بر بنستان هوش و آری
 نه دستان بکار آید و نه فرو
 و ز آن کایزد اندر ما سرشت

ز کشتی کسان خوردنی خواستند
 همه مردم کشتی از پیش و کم
 همی داد مانند بر روی پوس
 دو برتا بدین نزد روی شده
 ۲۶۶۰ سپاس از خدای جهانست و پس
 کسی کس نگه دار باشد خدای
 نگه دار بنده خداوند و پس
 نگه دارد آنرا که خواهد زبرد
 گشایند بند بسته و پیست
 ۲۶۶۵ ز تنگی فراخی بدید آورد
 گشاید بر آنکس که خواهد خدای
 ندارد جهان را آورد اگر
 در نیک و بد را گشایند اوست
 ز ماهی بر آرد یکی را بسا
 ۲۶۷۰ بهر چیز فرمان روی و بر آ
 سرا فراز تیس و دلاورهای
 رهایی همی هر دو زد یافتند
 هم آنگاه رفتند با هر همان
 نشستند در کشتی و باد خواست
 ۲۶۷۵ همی رفت کشتی چنان از نهاد
 بسان هیونی گسته مهار
 تو گفتی که عنقا است در بادیه
 در آورده پای از شکم در هوا

بخورد ندو پس رفتن آراستند
 بدیدار آن هر دو گشته خرم
 همی گفت هر یک که اینست فوس
 بریت کوه بر مانده همچون دوه
 و گرنه نرسد از چنین جای کس
 نشاید در آوردنش کس زبای
 تنش را گشایان وی از بند تیس
 مردم دهد جان و هوش خورد
 که آرنده تیرماه و دیست
 سوی بند بسته کلید آورد
 در رستگاری بهر دوسرای
 بنیک و بد بسته بر بنده در
 بهر و بکین و نماینده اوست
 یکی را ز گاه اندر آرد بچاه
 که پاینده مرپاد شای و در آ
 چو بستند او مید در یک خدای
 ز خلق جهان روی بر یافتند
 نگفتند با کس ز راز جهان
 از آنسو که خواستند از راه راست
 که اندر هوا ابر تازان ز باد
 دوان در بیابان بیسنگ و خار
 نمکنده زیر سایه بر بادیه
 برو پر گشاده ز باد صبا

نر که نر فشان بدهی زن فشان
 بد انسان که وقت خزان از دست
 ۲۶۲۵ هی نر با رید از آن کوه در
 غنی شد دو شد مرد بازارگان
 هی درازک ایزد دادگر
 که قومی از آن نر توانگر شوند
 سبب کارشان قیس بود و های
 ۲۶۳۰ نر بالا چو نر بیکران میخندند
 که هر دو رهایی بجان یافتند
 که از کوه هر دو بدر یادرون
 بمانند اگر زننده با مردمان
 و گر خود بمیرند هر دو بزار
 ۲۶۳۵ پس آنگاه هر دو هم اندر زمان
 بد انسان که رستم زاکوان خدیو
 برستند هر دو ز دریای ژرف
 چو هر دو فتادند از که باب
 بر آورد شانند از قعر و برد
 ۲۶۴۰ نر سر هوش و فتنه زن توش و تاو
 بجسته سراسیمه دل پزیم
 همه اهل کشتی گریستند زار
 ببردند جلاب و دادندشان
 بهمش هر دو هشرفته باز آمدند
 ۲۶۴۵ بشکر خدای جهان هر دو ان

که گردون سحر که ستار فشان
 بود برگ ریزنده از باد سخت
 توانگر شدند اهل کشتی ز زر
 بدریا کنار اندر از نر کان
 چنان بود تقدیر کرده مگر
 همه جفت با کام و باکر شوند
 کشان داشت محبوس آنجا خدای
 سراخام هرنگی آمیختند
 کجا چاه هر دو هان یافتند
 سرافراز افتند یا سرنگون
 بکشتی در آیند هم در زمان
 چه در ژرف دریا چه بر کوهسار
 بدریا فتادند از آسمان
 بنیروی یزدان کیهان خدیو
 دو گرد جوان و دو شاه شگرف
 دو ملأح رفتند هم در شتاب
 بخشکی شده خیره آن هر دو گرد
 چو از چنگ شیر ژبان گورد گاو
 چو سیماب لرزنده لب هم چویم
 نرمانی بر آن دو بل نامدار
 نرمان در دهان برگشاندنشان
 برابزد اندر نرمان آمدند
 گشادند چون مرزمانی نرمان

نرخوبی و از خرمی دلپسند
 سر هر درختی سپهر آفتاب
 بگشتند و خوردند تا گاه شب
 همه خرم و شاد خوار آمدند
 نرخر ما بنات و ز آب روان
 نر پیروز و یاقوب چون بام داد
 شدن سوی کشتی همی خواستند

چه دیدند دیدند کوهی بلند
 همه سر بر پرز خرمای بنات
 نبد هیچ خرمای بی رطب
 شبانگه بدریا کنار آمدند ۲۷۰
 بر آسوده از رنج گیشان روان
 بختند خوش تا گاه با مداد
 همه یک یک از خواب برخاستند

گفتار اندر جنگ های باب و کشتن ببر

خرو شدند مانند رعد بهمار
 چو شه دید پیاده فرد را
 که آیین بگشتی درون ناگزید
 بیامد بنزد یک ببر دمان
 بر آورد و آمد چو دریا بجوش
 که چنبر فلک را همیکرد چاک
 زمین را بپنجه همی بر شکافت
 عجب مانده در شه و ببر دمان
 همی جست مانند برق زاببر
 تنش را بتیر خدنگ آرنجان
 کد تا تیرش مگرتن تباه
 ندانست شهزاده تدبیر هیچ
 سوی ببر نزد یک در ناخشن

دیدند بیری بدریا کنار
 ز کشتی کشتان کشته دود را ۲۷۱
 زره خواست تیغ و کمان خواست تیر
 زره را پوشید و هم در زمان
 چو ببر دمان دید و بر آخرش
 چنان هر زمان نعره زد سم سنگ
 چو آتش سوی شاهزاده شتافت ۲۷۲
 بود بر نظاره همه مردمان
 که چون رعد هزیمان بغیر ببر
 سرافراز شهزاده نعره زنان
 چپ و راست با او همی گشت شاه
 نیامد بود کارگر تیر هیچ ۲۷۳
 بجز تیغ را از میان آخفت

که از موج بر اوج و گه در مغاک
 ۲۶۸۰ بدیر بادرون آفتاب رفت سراج
 ز پیکانش سیر و زیاد بزان
 بسد حلقه در گردنش یک کمند
 زرقار او رهرو او بجوش
 بصحرای سیمابگون بردوان
 ۲۶۸۵ زیاد وز باران رخسار برگز
 چو بباد کشتی بودی خموش
 نه از آفتاب از باد چو نان شد
 پراز کوه کشتی رخ او ز موج
 چو ببارق بارعد ابری زیاد
 ۲۶۹۰ بد انسان که پرنده غنقا از ابر
 بدواند روت گشته کشتی روان
 ز بادی که نه سخت بود و نه ست
 هیرفت ده روز و ده شب چنان
 بگردید باد و غلط کرد راه
 ۲۶۹۵ که پرسته اینجای پر شر و شوق
 اگر باد کشتی در آنجا برد
 نگهبان کشتی همی بر شمرد
 بکم بکزمان کشتی از تند باد
 همی بردشش می چپ راست
 ۲۷۰۰ سرانجام نزد یک هندوستان
 بیستند کشتی بنزد یک کوه

روان نری سمرگاه و گه نری سماک
 که پنداشتی ماه نو بر سماست
 ز باد و ز سکان بینه خزان
 گشاده گهی گاه مانده بیند
 همه سر و او سمن برگ پوش
 چه صحرای برنگ سپهر کبان
 گره که چو ترک و گهی چو نر
 چو باد آمدی برگرفتی خروش
 بگردار نند در خروشان شد
 رسیدی زحل راهی تا باوج
 همی هر ز ماف بهم بردتاد
 چه ابری که باشد خروشان چو
 گهی راست رفته روش که روان
 چو کشتی بر رفتن فتاد از نخست
 چو تیری که بیرون رود از کبان
 نگهبان کشتی همی گفت آه
 بحر محیط دریاى روم
 از آنجا ندانم کجا بگذرد
 بسختی سبک باد کشتی ببرد
 بحر محیط اندرون افتاد
 نوده بکشتی کسان رستخیز
 بیامد بکوه خوش و دلستان
 همه مردم آمد برون همگروه

۲۷۶۵ نشست و را دید و اورند و فر
 بدو در شه هند چون بنگرید
 یکی ترجمان داشت کاند چها
 چو پرشیده بروی زبانی نماند
 بدو گفت رو نزد آن نامور
 ۲۷۶۰ پیرش که توان کجای بگویی
 چه کس باشی و از که داری نژاد
 بیامد بفرمان شه ترجمان
 ز با فها که دانست بروی شمر
 بدانست شهزاده پا بمخش داد
 ۲۷۶۵ بدو گفت پس ترجمان کافرین
 فرستاد نزد تو من بنده را
 همی گوید ای فرخ اختر جوان
 سزد گر بگویی که تو کیستی
 بدریا درون از کجا آمدی
 ۲۷۶۰ ز باز اثر گانات نداری نشان
 بسوید همی از تو شاهی و فر
 بپاسخ و را گفت شاه جوان
 برو شاهرا گوی کز گوهر م
 که هستی ازین پر سشم بی نیان
 ۲۷۶۵ منم من ستمدیده شهزاده
 ز مصدم شه مصدرا من پیر
 زروم او فساد من اینجا یگاه

بدانست کوهست شاه از گهر
 و را در خور افسر و گاه دید
 بدانست یکسر همی هر زبان
 شه هند و افش بفرمود خواند
 هنر و رجوان و نکوفال و فر
 زما آرزوی که داری بجوی
 که اند دیدن تو دلم گشت شاد
 سوری شاهزاده هم اندر زمان
 بتازی زبان چون و را نام برد
 چو تازی زبان کرد هند و شاد
 ترا گوید این شهریار زمین
 که گیرمت رخ فال فرخنده را
 ز شهزاد گانست بر تو نشان
 بسد برنج جوینده چمیستی
 که با فر و برزو بها آمدی
 نشانت بر تو ز گردنکشان
 چنان چون بجمرد درون خود
 که ای پر هنر مند شیرین زبان
 چه پرسی و از لشکر و کشور م
 همی زار نو پر سیم یا بنان
 چو تو نامبر دار آزاده
 همایست نام من ای نامور
 که بیند مرا نامبر دار شاه

مگر تن بشغش در آرد ز پای
در آمد بدو ببرد تا بشکشدش
همه مردم گشتی اندر نرمان
از آن حمله ببرد گریان شدند ۲۷۲۵
چو از ببرد شهرها دژم دید قیس
چو جامه هیخواست دل کرد چاک
بگردش درون ببرد بر میان
بدو نیمه شد تنفش از زخم تیغ ۲۷۲۶
از آن زخم ماندند هر کس شکفت
همی گفت هر یک که اندر جهان
دویدند نزدش همه خاکبوس
برو سر بر آفرین خوان شدند
بنظاره ببرد رفتند پاک
نر سر پوست فرمود کندش شاه ۲۷۲۷
بکشتی شد و برد با خود سرش
نشستند مردم بکشتی درون
کجا بود نزد یک دریا کنار
چو کشتی شنید او که آمد نراه
نر کشتی بردن رفته شهر بود ۲۷۲۸
نشسته بنیز درختی که آب
برش نامور قیس فرخنده فال
چو آمد بکشتی شه هندو آب
نر شهر آه در دل شکوه آمدش

همیخواست توش و توان از خدای
بسات زمین زیر پی بسپر دش
بگریه فتادند پیر و جوان
بدل از پی شاه بریان شدند
بزد جامه چاک و خرو شید قیس
که شعله زرد تیغ کین خشنناک
خروشی بر آورد ببرد یان
ببارید از خون چو باران ز تیغ
همی هر یک لب بدندان گرفت
چنین کس نیستند دلا در جوان
نر خیم گشته رخسار چون سندک
همه دوستش از دل و جان شدند
بدو نیمه افتاده در خون و خاک
بیا کنند اندر زمان پرزگاه
همه اهل کشتی سنا بسگرش
براندند و آمد بشهری برون
درو کا مران هندوی شهریار
بیا مد بکشتی خود او با سپاه
بصحر درون رخت نهد ببرد
بدش نیز سایه و را ز آفتاب
نشسته که بودش گرامی همال
نگه کرد سوری دو مرد جوان
همه اصل و گوهر پدرو آمدش

بکافور دیوار پوشیده پاک
 بکافور نزار آب بر تاخته
 بساطی بگسترده زربفت چین
 برو صورت هر چه اندر جهان
 ۲۷۱۵ منقش ز نر کرده و لاجورد
 یکی خانه را در در آن صفه
 در و بام و دیوارش از عود خام
 ز سپیده تختی نهاده دروی
 چه تختی برنگ سپهر کیان
 ۲۸۰۰ برگرداندرش کرده دارا بنین
 شه هندوان ترجمان را بخواند
 بشهزاده گفتا بگوی این زمان
 درین خانه و صفه کن خفت جز
 دو پیچه کنیز و دو پیچه غلام
 ۲۸۰۵ کلید یکی گنج زرش بداد
 دو ماه شاه ازو هیچ پرسش نکرد
 بدو ماه جوانخت شاه جوان
 بیا موخت هندی زبان سر بر
 نایست از آن پس و را ترجمان
 ۲۸۱۰ شه هندوان را پرستش گرفت
 همه سرگذشته بدو بر شمرد
 ز روم و شه شام و ز دخترش
 شه هندوان راه باز گفت

برو نافشته زین گرد و خاک
 ز هر گونه پیکر بدو ساخته
 پوشیده چون آسمانی زمین
 خدای آفرید آشکار و نهان
 که داند بگیتی چنان کار کرد
 سرش روی چرخ فلک را بسود
 بزد و بگوهر منقش تمام
 که در دیده خیره همی ماند از وی
 منقش بزرش کران و میان
 ز نر و ز یا قوتهای گزین
 سخن با وی از خانه و صفه راند
 که این جای تست ای گرین میهمان
 بجام اندرون ز نر و شب و روز
 بدادش چو بایست برگ تمام
 همی بود با وی شب و روز شاد
 شب و روز با او همی باد و خورد
 به از هندوان گفت هندوان
 بدانست سرش همه در بدر
 سخن گفت خود با شه هندوان
 شه هندوان ز در پرستش گرفت
 که چه جور از گشت ایام بدو
 و ز آنچه آمد از نیک و بد بر سرش
 نماند هیچ چیزی ازو در نهفت

مرا سرگذشتست بیش از شمار
 برو شاهرا گوی جاوید زی
 ۲۷۷. برو آفرین کن زمین پیشمار
 بشد ترجمان شاهرا باز گفت
 چو بشنید شه رفت نزد های
 چو از دور دیدش های گرین
 برهنه سرو پای پیشش دوید
 ۲۷۸. شه هند ویرا بسر در گرفت
 چو بال و بر و بازوی او بدید
 جنیت بفرمود تا اسکدار
 بفرمود تا بر نشیند های
 بشهر اندرون رفت با سرکشان
 ۲۷۹. بزرگیش را کس ندانست خود
 درو بود بتخانه پنجه هزار
 سرای شهنشاهرا چون بهشت
 سرای بهمنای چرخ برین
 بکار اندرون برده اندیش و کم
 ۲۸۰. هزارش فروت بود ایوان و کاخ
 بدر و بیافوت کرده نگار
 بشد شاه با نامگستر های
 بیک صفه بردید سد تخت عاج
 بدر و بزر هر یکی آورده
 ۲۸۱. زمین صفه را کرده از سیم تا

نشایم کنون گفتن ای هوشیار
 کجا جاودان زندگیداسری
 که با دانهکسان او کرد کار
 شنیده نماند ایچ شهرافعت
 پیاده شد و ماند ابرش بجای
 که شه را نداسب و درآمدن
 بسو سید خاک آفرین گمزید
 ز دیدار او ماند اندر شکفت
 همی هر زمان لب بدنان گیرد
 بیاورد و هم در زمان شهریار
 شهنشاه با سب اندر آورد پای
 چه شهری که بود از بهشتی نشان
 ز بس خرمی خیره شد زو خرد
 درو بام سیمین همه زنگار
 بگردش درون باغ و بستان و
 که دیده نبید کس چنان برترین
 همه چوب بودش ز غود و نغم
 چو گردون بلند و چو هامون فرخ
 همان برده کافور دروی بکار
 فرود آمد و رفت اندر سرای
 نهاده ز بهر خداوند تاج
 درفشند درش رده در پرده
 همان سفش از نر و درختیا

تبیرو بکردار رعد بهار
 ۲۸۳۵ خرو شده شد در میان سپاه
 چنان خاست آوای روینده
 ز هر دو سپه بود در دشت فراغ
 زمین از ری پیل شد پر مغاک
 سپاهی چو پر موج دریای قید
 ۲۸۴۰ بکردار مور و ملخ بیشمار
 همه با تبر زین و تیرو کمان
 سر و تن نهفته بشک و زره
 برفتند یکروزه چون ز شهر
 بهر سروری همچو بایست داد
 ۲۸۴۵ پسران همراهان هنرورهای
 که ما را فرامشت کردی مگر
 درین مرز ما جمله سرگشته ایم
 دوسد مرد بیواره همداه تو
 چو نورفت خواهی هی سوی جنگ
 ۲۸۵۰ بیایم با تو چه بیخی صواب
 بفرمای زتر داریم پر
 ولیکن درین مرز و این بوم و بر
 که نا استواریم بر زتر و سیم
 همه گشته قارون ز تو سروریم
 ۲۸۵۵ ز سرمان شها سایه تو بر مگیر
 همه بندگان تو نام آوریم

که گرد خرو شده بر کوهسار
 خرو شش همی شد ز ماهی بهار
 که در بیشه زد شیر بگذاشت جای
 بد انسان که اندر خزان خیل فراغ
 ز نوک سنان چنبر چرخ چاک
 در ایشان بماند خرو خیر خیر
 رنده بدشت و درو کوه و غار
 همان با شل و خشت های گران
 میان کمر سخت کرده گده
 بداد از خزینه شه همد بهر
 چنان چون دهد شاه دانا و داد
 دو پند زنی نا مگسترهای
 با بر تو شه پشت کردی مگر
 بزتاب روی از غمان رشته ایم
 بزتر تو و برگ و بسپاه تو
 کجا ما کنیم ای هنرور درنگ
 ز تر بید ما هیچ رخ بر متاب
 همدون گرانمایه هر گونه و تر
 چه سود ستان زمین همه سیم
 ز تر و ز سیمیم با ترس و بیم
 همان کت ز سایه کون بگذریم
 که از خدمت نیست ما را گزیر
 سپاست گرفته همه بر سریم

چو بروی گذشته همه یاد کرد
 ۲۸۱۵ و را گفت گنج و سپاهت دهم
 همی تا خراسان و ایران زمین
 من آمم بن بانو و لشکر م
 روان دارم از بهر تو رنج خویش
 ولیکن یکی سال پایدت بود
 ۲۸۲۰ که نامن بگرد آورم لشکری
 گزینان هندوستان سر بر
 مراد شمنی هست ناپاک و شوم
 پس آنگاه تدبیر کردن ترا
 از و چون شنید این هنر و های
 ۲۸۲۵ بیرونند ماهی دیگر شادمان
 شب و روز با یکدیگر راست شد
 شمی بود مهراوه رای برین
 بدی سال و مه دشمن دهرای
 برون دهر رفت از شهر خویش
 ۲۸۳۰ سرا پرده نزد برادر شهر شاه
 همه لشکر خویش چندانک بود
 سپهدار بودش هنر و های

شاه هندوان دل و را شاد کرد
 بایران من از هند راهت دهم
 بوم بانو در راه ای گرد گین
 سپاهم بخویشات خود کشورم
 سپاهم سرا پرده تو گنج خویش
 بنزدیک من شاد ماف فرود
 زهر شهر و بومی و هر کشوری
 سپاهم بتو نامور در بدر
 ببايد و را تاخت زمین مرز بوم
 نهادن بهر کام گردن ترا
 بسید سدره و را دست و پای
 چو مهر اندر آمد بیج کمان
 بجنگ بداندیش شاه خواست شد
 پیوسته کشورش با مرز چین
 که نزد یک او بد هنر و های
 ههای دلاور رونده ز پیش
 بیامد زهر سو بنزدش سپاه
 سپرد او بقیس هنر مند زود
 همان پیشد قیس رزم آزمای

گفتار اندر رفتن شاه هندوان دهرای با
 ههای بجنگ مهراوه

ز گرد سپه شد سپهر آئین

نر پرده سرایش بغیر کوس

تبیرو بکردار رعد بهار
 خرو شده شد در میان سپاه ۲۸۲۵
 چنان خاست آوای روینده ای
 نه همدرد سپه بود در دشت و فراغ
 زمین از پی پیل شد پر مغاک
 سپاهی چو پر موج دریای قید
 بکردار مور و ملخ بیشمار ۲۸۲۶
 همه با تبر زمین و تیر و کمان
 سر و تن نهفته بشد و زهره
 برفتند یکر و زهر چون زهر
 بهر سروری همچو بایست داد
 پس آن همراهان هنر و همای ۲۸۲۷
 که ما را فراموش کردی مگر
 درین مرز ما جمله سرگشته ایم
 دوسد مرد بیواری همداه تو
 چو تو رفت خواهی هی سوی جنگ
 بیایم با تو چه بسی صواب ۲۸۲۸
 بفرقما زتر داریم پر
 ولیکن درین مرز و این بوم و بر
 که نا استواریم بر زتر و سیم
 همه گشته قارون ز تو سروریم
 ز سرمان شما سایه تو بر میگير ۲۸۲۹
 همه بندگان تو نام آوریم

که گرد و خرو شدند بر کوه سار
 خرو شش همی شد ز ماهی بهار
 که در بیشه زد شیر بگذاشت جای
 بد انسان که اندر خزان خیل فراغ
 ز نوک سنان چنبر چرخ چاک
 در ایشان بمانده خرد خیر خیر
 رونده بدشت و در و کوه و غار
 همان با شل و خستهای گران
 میان کمر سخت کرده گره
 بداد از خزینه شه همد بهر
 چنان چون دهد شاه دانا و داد
 دو پند زنی ناما گسترهای
 با بر تو شه پشت کردی مگر
 بزتراب روی از غمان رشته ایم
 بزتر تو و برگ و بسپاه تو
 کجا ما کنیم ای هنرور درنگ
 ز تر دبیر ما هیچ رخ بر متاب
 همدون گرانمایه هر گونه دتر
 چه سود ستان زمین همه سیم و
 ز تر و ز سیمیم با ترس و بیم
 همان کت ز سایه کون بگذریم
 که از خدمت نیست ما را گزیر
 سپاست گرفته همه بر سریم

چو بروی گذشته همه یاد کرد
 ۲۸۱۵ و را گفت گنج و سپاهت دهم
 همی تا خراسان و ایران زمین
 من آمم به بانو و لشکر م
 روا دارم از بهر تو پنج خویش
 ولیکن یکی سال بایدت بود
 ۲۸۲ که تا من بگرد آورم لشکری
 گزینان هندوستان سر بر
 مراد دشمنی هست ناپاک و شوم
 پس آنگاه تدبیر کردن ترا
 ازو چون شنید این هنرهای
 ۲۸۳ بودند ماهی دیگر شادمان
 شب و روز با یکدیگر راست شد
 شمی بود مهراوه رای برین
 بدی سال و مه دشمن دهرای
 برون دهر رفت از شهر خویش
 ۲۸۴ سرا پرده نزد برادر شهر شاه
 همه لشکر خویش چندانک بود
 سپهدار بودش هنرهای

شاه هندوان دل و را شاد کرد
 بایران من از هند راهت دهم
 بوم بانو در راه ای گرد کین
 سپاهم بخویشان خود کشورم
 سپاهم سراسر بتو گنج خویش
 بنزد یک من شادمانی فرود
 زهر شهر و بومی و هر کشوری
 سپاهم بتو نامور در بدر
 بباید و را تاخت زمین مرز بوم
 نهادن بهر کام گردن ترا
 بسو سید سدره و رادست پهای
 چو مهر اندر آمد بیج کمان
 بجنگ بداندیش شاه خواست شد
 پیوسته کشورش با مرز چین
 که نزد یک او بد هنرهای
 های دلاور رونده ز پیش
 بیامد زهر سو بنزدش سپاه
 سپرد او بقیس هنرمند زرد
 هات پیشد قیس زرم آزمای

گفتار اندر رفتن شاه هندوان دهرای با
 های بجنگ مهراوه

نر پرده سرایش بغیر کوس
 نرگرد سپه شد سپهر آبتوس

۲۸۸۰ و ز آن پس همه مرد مشراب گشت
 دو بود ند گویند از آن عازم بدر
 یکی شد بدر یا درون و بمرد
 بدانجا یکه همچو پیلی بلند
 ولیکن از آن مهتر این بد بخت
 ۲۸۸۵ کوز آن که ختم آنرا سزد
 یکی شهر سازم بر آن کوه بین
 که هست آن که افزون ز فرسنگ
 همه کوه هستند خبر ما بنان
 بهر جا یکه هست رودی روان
 ۲۸۹۰ چنان کوه در کشور هندیست
 ازین بید بود آن که چون بهشت
 بفرمود سر شده که برداشتنند
 سپرد آنکمی همراهان های
 همه برگشتان داد یکساله پیش
 ۲۸۹۵ چون یکماهه رفته فزون شده کم
 خبر در زمان نزد بهر او رفت
 هیچکس با خویش همراه پشاه
 بدین مرز و این هست از و بس گشت
 که تا هست وی بودش ازین هر اس
 ۲۹۰۰ نیارست بر کین من زرد نفس
 کوز پیشم آید همی رزم ساز
 ز کار آگهان زیر کی کار دان

بر آن دامن که بنخم درشت
 بر آن که خرد شد چون عذر از ابر
 همی تا بمقصود آبش میرد
 بخشکی بر دین موج تندش نکند
 شکارش نبد جز همه کر گدن
 که از بهر شهری کنم نامزد
 کز او باز گویند شاهان سخن
 در خنات در دست داده بدست
 نبست و شان کس بگفت و بنان
 بسا کی بگردار درش روان
 همان نیز در چین و در سندیست
 که بی و ریزی و تخم هر کس بهشت
 نگهبان برو چند بگماشتند
 بدان کس که در شهر ماندش بجای
 و ز آنجا سپاه گران راند پیش
 فرود آمد اندر دیاری خرم
 تو گفتی غمان زو بهر او رفت
 کجا دهر ایست پیوده راه
 از و این مراد با بد گرفت
 دلش آسیا بود و غم گرد آس
 نه بد گفتم نیز با هیچکس
 ندانم فہفتہ درین چیست بران
 فرستاد باید بدش ناگهان

بخندید شهزاده بر هند
 بجنگ بداندیش این شاه هند
 شما را نخستین بر شه بدم
 همه تاجه بپند صواب شما ۲۸۶۰
 همانکه بر شاهان برد زود
 بشه گفت این همراهان منند
 چو شه رفت خواهد همی چون جنگ
 چه فرماید این همراهان مرا
 بپاشند اگر زانکه این جایگاه ۲۸۶۵
 اگر باشد آیند بسته میان
 چگونگی بود این زمان رای شاه
 بخندید شه چون های این بگفت
 بروی ندانم که چو رفت و چند
 شه هند چون این سخن یاد کرد ۲۸۷۰
 دوید و سر سپر آورد زود
 بهند و زبان گفت شه را که میر
 چنانند چون کلمه رو باه پیر
 که این بر را پیش ما کشته است
 شه هند چون پر که آن سربلید ۲۸۷۵
 و را گفت در هند این میر بود
 بدریا درون بر که سند داد
 فتاد از یکی کشتی آن جایگاه
 بدان پنجه کش بود بر دهن شد

بدیشان چنین گفت بستم کمر
 بپایم اکنون همه راه هند
 بر خسار پیش زمین بسپرم
 به او برگزید صواب شما
 بر خسار پیش زمین را بسود
 بر من گرامی چو جان منند
 بساید مرا کرد سالی در رنگ
 که کردند روشن روان مرا
 که باشد بدین جایگاهشان پناه
 نباشد مگر ز آمدنشان زیان
 چه گوید همی دانش افزای شاه
 بدانش ترا گفت کز نیست جفت
 بگردد و سنان و کمان و کند
 یکی تن ز کشتی کشتان همچو گردد
 شه هند را کرده پر که نمود
 بنزد های و خور شان هر بر
 توای شهریار این زمین یاد گیر
 بخاک و بخون درش آغشته است
 بشهزاده بر آفرین گسترد
 که غرنده چون تند را زار بود
 ز بهیش نیارست برجست باد
 ازو شدش مردم سراسر تپاه
 از آغاز در آب کشتی شکست

باشکر که دهرا شد نهان
 بر آیین کم تو شکاک روز شب
 برهنه سرو پای درویش دار
 ازین درویشان درمی خواست
 شنید از که و به که یک شاهزاد
 که برست و شیرش هیدشکار
 جوانی دگر پرهنر باو یست
 نه از پیل ترسد نه از تر شیر
 چه سدمرد در جنگ و چه سدا
 یکی بهتراز سام و ز نیرم است
 بگیریم ما زین دوتن هند پاک
 نمایم مهراره را خان و مان
 ز گمنا را ایشان چو بشنید مرد
 بشد دید دیدار فتح های
 هیچگفت با خویش هر که بدر
 بدل در زهره و شکوه آمدش
 بر آرند از شهر و کشور دمار
 کون نزد مهراره باید دوید
 شود تا سرخویش گیرد مگر
 همتا ز نزدیک دهرای
 پس آنکه تواند یکی چاره کرد
 شب تار چون آتش تیز رفت
 همه بازگفت آنچه دید و شنید

هیگشت گرد کهمان و مهان
 دوان و گشاده بخواهد دلب
 هیچگشت همواره بر هر کنار
 بدین بود یکمخته هداستان
 ز دریا بکشتی بر مافتاد
 بدو هند گرد تمام شهریار
 که سد پیل را بیش کرد پست
 دلیرست هنگام کوشش دلیر
 بنزد یک آن دو هنرور سوار
 یکی چون فرار زو چون رستم است
 بر آریم از بد سگالان هلاک
 کنیم از تنش جان شیرین مان
 نفرمود را بش بران کار کرد
 همت روی قیس یل کین فری
 که مهراره را این دو کینجوی مرد
 تن از جان تو رفتی ستوه آمدش
 بگیرند هندوستان هاسار
 همه را ازیشان برش گسترد
 نگردد دگر گرد این بر و بر
 سوی شام یازند قیس و های
 ز دشمن برآرد بپیکار کرد
 بنزدیک مهراره چون دود رفت
 دل شاه مهراره در بر طپید

که تا برسد پاک را سدار او
 بیاید بگوید مرا زو خبر
 ۲۹۰۵ بیسند تا کبست یار یگرش
 مرا بیم از درد دل آید همی
 چو بدخلم فزایی دهد مرد را
 بدو نیک چو پیش بیند خرد
 ز نیک و بد کار و ز کم و بیش
 ۲۹۱۰ بچشم من آمد چو دشمن هذاک
 سیک داشتن دشمن خویش را
 هرا نکس که نندیشد از دشمن او
 هم آنگاه همراه مردی هزبر
 شناسنده کارهای جهان
 ۲۹۱۵ ورا گفت بالشکری دهم رای
 نیارست ازین پیشتر باد کرد
 ز هندی او را پیشتر باز داد
 کون یکمده راه ببرید وی
 که یارست کین مرا کار بست
 ۲۹۲۰ برو تو نهان و آشکارش بدان
 که تا خود بچه استواری گزید
 بگستاخی کیست را نده سپاه
 را بر برسان آنچه بینی از وی
 توفی نزد من به ز کار آگهان
 ۲۹۲۵ چو بشنید اند این هشیوار مرد

بداند ز کار و ز کردار او
 نهان دلش تا بدانم مگر
 همان چند و چونست تا لشکرش
 مگر کامش ازین برآید همی
 بر آن دل گواهی دهد مرد را
 چنان دان که هر دو بر دم رسد
 ببیند دل مرد را از پیش
 از دیدم امروز من بیم و باک
 بود راه دادن بدل نیست را
 بود بسته بند آهر من او
 بخواند از سپاه اندرون تیز پی
 گشاینده رازهای جهان
 بکینه سوی جنگ ما کرد رای
 ز کین من آن سند بدرای مرد
 نیاورد با من ز پیکار یا د
 ز جایی ندانم چه بشنید وی
 بپیکار یازید شایست دست
 چنان چون بدانی ز کارش بدان
 مرا کین دلیری همی از که دید
 سوی کشور من بدین جایگاه
 بین آشکار و نهان بجوی
 چو تو پیش من نیست اندر جهان
 رفت و بگفتار او کار کرد

تو بهتر بکار خود اندر نگرد
 تو زین رای هرگونه تا بنگریم
 بود گرچه دستور شده رایزن
 از آغاز باید که فرزانه شاه ۲۹۷۵
 که تاویر آن رای بندد میان
 سه ارچند باشد بشاهی هرید
 بود چون برافزون خرد شاهرا
 زد ستور دانا چو شاه این بشود
 سر نهند در پیش و اندیشه کرد ۲۹۸۰
 نه هرگونه گشت چار سگال
 بفرمود دستور را تا سپاه
 در گنجهای کهن باز کرد
 بدرگه بر پیش لشکر انبوه شد
 نه چندان سوی او سپه سرفراز ۲۹۸۵
 فغان کرده ها را همه برفشاند
 ز کوس و تبیره برآمد خردش
 چنان بر فلک ناله نای شد
 از آوای زنگ و درای ای شکفت
 فغان گشته در گرد گردان سپهر ۲۹۹۰
 ز پیلان همه باد پایان تیز
 سته گشته گردون ز گرد سپاه
 ز بس بر هوا بانگ کوس نبود
 زمین همچو دریای جو شدند گشت

بدانش سوی چار خود راه بر
 که آنکه بر آن ما سخن گستریم
 ز بهر پیش همیشه بهر انجن
 نماید زندانش بد ستور رای
 اگر سود پیش آید شگر زیان
 زد ستور دانا شنبود گزیر
 بنیکی نمایان بود راهرا
 ز دل آتش داد برد بده دود
 دل روشن اندیشه را پیشه کرد
 نزد جز بفرجام وارونه فال
 بنامه بخواند ز هر جایگاه
 بشکر دم دادن آغاز کرد
 ز پیلانش صحرا پرانگوش شد
 که سد سال شاید کسی کرد یاد
 برون آمد از شهر و لشکر براند
 بدانسان که دریا برآید بجوش
 که گفتی فلک برتر از جای شد
 دل بد دکان رنگ انده گرفت
 زمین آسمان را پر شید چهر
 برآمد تو پنداشتی رستخیز
 ز راهی هو گردد بر شد بساه
 ز بس بر زمین رفتن است مرد
 هوا همچو تند در خور شدند گشت

هم اندر زمان خواند دستور را
 ۲۹۵. برخویش ده پور خود را نشاند
 بهر ده پسر گفت کار آمدم
 دوزخ جوان چون دوشیر دمان
 بیاورد شات نزد خود دهرای
 کز ایشان مرا خوار مایه کند
 ۲۹۶. برآرد مرا تا مگر اند شمس
 از اول رهی بودم این بد نژاد
 و را پایه بفزردم اند همران
 بر آورد تا لاجرم پد و پای
 گزافست مردم را بیم و باک
 ۲۹۷. بر از پایه دادن رهی را مهی
 کجا این مثل جز فیاوار نیست
 زربچار و چم کرده خویشترا
 نیردا ختم من درین کار چیست
 کنون چیست تدبیر من چون کنم
 ۲۹۸. بپا بخش دستور داننده گفت
 سر انجام هر کار دید از سخت
 تو شاهی سزاوار اور ند و فر
 نزدیک کسی چاره گر مد ترا
 دلت از خرد باید افزوختن
 ۲۹۹. مرا نکو بود مهتر پنج کس
 قوی شاه چندین هزار سوار

همید و رفت گر نمایه ده پور را
 همان نیز دستور خود را نشاند
 که باد شمنان کار مرا آمدم
 نزد ریافتا دند نری هندوان
 بچنگ من از این سبب کردی
 بسیکار بیسنگ و سایه کند
 چنین باید آری که داری رهی
 نیارد اگر چند از نزدن یاد
 بهشت داشتیم دایم از دیگران
 ز غمری مرا جوید امر و ز جای
 که اورا برآرد بخور سر ز خاک
 ز بیداشتی باشد و ابله می
 که خود کرده را هیچسان چاره نیست
 ز بونیم پرورده خویش را
 شدم لاجرم سخت ناکار سست
 که این خازن پای بدین کنم
 که با جان خرد هر که را بود جفت
 نایبش از هیچکس چاره چیست
 همه خلق را تو سزی چاره گر
 که آنکه نباشی با ضرر سزا
 پسر و جوان دانش آموختن
 بده مرد دانش بیایدش پس
 ز ما چاره جستن مدار سوار

پس از مهر مهر او مهر او زار
 ز کشتن مهر او چو نان بود
 ۳۰۲۰ بیچید در بردش هر زمان
 خبر شد هیدون سوی دهرای
 طلایه شکستند و کشتند زار
 سپه را سری بود مهر او نام
 سراو بریدند و افکند تن
 ۳۰۲۵ ز کار آگهان شاه پیو اینید
 فرستاد کس سوی قیس و های
 بشکر شما باز گردید شاد
 که فردا نه چندان بود دار و برد
 های این جوینید هم در زبان
 ۳۰۳۰ چو در شد بر و بر نیایش گرفت
 و را گشت از تو شود کار راست
 بیاسایی اکنون اگر تا محرد
 بشد در زمان چون ز شاه این شزد
 سحر که چو بر نیلگون پر نیان
 ۳۰۳۵ کمر بست با قیس و لشکر کشید
 بشه گفت امروز از آغاز روز
 روم زنده گان را بهم بر زخم
 بنیروی یزدان و فرمان شاه
 صف پیل او را ز هم بگسلم
 ۳۰۴۰ من ارفقت پیلان او بشکر م

خروشید مانند رعد بهمار
 که بر چشم او گشت گیتی چو درد
 دلش داد بر دیده ز آتش دخان
 که قیس گزین و همایون های
 ز هندو سپه گرد کین ده هزار
 سرافراز گردی بر دی تمام
 ز خونست و خاکش بتن بر کفن
 ز بس شادی از بردش برید
 که چون کس نزدشمن نماید بجای
 بایستد آسوده تا با مداد
 که آنرا توانیم مایاد کرد
 بیامد بنزد یک شه شادمان
 شه نامدارش ستایش گرفت
 مرا گریستیم ترا من رواست
 به آید که فردا بود شور و شر
 سوی خیمه و تا سحر که غنود
 پدیدار شد توده ز عفران
 بنزد یک شه رفت و او را بدید
 کنم پشت بخت بداندیش کوژ
 بدان کشتگان آتش اندر زخم
 زخم دشمن شاه را بر سپاه
 که پر کینست از دشمن او دلم
 سرو تاج او را بچی بسپرم

۲۱۹۵ هیرفت لشکر چو ابر بهمار
 زرغزیدن کوس و زرگرد و تیغ
 شمار سپه کس ندانست کرد
 فزونی بود مانا هزاران هزار
 هات ده هزارش فزون بود پیل
 ۳۰۰۰ چه پیلان سراسر بر گستران
 درفشنده از پشتشان آینه
 زبس شنه تازی اسبان نیز
 بجاییکه بدکر و صحرا و رود
 ازو تا بلشکر که دهرای
 ۳۰۰۵ وزین سوی مهراره مهرار بود
 طلایه شبانگه بهم برزدند
 ستاره زروی سپهر برین
 هوا را ست چو تهاویه شد زگرد
 در آن دشت گشتی یکی تندا بر
 ۳۰۱۰ وزو شل بیا بد و خشت گران
 های هنرمند چندان بکشت
 که بد روی محرا چو پر خیک می
 همان تیس بکشد سیسد سوار
 زرد از کین دل تیغ مهرار را
 بدر نیمه کردش ز سر تا میان
 چو مهرار کشته شد اندر نبرد
 بدادندش از کشتن او خبر

که با برت و تندر بود ها موار
 سپه بود پر رعد و پر برق و تیغ
 شه از پیشیش پس ندانست کرد
 پیاده براه اندرون و سوار
 رونده بگردار دریای نیل
 ازو هر یکی همچو کوهی روان
 شکوه سپاه و پناه پناه
 ز که بود دام و دود اندر گریز
 شهنشاه مهراره آمد فرود
 طلایه بهم تیس بود وهای
 که نوک سنانش جگر کاو بود
 همه تیغ بر تارک سرزدند
 فرو ریخت پنداشتی بر زمین
 زمین رم زخونت یلان نبرد
 بغرنج هزمان بسات هزبر
 بر سر سپه راهی بیکران
 از آن هندوان شب بزخم شست
 زبس کشته هندو سپرده پی
 بر آورد از جان و تنشان دمار
 روان کشت پرند جگر کاو را
 همه سودا و کرد یکسر زبان
 به مهراره رفتند گردان چو گرد
 و زان کشتن دیگران سر بر

از آن پس گزید او سواران جنگ
 ز لشکر که دهرا سد هزار
 همان نیز پانصد پیلان گزید
 ۳۰۶۵ بفرمودشان تا بیاراستند
 همه ناوک انداز گردان جنگ
 پیاده هر آنکس ستودی کسی
 بهر یک یکی ترک داد و سپر
 بفرمود تا مرد پنجه هزار
 ۳۰۶۶ بیاراست از نر تختی بلند
 ز بر تخت را اختری جای کرد
 بشه گفت تا شاه بدو بر نشست
 ز پس قیس را رفت و لشکر برانند
 چو شد دید مهر او را لشکری
 ۳۰۶۷ سپاهی بگردار دریا بجوش
 همه گرد برگرد پیلان شدند
 ز بر هر یک را ز سرخ و بنفش
 هیدون یکی تخت زرین بدر
 فزون بود پیلان ده هزار
 ۳۰۸۰ بدینسان برگرد سپاه اندرون
 یکی پیل مانده کوه عجاج
 بگردار بر رفته کوهی سیاه
 بر آن تخت مهر او با تاج زر
 ز بر چتری از دبه ز زر بخت

ز هند و سپه نامداران جنگ
 همه سرفراز و همه نامدار
 گزیدش از هر یکی همچو کوه
 برایشان دو سدر بدیناستند
 که بگذشتان ناوک از خار سنگ
 هیدون گزید از سپه در بسی
 شل و ناوکش داد و تیغ و تبر
 کند پیش پیلان درون کارزار
 نهادند تا از بر پیل شدند
 بیاراست از در و بر پای کرد
 بگردش دو سدر پیل و بر است
 سترش همی گرد برمه نشانند
 که دیده بند هچنان دیگری
 بر آورده مانند شیران خروش
 از هر یکی همچو کوهی بلند
 دو بود از دو بگرد نشان درش
 مکمل تمهید گاهش از مشک پر
 بیاراسته از در کارزار
 بالاها چون که بیستون
 یکی تخت بر پشت او پرز ساج
 پدیدار هر سو میان سیاه
 چه تاجی بگرد از رخشان قدر
 که از دیدنش دیده سر بکفت

ازد شاه داندۀ چون این شنید
ترا گفت در کینه و کارزار
که تراختن نیک داف هی
ترا بارگر بخت و دولت بر است
۳۰۱۵ ترا فرو آورند و برزست دیال
برآید اگر زین سپه کام تو
بدست آید از تو مرا مرز دهند
پس آنگاه بانو بیایم برآه
بی اندازه بخشم ترا گنج خویش
۳۰۱۶ زمین خراسان پی بسپرم
سخن کنم یکسرایان ترا
سپاه و همه پیل هندوستان
پردانم از دشمن این مرز و بوم
بزمی پی پیل بسپرم زمین
۳۰۱۷ هیچکس از انسان سخن دهی
که آمد سواری بگردار باد
که گشت آسمان و زمین ناپدید
ز بس صفت پیوسته پیلان مست
ز رنگ و ز آوای هندی درای

بوسید چشم و سرش چون سزید
نباید کس ای سرور آموزگار
سپه ساختن نیک داف هی
که گاه نبرد ز پیش و پس است
نداری کس از جنجوبان همال
بنیکی برم تا ز بیم نام تو
همی دوت سراسر همه شهرسند
سوی مرزایان کشم من سپاه
گزینم من از بهر تو رنج خویش
ترا تا سوی شام و ارمین برم
نمانم بر و بوم ویران ترا
ترا باشد ای گرد کشورستان
بدر پیل و لشکر همه سوی دم
ز روی گره تا بزمی تو کین
ستایش می کرد پیشش های
بما گفت چندان سپه سرفراز
نه کس دید چنین سپه نه شنید
همه روی صحراست دیوار بست
زمین گشت جنبه گویی زجای

گفتار اندر جنگ دهرای باشاه مهراوه

۳۰۱۸ های دلاور فرمود زود
سپه برد با خروشتن سی هزار

که قیس هنوز باشد همچو دود
گزیده یلان از در کارزار

پس و پیشانیان بگیرد تنگ
چو گشتند این دو جوان پایال
۳۱۱۰ گریزند و گرد ز ما دهرای
بد و پرگفتا شاده دلیر
چرا هر یکی با سواری هزار
مگر هر دو را زود پست آورید
کشتان بر کشم زنده بردارین
۳۱۱۵ پدر را چنین گفت مهتر پسر
ندیدی مگر جنگ این دو جوان
یکی با دو سه پیل جنگ آورد
یکی جنگیان را بهم برزند
چنانچه هر دو بهنگام جنگ
۳۱۲۰ و لیکت اگر چند کند آورند
ندارند تاب سپاهی که هست
بفرماید ارشاه من با مداد
بگردم بناورد با او بکین
چو زمین دو یکی کشته گردد بجنگ
۳۱۲۵ پسر را چنین گفت شه بیگمان
اگر هر دو با تو نبرد آورند
چو تو نیست اندر همه هند مرد
و ز آن سوی دیگر های دلیر
که فردا چو سر برزند آفتاب
۳۱۳۰ بسینی بر دی زمین دستبرد

و زایشان بچوید کینه بجنگ
یلان دگر بر نیارند یال
نیارند زدن جنگ را نیز رای
نترسید از آشفته سد ترشیر
نسانید با دو جوان کار برار
بنزد یک من بسته دست آورید
کنم بخت هر دو نگو نسا من
که ای شاه با تخت و با تاج و فر
که هستند هر دو چو شیر و میان
بجنگ اندرون چون درنگ آورد
همه تیغ بر تارک سر زنند
کشتان باک ناید ز شیر و پلنگ
همی پیل را در سپه بشکوند
ازو هر یکی چون یکی پیل مست
کنم با یکی زود ناورد شاد
ببندازم او را ز زمین بر زمین
جهان بردگر بر شود تار و تنگ
که بر هر دو آن تو سر آری زبان
زگر دوت سر خود بگرد آورند
بلا بُد ترا باید این کار کرد
چنین گفت با دهرای دلیر
سر جنگجویان در آید ز خواب
هم از شیر دل نامور قیس گرد

۳۰۸۵ زبس در و گوهر شانه دروی
پس و پیش در لشکری بیشمار
چو نزدیک رفتند هر دو سپاه
بنالیدنای و بفرید کوس
نهادند در یکدگر تیغ تیز
۳۰۹۰ بکردار چون روان گشت خون
ز نیزه هوا چون نیستان نمود
قلب اندرون نا مگسترهای
همیزد بدان چو راست گرز
زبس گردد کز گرز او پست شد
۳۰۹۵ سراز قیس از سواران هند
بتیغ روانوز چندان بکشت
نداشت مهر و از بس سپاه
چنین بود تا خور بخاور رسید
شب تیره دو چشم بیننده بست
۳۱۰۰ عو طبل برگشتن آمد ز جنگ
در آن تیره شب تا بآرامگاه
آرامگاه در فرود آمدند
سگالش گرفتند از بهر جنگ
چنین گفت مهراره با سرکشان
۳۱۰۵ بکشت از شما دشمن کینه خواه
بهر مرد از ایشان دو سدیتر
دو مرد غیر بسند کینه فزای

نبد دیدنش دیده راهیچ روی
بجوش آمده هچو دریای قار
برآمد خروش تبیره بمه
سر نیزه بر روی مه داد بوس
نزد و سر در لشکر بکین و سبز
سته شد سپه روز زمانه زبون
زبس خون زمین چون میستان بود
ببفکند و پیل جنگی ز پای
که پست آمد از گرز او کوه بدن
شد آمد بدشت اندر از دست شد
همیدون از آن نامداران سند
که از خونش بردسته بفرشت
که کشته که گشت اندران زرمگاه
زبس از بسی کشته شد نا پدید
ز نیزه زدن کرد کوتاه دست
برفتند هر دو سپه بیدرنگ
بشتند از روی گرد سپاه
بخوردند چیزی و دم برزدند
همان از پی نام و ز بهر رنگ
شمارا نبیستم ز مردی نشان
بی اندازه مردم درین زرمگاه
شما بید با ترک و تیغ و سپر
بسا بید بر مردان را بیای

بی اندیشه آنست کاندز جهان
 کون تو خرد مندی آغاز کن
 پندیش ازین کار تو هوشیار
 اگر تاب آن داری اندر نبرد
 وگرنه بمان تا بهم همگروه
 نیاید که خیر شوی سر نکون
 چو فرزند مهراره شاه از پدر
 بسا سخ چنین گفت کای شهریار
 قوی کار دیده سواری سترگ
 همه نیک و بد دانی و بیش و کم
 چنان دان که من بنده اینجاگاه
 که از بهر پیکار و جنگ آمدم
 مرا مرگ را زاد مادر ز پیش
 همان به کجا از پی نام و تنگ
 چو با جنگ جستم رازان چه باک
 هم این هنر برد مرا در دست
 من و او بگردیم با یکدیگر
 بگفت این و بیرون زد از صف سوار
 بهمند و زبات گفت کینه فرای
 هوار و خواهم و این زمان
 چو من روی با او در آرم بروی
 من و او بگردیم با یکدیگر
 چو بشنید اند این های گرین

۳۱۵۵

۳۱۶۰

۳۱۶۵

۳۱۷۰

خرد نیست بوده و را جفت جان
 بدل در در اندیشه را با کن
 که اندیشه نیکو تر آید بکار
 که با خصم گشتن توانی بگرد
 بگردیم باشد مگر مان شکوه
 بیا غار دوت خاک دشمن خون
 شنید این سخن همه در بدر
 نبیند ترا کس بسد شهریار
 هنرمند و فرزانه شاه ی بزرگ
 نگیرد ز کس پشت بخت تو خم
 نه از بهر سر آدم با سپاه
 اگر زانکه پرگار تنگ آمدم
 ندیدم بجز مرگ فرجام خویش
 بهیم بجای کشندم بجنگ
 که از خون من گردد آغشته خاک
 کن اندیشه در دل مرا حاصلست
 همی بر که تا گیتی آید بسر
 هماره را خواست در شتر و شوی
 چو من نیست ایدر کس چو من
 که او را ز من خواهد آمد زمان
 نیاید که باشد کسی کینه جوی
 همی بر که تا گیتی آید بسر
 چنان دید روی او زرای گرین

کنم روی صحرا زخوبت لاله زار
بوسید سربش سپه دار شاه
بخفتند گردان گردنفران

اگر زانکه یاور بود کرد کار
برد آفرین کرد بسیار شاه
طلایه برون شد هیگشت بان

گفتار اندر جنگ های بایسر مهر او و کشتن بایسر مهر او

سراز کوه بزد سروان آفتاب
برنگ ز سرخ گشتیش مهر
همه باتک و تاز بر خاستند
بر آمد ز پیش در دیده ساری
که دور دیده بخت مهر او و خفت
دل بد دلان ماند از در شکمخ
بدشتی درون ساره چون کشتید
نظاره هم کرد دام و دده
که تا به در آن کینه پست از سپاه
تن هر یکی زیدی بسپارند
بمهر او بر آفرین کرد یاد
بدانش دل افروزد ستورین
که تا خود ترا باشد آن توش و تن
ز گردی بدینسان بجوی تو کین
فهمد بر سر ریش خود بار نیش
از آغاز بیند با انجام کار
ز اندیشه خالی نباشد خرد

چرا ز دیده شب بیاورد خواب
چو دریای سیما بگون شد سپهر
ز دو سوسپه باز برخاستند
ز دو لشکر آرای کوس و درای
تو گفتی مگر نای رویینه گفت
بشویون بغزید شیپور و سنج
دو رویه ز دو سوسپه صف کشید
کشیدند دو صف سپه در ده
که تا بر که افتد شکست از سپاه
کشان دل بدرند و دیده خونین
مهرین پور مهر او آمد چو باد
پدر گفتش ای پرهیز پورین
ببندیش از آغاز با خویشین
کجا در میان دو لشکر چنین
کسی کو نیندیشد از کار خویش
بهر نیک و بد مردم هو مشیاری
باندیشه مردا ز خرد بر خورد

پیچید برجای مهرآه شاه
 سروریش هر دو پراز خاک کرد
 های مهرمند شد شادمان
 ۳۲۰۰ برود همدای و همه سروران
 شب آمدند پیکار گشتند باز
 بشکر که خود فرود آمدند
 بمی دست بردند پیرو جوان
 هیچکس که ما از های
 ۳۲۰۵ نرد بر یا برون بخت ما آمد اوی
 بفرخ پی شهریار جهان
 که او را بزرگی و شاهی سزاست
 بماناد جاوید روشن روان
 وزین روی مهرآه شد بازین
 ۳۲۱۰ همی بود گرینده تا روز پاک
 سحر که چو سر برزد از کوه مهر
 نشست از بر بخت مهرآه شاه
 بیامد یکی پور د یگر بدش

دو سه راه برزد زرد دل آه
 بدر پسر جامه را چاک کرد
 بصفت سپه همچو پیل دمان
 فشانند زهر از کمران تا کمران
 های و سپاه و شه سرفراز
 بشادی همی نای رویین زدند
 همه شب شده شاد و روشن روان
 شدیم اندرین مرز شادی خزی
 نتابد بجنگ اندر از شیر روی
 مباد اجزای از میان مهربان
 بداندیش او را تباهی سزاست
 پراکنده تا مش شده در جهان
 نزد با کس از خشم و کینه نفس
 همی بخت بر تارک خویش خاک
 نرنگار برزده روی سپهر
 سپه را بنزد یک خود داد راه
 کجا از مهبینه بدان که نذرش

گفتار اندر جنگ های بادگیر پسر مهرآه و کشتن پسر مهرآه

زمین بوسه داد و ستایش گرفت
 زبان بر گشاد و هیچکس شاه
 چه پیچید ز کشته پسر هر زمان

با ستاد و لختی نیایش گرفت
 مباد اگر جفت با درد و آه
 چه رنجاند از درد روشن روان

که با او بگرد میان دو صف
 ۳۱۷ بیامد بگردار تندها
 بگردید غرات میان دو صف
 و را دید چون پور مهر او نرود
 بگردش هیگشت چون پیل است
 خور شده مانند تندر از ابر
 ۳۱۸ درآمد بدو نامگسترهای
 قلم کرد نیز بهندی پرند
 بفراخت شهزاده که کوب گزید
 بتار سرش بر خمانید ترک
 نظاره برایشان دولشکر شده
 ۳۱۹ های سرافراز ازو خیره ماند
 بگشتند با هم چو باد و چو گرد
 ز خور شید شان کافه شد بدو
 چو خور شید تا بنده زردی نمود
 همگفت با خود گرامشب شود
 ۳۲۰ محو که مرا اندر آمد ز پای
 مگر ایزدم نرور مندی دهد
 اگر امشب او را بخاک افکنم
 بگفت این و در شد بدو نامدار
 نزد بر سر و ترک آن بدگمان
 ۳۲۱ ز سر تا میانش بدو نیم کرد
 ز سب اندر افتاد بر خاک و خون

که تا از که باشد زبانت دو صف
 کزو شیر شدره نیابدرها
 همی بر لب آورده از کینه کف
 بدو اندر آمد چو باد و چو دود
 یکی گزید که کوب از آهن بدست
 بد انسان که از دیدن شیر ببر
 که او را در آمد بنین ز پای
 نیامد بگرد گزیت زو گزند
 بر وزد بد انسان که بر کوه برز
 چه آن گزید بودش چه یکدگر
 دو جنگی بیکدیگر اندر شده
 چپ و راست بر گرد اسب جبهاند
 بر آن هر دو تن تشنگی کار کرد
 بگشتند با یکدیگر تا شب
 های هنرمند کینه فزود
 مرادشمن و تا محرم بغنود
 همان به که امشب بگویم بجای
 ازین دشمنم بیگزندی دهد
 دل لشکر هندوان بشکنم
 بگفت اندرون تیغ زهراب دار
 سر و ترک بگزارش تا میان
 دل هندوان زو پرازم کرد
 بگردار کوهی سیه سرنگون

نشانهای فعل ستودان کین
 ز بس بیم از سر پزید هوش
 بر رفتن تو گفتمی بی پیل شرسند
 کمان تیر بار بد زو مرگ رست
 تو پنداشتی تیغ زهراب دار
 صف دوسپه رفت چو نان بهم
 ۳۲۴۵ ز گاه بحر تا گاه نیم روز
 های دلاور فروت ده هزار
 چو از نیمه روز اندر گذشت
 بغلب سپه پور سهاره راند
 ۳۲۵۰ بیامد های گزین پیش او
 دوشکر با ستاد بر جا یگا
 دوشه را ز لشکر دو پیکار جوی
 ز دو پیل دو شاه زنی در جوان
 که ناخود کد امین شو چیره دست
 ۳۲۵۵ دل شاه سهاره ترسید بخت
 که دانست کورا دلاورهای
 هیداند از دیدگان رود خون
 وزین سر همی هر زمان دهرای
 در آورد گردد ز دشمن نباه
 ۳۲۶۰ نه من مانم و نه سپاهم بجای
 دو شاه اندر اندیشه و در جوان
 همی هر زمان نعره برداشتند

پراز ماه نو کرد روی زمین
 ز بس بانگ گردان بدید گوش
 ز پای اندر آورد کوه بلند
 سنان از سوی سینهارا جبت
 بدزد بدو نیمه پاترک تار
 کجا سوج دریای عمان بهم
 دوشکر ز یکدیگران کینه تون
 ز دشمن بکشت اندران کارزار
 ز یکدیگران دوسپه برنگشت
 های گزین را هاورد خواند
 بجای و بدل کینه اندیش او
 نظاره بر آن دو یک کینه خواه
 سوی یکدیگر داده در جنگ روی
 دود دیده نهاده سوی هر دو ان
 کد امین ز کین گردد و جنگ بست
 ز جنگ دوم پور برگشته بخت
 بشیر هندی در آمد ز پای
 رخ از خون دیده شده لاله گون
 همی گفت اگر نا مگسترهای
 چو شب گردد دم روز روشن سیاه
 بسایندمان دشمنان ز پرای
 بگردش در آن همچو شیر دما
 سر نیزه از چرخ بگذاشتند

نه یکبار گیتی سرآمد بر اوی
 بگو شند هرگونه کین آوران
 بگر دند هر نه یکا یک بچنگ
 بخوانند کین هر یکی از ههای ۲۲۱
 وگر بر همه زو سر آید جهان
 چه میدری چه گشته شوی درین
 کرا در جهان زهره بخاک نیست
 همی این مثل خرد نتوان شمرد
 اگر مردن مردم از زادنست ۲۲۲
 چنان دان که آنکس که زاده بود
 خرد این را سر از آغازه دید
 بگیتی درون زادن و مردنست
 کرا زاید آورد از ایدر ببرد
 کون ای پدر من نترسم ز مرگ ۲۲۳
 برادر مرا گشته اندر نبرد
 ز کین جستن اکنون مرا چنان نیست
 کجا بود مهتر برادر مرا
 از و چون پدر آن بختها شنید
 سپه را بفرمود تا برفشست ۲۲۴
 وزینسوی دیگر بشد دهرای
 از آغازه مرد و سپه پر زدند
 زمین بانگ کوس و تبیه گرفت
 ز دوسو دوشکر خور شدند

سپه دارد و پور نه دیگر اوی
 بکین آسمان بر زمین آوران
 ز کشتن ندارند در جنگ تنگ
 در آرند آخر هم او را ز پای
 چنان دان که بر کین نیاید جهان
 نیاید ازین در دل اندیشه کرد
 ز مرگ این بترسد و را تنگ نیست
 که از مادر آنکس که زاده او ببرد
 و ز استادان انجام افتاد نیست
 چرا ستاد خود را فساد شمرد
 ز ریخ این جهان را پر از زدید
 زمانه در آوردن و بردنست
 از آغازه زاد و با انجام میرد
 کجا سزانش بر دهن نیست برگ
 من از کین نترسمش بچم ببرد
 و زمین مرا جای بیغایه نیست
 ز کشتن شدش دل پرازد مرا
 برو بر بسی آفرین گسترید
 دیگر و بسپکار بردند دست
 همان قیس گرد و دلاورهای
 سراسر همه تیر و خنجر زدند
 سپهرا از سپه گرد تیر گرفت
 زمین همچو دریای جوشنده

هم از روی پیچی برنج دراز
دل از درد دور برگشته سیاه
ز گردون گردنده فریاد خواند
همه شب هیخورد می دهمای
بگشتند تا روز بر مهر کنار
بزازب بزود علاج سپهر

دو سه سال اگر ز تو باشی بنار
چو از جنگ برگشت مهر و شاه
همه شب همی خاک بر سر فشانند
وزین روی باقیس و فرخ همای
۲۲۹ طلایه فرستاد مردی هزار
چو بر نزد سر از کوه تاج سپهر

گفتار از جنگ های با دیگر سپهرو کشتن سپرو

چو دریای پر موج جوشان شدند
سرگرد بر روی مه داد بوس
با شوب و بیکار برخاستند
که گشت ابرگفتی کنام هترب
کشیدند شمشیر و گرز گران
تو گفتی شد انگشته سنجینز
خرد ماند و جان مرد را خنجر
چو سندان و خایسک آهنگران
که خایسک آهنگران کوفتند
تو گفتی که خنجر برافروخت دل
که گشتش سراسر گسته گره
همه خار بر کوه چو خوب نمود
قصا جفت پرنده شمشیر شد

سپاه از دوشکر خورشان شدند
ز دوشکر شده شدنای کوس
صف دو سپه را بسیار استند
چنان بر شد آوای گردان برابر
۲۲۸ بهم روی دادند جنگا و زان
ز بس شته تازی اسبان تیز
ز جتر کمان و ز آوای تیر
تو گفتی که بد ترک و گرز گران
نه بر ترک گرز گران کوفتند
۲۳۰ سان سزان سپه دوخت دل
ز پیکان تیر آفشان شد زرد
ز خون خار صحرای طبر خون نمود
دل خاک کشنه ز خون سیر شد

بگشتند با یکدگر این دوش
 باورد در هر دو آن سخت کوش
 ۳۲۶۵ بهم هر زمان اندر آشوبند
 بدینسان بکین تا نمازدگر
 سلاح دو جنگی بید لخت
 ز سبب جنگی بزد آمدند
 بکشتی دو سرکش بر آویختند
 ۳۲۷۰ کمر بندشان سوده شد بر میان
 چنین تا بزدی گرایید هر
 سرانجام مهر او را پس ماند
 ربود از زمینس های گزمین
 دو بازو و بال و پرش خرد کرد
 ۳۲۷۵ هم اندر زمان از تنش سر برید
 چو مهر او آن دید بهوش گشت
 بشد نزد سر نامگسترهای
 دل دهرای آغخان گشت شاد
 بفرمود تا نای سرغین زدند
 ۳۲۸۰ یکی جنگ کردند تا گاه تمام
 شب آمد سپه هر دو گشتند باز
 سپاهی بشادی سپاهی بغم
 چنین است کردار گردنده چرخ
 یکبار دهد گنج بی درد و رنج
 ۳۲۸۵ ز کردار چرخ ارشکوهی رود

نظاره برایشان شده انجمن
 برآورده مانند شیران خرد
 دودستی همی گزین کوفتند
 زدند این دو کینه جوی پر خاشاک
 بماندند خیره زواری نه بخت
 سوی یکدگر همچو شیر آمدند
 ز یکدیگر آن اندر آویختند
 خم آورد شان ز دسر چون
 ز بازو نمودند هر گاه زور
 بکشتی در آن سخت رنجور ماند
 برافراخت و بزدش بر زمین
 شراب امید دلش دزد کرد
 خروشی بکردار تندر کشید
 ز درد سپردش پر جوش گشت
 بنزد یک دانسته شد دهرای
 که از پیل درخواستیرو قناد
 سوی دشمنان تیرو زمین زدند
 که از خون زمین شد چو پادشاه
 ز از سوی بنگه نوشتند باز
 یکی شاه دژ کامه دیگر خرم
 از و گه ترا نام و گه ننگ بخت
 یکبار دهد رنج بی هیچ گنج
 که کز نیست نارفته ز کار است

سردهم رای اندر آرام نه پای
 تو تیزی ممکن باش تا روز چند
 اگر چه سپه کشته گردد بسی ۳۳۳
 نه بردستی آخر بود آن ما
 بر آنست گردنده زمین پس سپهر
 بلند اختر ما را اختر شود
 چنان تیره گردد برایشان جهان
 مرا پیش بنیان پسندیده اند ۳۳۴
 تو برداغ من داغ دیگر منه
 روان را همیشه خردمند دار
 جوان و هرگز جوان آنکه پیر
 جوان گاه تدبیر آزر نیست
 به از زور بر ناست تدبیر پیر ۳۳۵
 جوان کو سراز پند پیران کشید
 تو ای پرهیز پند من گوش دار
 که ناید پشیمانی اندر دلت
 پسران پدر چون شنید این سخن
 نه پند و ز فرمان تو نگذرم ۳۳۶
 ولیکن اگر یکم دو سر فراز
 به آن کم بگوشتش تو فرمان دهی
 که گریمن بی آگاهی تو بجنگ
 اگر با بداندیش جنگ آورم
 که بی کینه جستن مرا تا نیست ۳۳۷

اگر ز آن کجا کشته گردد های
 که ماهم را ختر شویم ارجمند
 سته ماند از جنگ و کین هر کسی
 بیا ساید از داوری جان ما
 کز ایشان ببرد بیکبار مهر
 که بر کام ما گشت اختر شود
 که گردند از ما یکا یک جهان
 که در پیش بینی بسی دیده اند
 بیا دای گرامی پسر سر منه
 پذیرنده از من پدر پند دار
 ندارد بسی سرگذشته ز پیر
 بقوت اگر چون جوان پرنیست
 از آنست در کار تاخیر پیر
 ز خود کرده جز دل پشیمان ندید
 بپذیرفتن پند من هوش دار
 نه هرگز بود بار غم بر دلت
 بساخ و را گفت ایشاه من
 و گر سنگ بارد فلک بر سرم
 نتوزم بمانم بگرم و گداز
 ز فرمانت تا باشدم فردهی
 کنم سرکشی گردددم نام تنگ
 جهان بروی از کینه تنگ آورم
 بی آتش دلم چشم بی آب نیست

۳۲۰
تو گفتی که پیکانست چنگ بلا
ز تیغ و تبر زین بدر سل بود
پرند آور سروران سر بید
نهیب دلبران ز سر پاس بود
چنان گرز زد هر زمانی هائی
نهیبش دل جنگیان چاک کرد
نیارست کس کین او را گزید
زدند و گرفتند تا نبرد
بیامد سیم پور مهراره را
پدر را چنین گفت کای شهربار
که هستم برادر دو کشته شده
من از هر دو اندر هنر بهترم
بگو شوم من امروز با این هائی
اگر نیز کشته شوم من رو است
نه من بهترم از دو فرزند پسر
که هر دو بر این دشت کشته شده
۳۲۱
و گفت مهراره ای پرهیز
چه سوزی دل من که خود سوخت
دو پور گرامی شدندم تباه
اگر تو چو اثاث بافی بدام
تو تنها نبودی دلیری مساز
بمان تا مگر ماهه همگروه
اگر کشته گردد وی اندر میان

بلا لک هیدون نهنگ بلا
که از زخم اود ستهما شل بود
همان خشت کند او را ن دل پذیر
فراوان زده مردم از فاس بود
کز پیلر سردر آمد بیای
سناش سته هیچ افلاک کرد
نه با نا بخش هیچ دشمن چخید
چو از نیمه بگذشت گیتی فرو
همی دیدر بخور مهراره را
مر او قتاد ست این کار زار
بخون روی من زانست رسته شد
ازین تنگ زیباست شسته ام
سراو مگر که در آم بیای
پدر زنده باید که او پادشاه
بردی مرا این دوده را دلفزون
بر شه گرامی من بدند
نباید ترا بست بر کین کمر
درد آتش اندوه افروخت
که بودند مر لشکر را پناه
مر بر نیاید ازین کینه کام
که چون او دگر نیست یک سرفراز
ز پیکار و کین آوریش ستوه
همه باز گردد بسودم زبانه

بدو اندر آمد هما نکه های
 یکی تیغ برزد بتار سرش ۳۳۷۵
 دگر باره از لشکر دهرای
 بر آورد هر کس ز شادی خروش
 دگر باره مهراوه غمگین بود
 بد روز روشن سپه شد چون
 بفرمود یکسر سپه را که روی ۳۳۸۰
 نکنند چندان ز یکدیگران
 بقلب سپه رفت مهراوه تیز
 همی هر زمان نعره برکشید
 برآمد هوارا ز دریای قار
 شب تیره برزد بروز سپید ۳۳۸۵
 ز دو سو سپه باز گشتند تیز
 بدندان چنان کوفت جنگیان
 فتادند مانند بیهشاش
 کس از کس نپرسید تا با مباد
 دگر باره آهنگ پیکار گاه ۳۳۹۰

بهردور کاب اندر افشرد پای
 بدو نیمه سر کرد با مغزش
 برآمد خروشیدن لبل و نای
 دل دشمنان اندر آمد بجوش
 بدو دیده اند دل برآمدش دود
 بدندان بخامید هرگاه لب
 نهادند ز روی دشمن جنگجوی
 که بار زمین شد ز کشته گران
 برانگیخت از دشمنان رستخیز
 چپ و راست قلب سپه برورد
 چو بر روی بر لؤلؤ شاهوار
 ز دیدار هر دیده شد نا امید
 نموده بیکدیگران رستخیز
 که مست افتاده شده زنگیان
 سپه را ز دوروی گردنکشان
 ز سپروزه یافت چون بام داد
 ز دوروی گردن یکسر سپاه

دگر جنگ های با سپهر مهراوه و کشتن سپهر مهراوه

برآمد غریب دیند کوس بان
 همی کرد بر تن در افسوس بان
 کشیدند شمشیر و تیر و تیر
 بختند کین جز بگرز گران
 کشیدند شمشیر هندی یلان
 دو شاه و دو لشکر ز یکدیگران
 نهیب آمد اندر دل بد دلان
 همی کرد بر تن در افسوس بان

ازین زیستن مرگ بهتر مرا
 گرامی دو بهتر مرا زیر خاک
 پدر چون بدانت کن پنداری
 بدو گفت رو هر چه خواهی بکن
 بیامد پسر تا بقلب سپاه ۳۳۵
 با و از گفتای بد اخترهای
 دل و جان تو کردی پرا زورا
 سزد گر بخون دست شویده می
 سرای بد اندیش ناهوشیار
 که من گاه کن پیل را بشکرم ۳۳۶
 مرا زادم از مادر ای بد نشان
 های دلاور چونو این شنید
 بنارید و آمد بر کینه خواه
 ز چندین سپه مرا خواستی
 کون تا چه داری ز مردی وزید ۳۳۷
 بگفت این و بیخی چو یک قطره آب
 غنا نکاور سوی او کشید
 بغرید چون تند را ندر بهار
 از و هر که را نعر آمد بگوش
 چو فرزند مسرا و چو نانش دید ۳۳۸
 پشیمان شد از زدم او خواستن
 ز پسند پدر یادش آورد دل
 نه تاب همایش بد اندر نبرد

شده کشته دومه برادر مرا
 ندارم ز کین جستن مرد و باک
 پسر تافت خواهد بنا کام روی
 چون نیو شد ازین دو گوشت سخن
 بسر بر نهاده از آهن کلاه
 هم او ردت آمد سوی او گرامی
 کجا کشته دو برادر و را
 ز تو کین مرد و بخوید همی
 بگو شتر چو آن دو برادر مدار
 بجنگ اندرون چون یگو لشکر
 بشمشیر تا با شمشیر خور نشان
 بر انداسب و تیغ از میان بر کشید
 و را گفت ای دل چور ویت سپاه
 که بر کین و پیکار من خاستی
 بار ای شده بخت شوم تو شور
 بر آهخت روشنتر از آفتاب
 چو از باد دریای چین بردمید
 بقلب سپاه اندرون چند بار
 ز سر گشت پند و گفتی تو هوش
 بد نشان کجا شیر غراش دید
 و ز آن جنگ را خواهش آراستن
 و ز آن جنگ فریادش آورد دل
 ز چنگش ز پس روی چون خوا

ترا سر بسایم بستم ستور
 شنید این از چون همایون های
 ۳۴۲ ز کردار گفتار بر مگذران
 کسی کش ز کردار گفتار بیش
 که گفتار مانند کردار نیست
 ز کردار گفتار برتر مدان
 تو گر بهتر از دیگران یی جنگ
 ۳۴۳ هان به که کردار پیش آوری
 بگفت این های و نکاور براند
 بیامد بنزد یک فرزند شاه
 زدمش نیزه بر سینه ز اسبش بود
 در آورد و پس بر زدش بر زمین
 ۳۴۴ از روی بر کاشت و بر قلب زد
 جهان گشت بر شاه مهرا و تنگ
 دو لشکر چو آمد سب دیر باز
 طلا به برون کرد مهرا و شاه
 بدل گفت برگشت چون روز من
 ۳۴۵ هان به که گنج سپاهم برد
 همه شب همی بود میچان چو مار
 بفرمود تا کوس کین کوفتند
 ز دوسو سپاه اندر آمد یی جنگ

کنم چشم بخت بد آموز کور
 بپاسخ ورا گفت ای زار خای
 مرو نیز تنها سوی داوان
 ورا بدنت از هر کس آزار بیش
 کراهت کردار گفتار نیست
 بهم هر دو از عقل برتر مدان
 سمند از سوی من دوانی یی جنگ
 ز گفتار بیفا شده بگذری
 ستوریش همی گرد بریه فشانده
 ز هم زود بگست پیوند شاه
 ز بالای سر کرد گرد افش زود
 بنوک سنان آزدش بر زمین
 همی تاشانگاه بر حارب زد
 سپه باز گشتند هر دو ز جنگ
 بآرامگه هر دو گشتند باز
 بچشید گنجش همه بر سپاه
 کون گنج نبود دل افزون
 از آن پس کجا کینه خواهم برد
 چو سیماب برزد ز در بای قار
 سرافراز گردان در آشفتنده
 سپه باد و شاه اندر آمد یی جنگ

گفتار اندر جنگ دهرای و قیس با مهرا و لشکرش

چنان کوبش گرز گردان بخت
 نه مانده زمین را تو گفتی بکین
 نه هامون برآمد بخورشید گرد
 پیل هامون پراز چاه گرد
 سپه کرد چون سر بر رای جنگ
 نهامدند شمشیر در یکدگر ۳۴۰
 چنین تا پیمود گیتی فروز
 های دلدار بقلب سپاه
 ز دشمن بشمشیر چندان بکشت
 چهارم پسر شاه سهرورد
 گریزان شد از پیش اوزی پدر ۳۴۱
 روم باهای آزمایم بنرد
 پدر گفتش ای پرمهر جنگجوی
 گریزان از دآمدی پیش من
 اگر باز گردی سوی اینجنگ
 ترا سه برادر چو سه شیرین ۳۴۲
 که از هر سه در جنگ زخمی خورد
 ترا آرزو دادن سرباد
 ز گفت پدر شد درم دل پدر
 بیامد خروشان بقلب سپاه
 با وارگنت ای بداخترهای ۳۴۳
 منم کینه جوی سه هشت خوش
 چهارم منم من که بر جای جنگ

که بادشت که گشت از گرز راست
 بمالید تا گشت لرزان زمین
 بیاگند دو چشم ناهید گرد
 گم از گرز بر فلک ماه کرد
 سنه از سم اسب شد جانی جنگ
 بگشتند هم چیده بر یکدگر
 سپهر و گذر کرد از نیمه روز
 در آمد ز جنگ آوران کینه خواه
 که دسته ز خون درفش و شمشیر
 بکین تیغ را خواست کردن چرا
 پدر را چنین گفت ای نامور
 سرش را در آرم هم اکنون بگرد
 ترا نیست ز خواستن کینه روی
 نماده بتو دیده دو انجمن
 همه نام ما باز گردد ببنگ
 برید آن دلور بشمشیر سر
 نه تیغ یک بر تنش کار کرد
 از آغالش دیو آمد بیاد
 نپذرفت گفتار و پند پدر
 دل از جنگ جوشان بقلب سپاه
 چه داری ز مردی بیار و بیای
 برادر بگوهر برادر بکیش
 چو کردم ز جنگاوران رای جنگ

بگفت این و در شد بسوی های
 بگفت در پلا لک یکی تیغ تیز
 بزد بر سرین ستور های
 پیاده های دلا و در دید
 ۲۱۶۵ نر زخم چنان تیغ الماسگون
 سپرداشت در کف یکی شیرار
 بشد پور همراه تازان برش
 سپر در سر آورد شد تیغ تیز
 ۲۱۷۰ بترسید شد گفت سخت افتاد
 بتازید با گز آهن برش
 بیفکند با اسب جنگیش پست
 بتیغ از تنش سر میفکند خوار
 بقلب سپاه اندر آورد روی
 ۲۱۷۵ کسیرا که بزد بدو نیمه کرد
 چو همراه آن دید خیره ماند
 هیچکس با خود گزین تیغ تیز
 که دارد چنان تیغ اندر جهان
 مرا چون چنان تیغ از دست شد
 ۲۱۸۰ همان پور کشته شدم در نبرد
 مرا هفت پور گزین کشته اند
 سه ماندند تا خود چگونه دهند
 وز نایسوی های پل نامور
 مستد قیس والا گهر را نمود

همتا خست از پیش روی های
 نروده بسیار کس رستخیز
 نکاور بزخمش درآمد ز پای
 دلش چون کبوتر زهر بر پرید
 که زخمش هیراند از خا و خون
 پیاده همتا خست بر هر کسار
 پلا لک هیچ خواست نزد بر سرش
 سپر کرد بر سر برش بریزد
 مرا کار با هندوی دیو زاد
 هم اندر زبان زد یکی بر سرش
 برودش روانکش پلا لک نزدست
 بر آوردش از جان و از تن و مار
 بدان تیغ هندی شده کینه جوی
 ز بسیار گردان بر آورد کرد
 همی هر زبان خاک بر سر فشانند
 بر آورد ز بسیار کس رستخیز
 ز شاهان و کند آوران و همان
 ز چرخ اختر بخت من پست شد
 که از روی دریا بر آورد گرد
 بخاک و بخون نشان در آغشته اند
 ز بدخواه تا خود چگونه جهند
 چو آن تیغ تابان چو خشان فر
 دل قیس از و سخت خرم مبود

بر آورد چون سندر آواز کوس
 ۳۴۴. نرس ناله نای و آواز سنج
 قصار مگر هر زما فی درای
 ز خون زدی هامون چو دیر باشد
 سرتیغ در گرد چو تاب نزد
 ستون تانازی و پیلان شوند
 ۳۴۵. سنانها سوی سینه بد سر گرای
 چنان هر زمان کوبش گریز بود
 بلا چنگ در دامن جنگ نزد
 کمان ابر شد تیر باران او
 چو ژاله بسارید تیر از کمان
 ۳۴۶. های سرافراز و تیس گزین
 سوی قلب که اندر آمد های
 سپه را هی قلب بیزد بهم
 بر اندا سب مانند آذر گشت
 یکی پور مهر او را بود زوش
 بتازید و آمد پیش های
 ۳۴۷. برادر مرا کشته شش گزین
 یکی در طایه دگر در نبرد
 همی در صف جنگ تانازی بدم
 اگر اثردهای سپهری بیزد
 ۳۴۸. هم اکنون بشهر پست کنم
 دگر تا تو باشی نیازی بجنگ

بغیر از دو سپه باز کوس
 دل و گوی چرخ و زبان یافت پنج
 بجنگ اندرون تیز گشتی درای
 ز گرد آسمان هر چو گردا شد
 تو گشتی که بر قیر سیاه نزد
 همی پست کردند کوه بلند
 خدنگ از تن جنگیان جان برای
 که لرزنده از روی که بیز بود
 قضا بدیخ از زعفران رنگ زد
 همه مرگ پزنده پاران او
 و زور ستحیض آمد اندر کمان
 نهادند روی از سوی جنگ و کین
 زمین دید کوبنده اسبان پای
 رمات شد سپه زو بگردار دم
 هیناخت از چپ از راست آب
 نه درد لش دانش نه در سرش
 در گفتای بدرگ تیره رای
 همه نامداران گردان کین
 شدی از سوی جنگ من هر زود
 سبک با سپه جنگ سازی بدم
 سرت برگذشتت از ماه و روز
 ز پیکار کوشاه دستت کنم
 جهان برد و چمت شود تا رنگ

یکی شرف رود گران گرد کوه
 رهی بود بر کوه دشوار و تنگ
 ۳۵۱۰ بهنگام تنگی و روز دژم
 نبند شهر را روی دادن حصا
 سپه راه بردی بهر جا یگاه
 بهند وستان در ازان صعبتر
 ولیکن هوایش گزاینده بود
 ۳۵۱۵ بر آن که در آن شهر کس ندرست
 بهر فصل همواره بودی چنین
 که گردد ده لشکر آنجا هلاک
 بشد باهای از پیش دهرای
 بنزد یک رودی برش مرغزار
 ۳۵۲۰ خوش آب و هوا بود آنجا یگاه
 بودند دو هفته بی دار و برد
 سپاه سرافراز همراه شاه
 های هرمند را زان خبر
 بشه گفت ایشان نمائند کس
 ۳۵۲۵ همانا نمائند یکی تند رست
 خود آمد بدو پای دشمن بگور
 از و کینه ما زمانه کشد
 که خود را بدام بلا در فلکند
 چو گیتی بر و بخت بد تنگ کرد
 ۳۵۳۰ کسیرا که دشمن شود روزگار

هیگشت کردی زمین بدست
 بد انسان که آهن همه ساد سنگ
 بدو شاه همراه بودی خرم
 که بد گرد برگرد او کوه غبار
 علف را شب و روز و بیگاه و گاه
 بند جا یگاه اندر آن بوم و بدر
 که نامند رستی نایبند بود
 نبود نشایستی آرام جست
 دل شاه همراه بدزان غمین
 و گرنه ز بدخواه نامدش باک
 فرود آمدند و گزینند جای
 میان دو کینتوز فرسنگ چار
 که بد باهای و شهنش سپاه
 نزد سوکس آهنگ کینه نکرد
 بدو هفته گشتند بهری تباه
 بدادند بر کین نبشت کمر
 که بی توش و تابند و فریاد رس
 ز بهار هرگز کسی کین بخت
 چو بر گشته شد روزش و بخت شود
 و را کرده خوشی تن خود گشت
 بدام بلا مبتلا در فلکند
 نباید بچنگ وی آهنگ کرد
 کجاد شمشیر دشمن آید بکار

۳۱۸۵ بشه گفت بهتر زمه روی نست
 که باز خم این تیغ خفتان و ترک
 هانا که در هند و ایران و چین
 چنین تیغ کسانه بودند همت
 شب آمد بیاید ببنگاه شد
 ۳۱۹۰ که برگشت بدخواه رین بخت
 هم امشب از اینجا گریزان شوند
 بفرمود قیس اسبی آورد زود
 سپه باز گشتند یکسر ز جنگ
 بشه بردهنده درود آمدند
 ۳۱۹۵ های و گزین قیس زی شهریار
 شه از کشتن پور مهر او شاد
 های آن پلاک را و را نمود
 چنین گفت تا هست هندوستان
 بدیسان ندیدند تیغی دیگر
 ۳۲۰۰ اگر چه چنان شه ندیده تیغ
 که آن تیغ گر شاه از دستندی
 ازین روی بسیار چیز دیگر
 هیدون قیس هنرمند شاد
 بعی دست بردند تا روز بود
 ۳۲۰۵ گریزان شده بود مهر او شاه
 بر آن کوه شهری پرا نبوه بود
 پراز باغ و آب روان بود شهر

چنین تیغ در خورد بازوی نست
 چو وقت خزانست بباد برگ
 هیدون بهر هفت کشور زمین
 نباید چنین تیغ دادن ز دست
 سپه برد باید بر شاه شد
 هانا نخواهند کردن درنگ
 چو از باد دی برگ ریزان شوند
 بر رسته نشست و بر اندش چو
 بر اندند و آمد بجای درنگ
 ببنگاه یکا یک فرود آمدند
 بر فتنه ختم دل و شادخوار
 های گزین راهی بوسه داد
 شهنشه ز دیدنش خیره بود
 درو شهریاران کشورستان
 ترا شایدای گرد پر خاشا خر
 نیارست از داشتن آن دریغ
 همه پادشاهی بهم برزدی
 و را داد از سیم و زر و گوهر
 شه آتش بسی جامه و زر داد
 چو بر چرخ پیدا شد آتش زود
 بنزد یک کوهی سرش بر زماه
 سه فرسنگ افزون سر کوه بود
 زهر فعتی اندر آن شهر بهر

نباید که زنده ازیدر رود
 که گشتستم او شیردل هفت پد ۲۱۵۵
 شمارا کون گاه کین توختن
 که دشمن ز پیکار ما دست
 شمارا همی مرد سید هزار
 رسه روی رفتن سوی جنگ
 کجا دشمن از جنگ ما ایمنست ۲۱۶۰
 نه جای طلایه ست نه پاسان
 هم امشب شما هر سه تن برزنید
 همه هر سه گفتند فرمان تراست
 سپه برگزیدند سید هزار
 به راه رفتند در تیره شب ۲۱۶۵
 های دلاور نه غافل ز کار
 همان شب یکی هندو آمد دوان
 کمین کرده ده جایگه ده هزار
 بشه گفت تو گرد پرده سرای
 که من امشب از دشمنان ستخیز ۲۱۷۰

خورد خوش بجای و خوش بخورد
 از و راست باشونم گشت سوز
 رسید و دل دیو کین سوختن
 نباید پیکار و کین هیچ دست
 بیاید گزید از در کارزار
 که نری جنگ کردن به آهنگ
 نشسته بهنگاه خود ساکنست
 نه از ما شبی خون سراور اگهان
 مگر پنج دشمن زین برکنید
 شبی خون کنیم امشب از راه راست
 به بخش کردند سه نامدار
 زرقار آن سه سپه خیر شب
 نهان هر شبی گشت بر هر کنار
 ورا کرد آگه ز کار نهان
 سپاه دلاور همه نامدار
 همی گرد و را بخای مگذار پای
 برانگیزم از گرز و شمشیر تیز

گفتار اندر شبی خون کردن پسران شه هند بر و کمین کردن های

کمین را بسیجیده ده جایگاه
 سپه را نه آتش نه آوای پاس
 تو گفتی بخوش خواب در شد سپاه
 سپه گشت پنهان بی راه و راه
 همه سر بر این و بی هر اس
 بستر سنجاب در شد سپاه

زمانه چو بر مردم آشفته گشت
 جهان کیسز با هر آنکس که بود
 چنین بود تا بود کار جهان
 ز ما چون بریدنش یکبار گشت
 ۳۵۲۵ پاسخ چنین گفت شه باهای
 ز رای تو بگذشتن از ابله نیست
 ترا در سپه ساختن یار نیست
 ترا بر همه هند فرمان رواست
 هایش پرسید دو چشم و سر
 ۳۵۳۰ بشه گفت با این همه دشمنان
 چگونه توان بود این جنگ
 شبیخون نکه داشت باید همی
 که چون خوار داری تو بدخواها
 سرافراز مهر او کا مساز
 ۳۵۴۰ فرستاده بذری سپاه همای
 دهد روز روزش از آگهی
 مرا بن کار دان مرد داندو رای
 بهمه او از وی خبر روز روز
 چو داشت مهر او کنز جنگ سیر
 ۳۵۵۰ سه فرزند ماندش زده نامور
 بدیشان چنین گفت کز دهرای
 بجنگ اندرون سستی آرد همی
 ز بهر کسان جنگ تا کی کند

و را نامه روزی اندر نوشت
 از روزند گاف و روزی ره بود
 دگر آشکارا شد دیگر نهان
 بر دول نهادن ز بچار گشت
 که آن کرد باید که بسختی تو رای
 که رای ترا چرخ گردان ره نیست
 سپه را چو تو شاه و سالار نیست
 که بر من ز فرمان تو گشت راست
 شدش خمستوی بخت و اورند و فر
 که بیرون ز حد ند و مر زمینان
 همی سود باید بسپکار جنگ
 طلایه بنگذاشت باید همی
 دهی دست بر شیر رو باه را
 نهائی یکی گردد گردن فرار
 که تا رای او چیست بادهرای
 از اندیشه های بدی و بهی
 نفس را شمردی همی بردهای
 رساندی و بودی و را دلفرو
 بودست قریح همای دلیر
 بخواند آن شه را شاه با ارج و فر
 سته گشت و ز جنگ کردن های
 مگر رفتن او رای دارد همی
 که بدقت ز بس رنج خون خو کند

همی بد سپه را پس پشت قیس
 سر هر سه آورد پیش های
 چو دید آن سه سر شاه دلش اشد
 بد انست کآمد بدستش شهی ۳۶۰۰
 شبخون سگالان چو کشته شدند
 برافروخت گیتی ز روز سپید
 ز بس کشتگان جای زنده نبود
 سه فرسنگ را پیشتر شد سپاه
 ۳۶۰۵ بهراو شدند از شبخون خبر
 ز جان و ز شاهی بیکر امید
 فرو ریخت بر تارک خویش خاک
 سپه را هم اندر زمان برگرفت
 سآمد بتندی بدانسان که باد
 ۳۶۱۰ بدان تا نهاد بر زنده بر سپاه
 از و آگهی یافت پس دهرای
 سپه برگرفت و شدش پیشبان

سه فرزند مهراوه را کشتن
 بفرمود بدولت بردهای
 زانده و اندیشه آزاد شد
 همه کشور دهند گشتن بر همی
 بخون جگر در سرشته شدند
 شب تیره از روز شدند نا امید
 بکشته همی رای زنده نبود
 بخوش مرغزاری پر آب و گیاه
 دلش گشت ازانده نیر و زبر
 برید و سپه شدش روز سپید
 همه جامه خسروی کرد چاک
 بکردار موج دمان برگرفت
 بدل در در جنگ و کینه گشاد
 کند دشمنان را سر اسرتباه
 بفرمود تا نا مگسترهای
 بهم در رسیدند دوسر فرار

گفتار اندر جنگ کردن مهراوه باهای و کشتن مهراوه

کشیدند شمشیرهای گران
 بیارید خون همچو باران
 ز دیده نهان گیتی افزون شد
 کجا ژاله از میغ در ماه تبر

گرفتند کویال کند آوران
 نهادند در یکدگر گرز و تیغ
 ۳۶۱۵ زگرده سپه همچو شب روز شد
 چنان از گمان گشت بارنده تبر

رسیده سه فرزند مهرا و نیز
 سپه در شب تیره سید هزار
 چون نزد یکی لشکر دهمرای
 نه بجای شنیدند آوای کس
 شبی تیره تر از دل به سگال
 سپهر ستاره بابر اندرون
 نه دیدن ز چشم و شنیدن ز گوش
 زمین از هوا کس ندانست باز
 چو سه پور مهرا به سه سپاه
 هم اندر زمان کوس کین کوشتند
 سوی خیمها روی دادند تیز
 چون نزد یکی خیمها در شدند
 همای سراوان گفتا که هین
 کین برگشاند گردان جنگ
 چنان بر شد آوای گردان بابر
 همای سراوان ز قیس دلیر
 برانند در پیش دامد بچنگ
 همه از سر این دو کینجوی گرد
 کشیدند شمشیرهای گران
 گرفتند اندر میان آن سپاه
 بشمیر خوثیان همی ریختند
 یکی را نمادند زنده بجای
 دهند شب تیره چون برق بود

برانند لشکر بخشم و ستیز
 همه نامداران خنجر گذار
 رسیدند گردان رزم آزمای
 نه افروخته آتش از پیش رو پس
 بد انسان که زنگی میان زنگال
 زمانه بچنگ هر برادر رون
 نه در دل دلیری نه در مغرورش
 که یکسان نمودت نشیب و فراز
 ندیدند کس را بی راه و راه
 بتیزی چراغ در آشفتند
 برآورده نعره بخشم و ستیز
 ز پس بانگ مانند تندر شدند
 گشایدای جنگجویان کین
 کشیدند شمشیر مردان جنگ
 که گشت ابرگفتی کنام هر بر
 کشیدند شمشیر مانند شیر
 نکردند گردان جنگی درنگ
 نهادند روی از بزرگ و زخورد
 همی تاختند از کران تا کران
 کشان بد فرستاده مهرا و شاه
 زخورت سبل گفتی برانگختند
 سر جنگجویان در آمد بپای
 بخون در تن کشتگان غرق بود

۳۶۱. چو این مژده بشنید شه دهرای
 کله را بر انداخت اندر هوا
 نشست از بر رهزوردی چو باد
 بشد تا پیش نبوده های
 بوسید چشم و سرش چند بار
 ۳۶۲. بیاورد مهراره را بسته دست
 برد همایش ز تن سرب بید
 جهان مهر مهراره دیگر بخت
 فرو برد ویرا باهی ز ماه
 جهان را چنین بود هواره کار
 ۳۶۳. ازو نیست خشنود دشمن نه دوست
 چو مهراره شد کشته شه دهرای
 همان هرچه بودش همه سرب
 کت و تاج زر و کنیز و غلام
 بزرگان لشکرش را هرچه بود
 ۳۶۴. دگر قیس را بیکران چیز داد
 نبدهج شاهی بدان برگ و ساز
 بدان شهر رفتند بر کوه سار
 و زانجا همه مرز هندوستان
 زهر شهر هدیه برد همزای
 ۳۶۵. پذیرفت شه داد شهراده را
 همه مرز هندوستان چون بگشت
 های گزین رفت با او بشهر

بخت از بسی شادمانی ز بجای
 تو گفتی همی پر بزد بر هوا
 بیک را نداسد و بر روی داد
 و را دید دلشاد و رامش فرزای
 تو گفت گشتم همه راست کار
 های و دل از مهراره برگشت
 دل اندر برد همزای آر مید
 نبات از زمین مرادش نرست
 در آورد از کله مرا و را بجاه
 دهد شکر و از پیش زهر مار
 بدرد بهرد و بر از کینه پوست
 همه داد گنجش بفرخ های
 سلاح و ستور و کلاه و کمر
 بدو داد با هرچه بودش تمام
 بقیس گزین داد در وقت زرت
 نه چندان که آنرا توان کرد یاد
 که آنکه های بل سرفراز
 شه و لشکر و سواران ها موار
 بگشتند گردان کشورستان
 ببرند وزی نامگستر های
 همان نامور قیس آزاده را
 شه هندزی شهر خود ره نرست
 ز برگ شهری یافته بیش بهر

سنان یلان گشت سینه شکاف
 کمند سواران سرآویز گشت
 تو پنداشتی میغ خون تیغ بود
 چه میغی که هر گه خونبار شد ۳۶۲۰
 بسا کس که در کین ز هول های
 بنمشیر هندی سرازتن برود
 بدامنو که او روی دادی بچنگ
 هزار و دوسه مرد در قلبگاه
 سوی صف پیلان جنگی براند
 صف زنند پیلان زهم برگشت ۳۶۲۱
 بدو شاه همراه تیز اسب راند
 بدو در شد و زد شگرزی بزور
 همی خواستش پشت برکاشتن
 کمند اندر افکند شهزاده زود ۳۶۲۲
 کاشش بیاورد تا پیش قیس
 دود ستش بست و بغیش سپرد
 ز بر کرد وزیرش همه قلبگاه
 سپه را چو شد شاهشان دستگیر
 با نند بر جای رخت و بنه ۳۶۲۳
 بتاراج بردند بنگاهشان
 بکشتند چندان بی راه و راه
 فرستاد کس فرتخ اخترهای
 خبر دادش از جنگ و زرزنگاه

گذر کرد تیر دلیران ز ناف
 سرخنجر تیز خونریز گشت
 که بارنده مانده میغ بود
 از وجان جنگاوران خوار شد
 ندانست باز او سر خود ز پای
 سناش ز سنگ اندر آهن برود
 نکردی کس از جنگجویان درنگ
 بفکند و در قلب بر بست راه
 تو گفندی در سد کوه سنگی براند
 در افکند در صف پیلان شکست
 که اندر دل افزون شگیش نماید
 نشد کارگر گزیش از بخت شور
 شدن لشکر خویش بگذاشتن
 بیال اندر و نش و زاسبش برود
 از و شادمان شد دل ریش قیس
 سوی قلب لشکرش بیکر حمله برد
 شکستش بیکر سراسر سپاه
 گریزند و گشتند برنا و پیر
 برفتند از هر سوی یک تنه
 گرفتند هر گوشه راهشان
 که از کشته شد بر سپه بسته راه
 هم اندر زمان سوی شه دهری
 ز بند شه و از شکست سپاه

که آن شهر خوانند غزنی بنام
 از آنجا تو سوی خراسان روی
 چو آنجا رسیدی خرم و شاد خوار
 برآید ترا کار تا زود تر
 ۳۶۹۰ که داری خزینہ نه چندان کون
 بپاسخ چنین گفت شه راهای
 بخت تو و دولت و کام تو
 هم گنج باشد فرزندان هم سپاه
 ز دشمن برآید همه کام من
 ۳۶۹۵ تو باید که باشی ده ساله شاد
 شمش گفت بنشین که فردا بگاه
 های دلآور بیا ده نشست
 شمش داد چندان طریقت گنج
 بخوردند شب باده تا با مداد
 ۳۷۰۰ بیا مد شه هندری بارگاه
 بخدمت بر تخت خم داد پشت
 همیشه سرافراز و پیروز روز
 شمش خواند و بر تخت پیش نهاد
 بفرمود تا سربس چار پای
 ۳۷۰۵ همه از پی شاهزاده تمام
 بشهزاده گفت اگد و روز باش
 که فرخنده اختر شود راه را
 چو از برج عقرب شود ماه دوازده

بگردم خراسان سراسر تمام
 بسه مه سوی شام آسان شوی
 خزینہ هزینہ کن ای نامدار
 شوی بر مخالف مظفر مگر
 کجا هست جای دگر زبان فزون
 که اعلای و روی تو را ش فرای
 چو افتاد بر سر مرا نام تو
 هم تاج باشد هم تخت و گاه
 کشد سوی نیکی سراجام من
 که بی تو زمانی زمانه مباد
 بسازم ترا من همه برگ راه
 بوی برد با شاه و با قیس دست
 که از دیدنش دیده ها دید برنج
 ز پیروز چون که با بام داد
 های هند منند شد پیش شاه
 بشه گفت بخت مباد اشبشت
 شه هند و زما شده دلفروز
 برو نام جان آفرین را بخواند
 کجا بارکش بود در هند و مای
 بیارند تار و گرد روز رام
 شب و روز می خورند کف ز پاش
 بعقرب نباشد گذر ماه را
 برو زانکه هست کجا راه دور

چو در شهر شد هر هان از بخواند
 همی تا سر سال با شاه بود
 ۳۶۶۵ سر سال چون مهر شد زنی بر
 ستاره بدزدید بر لاله باد
 سرشک از سرشک هوا شد طری
 بر آورد بلبل نو آیین نوا
 پر از برگ گل چون گلستان بود
 ۳۶۷۰ یکی روز در باغ با دهمرای
 پر از می یکی جام بر کف نهاد
 چومی خورد شه را چنین گفت
 مرا گفت از ایدر سوی شام راه
 یکی سال با من تو بدر باش
 ۳۶۷۵ کنون چون برین وعده سالی گد
 دهد شاه داننده دستوریم
 که باید همی رفتم از سوی روم
 مگر من بفر شه نامدار
 ز قیصر بتوزم بیکبار کین
 ۳۶۸۰ چو ز در کینه جستم شوم شاد دل
 شهنشا چون رای بیند کنون
 همان قیس با شاه هزاره زیای
 بیا سخ بدیشان چنین گفت شاه
 که از بهر رفتن بهمانه نماند
 ۳۶۸۵ منم با شما تا سر مرز همد

برایشان زکف درو گوهر فشانده
 نشاط و دل و شاد مافی فرزد
 بخندید گیتی ز گل یکسره
 ز گلبرگ فشانده جز زاله باد
 ز هر گلبنی گشت پیدا پری
 بشیرین نوا کرد هر دل نوا
 سپهر و زمین هر دو یکسان بود
 همی خورد باده همایون همای
 بنوشید بر پای شه را بیاد
 از آغاز با شه چو را ندیم سخن
 دهم من ترا با تو آیم بداه
 شب و روز با کام و با کرباش
 نخواهد شد از گفت خود باز گشت
 اگر چه دژم گردد از دوریم
 دیگر بیمودن آن مرز و بوم
 برم چون سپه را بر آن بوم و بر
 چون کس نجست هم را کین
 مرا گردد از آنده آزاد دل
 بر رفتن بود مرا ره نمون
 ستایش همی کردد برد همای
 که فردا بسانم همه برگ راه
 بساید شمارا به واسب راند
 بشهری که هست افر مرز همد

کنون شاه والاهاى ایدرست
 همی تا شدن شاهراسوى روم
 برد تازشده سوى ایشان خبر
 ۳۷۳۵ نباید که ایشان بدام بلا
 هم اکنون سبک هندوی تیزگام
 که زینجا سوى روم ره بسپرد
 ازو چون شنید این های دلیر
 که زنجیر خواهد گستن همی
 ۳۷۴۰ چو بر صبرش از خشم نامد گزند
 گزید و بیاورد قیس آن زمان
 بدو روز فرسنگ سدرش شدی
 یکی نامه بنبشت شدی پدر
 درو یاد کردش همه سرگذشت
 ۳۷۴۵ هان نامه داد زى شاه شام
 چنین گفت اینک بر نامه من
 هم لشکرست و هم گنج بیش
 پس آنکه درود گل کا مکار
 ز بس گریه او روان سود قیس
 ۳۷۵۰ بهند و همانگاه نامه بداد
 همی رفت بر رچو پزنده نراغ
 بدو مه بسپرد هندوستان
 بدو ماه دیگر سوى روم شد
 ز لشکر نشان یافت برداشت راه

بکینش کمر بسته دولشکرست
 فرستد یکی را بدان مرز روم
 پس آنگاه شه خود رود براثر
 بماند چون دیگران مبتلا
 فرستد های دلاور بشام
 از آنجا خبر باز شاه آورد
 بر آشفته مانده نر شیر
 نشاید ورا چرخ بستن همی
 بفرمود تا راه بر یک فوند
 که رفتی برده همچو باد دمان
 بر در چوزاغ سیه پرزدی
 چنان چون بنید دهند و سپر
 که بر سر مرا ورا فلک چون بگشت
 گذشته درو یاد کردش تمام
 همی آیم ای مهتر انجمن
 نباید کشیدن ترا بچ بیش
 نبشت و شدش دیده ابر بهار
 برو از دل و جان بخشود قیس
 برون جست هندو بکردار باد
 که برده می در که و دشت نراغ
 گذر کرد از آن کشور دستان
 چو نزد یک آن مرز و آن بوم شد
 بنزد یک لشکر چو بگذاشت راه

تو امروز با قیس خوش خور که من
 ۳۷۱ که تا چار پای از همه جا بگناه
 ز اسب و ز استرهای و ز هیون
 ببايد هیون بیشتر ده هزار
 هات اسب راسترد و چندین کمر
 بدو هفته گردد ترا کار راست
 ۳۷۱۵ بری با خود آن همراهان را براه
 بگفت این و برخاست و در پرده
 بیامد بخانه هندورهای
 یکی مرد را دید از شهر شام
 مرورا چون شناخت خواند پیش
 ۳۷۲ فرود آمد و شد بجای نشست
 چون نشست او را بر خود نشاند
 خود و قیس با او نشستند شاد
 پرسید از دقیس کز مرز شام
 چنین گفت سالیست تا آمد
 ۳۷۲۵ یکی مرد با زار گانست سه
 و را که خدایی بدست نیست
 از و خشندم من که درد و سزای
 گر از شاه پرسید و ز شاه شام
 سه مصر با او سوی روم رفت
 ۳۷۳ بکین جستن نا مگسترهای
 خبر بود آنجا که یک قلعه هست

شده اندکی نا توانم بتن
 بسیارند شایسته از بهر راه
 که باشند که پیکر و که سرون
 که در و کشند مر ترا ز تر بار
 که ترا دخانه کشند بیشتر
 برو تا روی قوی آزار راست
 که هستند مانده بدین جایگاه
 نقش در زمان از تیر آزرده
 براه اندرون نا مگسترهای
 هنرمند را بود بوالحرب نام
 سپردش زره سوی بنگاه بخور
 گرفته مرا و را بد و دست دست
 کسی کش نبایست از آنجا براند
 بخوردند چیزی کجا دل گشاد
 چه وقت آمدی ایدرای نیکنام
 بدین جای نه که خدای خودم
 جوانمرد و آرا ده و روز به
 شب و روز با او نشست نشست
 از و باد خشنود کیهان خدای
 سوی روم شد با سپاهی تمام
 سوی آت بلایه بروم رفت
 بر آنم که باشد رسیده بجای
 های همایون بدو در نشست

هیگفت باقیصر ار بدرزند
 سپه را بود ناگه ازوی شکست
 ۳۷۸. همی تارسم من بقال بهمی
 نه اسقف نام نه دیار و دیر
 چوگفت اسکدار این شد شام زود
 بعنبر سرخامه اندر سرشت
 بنامه درون نیکو بدیاد کرد
 ۳۷۸. وراگفت اگر دیر مانی براه
 زبونیم در دست او ماز بون
 شه مصر هم نیز چونین نبشت
 ستد چون در نامه ز شاه اسکدار
 گل کا مکار از پیش خواست شد
 ۳۷۹. زقیصر سپاهی در آمد بچنگ
 نرفت از پی آنکه پشت سپاه
 کمر بست در جنگ و پیکار را

بترسم که باوی نه درخویرزند
 بیاید ز پیکار شان دست
 کنم روم از جاثلیقات تهی
 نه قتیس و رهبان نه کفار و دیر
 قلم برگرفت و بی آرام زود
 جواب همای دلاور نبشت
 زقیصر بشناده فریاد کرد
 شکسته شمر مر مرا و سپاه
 بفریاد ما به رسی گر کنون
 همه نامه از گریه خونین نبشت
 چنان رفت کز باد ابر بهمار
 بدل در شدن چون و را راست شد
 چو گرگان درنده تیز چنگ
 نبد کس جز ازوی بدان جایگاه
 ستایش بسی کرد دادار را

گفتار اندر جنگ کردن قیصر و م باشاه مصر

سپه برگرفت و شد از پیشبان
 چنان بر شد از دوسپه بانگای
 ۳۷۹. توگفتی چنان کوس کین کوفتند
 تبیه بدانسان خرو شدند گشت
 در آهن سواران جنگی شدند
 زرم ستوران زمین گرد گشت

گزین نامورد ختر سرفراز
 که برداشت پنداشتی که زجای
 کزو آسمان بر زمین کوفتند
 کزو زهره زهره جوشند گشت
 ستوران کشان کوه سنگی شدند
 بشد بر سپهر بدین گرد گشت

۳۷۱۵ شه مصر را دید و نامه داد
 ز کار پسر در شگفتی بماند
 پس آنگاه هم در زمان اسکدار
 کدامت شد نزدش و نامه داد
 شگفت آمدش کار فرج های
 ۳۷۱۶ نشسته برش بدگل کامکار
 ز پیش های آمد از مرز دهند
 بدو داد نامه چو نامه بخواند
 دل او چنان شد ز بسیار غم
 دو چشمش ز بس گریه بی نور شد
 ۳۷۱۷ هیچ خواست یا پیکر رفتن براه
 پدر را چنین گفت کاین اسکدار
 بر تیز پاست یا کند پای
 شد اندر زمان تو جمافی بخواند
 و را گفت ازین هندوی تیز پای
 ۳۷۱۸ چه وقت آمد و چند بود او براه
 بهمند و زبان گفت پس ترجمان
 سپردی گشتن را هر چون پای
 چنان داد پاسخ که در چار ماه
 ز بهر جویم شده سر فرزند
 بود پیش من باز در ره های
 ۳۷۱۹ برم زین سپه من بدو آگهی
 مرا چون فرستاد بس بقدرار

چو در نامه شه هر چه بد کرده یاد
 برخ بر زد و دیده دو رود را ند
 پرسید تا شامرا شهریار
 نبشته شه شام چون کرد یاد
 فرو ماند از بس شگفتی بجای
 و را گفت این نامه و اسکدار
 ستودست بوم و برو ورز دهند
 ز دیده بدینار بر درفشانند
 که از خون دلش داد بر دیده ام
 شکبان زمان از دلش در شد
 نهان از پدر یک تنه بی سپاه
 کجا نامه آورد از آن نامدار
 بچند آمد از پیش فرج های
 که پوشیده بروی زبانی نماند
 اگر بررسی تا ز پیش های
 چو پیروز را به بیگاه و گاه
 که ای اسکدار شه خسران
 بچند آمد سخی ز نزد های
 بیایم پیموده یکساله راه
 ز ندرای تا گردم امروز باز
 کجا شیر دارد برو به های
 که هستش دل از شادمانی تهمی
 دلش بود از لشکر شهریار

اگر زانکه باز اوست جوای کین
 یکی گفت ای نامور شهید یار
 چنان دان که این نیست آن نامور
 شنیدم کجا دختری سرورست ۳۸۲۵
 یکی دخترست او شه شام را
 کجا دوست دارد مرا و راهای
 نه از پیل نرسد نه از نر شیر
 چو قیصر شنید این شد دل دلم ۳۸۳۰
 همی گفت کز دختر شاه شام
 بچانستم از وی کنون بیم و باک
 اگر زانکه برو میان یافتست
 های آید از زانکه یار یگرش
 که او خود بر آرد ز لشکر دمار ۳۸۳۵
 اگر چه شکسته شد از ما های
 نباید بدان غره بودن که اوی
 که چون زنده شد باز آید او
 خبر شد بدو هر کجا هست وی
 کنون تا ورا آمدن بخت کوش ۳۸۴۰
 شب از روز اشب چو گیرد گریز
 مگر تا رسد شان بیاری های
 که تا آمدنشان دگر و بهم
 بگفت این و فرمود تا از سپاه
 سپه برگزیدند ششصد هزار

نمانیم ما زنده در این زمین
 ازو بهترست این دلاور سوار
 که بد بسته ز آغاز بد کین کرد
 که از وی هراسان ترالشکرت
 مهر کرده در سروری نام را
 سر جنگویان در آرد بیای
 چو نیست جوای کین یک دلیر
 بسایید بر رخ زرد و دیده دم
 دلم بود گشته گرفتار دام
 ازو گشت خواهد سپاهم هلاک
 شود کشور روم ازو پاک پست
 نباید سپهدار کس دیگرش
 کند یک تنه با سپه کارزار
 سر جنگیان زو در آید بیای
 هزیمت شد از ما و بر کاشت روی
 شه شام را سر فرزند آید او
 ببايد بسايد زمين زير في
 شوم من سوي جنگ بنهاد گوش
 سپه راند بايد سوي رزم تيز
 پراکنده باشم سپه راز جای
 بود مر مرا گشته چون نوش سم
 سپهدار مردی دوسد کینه خواه
 دلاور یلان همه نامدار

ازو آسمان ناپدیدار شد
 چنان بود رخسند از گرد تیغ ۳۸۰۰
 همی تیر بارید بر درج و ترک
 از آوای اسبان و جگر کمان
 سنان از سوی سینه بر جوی بود
 یلان را ز سرباس سر شد ستوه
 بقلب سپاه اندرون تازان ۳۸۰۵
 سرانرا بنیزه سداویز شد
 تو پنداشتی زرمگه ها موار
 چپ و راست هر سو که او حمله بد
 دوسد پیش کرد دلاور بکشت
 همه قلب لشکر زهر کرد و زهر ۳۸۱۰
 گریزان برفتند ازو دیگران
 همه سوی قیصر نهادند روی
 همی گفت هر کس که از یک سوار
 که چو نای سوار ندیدیم ما
 یک حمله صفی بهم برزند ۳۸۱۵
 چه بازخم کوپال سنگیش ترگ
 بنیزه یلان را ز زمین بر گرد
 نوگویی که دیوست نه آدمیست
 چه یگر مرد در پیش او چه هزار
 بدیشان چنین گفت قیصر که باز ۳۸۲۰
 کجا او بود قریح اخترهای

کجا روز همچون شب تار شد
 که برق درفشند از تیر و میغ
 چو بر سنگ و بر کوه بارانگرگ
 همی کتر شد گوش و خیره ران
 روند ز خون در سپه جوی بود
 ز خنجر زره بیکر شد گرو
 گل کا مکار آفتاب ز ناس ۳۸۰۵
 یلانرا بشمشیر خون بریز شد
 ز خون بود چون گاه گل لاله زار
 بکوپال یال یلان کرد خرد
 بقلب سپه در بنخم درشت
 سپه را بهم زود برزد نه دیر
 چو کشته شدند از سپه سردران
 دگر جنگ کردن ندیدند روی
 سپه گشت ما را همه تار و مار
 بجنگ اندرون همچو تندردها
 همه گریز بر تارک سرزند
 چه با خنجر آبگون بید برگ
 نرند بر زمین و پی بسپرد
 ازو رو میانداد و جان غمیست
 ندیدیم ما این چنین یک سوار
 سوی روم باز آمد آن سرفراز
 سر جنگیان زود درآمد بسای

نه چندان سپه بدزروی گروه
تباری سپه بر ایشان شکست
سوی بنکه خوشتن تیز تاز
چو بر چپ و بر راست بکشتن نماند
زروی سپه کس نفرت ابرش ۳۸۷.

بنزد پدر سوی پرده سرای
همان بدگزینان شد شاه مصر
پدر را هیچست هر جایگاه
که در وی نهایت رفتن سوار
فرود آمد و رفت پیش پدر ۳۸۷.

شب آمده رخت بردند پاک
سحرگاه چو سر برزد از کوه سار
سپه قیصر دم را بیکران
نیارست در پیشه رفتن کسی
هیگفت قیصر که آتش زبید ۳۸۸.

مگر شایان بسوزید در پیشه پاک
بیاسخ و راگفت یکدیگر سپاه
کجا سر بر آتش در زخمیم
که چو بش هم تو آبست و گل
همان پیشه بس بیکرانست و کوه
زما لشکر دشمنان یکسر
بدیشان نباشد زما دسترس
زهر سو برایشان گرفتیم راه

کز ایشان تهمی بود صحرا و کوه
قتاد و زهشان سپه داد دست
ز پس روی دادند و رفتند باز
گل کامکارا سب را تیز راند
نیارست آهنگ کردن کشت
بیا مید ندید او پدر را بجای
گرفته از آن زمر مکه را مصر
بکی پیشه دید او گرفته سپاه
در خنقش بهم در شده هامر
همان هر چه ماندش سپه سر
در آن پیشه کشت بود پرا خال
در فشنده مهر آمد از هر کنار
گرفتند آن پیشه را در میان
نه بیرون بی اندیشه رفتن کسی
درین پیشه وز هر سوی بر دمید
بر آید از جان و تنشان هلاک
که زنی پیشه ما را چنان نیست
ز سر تا بی پایان بهم بر زخم
نباید درین شاهرا بست دل
بدو هست پیوسته چو شد ستوه
روند از سوی کوه و سوی دره
ز بیرون پیشه بیا سیم و بس
شوند اندرین پیشه یکسر تباہ

بنیزه دل دیو کین آزدی
 همه از سوی رزم گیرید راه
 جهان تنگ بر شاه تازی کنید
 در آرم بقلب و بوم سایه دار
 نمایید بدخواه را ستخیر
 فلک را دمان گشت بر لایز

که هر یک سپاهی بهم برزدی
 بدیشان چنین گفت فردا پگاه
 بهر گوشه رزم سازی کنند
 که من مرد جنگی سه هزار
 شما چون زهر سودر آید تیز
 بگفت این و بود ندانند ز نزد ۲۸۵۰

گفتار اندر جنگ گل کامکار با سپاه روم

ز غریزندن کوس شد کز گوش
 که بر ساخت قیصر سپه به شمار
 که جز جنگ کردن ندیدستی
 دگر هیچکس داشته ست از شما
 همه جا ثلقات آن رزم و بوم
 بیاورد گردان گردون فراز
 ز برگستوان دار و خنجر گذار
 بهم چون رسیدند درو فراز
 ز گرد آسمان شد چو دریای قیر
 گریزان شد از ناله نای دیو
 که با تیره شب روز را راست کرد
 بگرد سیه در نهان گشت مهر
 بسا تیر گزین رواندا پراند
 همان از سپاه گل کامکار
 بنیزه تن رومیان آزدن

سپاه اندر آمد چو دریا بجوش
 خبر رفت نزد گل کامکار
 سوی رزم داد ست یکبار روی
 نه چندان سپاهست کاند چها
 همه جنگ جوینده گردان روم ۲۸۵۵
 چو شنید این دختر سرفراز
 دلاور سواران دوزده هزار
 شه روم را شد سک پیشبان
 نهادند در یکدگر تیغ و تیر
 برآمد ز کوس و تبیره غریو ۲۸۶۰
 ز سم سوزان چنان خاست گرد
 ستوه از سان گشت روی سپهر
 بسا دل که در برش خنجر کفاند
 ز روی گرا گشته شد به شمار
 سته دختر شاه گشت اززدن ۲۸۶۵

بدادش چو در ستوری آنگاه شاه
 پس از بارگوه رسی چار پای
 شه هند با او بشد تا ببلخ
 ۲۹۱۵ شه هند از بلخ چون گشت باز
 بره در دوان پیکر ایدشاد
 چو بر خواند مرنامه را خود جواب
 ز بهر پدر و ز پی جفت خویش
 دو منزل یکی کرد و خود پیش راند
 ۲۹۲۵ چون زد یکی مرز روم او رسید
 فرود آمد و برد پیشش نماز
 زاسب اندر افتاد بیوش و حال
 پسر رفت و ز خاک برداشتش
 ببرد و گرفتش ز مانی دراز
 ۲۹۳۵ پس را بوسید سد بار چهر
 ز بهر توأم من بروم آمده
 ز بیمایه قیصر شکسته شده
 پدر را چنین گفت کای سرفراز
 که تا باز دیدم رخت دلفروز
 ۲۹۴۵ ز هند و ستان با سپاهی گران
 که تا بر تو نایزد دشمن شکست
 سپاهست و پیل از پسم بی شمار
 دوسد گنج افزونست آورده ام
 شه هند را من ز روی بهی

بیامد شنا بنده با او براه
 همدست در راه پیش های
 همان همراهش نه با عیش تلخ
 بیامد بره کرد گردن فدا ز
 جوابی که آورد ویرا بداد
 دو چشمش شد از درد ریزنده آ
 دل مهر با نش شد از پنج یرش
 سپه را سراسر ز پس باز ماند
 براه اندرون مر پدر را بدید
 پدر چون نگه کرد زنی سرفراز
 تو گفتی که بر تن شد جان بال
 در آن خیمه گی خوار نکذاشتش
 بر آورد سر شاه گردن فراز
 و را گفت ای مرا ماه و مهر
 بدین کشور و مرز و بوم آمده
 بجان زان بر و بوم رسته شد
 مرا زان زمانه نیامد فراز
 شمع شدند دیدار روی تو روز
 چنان آمد من که باد بزان
 نکرد ترا اختر جنگ پست
 همان بیکران اشتراک زربار
 کشن راه از زیر پ کرده ام
 نشاندم چو باید بشاهانشهی

که در بیشه گردندی مَر مَار
 دگر چو نر نیابند خود خوردنی ۳۸۹
 در مه یاسه مه زنده ماندن
 گرفتند پس گرد بیشه سپاه
 شه شام و یکسر سپاهش زجان
 ز تنگی نان خیره و آب خوش
 همت بود در بیشه بسیار مار ۳۹۰
 دو بهر نر لشکر بدان بیشه در
 سه ماه اندر آن بیشه بودند زار
 نه بیر و نشان و نه در بیشه خوش
 فرستاده کس بره تیز پای ۳۹۱
 بر چشم و گوش سراسر سپاه
 مگر شات ره اندران از گزند
 هیچکدام نفرین گل کامکار
 نر بهر پدر بود خسته جگر
 که از بهر اورنجه بودند پاک
 هیچخواست خود را بریدن گلو ۳۹۲
 بدل گفت اگر زانکه خود را کشم
 پدر ماندم با سپه رنجه دل
 بر آنم که اندر رسد از های
 شکیب آمد اندر دلش آن زمان
 های دلا و چو آنگاه پیک ۳۹۳
 هم اندر زمان شد بر شاه هند

بر آرند از جان ایشان دمار
 نباشند در بیشه جز مردی
 فسرده شود دردها نشان نفس
 برایشان بیستند هر گوشه راه
 بریدند او مید و زرخا نمان
 ز بار غمات دل شده بارکش
 که کردند هزیمان جگرشان نگار
 تبه گشته بودند و رفته جگر
 شده بیخور و خواب از بیم مار
 نه روزی گذشته ز اندیشه خوش
 مگر شات خبر آورند از های
 که تا کی رسد شاهزاده ز راه
 بیا شدند ایمن بچات از گزند
 شب و روز برگردش روزگار
 نر بهر سپاهش همه سرسیر
 شب و روز با ترس و بایم و باک
 گرفته چوره دید از چاه و سر
 نه خود را ز خویشان و سدر کشم
 اگر گیردم مرگ در نیجه دل
 کمون یک کامد بره تیز پای
 هیس بود یکچند که با غمات
 فرستاد و شد تیز بر راه پیک
 بدستوری رفتن راه هند

سپاهست بگزیده پنجه هزار
 من از پیش را ندیم چو باد بزان
 ۳۹۶۰ که هستی ز قیصر شکسته شده
 سراپرده فرمای اینجا زدن
 دو روز و دو شب باید اینجا بگاه
 پس آنکه ز پس باز رفتن بجنگ
 که در پیشه شاه شامست اسیر
 ۳۹۶۵ همان دخترش هست با او که من
 پدر گفت فرمان من آن تست
 مرا نیست فرزند جز تو دگر
 سپه را بفرمود کامد فرود
 فرستاد از سوی پیشه دوان
 شنید این چو از وی گل کامکار
 ۳۹۷۰ بجان آفرین بر ستایش فرود
 های آنچه بر سر گذشت ز پیش
 ز قیصر دلاور بر شاد گرد
 ز پس بود قیصر یل نامجوی
 سیوم روز بالشکر اندر رسید
 ۳۹۷۵ نوازیدش و کرد جاهش فروز
 ستایش بر شرف قیصر بسیار کرد
 شه مصر چون دید چندین هزار
 سراپرده و حیمه بیکران
 ۳۹۸۰ کشتان پیل ز تراد خانه برنج

بزرگان هندوستان هاموار
 لب از انده تو بدندان گزان
 بجای زان بروم رسته شد
 کجا هست جای فرود آمدن
 فرود آمدن تا بیاید سیاه
 نکردن بدین جای افزون درنگ
 کسش نیست اندر جهان دستگیر
 نخواهم بی اوزنده برای تن
 نه فرمان کجا جان من آن تست
 تویی مرا نور و چشم سر
 یکی یکمانده باد و دود
 خبر برد از تو دخت جوان
 ز خشر گشت همچون گل اندر بهار
 همان هر زمانی نیایش فرود
 پدر را همه گفت از کم و بیش
 دل شه بدان نامر شاد کرد
 براه اندرون با سپه تیز نوی
 بر شاه شد شه چو او را بدید
 پرسید سدره ز راهش فروز
 و را بر سپه شه سپهدار کرد
 ستور و شتر گوهر و زر بار
 صف پیل رزم و سیاه گران
 همان تاج و تخت و گرانبار گنج

۲۹۳۵ بسی جنگها کردم از بهروی
 بمن داده چندان طرائف که شاه
 نه در مصر باشد نه در مرز شام
 بیا مد شه هند با من بداه
 ز مرز خراسان زمین باز گشت
 ۲۹۴۰ همیخواست با من بروم آمدن
 بسد لایه کردم و را با ساز راه
 قوی گشته شاهی هنوزش نبود
 بمن برخزینه هزینہ شدش
 مرا داده پیلست سد بیشتر
 ۲۹۴۵ هزار اشتر بارکش همچین
 هیدون گرانمایه سد پار ترگ
 زو بیشمارست و خنجر بسی
 هزارست زرین و سیمین طبق
 بر از مشک و کافور حقه هزار
 ۲۹۵۰ که یک حقه زان بار یک اشتر
 سرا پرده و خیمه سیسد فزون
 همان خرگاه از خنجر خوش نم
 غلام و کنیزست نیکو هزار
 ز بهرمی و میهمانست باز
 ۲۹۵۵ صراحی و کاسه ست از زر و سیم
 سمندر از اریست از بهر خوان
 طریفیل کجاخیزد از هند هست

سرد شمش را سپردم پی
 شنیده نباشد ز کس هیچگاه
 طرائف که شه دادم از بهر نام
 هیراند در راه با من دو ماه
 بی پیل ژندش زمین در نوشت
 بکین سوی این مرز بوم آمدن
 که بر هندوان بود نو گشته شاه
 ز هر گوشه دشمنش کین فزود
 هزینہ فزون گز خزینہ شدش
 دهنده هزارا سب با زین زر
 پلاک دوسد تیغ در خورد کین
 بزر کرده سید سپرهای گرگ
 کمرها که چنان ندارد کسی
 هیدون ز عودست رنگین طبق
 فزونست زرین همه هاموار
 سداستر همه بار عود ترست
 بزر آزرده دیبه گونه گون
 که چوبش ز عودست بیشست سد
 بزر جامها بافته ده هزار
 دوسد خوان سیمین زر زر کرده
 طبقها مکمل بدتر سیم
 که چنان ندیدست کس در جهان
 دوسد اشتر گامزن بار بست

فرود آمد از اسب بوسید خاک
 ۴۰۰۵ بفرمود تا اسب را بر نشست
 مر آن بیشه را چندی از هر کران
 همی داد شان آگهی از ههای
 برون آمد از بیشه یکسر سپاه
 بلر زید قیصر چو گفتندش این
 ۴۰۱۰ چو یاز پس شدها بنجا ههای
 فرود آمد و بود و آسوده گشت
 رسیدش بدر یا سپه چون فراز
 سپه چون سراسر فرود آمدند
 همی کرد یک یک بر او آفرین
 ۴۰۱۵ شه او را دودیده بوسید و گفت
 سزد گر بپا داشتن تو رسم
 همان دختر شه گل کا مکار
 شه شام چون دید بیلان ژند
 از بیثان بر رسید و گفتا ههای
 ۴۰۲۰ ز بهر شه روم تا در نبرد
 همان نیز بسیار گنج و سپاه
 فرو ماند خیره از آن بیکران
 ههای گزین با گل کا مکار
 ز بهر تو آورده ام من ز هند
 ۴۰۲۵ بوسید رویش گل کا مکار
 مرادیدن تو ز گنج گهر

شمش آفرین کرد بر جان پاک
 ز سختی سپاه هم همی گفت ست
 بقصر دویدند کند آوران
 که از یک کران بیشه پر دنا جای
 همی آمد از راه بی مر سپاه
 ز پس برد لشکر دو منزل زمین
 فرود آمدن را گزین کرد جای
 برش تا سپه راه پیورده گشت
 همان نامور قیس گردن فراز
 شه شام را پیش خرم شدند
 بشد قیس و بوسید پیش زمین
 که رنجی که بردی نما ندم نهفت
 که اندر سپه نیست چون تو کسم
 فری گفت مرتب را بشمار
 از هر یکی همچو کوهی بلند
 که آورد سد گفتی از مرزهای
 بر آرند از جان و لشکرش گرد
 بدید و طراعت بی اندازه شاه
 گرانمایه اسبان و از اشتران
 چنین گفت کین اشتران را بیار
 هم از هند و زمای و زمزمه
 و را گفتای پر هنر شه دیار
 بهست و ازین خواسته سر بسر

در چشم سرش هرد و خیر بماند
 های دلاور همه هر چه بود
 پذیرفت از هیچ جز یک ستور
 دو قلیم رفتی بیک روز در
 ۳۹۸۵ شه مصر دیگر نبوده پیل
 از ایشان بدل در شکوه آمدش
 سه روز و سه شب چون بر آسوده
 های همایون سپه برگزید
 بشد پیش رجایی نیا سرد هیچ
 ۳۹۹۰ بیک هفته نزد یک آن بیشه شد
 همان روز برزد بروی سپاه
 دوسه مرد را بیشتر کشت و خست
 شه شامرا کس فرستاد و گفت
 که من این زمان راه بگشودم
 ۳۹۹۱ بسه روز فرسنگ سدرانده ام
 پدر را براه اندرون دیده ام
 مرا دید در ره ز پس بازگشت
 شنید این خبر چون شه شام روز
 خود و دختر و آنچه ماندش سپاه
 ۴۰۰۰ نخستین برش شد گل کامکار
 چنان هرد و اندا بر آمد خروش
 برایشان شه شام گریان بود
 های دلاور چو شه را بدید

بسی آفرین بر شه هند خواند
 پدر را بخشید بر جای زود
 رونده بد انسان که بر چرخ هو
 بتازش چنان بد که مرغی سپر
 یکا یک بدید او چو یک کوه نیل
 دل از ستم ایشان ستوه آمدش
 ز پس رفت چون باد بر داشت
 دوره ده هزار و سرائر کشید
 شب و روز در راه نغنون هیچ
 بنزد یک بیشه بی اندیشه شد
 سوی بیشه بگشود یک گور راه
 فزون از دوسه را گرفت و بست
 برون باید آمد کنون از نفعت
 چو باد بزان راه پیموده ام
 ز پس لشکر بیکران مانده ام
 و را چهره و چشم بر سده ام
 تو گفتی که با باد هنباز گشت
 برون آمد از بیشه با گام زود
 رخ از درد و انده شده همچو کاه
 گرفتش ز مهر دل اندر کنار
 ز گریه که از هردوان رفت هوش
 بر آن هردوان دلش بریان بود
 تو گفتی که نو گشته مه را بدید

۴۵۵. بشد با طلایه بگشتن بگرفت
 همان قیصر روم چون زو خیر
 بشب در طلایه بهم برفتاد
 کشیدند شمشیرها از نیام
 ۴۵۶. ز هر سوسپه کشته شد مرد چند
 که ز آن سوطلایه ست مردی هزار
 که خارشست با تیغ او چون خمیر
 اگر زانکه او نیستی در میان
 چو بشنید قیصر سپه سی هزار
 ۴۶۰. و را گفت امروز بپست آورید
 که چون از سپاه او گرفتار گشت
 گمانش چنان بد که هست اوهای
 سپاهی نهادند سر سوی قیس
 بگرد اندرونش گرفتند تنگ
 ۴۶۵. ز تازی گره چند گرد گزمین
 همی برد حملت چه راست قیس
 هزار و دوسد مرد جنگو بگشت
 شد از وی خبری دلاورهای
 گزید و سبک راند مانند باد
 ۴۷۰. خروشی بر آورد مانند شیر
 که از دیکر زخم دو نیمه کرد
 سوی قیس بگشود راه سپاه
 بهر سو که او داد از کینه روی

بهر گوشه نوشتن گرفت
 رسید شاهی و سپه سر بسر
 سوی یکدیگر دو سپه سرفهاد
 زدند از گه شام تا گاه بام
 خبر برد از سوی قیصر نو ند
 میان اندرونشان یکی نامدار
 بماندند از و روی میان خیر خیر
 نبردی کسی کشته از روی میان
 فرستاد گردان خنجر گذار
 بنزد یک من بسته دست آورید
 ز تازی گره بخت بزار گشت
 در آرنده ویرا مگر تازی پای
 زدید ارشاد زرد شد روی قیس
 کشیدند شمشیر سیما برنگ
 بگشتند و شد قیس دل حزین
 همی کرد روی سپه کاست قیس
 بدان لشکر کشن نمود پشت
 هزار و دوسد مرد زرم آزمای
 چو چشمش بدان رویان برفتاد
 بر آهخت شمشیر گردد دلیر
 بخون از زمین زود بنشان کرد
 ز دشمن شمشیر شد کینه خواه
 چپ و راست لشکر ز خون را بزدی

که آورده تو ز هندوستان
 ز گنج گهر به سراردی تو
 های دلاور بخندید و گفت
 ۱۰۳۰ بخور بهشتم نباشد نیار
 پس آنکه پیوسید دو چشم اوی
 بیامد بنزد پدر شادمان
 ستایش بی کرد بر روی های
 فرود آمد آنجا بنزد پدر
 ۱۰۳۵ شه شام ز رفت هر روز پیش
 بیاورد یکماه با لشکرش
 ز پیانش از سپاه گران
 که ترسیده بدبخت از در نبرد
 سری با سپاهی ز پیوند دژ
 ۱۰۴۰ که تا آن یلانی که بگریختند
 دهدشان حصار و برون آورد
 خبر چون ز لشکر شنید و های
 بیامد بر قیصر و رویان
 برون آمدند آن حصار سپاه
 ۱۰۴۵ بیدار شه شادمانه شدند
 های دلاور چو ماهی گذشت
 که بروش بدان را شدن خوارتر
 چو شد نزد قیصر نشش میل راه
 طلایه برون کرد مردی هزار

ترا خواهیم ای گرد گیتی ستان
 ز مشک تبت به مراوی تو
 مرا چون تو هستی سزاوار جفت
 ز تو زهر نوشم شود ریخ ناز
 بسوی پدر داد از آنجای روی
 و را دید خرم دل و بی غمان
 فرود آمدن را برش دید رای
 سراپرده نزد بلبل رودبار
 نه یکبار دلشاده بار پیش
 خبر بود هر روز نری قیصرش
 همیگردش از جنگ جستن گران
 همیزد بلبل بر زدل باد سرد
 فرستاده بدسوی در بند دژ
 بدان دژ درون فتنه انگیزند
 بر شاه خودشان برون آورد
 ز نزدیکی دژ سپرد اخت جای
 گشاده ز میکار و ز کین میان
 همه روی دادند نزدیک شاه
 بجمسته ز دام زمانه شدند
 ز نزدیک بیشه براهی گذشت
 سوی جنگ بدخواه خسته جگر
 فرود آمد او با سراسر سپاه
 بفرمود تا قیس خنجر گذار

هات با سپه سوی پیکار شد
خبر یافت زو نامگسترهای

بر او کار پیکار دشوار شد
بجنسید بالشکر خود زرجای

دیگر جنگ های با قیصر و

بفرمود تا کوس بر پشت پیل
چو از پشت پیلان بغریه کوس ۴۱۰۰

ز هندی درای وز شپور و نای
زدند آینه پیل را هر زمان

زمین از پی پیل شد پای خوست
رسیدند در یکدگر دو سپاه

سبک سوی یکدیگران تاختند ۴۱۰۵

ز ستم ستوران چنان خواست کرد
سنان آنکه در گرد رخسند بود

هم از گرد تیغ آن چنان بر زد
ز پشت دمان شدند پیل بنه

چو پیلان جنگی درآشوفتند ۴۱۱۰

نبودند روی گره دیده پیل
ز پیلان جنگی هراسان شدند

های سرافراز و قیس و سپاه
بکشتند از رویان ده هزار

ز کشته چنان گشت روی زمین ۴۱۱۵

همه دشت شکر فلون شد زخون
سپردند پیلان بی کشته را

زدند و بپیمودند میل میل
توینداشتی که بدرید کوس

تو گفتی سپهر اندر آمد ز پای
وزو گشت دیو دژ آگه رسان

نهادند در جنگ بر پای دست
کشنده کمان کینور دو سپاه

ز راست و ز چپ جنگ برخاستند
که روی هوا ناپدیدار کرد

چو دراز دور آتش درفشده بود
که از میغ گفنی مگر برق زد

چو ماه در هفته نمود آینه
بی کوه سنگی همگرفتند

رونده بدافسان کجا کوه نیل
که پیلان شان بر زمی بر زدند

کجا بود آورده از هند شاه
سواران جنگی در آن کارزار

که جاری زخون بود جوی زمین
زخون شده همه دشت شکر فلون

ستوران بخون خاک آغشته را

هات قیس چون روی او را بدید
 ۴۰۷۵ دو بهر بکشتند از آن چل هزار
 گریزان دگر آنچه ماندند رفت
 گریزنده چون نزد قیصر شدند
 چنان شد دل قیصر از بر غمان
 ز بس اندوه ریخ سپوش گشت
 ۴۰۸۰ بدل در نه چندان فرسافتاد
 سپه را چون بکست قیس و های
 ببرد ند چیزى که شایسته بود
 سوى لشکر خویش رفتند باز
 چنان شد ز بر خرمی شاه شام
 ۴۰۸۵ وزیرى سوى قیصر بغم شب گذشت
 را ندیشه نامگسترهای
 گهمی گفت با او نسازم نبرد
 باکی استواری بیاید گزید
 که تاروی رود زمین و لایت برود
 ۴۰۹۰ گهمی گفت ننگ آیدم از شدن
 هنوزم سپاهست و لشکرهای
 گهمی گفت ازو رستخیز آیدم
 همان به که گیدم سرخوشتن
 با ندیشه تا روز پیمود شب
 ۴۰۹۵ بر آن رای زن گشت قیصر که چنگ
 بفرمود تا مرد نهسد هزار

بی سدران را ز تن سرید
 که قیصر فرستاد نری کار زار
 دل هر یکی گفتمی از غم بگفت
 نشانده همه خاک بر سر شدند
 که گفتمی ز تن گشت جانش روان
 چون هر هلاهل بر نوشر گشت
 کجا کرد شاید خرد مند یاد
 نکردند دیگر سوى جنگ رای
 تا سب و سلاح آنچه بایسته بود
 دو گرد دلاور دو گردن فرار
 که پنداشتی یافت گیتی تمام
 همی نوک دندان بلب بر گماشت
 پیمود تا روز شد گونه رای
 نباید مرا میز پیکار کرد
 بدو اندرون چند سال آرید
 نریزند دیگر پیکار خون
 نهانی ز دشمن بختی بدن
 زدن بایدم تا نیم باهای
 با خیرهیدن گریز آیدم
 بدشمن دهم کشور خوشتن
 چو از روزیشت بفرود شب
 کشد گرچه گرددش پرگارنگ
 همی روی دادند نری کار زار

بهر دوسپه روی دادند تیز
 ۴۱۴. ز پیلان جنگی زمین خم گرفت
 ز شمشیر گردان بیار بدخون
 زمین را ز خون روی گلزار شد
 کمان گوشها همبر گوش گشت
 هوا شد چون زبور خانه ز میر
 ۴۱۵. دلبران چو شیران جنگی شدند
 همی ناوک اندازان پیل شدند
 ز بد دل پدیداری آمد دلیر
 ز ستم سوزان تازی نژاد
 بدان سان بیارید بر تنک تیر
 ۴۱۶. ز گرد آنکه بر آسمان خواست شد
 چو پیکار را کار دشوار گشت
 های و گل کامکار گزمین
 نهادند سر سوی قلب سپاه
 ۴۱۷. فلکندند در قلب مردی هزار
 چو روی سپه را شکستند قلب
 بدانت قیصر که برگشت بخت
 چو بر قید گردون پراگند شیر
 ز هم باز گشتند هر دوسپاه
 گل کامکار و های آمدند
 ۴۱۸. شه مصر دلشاد با شاه شام
 بخوردند و خفتند تا بامداد

برآمد تو پنداشتی رستخیز
 ز گرد سواران هوا نم گرفت
 ز خوی گشت بر تازیان تو برون
 چو با قوت سرخس ز خون سنگ شد
 کسند آفت بازو و دوش گشت
 ز پس خورن زمین راست چون آبگیر
 بجنگ اندر رن بید رنگی شدند
 بسی گرد را بر زمین بر فلکند
 که این بود چون روی به آن همچو
 بر روی زمین ز لاله درفشاد
 که در ماه دی ژاله بر آبگیر
 تو گفتی هوا باز زمین راست شد
 سته دشمن از کین و پیکار گشت
 همان قیس گردوزن ز رنگین
 دریدند یکسر همه قلبگاه
 سپردند شان زیر پی هاموار
 ز هم سر بر شان گستند قلب
 بدچار تا شب بکوشید سخت
 هوا گشت مانند دریای قبر
 سوی بنگه خود گرفتند راه
 همی دست بردند و خرم شدند
 فرود آمدند و گرفتند جام
 همه شب ز پیکار کردند یاد

چو آمد شب از جنگ گشتند باز
 پیش پدر شد های گزین
 پدر را چنین گفت که مروز جنگ
 شد از دشمنان کشته چندان سپاه
 شب آمد و گریه ز روی گروه
 بر آنم که فردا گیرند پاک
 بجای رود قیصر بد گمان
 شود کار پیکار بر ما دراز
 بیا سخ پدر گفتش ای نامدار
 گرفتی در شاهي و خان و مان
 نیاید کس از روم دیگر بشام
 پس آنکه پدر با پدر با خود
 دگر باره فرمود تا کوس کین
 سپه سوی پیکار دادند روی
 همان رفت با وی گل کامکار
 شه مصر هم رفت با شاه شام

۴۱۲۰

۴۱۲۵

۴۱۳۰

۴۱۳۵

رو از سوی بنکه نوشتند باز
 پدر کرد بروی بسی آفرین
 چو کردیم ما هر یکی بید رنگ
 که شد پشته از گشته در رزمگاه
 نمادی یکی در در دشت و کوه
 همه کاله و ریخت ریزند پاک
 که نارد بر ما کسی ز نشان
 نگرود اگر کشته آن سرفراز
 چو کردی سپاه و را تار و مار
 سپارند ویرا بتو و میسان
 شود سر ترا کشور روم رام
 برون آمد از جزیع تا ز نرود
 نهادند بر پیل و بر اسب زرین
 های دلاور بشد کینه جوی
 کمر بسته کوشش و کارزار
 سپه هر چه بودند تازی تمام

دیگر جنگ های با قیصر روم

برفتن درون گرد بر مه فشانند
 سرگرد بروی مه داد بوس
 دولشکر گزیدند جای نبرد
 که با نگش ز کیوان برافرازشد
 گران شد رکاب و سبک شد عنان

وز آن روی قیصر سپه را برانند
 برآمدند دولشکر آوای کوس
 بنالید نالنده نای نبرد
 تبیره چنان تند راواز شد
 ستاره ستوه آمد از بس سنان

های آنچه شایسته بدر گرفت
 دگر لشکر خویش را بخش کرد
 ۱۸۵ گریزنده قیصر بشد همچو باد
 یکی قلعه بودش بدریا درون
 بدان قلعه در رفت و در را بست
 ز شاه و از تخت مانده جدا
 چنین است کردار گردان سپهر
 ۱۹۰ سراناکه پرورده باشد بنواز
 همیشه چنین بود و زین بنگشت
 با عاز مهلت نماید همی
 کس از چرخ گردنده خشنود نیست
 چو قیصر بدریا گریزنده شد
 ۱۹۵ سپاهش سراسر گریزان شدند
 های و شه شام در کوشش
 بغارت نهادند هرجای سر
 بجای ماندند بنگاه و رخت
 سوی شهر قیصر نهادند روی
 ۲۰۰ سرایش ز خوابان سردا خند
 از آن پس زدند آتش درای
 بتاراج دادند کشورش پاک
 نرست اندر آن مرز از ریخ کس
 همان قیس بسیار کسرا بخون
 ۲۰۵ بدان نامورکش دل از مهر خست

ز چنبری که آمد مرا و را شکفت
 بداشن رخ سرور ان رخسار کرد
 یکشتی وزی دریاه او سرفهاد
 تو گفتی که هست آسمان از استون
 دلش فشانده و غم بخت
 گرفتار تیمار و درد و بلا
 که زان کین کشد کش نور سیه
 کند بسته ریخ و گرم و گداز
 ز مرد خرد جز بکین بنگشت
 بز جام کینت فزاید همی
 امید کس از وی بیسود نیست
 همان بخت با او ستیزند شد
 ز دو چشم خورنابه ریزان شدند
 ببردند رخت همه لشکرش
 زدند آتش اندر همه بوم و بر
 بروی گره بر شد آشفته بخت
 ببردند چنبری که بد اندروی
 نهادند گنجش بر انداختند
 نه گنجش بماندند و نه چار بای
 فشانند بر تخت و افرش خاک
 جز آنکش بدل بود فریاد بر
 ز شه خواست کش بد خرد هنوز
 در آن بوم و بر آتش عشق بخت

به انسان کجا لاله از برف سر

ز سیماب برزد ز شکر و سر

دیگر جنگ های باقیصر

تستا بنده رفتند زنی کارزار
بر نایبخت گفنی جهان را ز جای
وز آوای او شیر شریزه رمید
دل بد دلان گشت زنگار خورد
بر زم اندرون از پس و پیش گشت
در فشان چو شب را آسمان اختران
سم تازی اسبان همی سنگ گشت
جهان از سواران پراشید
تو گفنی که از سر همی هوش رفت
دل رو میان شد ز کوشش سته
بسی رو میان را بست و بخت
رمانید روی گره را ز جای
همی کرد چون شیرند کارزار
نبد گشته را بر زمین جایگاه
هزیمت شد از پیش گردان چو گرد
گر بزان پس او گرفتند راه
نبد چون بدو را نمایان گشت
نوندش چو نامه زمین در نوشت
نکردند از کوشش و کینه یاد
ببردند و سد گنج آرا سته

دگر باره دولشکر نامدار
بر آمد خروشدین کر نای
تبیرو بکردار تندرمید ۴۱۶۵
سپهر و ستاره سته شد ز گرد
ز خورن جوی جاری دوسد پیش
ز گرد سپه تیغ جنگا و ران
فلک را تو گفنی که چنبر گشت
پی شدند پیلان زمین کو ب شد ۴۱۷
ز بانگ تبیره که در گوش رفت
ز غریدن کوس لرزید کوه
سوی میسره قیس لشکر شکست
سوی میمنه نامکسترهای
بقلب سپه در گل کا مکار ۴۱۷۵
میکنند چندان که اندر سپاه
چو قیصر چنان دید تیز اسب گرد
چو او پشت بنمود یکسر سپاه
های دلا و بر برفت از پیش
سوی لشکر خویشتن باز گشت ۴۱۸۰
بتاراج تازی گره سر نهاد
سر پرده و خیمه و خواسته

بیامد دوان تا در کو تو ال
 بفرمود پس کو تو ال آن زمان ۴۲۳
 گرفتند و در قیصر آویختند
 گرفتند ویرا بستند دست
 فرستاد ویرا بنزد های
 زما بیگنا هان مکش کین دگر
 که ما زو نبودیم خشنود خود ۴۲۴
 بردند ویرا چو پیش های
 که پای اندر آورد ویرا ببند
 ترکم سایه تر روز بانان که دشت
 و زانجای برگشت و شد باز پس
 های گزین چون نزد یای رزم ۴۲۵
 بنزد پدر رفت و زنی شاه شام
 پیش پدر یاد کرد آنچه دید
 پس آنگاه از قیصر آورد یاد
 بنزد شاه شامش آورد و گفت
 بد حیلست آوردم او را بدست ۴۲۶
 اگر زنده ماف ورا اگر کشی
 شه شام فرمود گردن زردش
 ز تن جان قیصر برداختند
 چنین آمد آیین گردان سپهر

که بر د زقن وی سر کو تو ال
 بد نکس که بودش بدل مهران
 چپ و راست شورش بر انگشتند
 مه دشر چو دیدش بسته دود
 ورا گفت بسپر تو سر زیر پای
 ببند از ویرا بشمشیر سر
 بما بر اندر بود بسیار بد
 های دلاور همان دید رای
 ببندش چو در پای اندر فکند
 تنی چند را قیصر بر روی گماشت
 نیا زرد دیگر از آن قلعه کس
 گذر کرد و آمد بدان مرز و بوم
 دل از بند قیصر شده شاد کام
 وزان سرنجهایی که او کشید
 که چون زرو بدام بلا افتاد
 که بد زو چو باغم دل و جان فست
 ببند اندر آوردش پای بست
 تو دانی که سرداری و سرکشی
 جگر را بنوک سنان آردش
 سرش بر سر نیزه بر ساختند
 که جاوید کس را نجستست مهر^{۱۱}

(۱) متن ناقص است و پس از این بیت ابیاتی چند گم شده است.

بنگذاشت بادی کجا برجهد
 نگهداشت فرمود دخترش را
 که از مهر دخترش بدول بتاب
 های دلاور بد آگاه از آن
 ۴۲۱. شه شام را باز گفت این های
 که آن دخت را پیش تیر آورند
 بدان تا ورا جفت خود گیرد او
 چنان کرد تبس دلاور که شاه
 پس آنکه یکی مرد روی نژاد
 ۴۲۲. زرقیصر ورا داد و قلعه خبر
 سرافراز قیس و های گزین
 ببردند با خود سپاهی گران
 نشستند در بیست کشتی و راند
 رسیدند زری که هیونان آب
 ۴۲۳. بنزد یک قلعه بدر شد سپاه
 دو سال اندر آن قلعه قیصر ماند
 در آن قلعه از آب تنگی بخواست
 چو مردم همی مرد بر یکدگر
 بقیصر فرستاد کس کو توان
 ۴۲۴. ترا باید از قلعه رفتن بدر
 مگر وی بجان زینهارت دهد
 وگرنه در این قلعه غوغا کنند
 چو قیصر شنید این بر آشفته بخت

سوی خانه او کسی سر نهد
 همان خویش و پیوند و گوهرش را
 همی کرد بردیدن او شتاب
 ولیکن نه آگاه بد شاه از آن
 بر آن زد شه شام در وقت رای
 و یاقیس را پیش دختر ببرد
 بسوگند و بیافش پذیرد او
 ز رای رزین دید آیین و راه
 بیامد شتابان بر شا هزار
 ز دریا و از راه و سر بسر
 نهادند سر سوی دریا بکین
 همه نامداران همه سروران
 همی باد چون تیر کشتی جهانند
 پیستند شان رهخونان آب
 گرفتند بر قلعه بیداه و راه
 از آنجای شفراده لشکر نراند
 هم از نان و هر خوردنی بکشت
 بریدند او مید یکسر ز سر
 که مارا ز تو شاه بدگشت حال
 شدن پیش این گرد پر خاش
 یکی کشور نامدارت دهد
 همه پشت و پای و سرت بشکنند
 بلرزید مانند برگ درخت

شکفته درختان شکونه فشان
 های و پدر هر دو دل شاد کام
 ۴۲۷۵ شده شام گفت آنکه های
 مرا وصل ده با گل کامکار
 شه شام گفت که فرمان تراست
 توان کردی از بهرین در جهان
 برآمد بدین وعده چون هفت
 ۴۲۸۰ کنون دختر و کشورم آن تست
 سزد گر تو بیای کنی با پدر
 سوی مصر چون باز شد شاه مصر
 بشام اندر زن شاه با سخی مدام
 که من پریم و نیست فرزندان
 ۴۲۸۵ ترا هست جفت و مرا غمگسار
 چون از پدر تو او را بری سوی مصر
 سوی کشورم دشمنان سر نهند
 اگر چند بگذشته سال منست
 و را دوست دارند کشور همه
 ۴۲۹۰ از نیروی شاید اگر وی ترا
 و را باز باید ترا گفتن این
 بپاسخ چنین گفت و پراهای
 پدر هر چه گویم از آن نگذرد
 بگویم بدو هر چه گفتی تو شاه
 ۴۲۹۵ رود تا از پدر بپسودیت

بسوز از باد غم بر نشان
 بودند در مساه با شاه شام
 حوامد مراد دل تو بجای
 اگر رای بینی تو ای شهریار
 ببايد كنون كرد كار تو راست
 كه كس نيست كرده هكر از مهاب
 شدم دشمن از تیغ تو پامال
 سپاهم همه زبر فرمان تست
 كه ماند ترا اندرین بوم و پدر
 تو با او بی فسیری راه مصر
 ترا روم باشد فرمان و شام
 بجز دختری نازش انجن
 كه ماند ترا در جهان یادگار
 از اینجا ی راه سپری سوی مصر
 دگر راه با من همه بستهند
 شه مصر را نیز حال منست
 كه خویش و تبارند لشکر همه
 بجوید دل و شاد دارد مرا
 كه از وی روانست نهفتن این
 كه آن كن كه باشد ترا كام رازی
 بن جز بچشم بهی ننگرد
 كنم شادمانه و را باز راه
 بخوید بجز کام و خوشنودیت

۴۲۵. که یکبار رستم بدین چه فرود
 کزین فوشت تست ای بد نژاد
 وگر نه منت خود فرود افکنم
 جهود این چو از شاهزاده شنید
 بجه چرت فرورفت مرد جهود
 ۴۲۵. که آوردش اسب و سلاح و سپاه
 بفرمود تا مرد سد بیشتر
 خزینه کجا بود در چاه پاک
 پیالا از آن چاه چندان گهر
 پراز بار کردند و بردند شاد
 ۴۲۶. بفرمود تا چه بینباشتند
 بتساراج دادند خان جهود
 بشد شاهزاده بنزد پدر
 پدر کرد بروی بسی آفرین
 یکی هفته آنجا بگه شاد خوار
 ۴۲۶. برانند تا سوی در بند در
 فرود آمدند و بدژ در شدند
 خزینه همه پاک برداشتند
 و از آنجا بگه سوی شام آمدند
 بشهر دمشق اندر دین سدهزار
 ۴۲۷. چنان بود آذینها سرسبز
 در و بام و ببرزن بیاراستند
 بر آذینها زرت و گوهر نثار

شدن می نخواهم دگر ز فرود
 رسن گیر و در چاه رو همچو باد
 ویا ایدرت سر زتن برکنم
 فرو شد بچاه و دم اندر کشید
 فرستاد مرغیس را شاه زود
 همه باز میاندند لشکر ز راه
 شدند اندر آن چاه بسته کمر
 کشیدند بیرون همه از مغاک
 بر آورد هر یک که زو سدستر
 چو از زرت تمی کرد چه شاهزاد
 درو مرد را خوار بگذاشتند
 از آن پس که بردند جان جهود
 گذشته بگفتش همه سرسبز
 همان شاه شام و سپه همچنین
 بود و پس آنگاه بر بست بار
 همانجا بپهلوی در بند در
 بدژ در بزرگان لشکر شدند
 بدژ در یکی گرد بگذاشتند
 بره در دل شاد کام آمدند
 بپشتند آذینها ها موار
 که طاووس در جلوه بگشاد پر
 بدیبا ی رومی بپیراستند
 چنان بد که در باغ وقت بهار

بشاهی درون با گل کا مکار
 ۴۳۰ چنین تا نزد سال بروی گذشت
 نه او ماند و نه جفت او در جهان
 نماند جهان بر کس و هم نماند
 چنین بود تا بود و زین برنگشت
 نگو نامی اندر جهان یادگار
 خنک آنکسی کو نگو نام مرد
 ۴۳۵ ز مردم نماند بجز نام نیک
 بسر بردم این مایه و در استان
 سراسر بشعر آهضان گفتم
 چنین داستان کیست گفته در
 ۴۴۰ بیکی سال گفتم نه بیش و نه کم
 سر شاعرانم من اندر جهان

هیراند با خرمی روزگار
 جهان نامه عمرش اندر نوشت
 نه آنکس که بودند با او جهان
 در و جا و دان کام دل کس نراند
 جهان ماند و ماند در و گذشت
 بماند همی تا بود روزگار
 بجز نام نیکو ز گیتی نبرد
 فزی آنکه او راست فرجام نیک
 ز کرده بهم گفته داستان
 که در معافی در و سفته ام
 سراسر بخوان و بدو در نگر
 بنام امیر هابون هم
 که در خدمت میر لبتم میان

سخن راست آغاز و انجام از وی
 بجز مدح او تا توانی مگوی

بخط این بنده سید شرف الدین خراسانی مشهور
 شرف معظم زبان فارسی در دانشگاه کبیر نجف
 در ماه مهر و در سن ۱۳۱۲ هجری تحریر یافت بسم الله تعالی

بگفت این و پیش پدر رفت شاد
 پدر را بسوگند و پیمان بست
 که با او بر این نیز پیمان بکرد
 پس آنگاه عهد گل کا مکار
 سپردند و پدر بشادی و ناز ۴۳۰۰
 یکی سو کردند با خدای
 دو هفته را دین جان بود شهر
 نمی خورد و با نگر را مشکران
 تو پداشتی خدای را نهاد
 بفرخنده هنگام و فرخنده فال ۴۳۰۵
 تو گفتی بمه مهر پیوسته شد
 بهم چون رسیدند دو مهربان
 در کام دل شاهزاده بست
 ز یکدیگر آن کام برداشتند
 شه شام شاهی بفرخنده رای ۴۳۱۰
 تخت شاهی مرور برفشانند
 برفت او و یزدان پرستی گزید
 کسی کو ز دل گشت یزدان پرست
 اگر را نکه خواهی تو هر دو سزای
 که یزدان پرست است این بیم ۴۳۱۵
 چو بر تخت بنشست قریح های
 سپاهی که آورده بد شه زهند
 فرستادشان شادمان باز پس

هه گفته شه و را کرد یاد
 بیاورد نری شاه شام و نشست
 ز دوری فرزند شد جفت در
 بیستند هم در زمان استوار
 بشهزاده کرد گردن فراز
 که چو ناز بند کرده کس ز آدمی
 که گفتی مگرش از بهشتست بهر
 ز شادی وازد ستبند سران
 در آن بوم و بر چرخ گردان نهاد
 پیوست با مه شه بی هال
 دل هر دو با مهر پیوسته شد
 سزاوار یکدیگر آن هر دو آن
 گل مهر در باغ شادی شکفت
 چو یک هفته دلشاد بگذاشتند
 سپرد و سپه را بقرخ های
 و را شاه شام و شه مردم خواند
 و راستی و درستی گزید
 ز بهیش روان و دل از غم پرست
 همیشه بیزدان پرستی گدای
 برو کار د شخوار گردد سلیم
 شه مصر شد شادمان باز جای
 بد آنکه که پیوده بد شه زهند
 بفال بهی کا مران باز پس

Calc
143.74

18916
Central Archaeological Library,
NEW DELHI.

Call No 841.551/Ar6

Author— Arberry, A.J.

Title— *Humay-NAMA*

"A book that is shut is but a block"

CENTRAL ARCHAEOLOGICAL LIBRARY
GOVT. OF INDIA
Department of Archaeology
NEW DELHI.

Please help us to keep the book
clean and moving.